

У В О Д Н Е   Н А П О М Е Н Е

Просторни план представља дугорочни стратешки документ који нуди опредељења за коришћење, организацију и уређење простора и основне правце економског и социјалног развоја са временским хоризонтом од петнаест година (2025.).

Носилац израде Просторног плана је, на основу одлуке и поверених послова од стране Скупштине града Краљева, Дирекција за планирање и изградњу „Краљево“ из Краљева.

Просторни план града Краљева урађен је у складу са Законом о планирању и изградњи „Службени гласник РС“, број 72/09 од 11.09.2009. године.

Просторни план Града* Краљева (у даљем тексту Просторни план) израђен је на основу Одлуке Скупштине града Краљева број 011-71/09-II од 10. децембра 2009. године, на коју је дато позитивно мишљење Комисије за планове Града Краљева (број: 06-326/2009-6 од 04.11.2009.).

Као прва фаза израде Просторног плана, припремљен је *Концепт Просторног плана града Краљева*, коју је Комисија за планове града Краљева разматрала и усвојила на седници одржаној дана 14.01.2010. године.

Нацрт Просторног плана Града Краљева, размотрен је и прихваћен на седници Комисије за планове, одржаној 11.02.2010. године.

Упоредо са израдом *Просторног плана Града Краљева*, урађен је и *Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана Града Краљева на животну средину*, који представља саставни део Просторног плана. *Одлуку о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана Града Краљева на животну средину* донело је Одељење за урбанизам, грађевинарство и стамбено комуналне делатности Градске управе града Краљева, дана 17.11.2009. године.

Комисија Министарстава за стручну контролу просторних планова и докумената за спровођење просторних планова и контролу усклађености докумената просторног планирања на седници одржаној 20.04.2010. разматрала је Нацрат Просторног плана града Краљева и донела Извештај о извршеној контроли усклађености Просторног плана града Краљева (материјал у Прилогу), на основу којег су извршене измене и допуне.

Јавна расправа је одржана у периоду од 20.09.2010. у трајању од 30 дана. Јавна седница је одржана дана 07.12.2010. а затворена седница дана 24.02.2011. Записник је седнице је усвојен дана 02.03.2011.

Просторни план Града Краљева усвојен је на седници Скупштине 11. марта 2011. године под бројем 011-1/2011- II.

*Територија општине Краљево проглашена је Градом, па ће се у тексту свуда писати Град великим словом, тамо где се текст односи на простор бивше општине. Део текста који се односи на подручје насеља Краљево, односно територије ГУП-а, писаће се малим словом.

П Р О С Т О Р Н И   П Л А Н

I. ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ

1.1. ОБУХВАТ И ГРАНИЦА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ГРАДА

ПРОСТОР ОБУХВАЋЕН ПРОСТОРНИМ ПЛАНОМ поклапа се са административном границом Града Краљева и обухвата површину од 1531,79 km² са 121.707 становника (попис 2002.). Територијално припада Рашком округу, заузима простор око доњег тока реке Ибар и средњег тока реке Западне Мораве.

Подручје Града Краљева заузима средишњи положај Републике Србије. Природна је раскрсница копнених и водених путева централне Србије и представља колевку српске државе и културе. Краљево је добило име у знак сећања српског народа на обнову краљевства после турског ропства.

Најтрајнији међусобни утицај између Краљева и ширег подручја остварује се на подручјима градова и општина које чине Рашки округ (Нови Пазар и Краљево, Врњачка Бања, Рашка и Тутин), а протеже се и на суседне градове и општине.

Повољан саобраћајни положај чине значајне саобраћајнице који овај крај повезују са Београдом и Ужицем преко Прелине, затим Крагујевцом, Крушевцом, Нишом, Скопљем и Софијом и Црном Гором преко Рашке. Значајне су и железничке пруге нормалног колосека, које Град Краљево повезују с Београдом, Црном Гором, источном Србијом и БЈР Македонијом и Грчком – ибарском долином.

1.2. ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПЛАНСКИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА И СУСЕДНИХ ПОДРУЧЈА

1.2.1. ПЛАНСКА ДОКУМЕНТА

Просторни план Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/10) је стратешки документ којим се глобално, на основу континуалног аналитичког приступа, дугорочно планира, усмерава, обједињује и прати развој на читавом подручју Републике. У погледу просторног развоја дугорочна визија Републике Србије је да буде: територијално утврђена и регионално уравнотежена, одрживог економског раста и конкурентна, социјално кохерентна и стабилна, инфраструктурно опремљена и саобраћајно приступачна, очуваног и заштићеног природног и културног наслеђа, квалитетне животне средине, и функционално интегрисана у окружење. Град Краљево је третиран кроз различите области и секторе, чији је основни и општи циљ постизање рационалније организације и уређења простора, усклађивањем његовог коришћења са могућностима и ограничењима у располагању природним и створеним вредностима и са потребама дугорочног и социјалног и економског развоја.

Република Србија захвата простор са разноврсним физичко–географским карактеристикама, природним условима и ресурсима. На територији РС сустичу се велике реке (Дунав, Сава, Морава, Тиса, делимично Дрина), које конвергирају са севера и с југа ка савско–дунавској линији. Преко територије Србије прелазе важне европске саобраћајнице које се укрштају на ставама Саве и Дунава. Саобраћајнице углавном прате долине великих река и повезују северну, средњу и западну Европу са балканско–медитеранским и блискоисточним простором. Мрежа главних и других саобраћајница чине подручје РС, а посебно савско–

дунавски и дунавско–моравски правац, једним од најкомуникативнијих у овом делу Европе.

Оваква територијална композиција Републике Србије увелико је утицала на размештај и развој привреде, као и насеља и становништва. Тако се формира крст концентрације правца север–југ (Суботица–Нови Сад–Београд–Ниш–Пирот) и попречне савско–дунавске осовине, правца исток–запад (Сремска Митровица–Шабац–Обреновац–Београд–Панчево–Смедерево–Пожаревац). Друга попречна осовина концентрације формира се на западноморавско–нишавском правцу (Ужице–Чачак–Краљево–Трстеник–Крушевац–Ниш–Пирот). Европска и ваневропска димензија повезивања преко територије Србије дају овој територији веома велики значај.

Са становишта организације, уређења и коришћења простора, основни циљ је равномернији територијални развој и размештај становништва, као и његово интензивније обнављање и оживљавање сеоских насеља.

У погледу развоја и просторне организације мреже градских центара акценат се ставља на подстицање равномернијег и усклађенијег развоја мреже насеља на укупној територији РС. Тако би се јачале развојне снаге и подстицале функције градова као што је Краљево, који могу да остваре позитиван утицај на:

- стварање противтеже снажним поларизационим утицајима агломерације Београда,
- убрзанији развој неразвијених подручја,
- развој приградских простора итд.

Територијална организација РС, уз поштовање постојеће административне поделе, а користећи критеријуме (број становника, геополитичка позиција, природни потенцијали, постојећа територијална организација и културно-историјско наслеђе) Краљево припада - Области Рашка (НУТС 3) са 206.446 становника, заједно са Новим Пазаром, Сјеницом, Тутином, Рашком и Ивањицом. Краљево чини једну од 194 општине (ЛАУ 1) Србије у којој има 6169 насеља (ЛАУ 2).

Основно стратешко опредељење је да се постигне већи степен укупне функционалне интегрисаности простора, већа саобраћајна и економска повезаност, побољшање квалитета живота, као и стимулisanje развоја сеоских насеља и подручја као вишефункционалних, производних, социјалних и културних простора, и јачање економске снаге сеоских домаћинстава.

Међу потенцијалима који су наведени у ПП РС за Град Краљево истичу се:

- пољопривредно земљиште,
- ибарски хидропотенцијал,
- минералне сировине,
- саобраћај,
- туризам и
- природна и непокретна културна добра.

Краљево с гравитационом зоном која покрива територије пет општина (више од 300.000 становника), представља регионални центар, односно, седиште Рашког округа, који чине Градови Краљево и Нови Пазар и општине Врњачка Бања, Рашка и Тужина.

Град Краљево је регионални центар који има локационе погодности за развој већих индустријских погона у долини Западне Мораве. Плодно земљиште омогућује развој пољопривреде. Погодује развоју туризма, чему доприноси добра саобраћајна повезаност, која ће се у наредном периоду побољшати изградњом аутопута моравском долином. Матарушка бања као бањско–туристички центар републичког значаја има потенцијала за даљи развој. У северном делу Града, до висине од 500 метара, потребно је интензивирати пољопривредну производњу.

Северни, низијски део Града Краљева, као зона интензивне урбанизације, требало би да буде опремљен свим видовима магистралне инфраструктуре:

- аутопутем,
- електрифицираним пругама,
- гасоводом и
- пловним путем (Западна Морава).

Водопривредном основом Србије са међурегионалног водоводног система Лопатница-Студеница снабдевало би се становништво Краљева, Врњачке бање, Трстеника, Крагујевца, Раче, Тополе, и Аранђеловца. Ово би се фазно реализовало тако што би се у првој фази изградио РВС Лопатница-Бела стена, а потом би се систем заокружио изградњом објеката на Студеници.

Постоји могућност коришћења хидропотенцијала за изградњу проточних хидроелектрана (у даљем тексту ХЕ) на рекама Ибар и Западна Морава. Решење на Ибру се заснива на каскади ниских степеница, због ограничења наметнутих ниско положеном пругом и магистралним путем, тако да не ремете саобраћајну инфраструктуру. Каскаде на Западној Морави су у границама пројектованог насипа.

Табела број 1.1: Хидроелектране на Ибру и Западној Морави

	Хидроелектрана	Опис локација
1.	ХЕ Бојанићи (Ибар)	Положај ХЕ се налази између насеља Бојанићи (КО Баре) и Лозно (КО Ушће)
2.	ХЕ Гокчаница (Ибар)	Положај ХЕ је око ушћа реке Гокчанице (КО Рудњак) и (КО Ушће)
3.	ХЕ Ушће (Ибар)	Положај ХЕ се налази око насеља Доње Жарче (КО Церје), узводно од насеља Ушће (КО Ушће)
4.	ХЕ Главица (Ибар)	Положај ХЕ се налази око насеља Зечевићи (КО Церје) и ушћа потока Желебић (КО Полумир)
5.	ХЕ Церје (Ибар)	Положај ХЕ је између насеља Церје (КО Цереје) и насеља Полумир (КО Полумир)
6.	ХЕ Градина (Ибар)	Положај ХЕ се налази низводно од железничке станице Полумир (КО Церје) и (КО Полумир)
7.	ХЕ Бела глава (Ибар)	Положај ХЕ је око топонима Бела глава (КО Брезна) и (КО Бресник)
8.	ХЕ Добре стране (Ибар)	Положај ХЕ је низводно од ушћа реке Дубочице (КО Маглич) и (КО Брезна)
9.	ХЕ Маглич (Ибар)	Положај ХЕ је низводно од Маглича (КО Замчање) и (КО Маглич)
10.	ХЕ Лакат (Ибар)	Положај ХЕ је око локалитета Лакат (КО Прогорелица) и Црна река (КО Матаруге)
11.	ХЕ Витановац (Западна Морава)	Положај ХЕ је низводно од ушћа реке Гружа (КО Витановац) и (КО Врба)
12.	ХЕ Стубал (Западна Морава)	Положај ХЕ је низводно од насеља Стубал (КО Стубал) и топонима Ада (КО Подунавци, Врњачка бања)

Поред ових хидроелектрана чије су перформансе значајне, предвиђа се да се уз већину водопривредних акумулација саграде МХЕ, као објекти који прерађују гарантоване протоке који се испуштају из акумулација. Подручје Града поседује и значајан водопривредни и хидроенергетски потенцијал и на мањим рекама који се

не користи. ПП РС и Водопривредном основном РС установљена је обавеза резервације простора на подручју ППГ Краљева, за изградњу више МХЕ, што би побољшало електроенергетску слику подручја, уз могућност испоруке дела енергије у електроенергетски систем РС (Катастар МХЕ, Дирекција за развој, ЕПС). На овом простору постоје могућности за изградњу већег броја малих хидроакумулација за решавање локалних проблема: заштита од бујичних вода, наводњавање, формирање рибњака, рекреација, а могу да служе и за енергетске сврхе - мале хидроелектране, у складу са мишљењима и условима надлежних Министарстава и јавних предузећа.

Основни инфраструктурни коридор који се протеже долином Западне Мораве повезује Краљево са Чачком и Ужицем на западу и са градом Крушевац на истоку. Овај коридор грана се ка северу долином Груже према Крагујевцу, према југу долином Ибра према Рашкој и Новом Пазару. Оваква концентрација инфраструктуре у северном делу Града представља значајан потенцијал за развој Краљева и за прерастање у снажан индустријски, трговински, културни и научни центар.

Просторним планом РС за Краљево је планирана изградња робно–транспортних центара интегралног саобраћаја–РТЦ. У склопу ових центара предвиђено је место са изложбеним и сајамским простором и другим пратећим садржајима. Планирана је изградња једнооколосечне пруге Лапово–Крагујевац–Краљево и Сталаћ–Краљево–Пожега. За развој авио–саобраћаја планирана је резервација постојећих локација. На овај начин Краљево ће се развити у центар интегралног саобраћаја, чиме ће се створити услови за даље интегрисање Града и његовог центра у шире системе.

Потпуније повезивање Града Краљева са суседним општинама могуће је остварити и долинама Студенице и Гокчанице. Долинама ових притока Ибра, у правцу исток–запад предвиђена је модернизација путева регионалног значаја. Овај пут ће Град Краљево повезивати, преко планине Жељин, с општинама Брус и Александровац, као и са Врњачком Бањом, а долином Студенице, преко Голије, с општином Ивањица. Укрштање овог путног правца с магистралним путним и железничким правцем биће у зони насеља Ушће, што ће представљати посебан значај за будући развој овог насеља.

Тако инфраструктурно опремљеном простору предвиђено је и врло интензивно коришћење туристичких потенцијала којима је овај Град изузетно богат: бањско–лечилишни комплекси, затим планински туристички центри (Голија), као и културно–историјски споменици, (Студеница (UNESCO), Жича и Маглич).

Потпуније активирање и оживљавање мање развијених делова Града од великог је значаја за будући развој. Ови природни комплекси представљају туристичке потенцијале и делимично су већ заштићени од непланског коришћења. Гоч са Жељином и Столовима и Голија са Чемерном и Радочелом представљају туристичке регије првог степена и међународног ранга. На Гочу се налази строги резерват природе Брезна, а у оквиру Парка природе „Голија“, Резерват биосфере „Голија–Студеница“ (МАВ). Студеница са својим непосредним окружењем представља посебну културно–историјску целину уписану у Листу светске природне и културне баштине–UNESCO. Поред постојећих и планираних садржаја на Гочу, претежно зимског туризма, на Голији је предвиђена изградња потпуно новог туристичког центра, намењеног различитим видовима туризма. ППППН Парка Природе Голија који је усвојен на Влади РС омогућава да се искористе наведени потенцијали, а да се просторним плановима Града и општина обезбеди функционална повезаност наведеног подручја.

Посебно значајну улогу има развој кварталног сектора који је у експанзији, а чији развој захтева висококвалификовану радну снагу. Интензивирање развоја наведених привредних грана, уз отварање нових радних места, имаће директан утицај на смањење незапослености.

1.2.2. ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПАРКА ПРИРОДЕ ГОЛИЈА

За део територије Града Краљева усвојен је ППППН ПП Голија (05 број 110-621/2009 од 13.02.2009. године). Овим Планом дефинисана су општа правила/мере и услови заштите, уређења и коришћења подручја:

Правила заштите, уређења и коришћења подручја овим Планом приоритетно се усаглашавају са активним мерама заштитне природне и културне баштине и одрживим газдовањем ресурсима. Степен истражености подручја не омогућава, у свим очекиваним случајевима, непосредну примену правила, већ је неопходна њихова даља разрада, кроз планска акта нижег реда, уз претходна или нова истраживања и посебна програмска документа.

Услови заштите природе, културних добара и животне средине, представљају обавезне услове за израду планске и програмске документације за заштићено добро, односно за цело подручје Плана, а у складу са Законом о заштити животне средине.

У изради свих других планова и програма у зони утицаја требало би да се узму у обзир циљеви, критеријуми и мере заштите и уређења утврђене овим Планом и обезбеди планирана функционална веза са заштићеним подручјем.

Уколико дође до конфликта интереса у односу на посебне функције простора и на међународне обавезе, надлежно министарство за заштиту животне средине ће обезбедити усаглашавање на потребном нивоу.

Одступање од Правила ППППН ПП „Голија“, могуће је једино у посебном поступку измене и ревизије Плана, у случају елементарних катастрофа, измене Уредбе о заштити Парка природе Голија и доношењем нових законских прописа.

Уколико се оојаве несагласности у дефинисању граница простора Парка природе, Резервата биосфере и појединих зона, до ревизије Уредбе о заштити Парка природе „Голија“ и доношењем правних аката о заштити споменика културе и заштитних зона по свим основама, решаваће надлежна министарства.

Парк природе „Голија“ – Основна систематизација режима, степена заштите/приоритетне намене простора, преузета је на основу Уредбе о заштити Парка природе „Голија“. Мере и услови/правила заштите, одређени су у складу са Законом о заштити животне средине (Сл.гл.РС бр.66/91, 83/92, члан 49.), допуњени и кориговани информацијама и подацима из међународних конвенција, из студијског и експертског материјала који је рађен за потребе Плана. Поред уредбом дефинисаних локалитета и зона заштите, Планом се дефинишу и нове површине и локалитети који уживају посебан статус и посебне видове заштите који би се потврдили ревизијом уредбе.

Резерват биосфере „Голија-Студеница“ – је у целини у границама Парка природе и сва просторна решења и

правила која се односе на претходну намену, односно мере заштите и уређења, примењују се, у идентичном смислу и за територију Резервата биосфере. Овај став се односи и на примену свих законских обавеза и управних овлашћења која су делегирана на ниво Републике.

Заштитна зона – Део површине који је обухваћен границама ППППН ПП Голија, а налази се изван граница Парка природе, сматра се заштитном зоном у смислу постојећих законских и међународних дефиниција и на целој територији се примењују одредбе режима III степена заштите. Надлежност на овом делу територије припада органима локалне самоуправе, ако посебним одредбама појединих закона није другачије речено.

1.2.3. РЕГИОНАЛНИ И ПРЕКОГРАНИЧНИ АСПЕКТИ И ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ

Подручје Града Краљева се налази у гравитационом (функционалном) подручју Крагујевца, као макрорегионалног центра, који опслужује преко милион становника и више система насеља у Централној Србији. Поред Краљева које представља центар Рашке области, у функционалном подручју Крагујевца се налазе и Моравичка и Расинска област.

Имајући у виду географски положај, саобраћајну повезаност и функционално-привредне везе, на подручје Краљева јак утицај имају и насеља из функционалног подручја Чачка, Врњачке бање, Трстеника, Крушевца, Рашке и Новог Пазара, али и близина Косова и Метохије.

На основу више критеријума, од којих су најзначајнији развијена саобраћајна инфраструктура (постојећа и планирана), стање и потенцијали развоја привреде и значај Западноморавске осовине развоја, Просторним планом Републике Србије су одређена могућа подручја утицаја макрорегионалних центара.

Јужни и западни део Града Краљева, који гравитира бившем општинском центру Ушће, има традиционално добро развијену међуопштинску сарадњу и везе са општинама Рашка и Ивањица. Западни део Града, као и цео Град има добру сарадњу са Градом Чачак и општином Лучани. Северни део сарађује са градом Крагујевац и општином Кнић, а источни са општинама Врњачка бања, Трстеник и Град Крушевац. Рељеф и слабија саобраћајна повезаност утичу на слабију повезаност са општином Александровац на истоку Града.

Моделом територијалне организације индустрије у Србији дефинисан је Западноморавски потенцијални појас индустријског развоја (Крушевац, Трстеник, Краљево, Чачак, Лучани, Пожега, Ужице). Поред унапређења регионалних веза, значај наведеног појаса се огледа и у повезивању Србије са Републиком Српском, односно Босном и Херцеговином.

Положај и улога Краљева у регионалном окружењу и везе које оно има са суседним Градовима и општинама указују да је концепт просторног развоја Краљева потребно заснивати на унапређењу и даљем развоју препознатљивих и већ оформљених регионалних функција, од којих су најзначајније:

- путна и железничка инфраструктура;
- водоснабдевање и хидроенергија на Морави и Ибру;
- производња и прерада пољопривредних производа;
- капацитети развоја привреде;
- туризам – који није довољно развијен и чији је развој могуће и потребно базирати на природним и створеним потенцијалима;

- одлагање отпада – је један од начина регионалне сарадње на овом подручју.

Прекограничну сарадњу Град Краљево остварује кроз активности Републике Србије, регионалну сарадњу, али и на сопствену иницијативу, са више градове са територије бивше Југославије (Марибор-Словенија, Плужине-Црна Гора, Ново Горажде-Република Српска) и градови Лод-Израел, пољски град Зелена Гора и француски град Сент Фoa). Привредна сарадња се остварује на више нивоа (појединци, предузећа, Комора, кластери...).

1.2.4. НАЦИОНАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ

Циљеви, обавезе и начела, дефинисана секторским стратегијама РС су веома важан основ код планирања и уређења простора. Најзначајније су Стратегија одрживог развоја, Стратегија развоја енергетике РС до 2015, Стратегија пољопривреде Србије, Стратегија развоја туризма РС, Стратегија за смањење сиромаштва РС, Стратегија за развој МСП и предузетништва у РС у 2003-2008. и друге.

Као посебно значајну издвајамо стратегију регионалног развоја РС (2007. до 2012.), чији је основни циљ подстицање равномерног регионалног развоја, чијом операционализацијом се постиже: подизање регионалне конкурентности, смањење регионалне неравномерности и сиромаштва и изградња институционалне регионалне инфраструктуре.

Циљеве би требало реализовати и на нивоу самог региона и локалне заједнице, кроз јасно дефинисану политику развоја, мере и активности.

Град Краљево нема усвојену стратегију развоја, али има неколико усвојених секторских стратегија (Стратегија становања, Социјална стратегија) које су саставни део документације за израду просторног плана. Приликом израде плана коришћен је и Регионални просторни план Међуопштинске регионалне заједнице Краљево.

1.3. ПРИКАЗ ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

1.3.1. ПРИРОДНИ УСЛОВИ

Град Краљево је по површини највећа административна територија у Србији (1531,79 km²) на којој живи 121.707 становника (попис 2002. године), а налази се у средњем току реке Западне Мораве и доњем току реке Ибар. Ово подручје захвата и доњи ток реке Груже и целе сливове река: Лопатнице, Рибнице и Чукојевачке реке. Територија Града има издужен облик правца југозапад-југоисток, а пружа се између планине Чемерна (1.579m) на југозападу и Гледићких планина (922m) на североистоку. На југу се Град простира до планине Студене (1.356m), на југоистоку до планине Гоч (1.124m), на северозападу до планине Јелице, а на северу до Котленика. Најнижа тачка Града налази се на изласку Западне Мораве са територије Града Краљева и износи 172m а највиша на планини Жељин и износи 1.784m.

Специфична изграђеност рељефа на територији Града Краљева омогућује да се изврши рејонизација простора и то: простор непосредно уз водотоке Западне Мораве, Ибра, Груже и Рибнице, затим зона приградских насеља у брдско планинском појасу и насеља у планинском појасу. Насеље Краљево се развило на широком дну котлине, на месту где се Ибар улива у Западну Мораву и налази се на надморској висини 203m-208m.

Геолошка грађа – Геолошки састав територије Града чине углавном стене палеозојске, мезозојске и кенозојске старости. Од стена се својом распрострањеношћу истичу: серпентини, мермери, доломите, шкриљци итд.

Инжењерско–геолошке карактеристике и сеизмика – На основу инжењерско–геолошке карте СФРЈ, констатује се да Град Краљево својим средишњим и јужним планинским делом припада теренима чија сеизмичност не прелази 6°MCS скале. Сеизмичност од 7°MCS скале је карактеристичан за јужне ободне, а од 8°MCS скале за централне и северне ободне делове краљевачко–чачанске котлине. Простор је евидентиран као трусно подручје са варијацијама од 6.89° Меркалијеве скале на југу до 7.84°MCS на северу, односно од 6.68°MCS на југозападу до 7.29°MCS на југоистоку и 7.84°MCS на северозападу до 7.37°MCS на североистоку.

Геоморфолошке карактеристике – У оквиру Града Краљева могу се издвојити три основне морфотектонске целине које су створене радом унутрашњих сила у далекој геолошкој прошлости Земље, а које и данас представљају примарне елементе у рељефу овог простора:

- краљевачка котлина;
- планински терени Котленика;
- планински терени Троглава, Столова, Чемерне планине, Радочела, Жељина, Студене планине, Равне планине, Крње Јеле и Гоча.

Тектонски покрети и његове последице у рељефу и данас од значаја за размештај становништва и производње, а утицали су и на појаву, данас веома значајних, термоминералних извора.

Висинска структура рељефа – Од укупне површине Града Краљева на терене који су нижи од 300m отпада 24.8% (*Карта Хипсометрија Града Краљева*). На терене чија висина не прелази 500m отпада 45% територија Града. Висинска структура рељефа указује и на постојање одређених туристичких потенцијала јер око 8% територије има висину преко 1.000m. Просечна висина територије Града је око 630m.

Постојећа висинска структура рељефа и размештај становништва у оквиру појединих висинских зона, указују на „урбану“ ограниченост територије Краљева. Од укупног броја становника 75% је концентрисано на око 25% територије, чија висина не прелази висину од 300m. Ако се овоме дода и око 15% становника на теренима до 500m апсолутне висине, проистиче да до 500m апсолутне висине живи 90%, а изнад 500m само 10% становника.

Структура рељефа према нагибу терена – Анализом нагиба терена установљено је следеће:

- најпространији терени са нагибом од око 10%–15% су у зони дна краљевачке котлине, односно до висине од 300m апсолутне висине;
- терени ближих нагиба, припадају гужанском делу котлине;
- пространији, а благих нагиба су и терени у вишим планинским зонама и то на површинама чије се висине крећу од 1.000m до 1.300m апсолутне висине (Радочело, Чемерно и Жељин);
- остали терени блажих нагиба су малих површина и издуженог облика.

У целини посматрано терени са повољним нагибима за живот и рад становника чине око једне трећине од укупног простора Краљева. То су терени чија је геолошка подлога и педолошки састав таквих карактеристика да се ови терени издвајају као најповољнији за живот и рад становника, а то значи и за пољопривредну производњу, као привредну делатност која је директно зависна од поменутих природних фактора.

Рудне и минералне сировине – Развој индустрије Града Краљева диктирају рудна налазишта и шумско богатство у највећој мери. Основна сировина која је служила за базичну прераду у „Магнохрому“ је магнезит. Његовом прерадом добијају се синтермагнезит и ватростална опека.

Град Краљево располаже значајним резервама квалитетног угља, каменог лигнита и мрког угља. Посебно су значајни локалитети на линији Ушће-Баљевац (Тадење-Прогорелица), при чему се угаљ експлоатише у Ушћу и Тадењу. Од осталих сировина, значајне су резерве мермера, доломитског шљунка и песка у токовима река. Осим поменутог у зони седиментних стена налазе се и одређене резерве:

- песка, шљунка, цигларске земље, итд. (Адрани, Обрва и други локалитети);
- течне и полутечне битумије (Јанок поред Конарева);
- магнезита (на северним падинама Гоча и код Богutowца);
- пешчара (Сирча и Раванички поток);
- бигра и брече.

Каменолома у којима се експлоатишу магматске стене на територији Града има у Каменици, Годачици, Сирчи, Гокчаници, Магличу, Полумиру код Богutowца и на још неколико локалитета. У долини Ибра, утврђено је постојање живе. Серпентин је погодан као грађевински материјал, а мермер и као украсни камен који има изузетну вредност, о чему треба и даље водити рачуна, с обзиром на постојеће потребе за овим материјалом не само у оквиру Града Краљева, већ и изван ње. Студенички мермер је и данас значајан извор прихода. Укупна површина под мермером (и доломитом) у оквиру Града је око 15.0km², а најзначајнији локалитет где се мермер експлоатише је између манастира Студеница и Криваче, највишег врха планине Радочело (1.643m).

Климатске карактеристике Града Краљева – Највећи део територије Краљева има умерено континенталну климу. Континентални утицај јаче је изражен у низијском делу Града. Планински делови имају нешто оштрију планинску климу.

Температура ваздуха – Анализом температурних услова на подручју Града утврђено је да средња годишња температура ваздуха износи 10,9°C. Најхладнији месец је јануар са средњом температуром од -1,3°C, а најтоплији јул са 21,4°C. Средња температура у вегетационом периоду (април-септембар) је 17,7°C. Најтоплије подручје оивичено је изотермом од 11°C, која обухвата равничарске делове западноморавске котлине, укључујући и доњи ток реке Груже.

Температура земљишта – Познавање топлотног режима земљишта од великог је значаја за пољопривредне, хидротехничке, грађевинске и друге потребе. Просечно, најтоплији месец на дубини од 2cm је јул (24,3°C), док са порастом дубине на 100cm температура земљишта опада до 20,4°C. На овој дубини најтоплији месец је август. С друге стране, у просеку, на свим дубинама најхладнији месец је јануар, при чему се запажа постепено повећање од 0,4°C на дубини од 2cm, до 6,5°C на дубини од 100cm. Апсолутни екстрими се јављају у наведеним месецима, тако да апсолутно максимална температура земљишта опада од 48,8°C на дубини 2cm до 21,8°C на дубини 100cm. Међутим, апсолутни минимум температуре земљишта се с дубином повећава од -9,3°C на 2 cm до 4,6°C на 100 cm.

Осунчавање – Дужина трајања сунчевог сијања износи просечно годишње 2.032 сата, што одговара средњем трајању инсолације од 5,6 сати дневно. Најсунчанији месец је јул са просеком од 278.9 часова, а најкраћи период осунчаности је у децембру, свега 57.9 часова.

Падавине – Падавине представљају климатски елемент који директно утиче на вегетацију, формирање насеља и начин живота. Најкишовитије годишње доба Града Краљева јесте лето с просечном висином

падавина 228,1mm (30,2%). Највише падавина има јун, просечно 90.6mm, а најмање фебруар и март 46,0mm. У пролеће, средња висина падавина је 197,7mm, док је у јесен 171,5mm. Просечна годишња количина падавина је 755mm. Висина падавина у вегетационом периоду годишње износи просечно 432,5mm. Просечна годишња честина падавина износи 130,3 дана у години. У области висинске климе Града најкишовитија доба су лето (Гоч са 375mm) и пролеће, а најмање падавина има зима (Гоч 176mm) и јесен.

Ветар – На подручју Града Краљева, на основу годишњих честина јављања ветрова и тишина може се закључити да највећу учесталост имају тишине које су заступљене са 349‰. Најчешће заступљени ветар је источни са 178‰ и највећом средњом брзином од 4,3m/s, затим западни ветар са 142‰, северни са 26‰, док је најмање заступљен јужни ветар са 20‰. Највећа средња брзина ветра, без обзира на правац, јавља се у марту и износи 2,4m/s, док је најмања у јануару, јулу и августу, 1,3m/s.

Педолошке карактеристике – Територија Града Краљева одликује се разноврсним педолошким саставом, што је последица висинске разлике од око 1.600m између најнижих и највиших делова простора, дисецираности рељефа, геолошког састава, климатских и биогеографских карактеристика, а и све већег деловања човека (*Карта Педологија*).

Хидрографско–хидролошки чиниоци – Подручје Града Краљева заузима простор од око 10% целог слива Западне Мораве и налази се у подручју ушћа Ибра у Западну Мораву. Део подручја уз Западну Мораву је равничарски, док је остали део слива типично брдско–планински. Подручје Града Краљева обилује свим рељефним облицима карактеристичним за планинско подручје, али и оним карактеристичним за брдовита и равничарска подручја. Овом територијом протичу три већа речна тока. То су: Западна Морава, Ибар и Гружа, док већи број мањих токова, који углавном имају карактер малих планинских речица и потока, чине њихов слив (*Карта Хидрографија*).

Општа карактеристика водних токова на простору Града Краљева је да узрокују поплаве, ерозије и друге штетне последице које се манифестују у највећој мери при великим водама, односно екстремним хидролошко–хидрауличким појавама, које су, у суштини, случајног карактера.

Може се закључити да је велики део територије Града врло често угрожен неким од видова ерозионих и бујичних процеса што чини штету водопривреди, али и другим гранама привреде.

Минералне, термалне и термоминералне воде – Велики потенцијал минералних, термалних и термоминералних вода за сада је мало искоришћен. Самим тим, опасности од загађивања ових вода су стално присутне и све присутније, пре свега због тренда загађивања животне средине. Територија Града припада различитим геотектонским јединицама. Хидрогеолошки услови, разноврсни литолошки састав и постојање бројних разломних структура условили су настајање многобројних појава минералних, термалних и термоминералних вода (регистроване 24 појаве). Рударско геолошки факултет универзитета у Београду је урадио студију: „Оцена ресурса и могућности вишенаменског коришћења подземних вода на територији општине Краљево”.

1.3.2. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

На подручју Града Краљева највећи удео у површини, од 47,4%, имају пољопривредни ресурси, шумски ресурси (46,8%) и остали ресурси и потенцијали (5,8%). Од укупне површине подручја Града на пољопривредно земљиште отпада 72.498 ha. Од тога ораничне површине заузимају 31,7% (23.000 ha),

пашњачке површине 33,15% (24.000 ha), ливаде 24,8% (18.000 ha). Овај податак упућује на оријентацију пољопривредне производње у правцу развоја сточарства и производњу сточне хране (*Карта Рејонизација структуре пољопривредне производње*).

Вочарство и сточарство: На основу природних карактеристика подручја и заступљене структуре производње извршена је рејонизација територије Града Краљева на:

- рејон сточарства - Студенички, Гокчанички и рејон Богutowца;
- сточарско-воћарски рејон обухвата Котленички и Гледићки рејон;
- ратарско повртарски рејон у моравском и ибарском сливу и
- воћарски рејон (Врдила, Роћевићи,...).

Сточарству се даје приоритетни значај, затим биљној производњи која је у функцији сточарства, док је воћарство мање заступљено у односу на ове две привредне гране. Повртарска производња распрострањена је у речним долинама.

Биљна производња: У долинама Западне Мораве, Ибра и Груже, као и њихових притока, на алувијалним равнима лоциране су ораничне површине с ратарском производњом. На овим површинама највише се гаје: пшеница, кукуруз, пасуљ, кромпир и друге повртарске културе.

Шуме: На подручју Града шумски ресурси заузимају 46,8% од укупне површине, што је више од просека за РС (27,5%). Ови подаци указују да је територија Града богата шумом (*Карта Шуме Града Краљева*). Власничка структура шума на територији Града Краљева показује да је 62% шума и шумског земљишта у државном власништву, а 38% у својини грађана (укупно: 80.452 ha). Укупна дрвна залиха за све шуме на територији Града Краљева износи 165,3m³ по хектару. У државним шумама износи 190,5m³ по хектару, док у приватним шумама износи 137m³ по хектару.

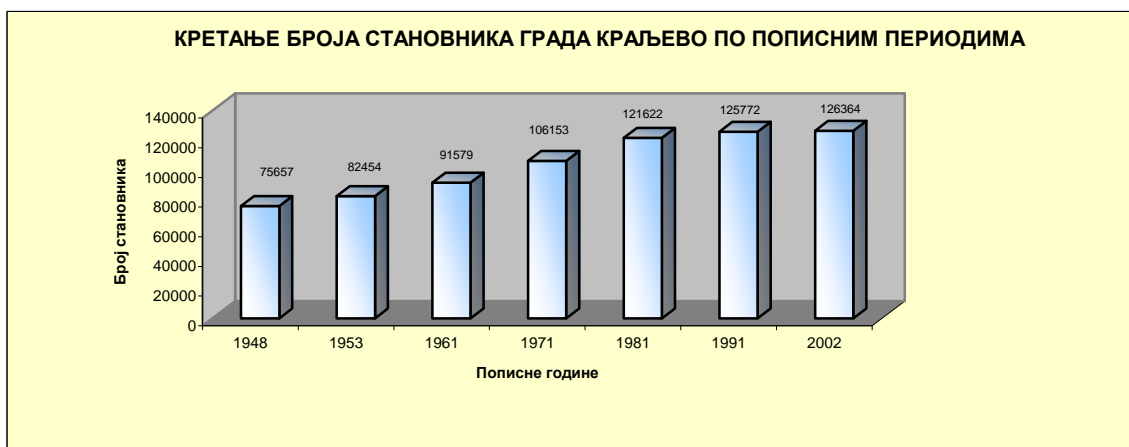
1.3.3. СТАНОВНИШТВО, ПРИВРЕДА, МРЕЖА НАСЕЉА И ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

1.3.3.1. **Демографски чиниоци:** Краљево се као насеље средњовековног порекла први пут помиње 1476. године као Рудо Поље у нахији Маглич брвеничког кадилука. Кроз историју је мењало имена (Краљево, Карановац) и различито се развијало.

Кретање становништва по насељима Града Краљева: Краљево са 1 531,79km², и преко 60km у пречнику, 2002. године имало је 121.707 становника (1,6% у популацији Србије и 41,8% у Рашком округу), односно 80ст/ km².

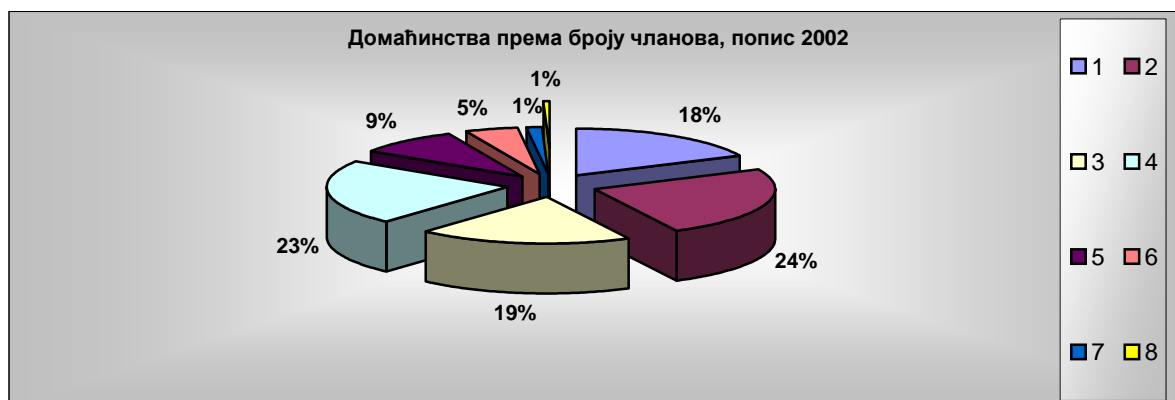
Структура терена, величина територије, број и територијални распоред становника, природне карактеристике, али и други фактори утицали су да се Град организује у 92 насеља. Статистички подаци о бројном кретању укупног становништва по насељима од 1948. до 2002. године показују да пораст становништва у насељима Града није био равномеран с обзиром на могућности, да су испољене многобројне осцилације и да се велики број насеља одликује негативним кретањем броја становника, које директно изражава депопулацију.

У последњих 10 година заступљен је негативан тренд стопе природног прираштаја са -0,7, колико је та стопа износила 1995–те, до -0,6, 2004–те године. Овакво кретање наталитета и морталитета могло би довести до потпуног нестајања неких насеља јер није обезбеђена ни проста репродукција.

Графикон 1.1.

Посматрајући у целини апсолутне бројеве, број становника за Краљево, може се рећи да бележи стални демографски раст. Највећи проблем Града у досадашњем развоју је тај што сеоска насеља губе становништво. Узрок је у неправилном размештају индустријских и других капацитета, који су лоцирани у градском центру Краљеву и његовим рубним деловима, у појединим приградским насељима.

Графикон 1.2.

Наведена демографска кретања продубљују просторно демографску и просторно–економску поларизацију, која има суштинско значење за свеукупни градски и регионални развој.

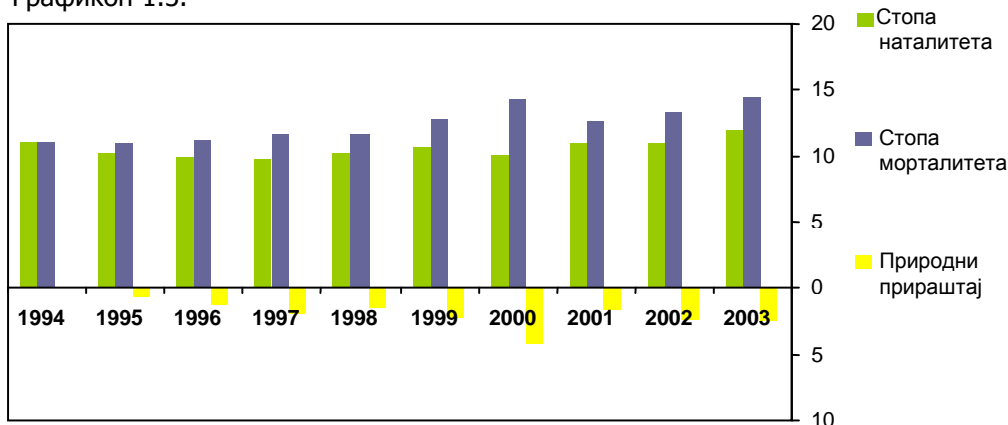
Бројно кретање домаћинстава: Са повећањем броја становника дошло је до повећања броја домаћинстава. У 2002. г. број домаћинстава је 40.732, што у односу на 1948. г. (16.439) представља повећање с индексом 247,7 (*Карта Индекс пораста становништва*). Карактеристично за Градски центар и остала Градска насеља, је слично кретање просечне величине домаћинства. У протеклим пописним периодима (1948–2002.) број чланова домаћинства се кретао у распону од 2,6–3,1, а у осталим градским насељима у распону од 2,8–3,2.

Природне компоненте развоја становништва: Природно кретање становништва и његове компоненте: фертилитет, наталитет и морталитет, представљају фундаменталну биолошку детерминанту демографског развоја, из које резултира биолошка репродукција становништва.

Статистички подаци о бројном кретању укупног становништва по насељима од 1948. до 2002. године показују

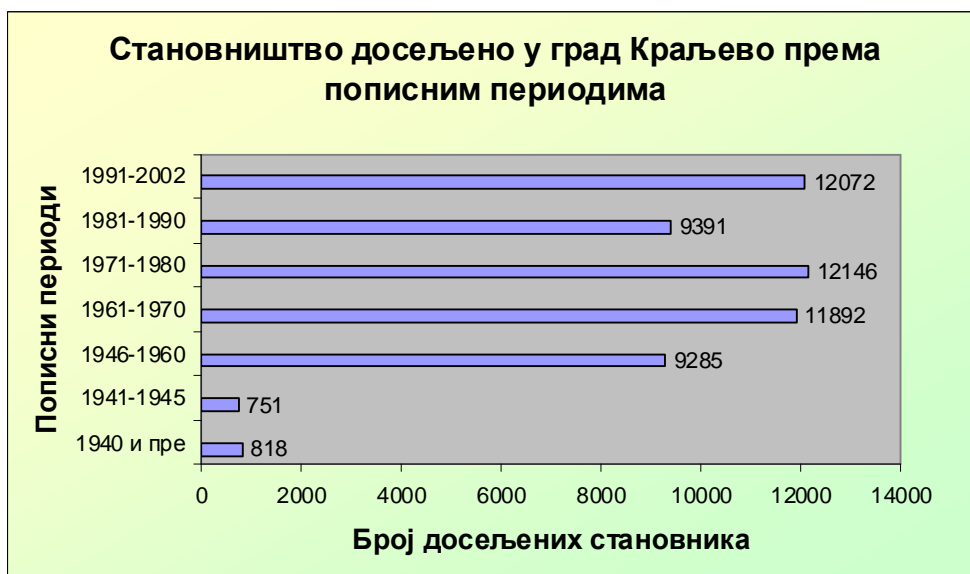
да пораст становништва у насељима Града није био равномеран с обзиром на могућности, да су испољене многобројне осцилације и да се велики број насеља одликује негативним кретањем броја становника, које директно изражава депопулацију. Основно обележје демографских кретања за последњих 10 година (1995–2004.) у Граду Краљево је природни пад броја становника (-2.410 становника). При томе је у градским насељима знатно већи наталитет у односу на рурална насеља, док када је реч о морталитету запажа се нешто другачија слика, па је морталитет већи у руралним крајевима него у градским.

Графикон 1.3.

Миграциона кретања као компонента демографског развоја: Веома значајан фактор економског развоја је и механичко, односно мигрантско кретање, које утиче на бројно стање и структуру популације. Ова кретања у недавној прошлости била су извори из којих је добрим делом насељена територија Града Краљева, који је у послератном периоду карактеристичан као изразито имиграционо подручје.

Аутохтоно и мигрантско становништво: На основу пописа по пописним периодима може се уочити тенденција пораста мигрантског становништва. Тако је у периоду од 1961. до 1971. г. досељено у Град 11.892, у периоду од 1971. до 1981. г. досељено је 12.146, а у периоду од 1991. до 2002. г. 12.072 становника. Тако имамо да за Град Краљево у целини удео аутохтоног у укупном становништву износио 49,83% (39,80%-2002.), а удео мигрантског 50,17% (60,20%-2002.).

Графикон 1.4.

Механички прираштај је био врло значајан извор популационог раста. У периоду између 1981. и 1991. миграторни токови на територији Града Краљева се смирују, мада још увек трају.

Дневне миграције: Дневне миграције се јављају услед удаљености радног места од места становања. Овај део радника, тзв. „путујућих“ радника, врши снажан утицај на приближавање села граду и изједначавање сеоског с градским начином живота. По Попису 2002. г. у Граду Краљево је било 15.185 дневних миграната.

Структура становништва Града Краљева: Све структуре, које се код становништва анализирају могу се поделити у две основне категорије: биолошке и економске структуре. Све структуре се формирају на основу индивидуалних карактеристика становништва као што су: старост, пол, брачно стање, народност, школска спрема, активност итд.

- Старосне структуре

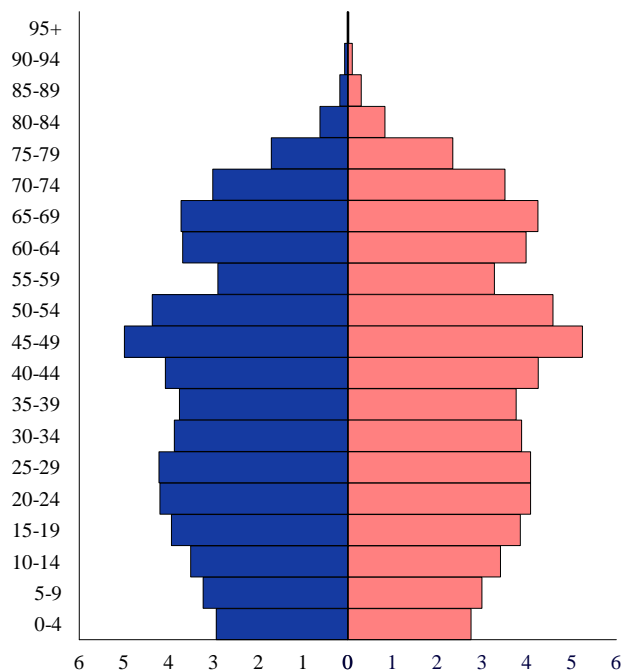
Анализа старосних структура извршена помоћу старосне пирамиде. за 2002. годину показује да је највећа група радно способно становништво (66,6%), што у постављању смерница и изради планова може бити важан развојни капацитет који има значајан уплив на тржиште рада и запосленост. На основу приказане старосне пирамиде, Град Краљево припада регресивном типу, односно град Краљево и у оквиру њега сва поменута издвојена подручја су захваћена старењем становништва.

- Полна структура становништва

Полна структура становништва на одређеној територији највише зависи од структуре живорођене деце, од неједнаке смртности, према полу одојчади и одраслих, од миграционих кретања итд. На основу Пописа из 1971. и 2002. уочава се да је процентуално учешће мушког становништва уједначено и да креће се од 49,8% (1971.) до 49,0% (2002.). Бројчани показатељи за градско насеље такође показују да је однос између полова уједначен.

График 1.5. Старосна пирамида Града 2002.

Старосне групе	Учешће
0–4	4,7
5–9	5,1
10–14	5,7
15–19	6,4
20–24	6,8
25–29	6,8
30–34	6,4
35–39	6,2
40–44	6,9
45–49	8,4
50–54	7,4
55–59	5,1
60–64	6,3
65–69	6,6
70–74	5,4
75+	5,1
непознато	0,8
Укупно	100,0

- Школска и квалификациона структура становништва

Школска и квалификациона структура представљају значајну компоненту у изучавању структуре становништва, јер од ње зависи целокупни привредни живот на једној територији, а самим тим и квалитет

животне средине. Дректно утичу на друштвено–економски развој једног подручја. По Попису 2002. у Краљеву неписмених жена 2.953 или 87,3% од укупног броја неписмених, чак 71,9% живело у сеоским насељима.

- Становништво према активности

Социокономска структура која у одређеној мери предодређује привредни живот неког подручја је активизациона структура. Приликом анализе података о активности становништва, укупну популацију можемо поделити на: активно, издржавано и становништво с личним примањем. Анализом података Пописа 2002. у Граду је евидентирано 55.007 активних становника, односно 45,25% од укупног броја становника Града. Овим Пописом је забележено учешће лица с личним приходом у укупном становништву са 20,2%, док је учешће издржаваног становништва 34,4%.

1.3.3.2. Привреда:

Битне друштвене и системске промене у Републици Србији суштински утичу на дугорочне пројекције и концепције привредног и друштвеног развоја што утиче и на привреду Краљева. Другим речима, не може се више формирати база података за одређене економске и привредне показатеље раста и развоја, па на основу секторске, или структурне анализе извучити закључци о индексима и стопама раста у базном периоду и на основу тих података радити екстраполација раста у планском периоду. Основни разлог неприменљивости, је у измени својинских власничких односа, односа у привреди и тржишној оријентацији привреде.

Поред привреде, односно индустрије као гране привреде, велики број ванпривредних делатности је лоциран на територији Града. Познато је да ванпривредне делатности нису директно доходне, али у новим тржишним условима степеном своје развијености, ценама својих услуга и гравитационим утицајем на окружење могу и морају да доносе добит из окружења. Не мора и не би требало тај феномен гледати искључиво кроз монополски положај тих делатности. Просто, многе од тих делатности није рационално ни оправдано развијати за мале кориснике, јер, по природи ствари, тамо где се услуге користе, тамо се и плаћају.

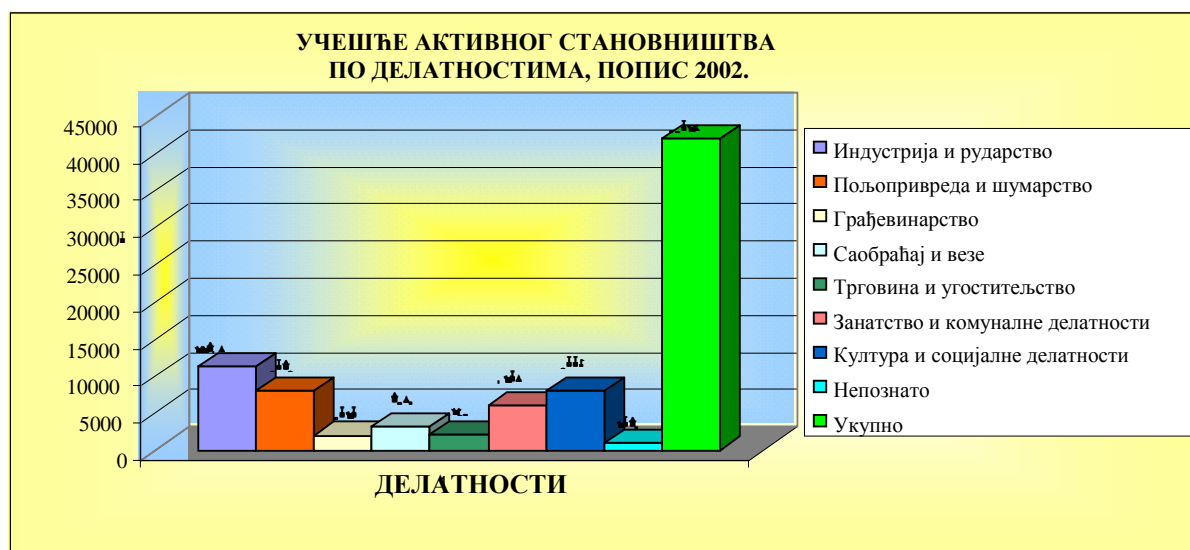

График 1.6.

Достигнути степен развијености ванпривредних делатности је на високом нивоу и представља значајну основу

дугорочног развоја у констелацији истих делатности у просторима Републике Србије. Краљево као градски, привредни и ванпривредни центар има најмање запослених у занатству и у комуналној делатности 2.6%, највише у секундарном сектору (индустрији) 33.4%, а у примарном (пољопривреди и шумарству) је 18.0% запослених.

У Граду Краљево највише је активног становништва по делатностима упуслено у индустрији, која у последњих неколико година рапидно опада (Магнохром, Фабрика вагона Краљево, Јасен), затим у пољопривреди и шумарству. Анализом података уочава се и бројна упусленост у култури, образовању и социјалној делатности.

1.3.3.3. **Постојећа мрежа насеља:**

- Класификација насеља

Проблеми диференцирања градских и сеоских насеља одражавају се и на насеља на територији Града Краљево. Потербно је урадити низ анализа класификација насеља да би се добили квалитетни подаци о насељима на једној територији.

Највећи број насеља (77), има густину до 100 становника по km^2 , 14 насеља је с густином од 100–300 становника по km^2 , док је само град Краљево са густином већом од 3.000 становника по km^2 (*Карта Густина насељености 2002. и Класификација насеља према броју становника 2002.*).

Половина насеља (51) припада категорији малих насеља. Само једно насеље, Градски центар, има више од 10.000 становника, седамнаест насеља има број становника између 500 и 1.000 становника, док су само два насељена места у категорији насеља с бројем становника 3.000–10.000 становника. Најмање становника имају насеља Замчање (32), Плана (39) и Трговиште (41), а највише град Краљево (59.424 становника).

На основу учешћа активног пољопривредног становништва у укупном активном становништву сва насеља су разврстана на неаграрна (до 25%), мешовита (25%–50%) и аграрна насеља (са преко 50%) активног пољопривредног становништва. У Граду Краљево тридесет насеља је неаграрног типа, двадесет два насеља је мешовитог карактера, док четрдесет насеља припада насељима аграрног типа (*Карта Класификација насеља према учешћу активног становништва*).

Највеће учешће у укупном броју становника имају неаграрна насеља, њих 30, која учествују са 78.2% у укупном становништву Града. Разлог лежи у томе што се у тој групи насеља налази се и Градски центар Краљево, који је по броју становника многобројнији од осталих насеља по Попису 2002. године (59.424 становника).

Најмање учешће у укупној популацији Града имају мешовита насеља (7.5% у укупном становништву). Највећи број насеља припада аграрном типу (14.3%). То је тип села са највећим потенцијалом деаграризације.

- Типологија насеља

У Граду Краљево могу се издвојити следеће групе насеља :

- Првој групи припадају градска насеља (градски центар Краљево);
- Другој групи припадају бањска насеља (Матарушка и Богутовачка Бања);

- Трећој групи припадају приградска насеља, или насеља рурбаног типа (Адрани, Грдица, Дракчићи, Јарчујак, Ковачи, Кованлук, Рибница и Чибуковац) и
- Четврту групу чине сеоска насеља којима припада 83 насеља (остала насеља).

По свом изгледу и функцијама насеља у Граду Краљево су претежно равничарска. Популационо најбројнија насеља леже у долини Западне Мораве, Ибра и Груже. Ова су насеља саобраћајно најбоље повезана и привредно најразвијенија (*Карта Типологија насеља*).

- Морфолошке особености и утицај на типологију насеља

Град Краљево се налази на простору који је одувек био атрактиван, како за стални боравак, тако и за транзитно кретање становништва - постоје потребни природни услови и потенцијали за настањивање, пољопривредну производњу, као и могућност путовања до оближњих сеоских и градских центара.

Примарна атрактивност овог простора одређена је :

- постојањем плодних терена у долини Западне Мораве, Ибра и других мањих река,
- постојањем равних и за кретање погодних терена на истим подручјима,
- постојањем проходних праваца дуж долина река,
- постојањем погодних терена за сточарство у планинском залеђу,
- постојањем термоминералних извора погодних за искоришћавање.

Осим тога, ово су простори који су атрактивни и за садашње потребе привређивања и живљења становништва јер :

- постоје простори за развој већих урбаних центара,
- постоје погодни терени за лоцирање индустријских објеката,
- постоје погодне локације за формирање саобраћајно–трговинско–индустријских терминала,
- постоје погодни терена за туристички развој Града,
- постоје потребне резерве воде за снабдевање становништва и индустрије.

Све је ово утицало, утиче и утицаће на стално постојање кретања становништва у овом простору, као и на сталне контакте овог простора с другим суседним просторима.

Насеља Града Краљева према постанку припадају типу спонтаних насеља. У већини ових насеља преовладава индивидуални интерес при избору места за настањивање. На вишим теренима сеоске куће су дисперзно расуте, а у нижим су већ изражени нуклеуси агломерања.

По свом положају највећи број насеља Града Краљева су долињска, затим села на заравни и планинска села. Највећа села су у долини Западне Мораве, саобраћајно најбоље повезана, а и привредно најразвијенија. По броју становника и привредној развијености села на заравни и планинска села заостају за селима у долини Западне Мораве.

Овакав топографски положај сеоских насеља одредио је њихову појаву и привреду. На ово је утицала и

тежња становништва да се што боље искористе природне могућности области где се насеље формирало. Саобраћајни положај, међутим, утицао је на њихов даљи развој и на промену њихових функција, јер су сва сеоска насеља која се налазе на некој од важнијих саобраћајница. Насеља изван саобраћајница су се мање или спорије мањала, задржавајући своју првобитну функцију – пољопривреду.

На територији Града Краљева насеља су имала спонтану генетску структуру током свог развоја, на коју су утицали многи чиниоци као што су геоморфологија тла, миграције становништва, привредни развој, друштвено–политички фактори и сл.

Насеља су се првобитно формирала у средишњем делу атара, али миграциона кретања становништва условила су ширење насељеног дела на слободне пољопривредне површине, тако да су новоформирани делови села представљали засеоке који су обично добијали име по фамилијама. Нека насеља су се ширила тако што су се становници током времена пресељавали у равничарски део насеља из брдовитих предела и подизали куће поред путева.

У равничарском делу Града облик села је условно речено у виду круга, односно неправилног многоугаоника. Известан број села има издужени неправилни облик и пружају се од планинских предела ка котлинама река.

Морфолошки гледано са становништва структуре насеља, а на основу морфолошких критеријума, на територији Града Краљева разликујемо следеће типове:

- разбијени,
- полузбијени,
- збијени тип и
- урбано подручје.

Разбијени тип насеља

На територији Града налази се 58 насеља разбијеног типа, која учествују са 63.0% у укупном броју насеља. Састоји се од више групација збијених кућишта са већим празним међупросторима који се користе у пољопривредне сврхе. Насеља овог типа налазе се у брдско–планинским периферним деловима Града на обронцима планина (*карта Морфолошка типологија насеља*).

Полузбијени тип насеља

На подручју Града Краљева 24 (26,1%) насеља чине насеља полузбијеног типа. Распоређена су врло разнолико, доминантна површина је у брдском делу територије Града.

Збијени тип насеља

Разређено–збијени тип насеља на територији Града су спонтано настала насеља и спадају у тзв. „друмска насеља“ јер су се становници ових села током времена пресељавали у равничарски део насеља и подизали куће поред путева.

Хоризонтална и вертикална дистрибуција насеља

Размештај насеља у Граду Краљево је дисперзан и случајан. Овакав размештај насеља је условљен плодним и равничарским земљиштем у долини Западне Мораве, Ибра и Груже, односно брдовитим и планинским теренима Града. Највећи број насеља (22), удаљено од Краљева 5km–10km, док је насеље Рудно најудаљеније, 39km (*Карта Изодистанце*).

График 1.7.

Највећи број насеља (42) лежи на надморској висини до 300 метара. Она популационо учествују у укупном броју становника са 87.2%. Насеља на надморској висини 300m–800m има 41. Ова насеља учествују са својом популацијом у укупној популацији Града Краљева са 11.5%. Сва остала насеља су распрострањена у зони од 800m до 1700m. Број насеља која се налазе у овој зони је 9, и она чине 1.3% од укупног броја становника.

- Карактеристике постојеће мреже насеља

Процеси који су присутни на простору Града Краљева су: депопулација, деаграризација, концентрација, поларизација и урбанизација.

Депопулација: Статистички подаци о бројном кретању укупног становништва по насељима у периоду од 1948. до 2002. године показују да пораст становништва у насељима Града није био равномеран. При томе је депопулација условљена у знатном броју случајева опадањем фертилитета, наталитета, али се јасно издваја и ефекат емиграције. У том сложеном и динамичном процесу тесне повезаности и ниске репродукције становништва као и учесталих појава биолошке депопулације, на једној страни, и крупних промена у демографској структури које су посебно потенциране емиграцијом из сеоских насеља, на другој страни, испољава се повратна спрега чији је резултат опадајући тренд у кретању становништва сеоских насеља. Наиме, појава постепеног смањења фертилитета и наталитета условљава опадање биолошке репродукције становништва. Истовремено, у периоду брзе индустријализације и урбанизације одвија се масовно исељавање становништва из села у град. Отуда у тој завршној фази демографске транзиције и битно другачијег репродуктивног понашања нису обезбеђени неопходни услови за просту замену генерације, те највећи део сеоског становништва добија карактеристике регресивне транзиције, која у крајњој линији води ка пражњењу читавих територија.

Апсолутни пораст, просечни годишњи пораст и индекси пораста становништва у насељима, показују да се у погледу развоја популације издвајају четири различите групе насеља:

- прва група је са дефицитним, односно регресивним,
- друга са стагнантним,
- трећа са нарастајућим и
- четврта са прогресијентним кретањем укупног становништва.

У вези са свим питањима диференцијалног демографског развитка која су у досадашњем излагању покренута и нумерички показана може се најпре закључити да она не представља појаву која би била изузетна само за Град Краљево.

Деаграризација: Пратеће појаве процеса индустријализације и миграција су деаграризација и урбанизација. Кроз деаграризацију, напуштање примарних (аграрних) делатности обухваћено 20.325 становника, тако да је број пољопривредних становника опао од 27.811 у 1961. години на 7.486 пољопривредних становника у 2002., што значи да је степен деаграризације 73.1%. То становништво ослобођено из аграрног вишка радне снаге запослило се у непољопривредним делатностима. Лош положај пољопривреде у протеклом периоду такође је један од разлога који утиче да се овај процес може зауставити (*Карта Постојећа мрежа насеља*).

Концентрација: Концентрација као једна од компонената процеса урбанизације је процес који изражава релативно бржи пораст густине неке појаве на неком простору у односу на суседни простор. Друга компонента је подела рада—везано за процес индустријализације и деаграризације. Концентрација је израз поларизационог деловања центара и утолико је израженија, уколико је центар већи. Она је уско везана за постојећи развој делатности, посебно индустрије која представља поларизациону снагу.

Град Краљево је изразито моноцентрично подручје, с обзиром да је највећи део привредних капацитета (око 95%) смештен у самом центру с приградским насељима. Оваква концентарација капацитета и радних места, условила је јака миграторна кретања становништва. Подручје града је изразито имиграционо подручје. Моноцентрични развој је условио и веома изражене дневне миграције. Краљево као центар и приградска насеља с развијеном привредом прихватају вишак радне снаге из примарног сектора, не само с територије своје територије, већ и са територија ширег окружења.

Овакви ефекти постигнути су захваљујући пропульзивним индустријским гранама које имају већи утицај на ширење и развој других индустријских грана, јер је за њихов развој потребно изражено агломирање становништва, инфраструктуре, тржишта радне снаге и др. Због тога Краљево и данас карактеришу ефекти агломирања и концентрације. Град Краљево се налази у фази када на 6.9% Градске територије живи око 70.3% становништва, а на осталом подручју, живи 29.7% становника Града.

Поларизација: Просторни аспект поларизације условљен је појавом секторског пола развоја. Да би неки сектор, који представља пол раста на одређеном подручју, постао пол развоја, потребно је да буде од значаја за читаву територију Града и да подстиче развој других сектора. Развојно посматрано, с економског аспекта, људско друштво методом индустријализације свих делатности на најбржи и најуспешнији начин остварује

материјална добра за задовољавање бројних потреба које расту веома брзо. На основу вишевековног искуства уочено је да је индустрија пропулзивна делатност, која има генеричку снагу да у најкраћем времену и на економски рационалан начин „повуче“ укупан друштвени развој напред.

Развој индустрије у Краљеву није могао да се спроведе фронтално, већ „тачкасто“ у простору, тако да је то довело до појаве процеса који прате индустријализацију (миграције, деаграризација и урбанизација). Изградња нових индустријских капацитета лоцирана је у граду Краљеву. Изграђени индустријски капацитети, увећавали су физички обим производње, финансијске ефекте производње, али су апсорбовали велики број радника. У почетку је радна снага црпљена из насеља, касније из непосредног, а затим из ширег окружења, што је развило град, а самим тим се проширио гравитациони утицај за привлачење радне снаге и становништва.

На основу података о упослености запажа се да у структури Града највеће учешће има индустрија, затим следе, трговина, пољопривреда, грађевинарство итд. Према датим подацима, по овом индикатору, водеће делатности у развоју града су: индустрија, трговина, пољопривреда, култура, образовање итд, јер је у овим делатностима и највећа запосленост.

Очигледно је да се према теоријском степеновању развијености просторних целина, по секторима и активностима Град Краљево налази у секундарно–терцијарној фази развоја, јер се претежни део инвестиција, број запослених и остварени доходак налази у секундарним делатностима, као и у услугама. Показатељи указују да је индустрија Краљева носилац промена и развоја и да она чини поларизацију на овом простору, са свим својим предностима и недостацима.

Урбанизација: Урбанизација представља процес повећања градског становништва у односу на сеоско, као и промене градског у односу на сеоски начин живота. У Краљеву је индустрија била јако развијена, што је утицало на висок степен урбанизације. Поред индустрије, и друге привредне и ванпривредне делатности су развијене. Као последица овога, имиграције на подручју града Краљева су веома изражене.

Паралелно с описаним процесима дошло је до урбанизације у већем броју насеља на територији Града и овај степен урбанизације је 47.0%.

У Краљеву је дошло и до промене у структури делатности, па је Краљево из секундарне фазе урбанизације прерастао у терцијарну фазу. С обзиром да је утицај Краљева веома изражен на околину, да се промене у структури делатности динамично одвијају, под тим утицајима на подручју града поред Краљева као Градског урбаног центра се издваја још 9 урбанизованих насеља. Већину од ових насеља чине приградска насеља.

Основна карактеристика урбанизације града Краљева је да је процес урбанизације у протеклом периоду био веома буран са знацима трајања, и да зона урбанизације захвата не само приградска насеља, већ се протеже и на насеља која су у контакту с приградским насељима.

Кретање броја становника показује стално повећање, које је у суштини привидно. Привидност се огледа у томе што је највеће повећање у Градском центру и приградским насељима, док са осталим насељима то није

случај.

На основу датих карактеристика процеса који су се одвијали на простору Града, могу се изрећи констатације да низак природни прираштај, снижавање фертилне стопе и фертилног дела становништва, велике миграције у оквиру границе Града, као и старење сеоских насеља утичу на веома неповољну демографску слику подручја.

Степен развијености Града Краљево достигао је ниво на коме се мора водити рачуна о структури будућег развоја. У суштини, то значи да би достигнути квантитет требало да омогући квалитет. Правилан размештај и кретање становништва, као и развој мреже насеља у том смислу, треба да прати кретање општег друштвеног развоја. Свако кашњење изазива низ проблема. У постојећој мрежи насеља већ постоје одређене противречности. Са једне стране је брз економски и популациони развој града Краљево, а с друге је остали део Града који углавном стагнира. Неусаглашени односи између насеља стално продубљују већ постојеће разлике. Како су људи у том случају и субјекти и објекти, разумњив је њихов интерес за разрешавање противречности у функционалним односима насеља, који имају изражен утицај на демографску слику, као и на друге карактеристике које се јављају у овом Граду. У том контексту, људски фактор се јавља као индикатор квалитативних односа између насеља. Једно од тих индикативних својстава су и миграторна кретања становништва, а на основу праћења њиховог кретања може се констатовати да град Краљево за већину миграната представља коначно одредиште. Велики прилив становништва у Краљево и његову приградску зону превазилази апсорпционе могућности града, па из овога произилазе многи проблеми који притискају како сам град Краљево, тако и остала насеља због чега настају многи демографски проблеми, што директно, или индиректно утиче на развој Града у целини. Давање приоритета граду Краљево, значи само санирање последица. Једино право решење је полазак од узрока ка последицама. Другим речима, треба видети зашто се становништво концентрише око и у самом Краљево, који су то узроци и мотиви. Јасно је да Краљево атрактивношћу својих функционалних садржаја пружа могућност потпунијег задовољавања животних и радних потреба становништва. Ако би прихватили да је то основни мотив долазака миграната у град, решење овог проблема се само намеће. На територију одакле долазе мигранти, треба унети функционалне садржаје у оном нивоу који би био довољан да акумулира привлачну снагу Краљево. Једна од могућих варијанти је на бази организовања мреже центара. Овде треба напоменути да су функционални односи између насеља доста инертни и да њихова краткорочна измена није могућа. Примена овакве политике решила би економске, социјалне и демографске проблеме који се јављају на територији овог Града.

1.3.3.4. **Објекти супраструктуре и јавне службе**

Становање: На територији Града Краљево по Попису из 2002. налазило се укупно 39.595 станова, од тога 20.855 у градским и 18.740 у осталим насељима. Од укупног броја настањених станова 38.860 (98,1%) је у својини физичких лица.

Предшколско васпитање и образовање: На подручју Града Краљево обезбеђење и збрињавање деце је у објектима предшколске установе „Олга Јовичић Рита“ и у организованом полудневном боравку деце. Егзистира 12 објеката предшколских установа који су изграђени углавном у Краљево, по један објекат у Матарушкој Бањи и Ушћу. Девет има своје двориште, а три је смештено у другим објектима. Укупан број предшколске деце који је смештен у објектима установа у целодневном боравку је 1910, а укупно с полудневним боравком збринута је 2731 дете.

Површина свих објеката које користи предшколска установа „Олга Јовичић Рита“ је 7.694m², са 11.300m² дворишта, укупан број радних просторија је 94, а број запослених радника је 246.

Основно образовање и васпитање: Територија Града Краљева покривена је мрежом школа за основно образовање у складу с размештајем становништва (*Карта Мрежа основног образовања*).

На територији Града Краљева евидентирано је 23 матичне школе за основно образовање са 440 учионица, 12.090 ученика од I до VIII разреда, 1.166 запослених радника, на површина школског простора од 60.296m². Од 23 евидентираних основне школе 7 има физкултурне (31.972m²).

Средње образовање: је на територији Града Градског карактера и углавном су лоциране на централном градском подручју. Пољопривредна школа, има републички карактер, а Медицинска и Уметничка школа имају регионални карактер. На територији Града Краљева евидентирано је 10 средњих школа за средњошколско образовање, а укупан број ученика од I до IV разреда је 5.783.

Високо и више образовање: Факултети на територији Града Краљева су углавном истурена одељења из Крагујевца, Ниша и Благаца, као и поједина одељења Приштинског факултета

У Краљеву, на локацији „Стари аеродром“ у близини Машинског факултета, егзистира студентски дом који припада Студентском центру Чачак.

Објекти културе: обухватају Народну библиотеку „Стефан Првовенчани“, Народни музеј, Историјски архив и Домове културе (врло мала експлоатација, лоше стање објеката у смислу грађевинске запушености).

Народна библиотека „Стефан Првовенчани“: је смештена у центру града у наменски изграђеном простору. Опслужује Краљево и околна насеља и располаже са укупно 1.490m² корисног простора, од тога 150m² депоа који се налази у подрумском простору. Фонд књига закључно са 2007. годином је 187.339

Народни музеј: располаже површином од 1.270m², од тога је изложбени простор 600m², а остало је канцеларијски простор с потребним пратећим простором и депо за ликовну збирку.

Историјски архив: је основан 1960. године као Историјски архив Среза Краљево, а данас је међуопштински архив који се бави заштитом и архивирањем грађе на територији Краљева, Рашке и Врњачке Бање. Располаже са 420 архивских фондова и збирки и 1.800m² инсталираних архивских депоа. оодаци везани за архивску грађу су компјутерски обрађени, унети у рачунаре.

Домови културе: Дом културе су „Новица Јолић“ у Рибници и Дом културе „Студеница“ у Ушћу.

Остали објекти: Осим набројаних објеката у области културе делују још и Завод за заштиту споменика културе, КУД „Абрашевић“ и „Железничар“, позориште „14. октобар“, биоскоп „КВАРТ“.

У већем броју села постоје задружни домови који су примарно били намењени унапређењу културног рада на селу, али су углавном у доста лошем стању и не користе се за потребе унапређења културе сеоског подручја.

Социјална заштита – старање: Социјална заштита становништва у Граду Краљево се своди на обраду најнужнијих случајева збрињавања и материјалне помоћи. Од објеката постоји Центар за социјални рад који се налази у насељу „Моша Пијаде“ у Краљево. Користи површину од 852m², а укупан број запослених је 51, дом за старе–Геронтолошки центар у Матарушкој Бањи, Дом ученика, Заштитна радионица за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалида рада, Савез слепих, Савез глувих, Удружење пензионера, Савез цивилних инвалида рата, Општински одбор „Црвеног крста“ и Дом за децу без родитељског старања СОС „Дечје село“ на Берановцу.

Здравство: Здравствена заштита становништва Краљево се одвија у складу с могућностима и капацитетима здравствених институција које су смештене на подручју градског центра и делимично по насељеним местима Града. Територију Града Краљево здравственим услугама покрива Здравствени центар „Студеница“.

У саставу ЗЦ „Студеница“ раде „Хигијенски завод“, ЖТП амбуланта, здравствене амбуланте „Женева“ и „Хигијенски завод“, у Рибници, Врби, Матарушкој Бањи, Витановцу, Самаилима, Чибуковцу, Студеници, Жичи, Лађевцима и Ушћу.

На територији Града Краљево постоје регистроване приватне лекарске и специјалистичке ординације, стоматолошке ординације, лабораторије, апотеке и зубне апотеке, тако да има по једне специјалистичко реуматолошка–физијатријска ординација, специјалистичко интернистичка кардиолошка–ординација, специјалистичка неуропсихијатријска ординација, офтомолошка ординација, специјалистичко гинеколошка ординација и три лекарске ординације.

Поред набројаних, у области здравства делује још и природно лечилиште Матарушка Бања и центар за физикалну медицину „Агенс“ такође из Матарушке Бање.

Спорт и рекреација: У Граду Краљево постоји неколико објеката и површина намењених рекреацији и спортској активности становништва (атлетски стадион поред Ибра, аутомобилски полигон на Берановцу (војни), спортски аеродром „Михајло Петровић“, спортска стаза „Грмчић“ за кајакашка такмичења на Ибру низводно од Ушћа и више игралишта у насељима.

Комплетно опремљен спортски аеродром користи аеро клуб „Михајло Петровић“, а делују и клубови: ФК „Слога“, Кошаркашки клубови „Слога“ и „Машинац“, Бициклички клубови, Ватерполо клуб, Одбојкашки клуб и други спортски клубови и удружења.

Објекти управе и судства: Зграда Скупштине Града располаже са 7.500m² изграђеног простора за своје потребе. Простор је нов и релативно квалитетан. Месне канцеларија (27), у већини случајева је мале површине, на територији Града се претежно користе наменски, у објектима у власништву месних заједница. Општински суд у Краљево располаже са 2.393m² простора у новом квалитетном објекту. Окружни трговински суд користи такође нов квалитетан простор. Међу објектима управе и судства поред наведених, делују још Општинско и Окружно јавно тужилаштво, Царинарница, Регионална и Основна привредна комора, Општинско и Међуопштинско веће савеза синдиката и друге установе. Све поменуте организације су лоциране у граду Краљево, осим месних канцеларија.

1.3.4. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

1.3.4.1. **Саобраћај**

На територији Града Краљева најзначајнији видови континенталног саобраћаја су друмски, железнички и ваздушни (*Карта Саобраћајна мрежа*).

Друмски саобраћај:

Мрежу **државних путева првог реда** чине:

- планирани државни пут I реда (аутопут) E-761, Од км 58+748 до 90+282,43, са денivelисаним раскрсницама (петља „Ратина“ на км. 68+535,00, петља „Камицора“ 74+925,00 и петља „Адрани“ на км. 81+128,98), а све према Генералном пројекту.
- Државни пут I реда број 5, Граница Републике Србије (Вардиште) – Граница Бугарске (Вршка Чука), деоница број 0243 од почетног чвора број 0043 Мрчајевци код км. 627+754,00 до завршног чвора број 0044 Краљево код км. 646+272,00, деоница број 0111 од почетног чвора број 0734 Краљево 1 код км. 649+207,00, деоница број 1511 од почетног чвора 0734 Краљево 1 код км. 649+207,00 до завршног чвора број 0172 Рибница код км. 650+217,00, деоница број 0112 од почетног чвора број 0172 Рибница код км. 650+217,00 до завршног чвора број 0173 Берановац код км. 651+845,00 и деоница број 0113 од почетног чвора број 0173 Берановац код км. 651+845,00 до завршног броја 0174 Ново Село код км. 668+480,00, а у оквиру границе плана од км. 631+142,00 до км. 660+245,00.
- Државни пут I реда број 22, Граница АП Војводина (Н. Бановци – Рибарићи), деоница број 0244 од почетног чвора 044 Краљево код км. 373+066,00 до завршног чвора број 0266 Чибуковац код км. 374+595,00, деоница број 0245 од почетног чвора број 0266 Чибуковац код км. 374+595,00 до завршног чвора број 0267 Матарушка Бања код км. 381+448,00, деоница број 0246 од почетног чвора 0267 Матарушка бања код км. 381+448,00 до завршног чвора број 0268 Ушће код км. 420+540,00, деоница број 0247 од почетног чвора број 0268 Ушће код км. 420+540,00 до завршног чвора број 0269 за Гокчаницу код км. 425+776,00, деоница број 0248 од почетног чвора број 0269 за Гокчаницу до завршног чвора број 0270 Биљановац код км. 435+369,00 и деоница број 0249 од почетног чвора број 0270 Биљановац код км. 435+369,00 до завршног чвора број 0271 Брвеник код км 443+612,00, а у оквиру границе плана од км. 373+000,00 до км. 436+500,00.
- Државни пут I реда број 23.1, Равни Гај – Краљево 1, деоница број 0271 од почетног чвора број 0064 Равни Гај код км. 0+000,00 до завршног чвора број 0283 Витановац код км. 25+860,00, деоница број 0272 од почетног чвора број 0283 Витановац код км. 25+860,00 до завршног чвора број 0734 Краљево км. 36+220,00, а у оквиру границе плана од км. 15+470,00 до км. 36+220,00.
- Генералним пројектом Државног пута I првог реда (ауто пут E-761) предвиђено је прикључење II градског прстена преко петље иза „Магнохрома“.

Саобраћајно оптерећење (за 2004. годину) државних путева I реда Града Краљева, по деоницама износи :

1. М-5 (деоница од Краљева ка Крушевцу), бројач број 219 на Берановцу, (р.бр.138, деоница бр.0113 Берановац - Ново село, дужина деонице 16,6 km, установљено је саобраћајно оптерећење ПГДС =9.346 воз/дан);
2. М-5 (М22) (р.бр.134, деоница 0243 од Мрчајеваца до Краљева, дужина деонице 18,5 km, бројач број 206 у Адранима, ПГДС = 6.700 возила/дан;
3. М-22 (деоница од Конарева према Ушћу), бројач број 207 у Конареву, ПГДС = 4.511возила/дан; дужина деонице 39,1 km
4. М-23.1 (Витановац – Краљево, дужина деонице 10,4 km, деоница бр.0272 бројач број 200) у Витановцу, ПГДС = 3.246 возила/дан.

Мрежу **државних путева првог реда** карактеришу:

- велико саобраћајно оптерећење;
- пролазак државних путних праваца кроз насеља без обилазница;
- некавалитетни геометријски елементи коловоза државних путева;
- велики број прилазних путева и прикључака, посебно у зонама насеља;
- екстремно велика угроженост (с тенденцијом раста) заштитних појасева, грађењем, већином пословно–стамбених објеката, посебно у подручјима насеља;
- саобраћање знатног броја пешака, пољопривредних машина и бициклиста, већином у околини насеља;
- велики број раскрсница у нивоу на деоници пута М–5 који пролази кроз градско ткиво и густо насељене делове града;
- укрштање пута првог реда М–23.1 и пута другог реда Р–217 с пругама у нивоу;
- појава клизишта и осулина (на М–22).

Мрежу **државних путева другог реда** чине:

- Државни пут II реда број 116, Бук – Ушће, деоница број 0479 од почетног чвора број 1364 Живичка (мост) код км. 36+470,00 до завршног чвора број 0268 Ушће код км. 50+510,00, а у оквиру границе плана од км. 24+610,00 до км. 50+510,00.
- Државни пут II реда број 217 Мијатовач – Витановац, деоница број 0734 од почетног чвора број 0734 од почетног чвора број 0597 Угљарево код км. 81+708,00 до завршног чвора број 028 Витановац код км. 94+074,00, а у оквиру границе плана за овај путни правац се пружа од км. 83+214,00 до км. 94+074,00.
- Државни пут II реда број 224, Угљарево – Гокчаница, деоница број 1350 од почетног чвора број 0614 Гоч код км. 23+244,00 до завршног чвора број 1314 Гокчаница код км. 68+859,00 и деоница број 0788 од почетног чвора број 1314 Гокчаница код км. 68+859,00 до завршног чвора број 0269 За Гокчаницу код км. 69+794,00, а у оквиру границе плана од км. 47+408,00 до км. 69+794,00.
- Државни пут II реда број 225, Берановац - Станишинци, деоница број 0789 од почетног чвора број 0173 Берановац код км. 0+000,00 до завршног чвора број 1313 Гоч (Берановац) код км. 27+130,00, деоница број 1351 од почетног чвора број 1313 Гоч (Берановац) код км. 27+130,00 до завршног чвора број 0614 Гоч код км. 35+400,00, а у оквиру границе плана од км. 0+000,00 до км. 26+500,00.
- Државни пут II реда број 225 а, Рибница – Матарушка Бања, деоница број 0791 од почетног чвора број 0172 Рибница код км. 0+000,00 до завршног чвора број 0267 Матарушка Бања код км. 9+303,00. Овај путни правац се целом својом дужином налази у оквиру границе плана.
- Државни пут II реда број 226, Прањани – Чибуковац, деоница број 0794 од почетног чвора број 0616 Љубић код км. 21+147,00 до завршног чвора број 0617 Дракчићи код км. 52+183,00, деоница број 0796 од почетног чвора број 0617 Дракчићи код км. 52+183,00 до завршног чвора број 0266 Чибуковац код км. 56+666,00, а у оквиру границе плана од км. 42+766,00 до км. 56+666,00.
- Државни пут II реда број 227, Кратовска Стена - Дракчићи, деоница број 0802 од почетног чвора број 0619 Каона код км. 38+196,00 до завршног чвора број 0617 Дракчићи код км. 56+874,00, а у оквиру границе плана од км. 41+963,00 до км. 56+874,00.

Мрежу **државних путева другог реда** у Граду Краљево карактеришу:

- знатно прекорачење пројектног периода, односно застарелост;
- „просечно стање“ коловозног застора уз одржавање које се своди делимичну замену хабајућег слоја;
- недовољна носивост „постељице“ и доњих носећих слојева;
- неефикасна евакуација површинских вода путним каналима;
- појава клизишта на брдско–планинским државним путевима (Р–116 и Р–227);
- пролазак кроз насељена места (Р–116 поред манастирског комплекса у Студеници);
- незадовољавајуће стање путних објеката у смислу трајности (мост у Конареву Р–225а);
- велика угроженост заштитних појасева грађењем, посебно у подручјима насеља;
- велики број, већином непрописно изграђених, прилазних путева и прикључака, посебно у зонама насеља;
- непостојање поузданих података о саобраћајном оптерећењу, јер није организовано систематско бројање саобраћаја.

Мрежу **општинских путева** карактеришу:

- грађење без пројектне документације са ширином коловоза неадекватне категорији пута;
- израда неадекватних коловозних конструкција;
- израда једнослојних коловозних застора (без хабајућег слоја);
- појава оштећења на коловозном застору знатно пре истека пројектног периода;
- одржавање се своди на санирање ударних рупа и замену вертикалне сигнализације;
- непотпуна саобраћајна сигнализација;
- лоше стање путних канала, чиме је онемогућена евакуација површинских вода;
- неадекватни путни објекти–мостови и пропусти;
- недефинисаност путног земљишта, земљишног и заштитног појаса;
- појава оштећења на трупцу путева због деловања бујичних и осталих водотокова;
- умањена потребна прегледност због растиња поред путева у профилу путева;
- непостојање катастра општинских путева, саобраћајне сигнализације и објеката на њима;
- непостојање података о саобраћајном оптерећењу, јер није организовано систематско бројање саобраћаја.

Табела 1.2. Мрежа општинских путева на територији Града Краљево:

Ознака	Назив пута - деонице	Дужина у км	ширина коловоза у м
1	2	3	4
Л1001	Камиџора (М23)–Сирча-Опланићи (Л1018)	5,900	6
	Опланићи (Л 1018)-Поповићи (Л1047)	1,300	6
	Поповићи (Л1047)-Милочаји (М5)	5,000	5
Л1002	Милочаји (М5)-Обрва- <i>Катрга</i>	6,410	6
Л1003	Лађевици (М5)-Горњи Лађевици	3,288	6
	Горњи Лађевици- <i>Гунцати</i>	5,253	5
Л1004	М22-Цветке	4,451	6
Л1005	Адрани (М5)-Мрсаћ-Бабско поље	8,543	6
Л1006	Мрсаћ (Л1005)-Самаила (Р227)	3,100	4,5
	Самаила (Р227)-Лазац	6,800	6
Л1007	Дракчићи (Р227)-Буковица	6,468	6

П Р О С Т О Р Н И   П Л А Н

	Буковица-Дедевци	5,064	5
Л1008	Конарево (М22)-Врдила (Р227)	3,316	5
Л1009	Крушевица (Р225 _а)-Змајевац	3,220	5
Л1010	Рибница-Буњачко брдо-Змајевац (Улица Змајевачка)	3,520	5
Л1011	Рибница-Ђуровићи-Змајевац (Улица Ива Андрића)	3,000	5
Л1012	Р225-Ковачи (Улица ковачких бораца)	2,900	5,5
Л1013	Берановац (Р225)-Метикоши (Улица Васе Чарапића)	2,000	6
	Метикоши-Драгосињци	4,300	6
Л1013_а	Драгосињци (Л1013)-Старо село- <i>Вранеш</i>	3,700	4,5
Л1014	Берановац (М5)-Кованлук (Улица кованлучка)	2,350	6
	Кованлук-Доња Ратина	1,300	4,5
	Доња Ратина-Ратина (М5)	2,600	7
Л1015	Ратина (М5)-Метикоши (Л1015)	2,900	5
1016_а	Богutowaц (Л1016 _а) -Богutowaчка бања	0,810	5,5
Л1016	Богutowaц ((М22) – Богutowaц (Л1016 _а))	1,945	5
	Богutowaц (Л1016 _а) - Лопатница	5,373	6
	Лопатница-Станча-Толишница	12,622	5
Л1017	Чукојевац (Р217)-Годачица-Гледић	13,200	6
	Гледић- <i>Бајчетина</i>	5,150	6
Л1018	Грдица-Опланићи (до Улице ада) (Улица В.Кочовића)	0,630	6
	Грдица (од Улице ада)-Опланићи (Л1001)	1,000	6
Л1019	М23-Закута	3,500	6
Л1020	Чукојевац (Л1017)-Лешево (Л1030)	2,300	5,5
Л1021	Студеница (Р116)-Река-Рудно-Бзовик	20,000	5
Л1022	Л1017-Раваница	2,980	5,5
Л1023	Тавник (М5)- <i>Бресница</i> (до раскрснице за ман.Вољавча)	2,944	6
Л1024	Ушће-Водично-Прогорелица	6,000	6
Л1025	Међуречје (Р224)-Стојанац-Гвоздачка река (Р225)	9,200	5
Л1026	Врба (М5)-Старо село	3,829	4,5
Л1027	Конарево (М22)-Конаревско поље-Матарушка бања	2,500	5,5
Л1028	Пут кроз Сибницу	5,000	6
Л1029	Адрани (М5)-Бубан-Филиповићи (Л1044)	4,050	4,5
Л1030	Лешево (Л1020)- Брдо мала	0,850	3
	Брдо мала-Стубал (Л1041)	1,650	3
Л1031	Милавчићи (М23)-Тупољска мала-Сирча	2,400	4
	Тупољска мала-Сирча	/	/
Л1032	Жича (Р225 _а)-Заветиште-Вучинићи (Л1009)	2,256	4
Л1033	Гајићи (Р227)-Сајковци-Дедевци (Л1007)	3,744	5
Л1034	Бапско поље (Л1005)-Влашка глава	2,150	4
	Р226-Лазац- <i>Петница</i>	3,000	3
Л1035	Рођевићи (Р227)-Пољана-Станча (Л1016)	3,900	2,5
Л1036	Мрсаћ (задружни дом)(Л1005)-Самаила (Р226)	3,000	3
Л1037	М22-Гајчани-Цветке	3,554	3
Л1038	Милочаји (М5)-здравствена станица-Пешколеја (Л1001)	4,378	5
Л1039	М22-Новчићи-Матарушка бања (висећи мост)	1,300	3,5
Л1040	М22-Пантовићи-фабрика «Медијан» (Л1008)	1,900	4
Л1041	Стубал (центар)(Р217)-Споменик (Л1030)	4,000	3,5
Л1042	Матарушка бања (Р225 _а)-Матаруге (Ул. Пећинска и С.Филиповића)	2,500	4
	Матаруге-Папратна	1,000	3

	Папратна-Црна река-Замчање	2,000	2,5
Л1043	Милаковац (М23)-Брдо поље-Томића брдо (М23)	5,500	3,5
Л1404	Горњи Јарчујак (Р226)-Грудобран (Улица Б.Тошковића)	0,800	4
	Грудобран-Мрсаћ (Л1005)	1,000	3,5
Л1045	Прогорелица (М22)-Конарево-Врдила (Р227)	4,500	3
Л1046	Милавчићи (Клечанска мала)(М23) - Тупаљска мала -Дубоки поток	1,500	3
Л1047	Адрани (М5)-Опланићи (Л1001)	1,086	4
	Опланићи (Л1001)-Поповићи	3,000	3,5
Л1048	Годачица (Црна река)(Л1017)-Старо село (Трњак мала)	2,400	4
Л1049	Чибуковац (М22)-Пањевац (Улица чибуковачка)	2,400	4
	Пањевац-Конарево (М22)	4,000	3
Л1050	Милаковац (Л1043)-Стражевица (Л1051)	1,000	3
	Стражевица-Петропоље-Слатина-Закута (Л1019)	3,000	3
Л1051	Стражевица (Л1050)-Дрлупа-Годачица (Л1017)	8,000	3
Л1052	Каменица (Р225)-Сокоља (жичара)	3,000	5
	Сокоља (жичара) - Гоч (смучарски дом)	4,500	4,5
	Гоч (смучарски дом) - Гоч (Р225)	0,500	6
Л1053	Чибуковац (Л1049)-Дракчићи (Ружића брдо)(Р226)	2,700	3
Л1054	Витановац (М23)-Колачка мала-Милаковац (Л1043)	4,500	3
Л1055	Ушће-Тепечи-Рудно (Л1021)	19,000	5,5
Л1056	Милавчићи (М23)-Чукар	1,500	4
	Чукар-Сирча	6,000	/

Укупна дужина општинских путева на територији Града износи $L_2=323,239$ км.

Путну мрежу асфалтираних **некатегорисаних путева** карактеришу:

- грађење путева без пројектне документације;
- недовољна ширина коловоза без изграђених проширења за мимоилажење;
- појава оштећења коловозног застора знатно пре истека пројектног периода;
- неадекватно одржавање система за одводњавање путних објеката;
- веома лоша прегледност због растиња уз ове путеве;
- непостојање вертикалне сигнализације;
- непостојање основних саобраћајних, геометријских и конструктивних података о овим путевима и објектима на њима.

Карактеристике **мреже јавних путева** Града Краљева су:

Укупна дужина државних путева првог реда, на територији града Краљева износи Лукупно = 106,5km.

Укупна дужина државних путева другог реда на територији града Краљева износи Лукупно = 172,8km.

Укупна дужина општинских путева на територији града Краљева износи Лукупно =323,239km.

Укупна дужина планираног државног пута првог реда Е-761 на територији града Краљева износи 31,534km.

Густина путне мреже првог реда на територији обухвата Плана износи 0,07 km/km².

Густина путне мреже другог реда на територији обухвата Плана износи 0,11 km/km².

Густина путне мреже општинских путева на територији обухвата Плана износи 0,21 km/km².

Густина путне мреже планираног државног пута првог реда аутопут Е-761 на територији обухвата Плана износи 0,02 km/km².

Генерално посматрајући, **опремљеност мреже јавних путева** Града Краљево, карактерише:

- недовољна опремљеност државних путева изван насеља станицама за гориво, зауставним површинама са водом и санитарним чвором;
- релативно прихватљива опремљеност вертикалном и хоризонталном сигнализацијом државних путева првог реда;
- слаба опремљеност вертикалном и недовољна опремљеност хоризонталном сигнализацијом државних путева другог реда;
- градске путеве карактерише лоша опремљеност вертикалном сигнализацијом.

Генерални проблем који се односи на сигнализацију државних путева може се означити једним ставом: непостојање адекватне саобраћајно–техничке документације која претходи њеном постављању. Величина овог проблема истакнутија је са нижом категоријом пута.

Степен индивидуалне моторизације: Степен индивидуалне моторизације у Граду Краљево износи $K=3$ становника/путнички аутомобил, чиме је достигнут однос „једна породица–једно возило“. Просечна старост возног парка преко 14 година, што значи да се у саобраћају налази висок проценат технички неисправних возила, која битно утичу на безбедност саобраћаја.

Безбедност друмског саобраћаја: Подаци о броју удеса са смртним исходом и тешким телесним повредама у саобраћајним несрећама на територији Града, у последњих десет година, указују на изузетно низак ниво безбедности саобраћаја и узроци се могу свести на следеће:

- пропусна моћ саобраћајних праваца је неусаглашена с саобраћајним оптерећењем;
- не постоје обилазне саобраћајнице око насеља;
- непостојање пешачких стаза и јавне расвете на фреквентним саобраћајним правцима;
- знатан број укрштаја путних праваца са пружним колосецима у нивоу, без сигнално–сигурносних уређаја;
- непоштовање саобраћајних прописа.

Јавни градски и приградски саобраћај: не испуњава основне критеријуме равномерног опслуживања целе површине Града, поузданост, безбедност, комфор, економичност и сл. Аутобуска стајалишта су неуређена, без аутобуских ниша и надстрешница, док је информисање путника у систему ЈГС–а потпуно занемарено. Крајње станице на линијама ЈГС–а немају адекватне окретнице.

Бициклически саобраћај: на територији Града Краљево карактерише:

- непостојање површина за коришћење бицикла као превозног средства;
- неискоришћене просторне могућности за њихову изградњу у склопу попречних профила многих саобраћајница у градском подручју;
- изражен бициклически саобраћај у рекреативне сврхе на државним путевима другог реда Р–225 и Р–225а;
- ивично паркирање (дозвољено и недозвољено).

Пешачки саобраћај: Пешачки саобраћај је интензиван у деловима града у којима ЈГС није адекватно

организован, што се односи на већину приградских насеља, Чибуковац, Јарчујак и друга. Улице су у тим насељима већином недовољне ширине, без тротоара, што негативно утиче на безбедност пешака.

Стационарни саобраћај: за путничке аутомобиле, града Краљева је организован у склопу површинских паркиралишта на уличним профилима и самосталних паркинг–скупина, чији је број недовољан. Површинска паркиралишта, као засебне целине, за теретна возила нису организована, осим у индустријској зони Шеовац и на локацији ПП „Аутотранспорт“.

Теретни терминали: Теретни терминали у оквиру друмског саобраћаја, као засебне целине не постоје, осим у већ поменутој индустријској зони Шеовац.

Путнички терминали: Аутобуска станица се налази у ужем центру града и близини железничке станице. Старост станичне зграде је око 30 година. Са укупно 13 наткривених перона дневно крене око 600 аутобуса, од чега 150 транзитних. Не постоје просторне могућности за проширење, а постојећи простор је недовољан.

Железнички саобраћај: Железничка мрежа Града Краљево, укупне дужине 125,1km, састоји се од једноколосечне магистралне пруге Лапово–Косово Поље дужине 80,4km, једноколосечне регионалне пруге Сталаћ–Пожега дужине 36,7km и индустријских колосека дужине око 8km.

Пруга уског колосека Краљево–Каменица–Гоч (Рижина пруга-приватно власништво), је изграђена 1917. и била је дужине око 18km. Коришћена је до 1959.године, када је укинута. Било је иницијатива да се изврши реконструкција и оживи њено коришћење у туристичке сврхе.

Пружни објекти на територији Града Краљева су у доста лошем стању, па се развојним програмима планира реконструкција у мери која ће бити потребна. Неопходно је истаћи велики број саобраћајних незгода, с тешким последицама, на пружним прелазима у нивоу.

Станица Краљево је отворена за све облике превоза путника и робе, а у саобраћајном смислу је ранжирно–распоредна станица и техничко–путничка станица са депоом за одржавање возних средстава.

Ваздушни саобраћај: На територији Града налази се војни аеродром Лађевци и спортски аеродром у Краљеву. Ваздушни саобраћај на територији Града има пре свега војни и спортски карактер.

1.3.4.2. *Хидротехника*

Водоснабдевање:

Краљево, и поред чињенице да је смештено на саставу две значајне реке, Ибра и Западне Мораве, као и да се у близини налази још неколико водотока, нема на одговарајући начин решено питање водоснабдевања.

Водоводним системом покривено је шире подручје града Краљева и мањи број села дуж цевовода „Гружа–Краљево“, док се сва остала насеља снабдевају водом из локалних изворишта (бунара и каптажа), било да су у питању индивидуални корисници, групе домаћинстава или цела насеља. Због проблема с квалитетом воде из цевовода „Гружа–Краљево“ потрошачи повезани на њега ову воду користе искључиво за техничке сврхе.

У овом тренутку град Краљево се снабдева водом за пиће са четири локална изворишта подземних вода

смештених у алувијалним наслагама Ибра. Постоји око 24.000 прикључака на водоводни систем, док се остали део Града снабдева водом с мањих локалних и појединачних каптажа.

Без обзира на значајне квалитете ових изворишта, пре свега „Жичког Поља“, може се рећи да је изложеност ових изворишта екстремним или систематским загађењима Ибра велика.

Оно што важи за све наше реке, важи и за Ибар–квалитет вода у њему практично је незаштићен. Највећа загађења потичу од индустријских и рудних потенцијала, као и од већ ускладиштених отпадних материја, с простора Косова и Метохије.

Основни проблеми водоснабдевања града Краљева су:

- изложеност постојећих изворишта у алувиону Ибра могућем утицају акциденталног или преманентног загађења из горњег дела слива;
- несигурност и психоза везана за водоснабдевање;
- недовољне количине пијаће воде, нарочито у летњим месецима;
- висок дефицит воде у случају потпуне укључености становништва у систем;
- два највећа насеља Матарушка Бања и Ушће, нису повезани на градски систем;
- врло мали број сеоских домаћинстава се организовано снабдева водом за пиће;
- локални системи углавном не испуњавају санитарно–техничке и хигијенске захтеве;
- због велике површине Града, као и неповољних висинских положаја, добар део сеоских домаћинстава, не може се прикључити ни на постојећи систем водоснабдевања нити на планирани систем „Студеница–Лопатница“;
- потреба побољшања перформанси дистрибутивног система.

Отпадне воде:

Досадашње решавање питања третирања отпадних вода, увек је везиван за град Краљево, евентуално с приградским насељима, и функционише, по сепатарном принципу. Краљево има три главна колектора, једну црпну станицу за препумпавање и незавршено постројење за пречишћавање отпадних вода.

На фекалну канализацију су прикључена приградска насеља (или делови) у којима је изграђена канализација, док су делови са лошом конфигурацијом терена и даље неприкључени. Недостају средстава за уградњу уређаја за пречишћавање у већини индустријских постројења. Присутан је већи број нелегалних спојева уличних сливника са фекалном канализацијом, што доводи до изливања, након обилних падавина.

Атмосферска канализација:

Краљево и читав Град висински доминирају над двама рекама, Ибром и Западном Моравом, који се појављују као природни рецепијент свих вода. За сада само Краљево има неколико излива атмосферских вода према реци Ибар, а индустријска зона према Западној Морави. Једини већи проблем има насеље Рибница које се налази у депресији према Ибру која је заштићена одбрамебним насипом.

Водотоци:

Подручје Града Краљева заузима простор од око 10% целог слива Западне Мораве и налази се у подручју ушћа Ибра у Западну Мораву. Део подручја уз Западну Мораву и Ибар до Лакта је равничарски, док је остали део слива типично брдско–планински. Подручје Града обилује свим рељефним облицима карактеристичним за

планинско подручје, али и оним карактеристичним за брдовита и равничарска подручја.

Рецепијенти свих бујичних притока су Западна Морава и Ибар који унакрсно секу територију Града.

Бројност и разноврсност водотокова, на територији Града, по хидрографским, хидролошко–хидрауличким и морфолошким карактеристикама, као и по начинима коришћења, условљавају примену различитих мера, радова, објеката и грађевина у системима заштите од поплава и уређењу водених токова у Граду Краљево. Упркос до сада изведеним радовима на заштити од поплава и уређењу водених токова велики део територије Града Краљево је још увек реално или потенцијално угрожен поплавама, последицама деформације речног корита, као и другим неповољним утицајима водених токова.

Акумулације – вештачка језера:

Језеро на Гочу - Средином седамдесетих година изграђена је насута брана на главном току Гвоздачке реке. Сврха изградње ове акумулације била је да се воде са Гвоздачке реке транспортују кроз постојећи тунел, у суседни слив реке Сокоље. Тренутно, језеро је замуљено и служи искључиво као проточно.

Ерозије, бујице, речни нанос:

Стање ерозије на територији Града указује на значајан интензитет ерозионих процеса, јер је 63,6% површина Града захваћено процесима екстензивне, јаке и средње ерозије, а само 36,4% површине је захваћено slabим и врло slabим процесима ерозије. Карактеристични процеси екстензивне и јаке ерозије се налазе у Ибарској клисури и то у токовима реке Лопатнице, Дубочице, Колањ, Жољевац, деловима реке Студенице, Гокчанице, Брезанске и Планске реке. Такође, токови који се директно уливају у Западну Мораву, Велика река, река Староселац, Стубал, Лучица и Дубоки поток, имају видљиве процесе јаке ерозије.

Мелиорациони систем:

Агрорегулационих радова на подручју Града Краљева није било.

1.3.4.3. **Енергетика**

- **Електроенергетика**

Електроенергетика је једна од најважнијих области у привреди и животу једне заједнице. Јасно раздвојене области електроенергетике су производња, трансформација и пренос електричне енергије. Све три области, кад је у питању просторна организација и расподела објеката, републичког су и регионалног карактера за напонске нивое 35кV и више, који су битни са становишта Просторног плана. Тако су формирана конзумна подручја која садрже територије или делове територија неколико општина и имају значај не само за Краљевачку, већ и за остале градове и општине у окружењу.

Производња електричне енергије

Објекти за производњу електричне енергије у оквиру дела електроенергетског система Краљева су хидроелектране са укупном номиналном снагом на прагу свих електрана испод 1MW. На територија Града постоји једна МХЕ Студеница, војна МХЕ у Богутовцу и нема других активних објеката за производњу електричне енергије.

Трансформација електричне енергије

На подручју Града постоји велики број ТС различитих напонских односа и то: 220/110kV (једна), 110/35/10kV (три), 35/10kV (једанаест) и већи број 10/0,4kV. Систем је окарактерисан различитим степеном стабилности и веком трајања трансформатора по напонским нивоима. У току су активности на реализацији система даљинског управљања трафостаницама у оквиру конзума.

Пренос електричне енергије

Системи за пренос електричне енергије, као битни делови електроенергетског система РС, груписани су према напонским нивоима и имају регионалну просторну расподелу. Њихова анализа и планирање за напоне 220kV и више, врши се републичким плановима, а за напоне 110kV регионалним и општинским просторним плановима. Овим последњим припада анализа и планирање система за пренос напона 35kV и мање.

Напонски нивои 220 и више kV присутни су на територији Града Краљева у виду дела далековода 220kV Краљево–Пожега. Напонски ниво 110kV, тренутно је стабилан и такође не захтева реконструкцију.

Резервни извори електричне енергије

Резервни извори електричне енергије, у највећем броју случајева присутни су у виду дизел–агрегата малих снага и својом производњом готово и не утичу на електроенергетски биланс.

Остали извори електричне енергије

Остали извори електричне енергије (фотонапонски системи, ветро–потенцијал, водни потенцијал, биомаса, горивне ћелије и остали извори) омогућавају побољшање енергетске ефикасности, оптимизације и штедње електричне енергије. За њихово коришћење на територији Краљева постоје релативно повољни услови.

- **Термоенергетика**

Све динамичнији развој градова и села доводи до повећања енергетских потреба, првенствено за задовољавање потреба система грејања, климатизације и вентилације, затим за припрему топле потрошне воде и за технолошке процесе. Један од видова обновљивих извора енергије на подручју нашег Града је коришћење термалних вода (Матарушка Бања).

- **Гасификација**

Почетак гасификације на подручју нашег Града везује се за 1986, када је изграђен магистрални гасовод РГ–08–02 до Краљева и главна мерно–регулациона станица (ГМРС). Природни гас се у Краљеву користи за технолошке и енергетске потребе у индустрији (Фабрика вагона и Магнохром).

Гас је од ГМРС преко гасовода средњег притиска у градску структуру ушао 1992/93. године када је урађен гасовод за снабдевање градске болнице, а касније и за две градске топлане. Дужина изграђеног гасовода високог притиска на подручју Краљева је око 35km, док је дужина гасовода средњег притиска око 12 km.

- **Топлификација**

На подручју Града Краљева топлификација се углавном везује за градско подручје и делимично Матарушке Бање, као и неуспео покушај топлификације Ушћа. Дистрибутивна мрежа у систему даљинског грејања градских котларница је изведена делимично од предизолованих цеви (око 14% укупне мреже), док је већи део изведен у бетонским каналима. Укупна дужина монтираних изграђених топловода је сса 27km.

1.3.4.4. **Телекомуникације**

Телекомуникациона и информациона инфраструктура један су од главних покретача економског напретка

Града. За привреду, информационо–комуникационе технологије су средство за модернизацију и побољшање конкурентности. Од великог значаја је посредни утицај који телекомуникације остварују на привреду и то у смислу редукације трошкова, рационализације пословања, повећања конкурентске способности, односно повећања ефективности и ефикасности обављања пословних процеса и активности.

Телефонску мрежу „Телеком Србија“ на територији Града Краљево данас чине 32 централе, различите по хијерархији, типу, броју претплатника и другим параметрима, као што су капацитет и број покривених домаћинстава. У току је уградња дигиталних централа. Телефонску мрежу у Граду Краљево карактерише просек од 42 прикључка на 100 становника. У току је осавремењавање централа на подручју мрежне групе Краљево, где се постојеће централе замењују с дигиталним. Тренутни степен дигитализације је 85%. Приступна телекомуникациона мрежа је реализована помоћу бакарних телефонских линија, оптичких каблова и бежичног приступа.

Систем РР веза у Граду Краљево тренутно функционише преко 4 репетитора: Грдица, Гоч, Пошта 6 (Жарчујак) и Краљево А. Коридор који је тренутно заузет је Грдица–Гоч, као и коридор Пошта 6 (Жарчујак)–Гоч (Добре Воде), који иде кроз систем Мобилне телефоније.

Телекомукационој мрежи Краљево припада телефонска мрежа „Телеком Србија“ ГСМ мобилне мреже „МТС“, „Теленор“ и „VIP“, мреже кабловских телевизија, ТВ и радио системи.

Телефонску мрежу „Телекома Србије“ на територији Града Краљево данас у основи чини систем од 54 централе. Елементи телефонске мреже повезани су разним врстама система за пренос, окарактерисани оптичким, коаксијалним или бакарним кабловима и водовима.

ТВ систему Краљево припадају јавни сервис РТС, пет ТВ станица с националном фреквенцијом, градска телевизија ТВ Краљево, која је добила од стране републичке радио дифузне агенције фреквенцију за регионално емитовање ТВ програма, као и неколицина локалних приватних ТВ станица чији рад није у оквиру републичког закона о радиодифузији.

Радио мрежу представљају по једна радио станица јавног сервиса, четири радио станице са националном фреквенцијом, Градска радио станица, као и неколицина локалних радио станица, које своје емитовање радио програма нису регулисале у оквиру Закона о радиодифузији. Осим ових постоје и радио–антенски системи у власништву Министарства одбране, Министарства унутрашњих послова и радио аматера Краљево.

1.3.5. ТУРИЗАМ – ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА, ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

1.3.5.1. Туризам

Туризам је привредна грана која би требало да презентује живот једног простора, оствари друштвене циљеве, оствари економске ефекте. У процесу планирања развоја туризма важно је добро познавати глобалне трендове и кључне промене у понашању савременог туристе.

Општа слика туризма:

- туризам се прилагођава светским економским, технолошким, информационим, комуникационим, климатским, социолошким и другим променама;
- мењају се правила игре и кључни фактори успеха у туристичкој делатности;

- појава све већег броја нових дестинација на светској туристичкој карти.

Промене од значаја за туризам:

- животни век;
- радно време;
- животни стил;
- начин избора и куповина туристичких путовања;
- пад цена транспортних услуга („Low cost“- нискотарифне компаније);
- свест о путовању само због једног годишњег одмора.

Кључне речи савременог туризма су принципи на којима почива концепт развоја конкурентне туристичке дестинације:

- креативност;
- етичност;
- партнерство;
- кооперација;
- умрежавање.

Осам кључних фактора за позиционирање нове дестинације (WTO – Светска туристичка организација):

- политичка жеља и подршка развоју туризма;
- институционални и правни оквир;
- инвестиције;
- развој свих врста транспорта;
- интеграције;
- промоција и комерцијализација;
- квалитет;
- јавно и приватно партнерство.

Развојни изазови у туризму (WTO-World Tourist Organization–Светска туристичка организација):

- мање стопе раста туристичког промета;
- висок раст конкуренције;
- све већи захтеви потрошача;
- вредност за новац (“Value for money”);
- људски ресурси;
- технологија.

Савремени туриста:

- самосталан;
- искусан;
- активан;
- технолошки образован;
- тражи вредност за новац;
- жели да учи од других култура;
- узима више краћих одмора;
- еколошки и социјално просвећен.

Шта савремени туриста тражи:

- сталне иновације производа;
- доживљаје и емоције;
- нова искуства;
- путују због културе и образовања;
- путује због здравља и рекреације;
- мења савремено за неоткривено, мистично, тихо, напуштено, затурено.

Видови туризма према потенцијалима

Подручје града Краљева обилује разноврсним потенцијалима за развој туризма.

Бањски туризам

Значајни потенцијал у термалним и термоминералним изворима Матарушке и Богutowачке Бање, пре свега, омогућавају развој бањског туризма али са новим концептом и измењеним стандардима како би се подигла конкурентност овог туристичког производа. Израда планова развоја и урбанистичких планова је предуслов бољег и квалитетнијег организовања простора. Ове локалитете учинити атрактивним за инвеститоре или потенцијалне купце у процесу приватизације.

Планински туризам

Планина Гоч, локација Добра Вода захтева бољу инфраструктурну опремљеност нарочито туристичком инфраструктуром како за зимски тако и за летњи период. Смештајни капацитети и за дечји и омладински туризам као прихваћени концепт пословања захтева савремене садржаје. Ски лифтове и жичару не може да одржава удружење грађана. Гоч би требало развијати у сарадњи са Врњачком Бањом као јединствени ресорт. Недостају објекти отвореног типа за развој туризма.

Препорука: Ускладити планска документа за развој Гоча са општином Врњачка Бања.

City break + mice

Популарна кратка путовања са различитим мотивима (посао, култура, догађаји, шопинг, историјско наслеђе). Потребни паркинзи, ресторани, коначишта и хотели. Захтева добро организован пакет услуга и агресивнију промоцију.

Сеоски туризам

Веома важан потенцијал за развој села и промоцију наслеђа. Разноликост села моравски и планински тип даје одличне могућности за развој квалитетног и конкурентног производа.

Започете активности на развоју овог вида туризма су пионирски и без подршке шире друштвене заједнице.

Туризам догађаја

Град Краљево са свим својим институцијама културе има потенцијал за организовање великих догађаја на националном или регионалном нивоу. До сада ови потенцијали нису довољно коришћени.

Туризам Града Краљева је задњих петнаест година делио судбину укупног друштвено економског развоја. Број туриста се постепено смањивао тако да је у 2003. години остварено свега 31% посете која је реализована 1990. године. Град Краљево је 2003. године посетило укупно 20.434 туриста, који су остварили 126.185 ноћења. 2005. године град Краљево је посетило 28.427 туриста који су остварили 188.841 ноћење. Од те године, закључно са 2009. уочава се константни пад броја туриста и броја ноћења. Искоришћеност капацитета је ниска и креће се између 22% до 12%. Просечна дужина боравка је од 7 до 5 дана што се објашњава понудом базираном на лечилишном програму Матарушке бање.

Негативан тренд посете туриста у периоду 1990–2003. године је условљен изолацијом и санкцијама Србије што је довело до пада животног стандарда, тржишног пропадања постојећих предузећа и недовољних инвестиција у развој туризма.

Издавања за промоцију и пропаганду из градског буџета су скромна. У 2003. години само 0.2% градских средстава пласирано је преко Туристичке организације Краљево.

Град Краљево располаже солидним смештајним капацитетима. Посебно је значајно поменути нове хотеле који су изграђени на подручју града последњих неколико година што говори о активности привредника и приватној иницијативи у овој области. Према евиденцији Туристичке организације град Краљево располаже са око 2400 лежајева у објектима различите категорије по важећим стандардима. Генерално, смештај има неповољну структуру. Такође, неповољно је и то што атрактивни предели немају адекватан смештај за прихват туриста (Студеница, Рудно, Гоч, Богutowачка бања).

У самом граду се са аспекта туризма, налазе значајне културне институције „Краљевачко позориште“, „Народни музеј“, „Народна библиотека“, Дом културе „Рибница“, УЛУК „Маржик“, „Спомен парк“ стрељаних родољуба 1941. године, Споменик отпора и победе и најновији Споменик посвећен жртвама рата 1991–1999.

Значајне су и туристичке манифестације од којих су неке спортско рекреативне (Весели спуст, Дани јоргована, Нарцису у походе, Сабор планинара, ауто мото трке награда Краљева), неке културне (ликовна колонија Студеница, Духовна академија, Смотра народног и дечјег стваралаштва, Жички духовни сабор). Нажалост, све ове смотре су допринеле промоцији Града, али нису покренуле озбиљнија промишљања у развоју пратеће инфраструктуре.

У Граду Краљево туризам као важна ванпривредна делатност може да постане снажан генератор развоја здравства, спорта и културе и да допринесе смањењу незапослености локалног становништва.

Значајан потенцијал представља Рудњанска висораван као део ширег простора Голије. Оснивање удружења сеоских домаћина који су регистровани и категорисали домаћинства за бављење туризмом покренуло је скромне инвестиције без озбиљне подршке локалне заједнице. Мастер план развоја Голије даје смернице за планско деловање града Краљева када је Рудно у питању. Непосредна близина већег броја средњовековних манастира који су вековима имали значајну улогу у духовном смислу и у развоју националне свести, стицању знања и описмењавању.

Град располаже и бањским потенцијалом (Матарушка, Богutowачка и друге мање бање). Поседује и већи број излетишта (Гоч, Столови, Мељаница, Каменица...) у непосредној близини Градског центра. Значајне потенцијале Град поседује и у сеоском туризму (Лопатница, Рудно...).

Актуелна туристичка и рекреативна понуда Града Краљева није довољно развијена и активирана. Посебан проблем представља недовољна доступност и развијеност саобраћајне, техничке и туристичке инфраструктуре за комплетирање и активирање туристичких центара и целина.

1.3.5.2. *Природна и културна добра*

Природна добра: У биогеографском погледу територија Града Краљева припада области средњоевропског региона, тачније субсредњоевропско–балканског подрегиона, који се одликује екосистемом храстових шума. Поред шума, значајни део површине територије Града је под ливадама са великим бројем биљних врста.

Обзиром на величину подручја, налази се и велики број биљних заједница, велики број врста од посебног значаја, природних реткости, ендемита и реликта.

Планински масиви Столова, Гоча, Жељина, Котленика, Студене Планине, Голије, Чемерна и Радочела, простиру се у потпуности или делимично на територији Града. Само на делу планина Гоч и Жељин, налази се око 600 биљних врста од којих су 200 лековите, док подручје Голије, Чемерна и Радочела, гради око 900 биљних врста, од којих 80 њих подлежу Наредби о контроли коришћења и промета дивљих биљних и животињских врста. Између осталих, на Голији расте *Viola elagnatula* у 19 врста, које су на међународној црвеној листи као биљка од међународног значаја. Истраживања везана за разноврсност животињских врста се углавном односе на орнитофауну, где је Уредбом о заштити природних вредности заштићено 56 врста.

На основу Закона о заштити животне средине, Правилника о категоризацији заштићених природних добара и класификацији IUCN, стављено је под заштиту 10 ботаничких споменика природе. Постоји и седам евидентираних стабала која нису стављена под заштиту, а по критеријумима поседују квалитете за стављање на наведену листу.

На територији Града се налази и Природно добро „Резерват окамењене шуме лужњака–Лојаник“ у Мат. Бањи.

Манастир Студеница је заједно са својом непосредном околином стављен под заштиту државе Решењем Завода за заштиту споменика природе и научно проучавање споменика културе НР Србије бр. 421/47, 23.10.1947. године. Укупно заштићена површина износи 269.34 ха. Манастир Студеница је уписан 1968. године у „Списак светске културне и природне баштине“.

Манастир Жича се сматра општенародним добром и стављен је под заштиту државе заједно са непосредном околином Решењем Завода за заштиту и научно проучавање споменика културе НР Србије. Заштитна зона комплекса (прва зона) манастира захвата око 50 ха.

Подручје планина Голије и Радочела, Уредбом владе РС стављено је под заштиту као Парк природе „Голија“ - природно добро од изузетног значаја. Решењем о стављању под заштиту Парка природе „Голија“ и Уредбом о заштити Парка природе „Голија“, прописане су мере и режим заштите овог природног добра. Укупна површина Парка износи 75.183,00 ха, (12.049,00ха на територији Града). Локалитет Савине испоснице и Радочело су под I степеном заштите. Актом интернационалног координационог савета програма UNESCO–а „Човек и биосфера“(МАВ), део Парка природе „Голија“ је проглашен за Резерват биосфере „Голија – Студеница“, октобра 2001.године.

Културна добра: Културна добра Краљева чине археолошка налазишта, споменици културе, просторне културно-историјске целине и знаменита места.

Археолошка налазишта: Долином Ибра вековима су струјале и остављале траг и делове свог становништва две неолитске културне групе: винчанска и старчевачка, а затим и Илири, као најстарији историјски познати становници ових простора. Најстарији трагови материјалне културе из овог периода су оруђа, посуде, фигуре, бакарни врхови стрела и слично, откривени на локалитетима у непосредној околини Краљева: „Горело поље“ у Милочајима, „Округлица“ у селу Чукојевац и „Питовница“ у селу Обрва.

Долином Ибра је ишао пут који се на југу спајао главним римским путем. Из овог доба су „Трајановац“–остаци античког утврђења у Рибници и локалитет у Горњем Ласцу са фрагментима надгробних споменика с декоративним рељефима и натписима, као и цигларска пећ откривена у Чукојевцу.

Средњовековни и културно–историјски споменици: У Ибарској клисури налази се Маглич, један од најмаркантнијих и најбоље очуваних тврђавско–одбрамбених фортификацијских утврђења Републике Србије. Архитектонска концепција Маглича условљена је морфологијом терена и град има облик вишеугаоника. Издигнут и усамљен, доминира Долином јоргована, као најлепшим делом Ибарске клисуре.

Манастирски комплекси и цркве: Манастир Жича је изграђен на малој терасној заравни, с десне стране Ибра, у подножју Столова и у широко отвореној краљевачкој котлини. Као задужбина Стефана Првовенчаног, сина Стевана Немање, био је један од центара српског културног живота средњег века. Жича је позната као седиште првог српског архиепископа и место крунисања краљева из лозе Немањића.

Манастир Студеница (XII век) налази се на 11,5 km од ушћа истоимене реке у реку Ибар. Ово здање основао је, као круну својих дела и наменио себи за гробницу, велики жупан Стефан Немања, осамдесетих година XII века. Данашњу архитектуру Студенице чине Богородичина црква, цркве Светог Јоакима и Ане, темељи цркве Светог Јована, конак кнеза Милоша из 1839. године и конак из 1912. године. Споменичку особеност Студенице означавају гробови, надгробне плоче и надгробни натписи. На заседању UNESCO–а, 1986. године, манастир Студеница уписан је у листу светске културне баштине и у ред културних добара од општег цивилизацијског значаја. Временом се око манастирске целине формирао туристички локалитет. Израђен је квалитетан прилазни пут од Ушћа, затим хотел Студеница са шездесетак лежајева и спортским центром, паркинг простор, пошта, продавница и ресторани.

Цркве у Граду Краљево, настале су у периоду XII век до XVI века. Најзначајније су: црква Свете Богородице у Долцу, црква Светог Николе у селу Трњаци, црква Светог Николе у Палежу, црква Свете Богородице у Врху, црква Светог Николе–Никољача у Рудну и друге.

Споменици културе новијег доба: Град Краљево поседује велики је број споменика крајпуташа, споменика борцима ратова 1912–1918. године и из II светског рата. На кружном градском тргу постављен је Споменик српском војнику, посвећен ратницима из балканских и I светског рата. Постоље је у облику високе стене коју запљускују таласи. На постољу је фигура српског војника са заставом у једној и пушком у другој руци. У парку „Пљакин шанац“ налазе се спомен–бисте Антонија Пљаке и Јована Курсуле, војвода из Првог српског устанка.

1.3.5.3. **Заштита животне средине**

Стање животне средине

Општи развој Краљево у свим областима људске делатности у једном дужем периоду је био јако интензиван и није га пратила одговарајућа планска, законска и административно–инспекцијска регулација. Заштита и унапређење животне средине представља интегрални процес у коме није основни циљ да се средина само заштити, или конзервира, већ напротив да се даље развија и унапређује. Заштита природе представља веома сложен задатак, при обавези стварања услова за несметани привредни развој уз механизме који треба да обезбеде здраве услове живота. Упоредо са изработом *Плана*, урађен је *Извештај о стратешкој процени утицаја*

Просторног плана Града Краљева на животну средину, који је саставни део Просторног плана Града Краљева.

1.4. ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА ЗА РАЗВОЈ

1.4.1. ПРИРОДНИ И СТВОРЕНИ УСЛОВИ

1.4.1.1. Природни и створени услови

Основни потенцијали су:

- разноврсност рељефа и велика површина Града;
- развијена инфраструктура и добра саобраћајна повезаност;
- повољни терни за развој и ширење насеља;
- значајне површине земљишта на коме је могућа интензивна пољопривредна производња повртарских култура уз развој савремених система за наводњавање;
- значајне површине земљишта погодног за производњу сточне хране и развој сточарства;
- значајни шумски ресурси;
- значајан хидроенергетски потенцијал;
- значајни водни ресурси;
- значајни водни ресурси термоминералних извора;
- површински токови погодни за риболов и изградњу пастрмских рибњака, као и за пратеће туристичке активности;
- резерве мермера који представља добар декоративни грађевински материјал;
- резерве магнезита и грађевинског камена, који представља добар грађевински материјал;
- добри услови за развој лова и риболова;
- постојање погодних терена за туристички развој Града.

Ограничења су одређена величином територије која условљава теже повезивање, велики број насеља и функција за повезивање, уситњеност и власниска структура пољопривредних и шумских површина, смањен капацитет Ибра због ниског положаја пута и пруге, висока цена изградње акумулација, уситњеност експлоатационих ревира, недовољно активна подручја за развој туризма.

1.4.1.2. Природни и створени услови за развој пољопривреде

Потенцијали:

- разноврсност рељефа;
- постојање повољних могућности за развој савремених система за наводњавање у равничарском делу Града Краљева;
- повољни услови за развој и узгој, сточарства и живинарства;
- погодност земљишта у Граду Краљево за развој воћарства и крмних култура;
- просечно мала употреба минералних ђубрива и пестицида по хектару;
- просторна удаљеност већих аерозагађивача;
- постојање значајних прерађивачких капацитета за финализацију повртарске производње.

Ограничења:

- претварање квалитетног пољопривредног земљишта у грађевинско;
- загађивање земљишта нестручном и неконтролисаним употребом пестицида и минералних ђубрива;

- нерегулисаност речних токова, честе поплаве квалитетног земљишта;
- изостанак сталног пошумљавања голети што доводи до спречавања ерозије;
- интензивна и неконтролисана експлоатација шљунка из речних корита и приобаља;
- изостанак проучавања физичких, хемијских и микробиолошких особина земљишта;
- недовољна испитаност присуства тешких метала у земљишту;
- непостојање детаљне педолошке карте;
- непостојање савремене бонитетне карте земљишта;
- одсуство категоризације земљишта са становишта производње биолошки вредне и здраве хране;
- непостојање мера за поправку физичких, хемијских и микробиолошких особина земљишта;
- изостанак квалитетних подстицајних мера који су проузроковали стагнацију и назадовање говедарства;
- генетски потенцијал свиња је веома неуједначен, нема ореганизованих програма набавке приплодног материјала ни одгајивачког циља;
- развоју овчарства није придаван већи значај, иако за то има изванредних природних ресурса и економске оправданости;
- не постоји развијена основна стручна служба која прати развој живинарства;
- неповољна демографска слика, посебно на селу;
- присутно је нарушавање особина земљишта гажењем и неадекватном обрадом;
- пољопривредна механизација је веома стара;
- низак принос природних травњака проузрокован различитим факторима.

1.4.1.3. *Услови за лоцирање индустријских објеката*

Потенцијали:

- повољни терени уз речне токове на равним и благо нагнутим теренима, у близини постојећих центара заједница насеља и градског центра ;
- најповољнији природни потенцијали за развој већих индустријских зона;
- велики број вишкова радне снаге због продаје великих предузећа;
- економска анализа индустрије указује на значајно место прерађивачке индустрије становишта структуре величине (23%) и структуре запослености (22%);
- изграђени производни капацитети, изграђена инфраструктура, добра сировинска основа, као и саобраћајна повезаност регионалним и магистралним саобраћајницама.

Анализа развоја индустрије указује да се и поред значајних резултата које је обезбедила у оквиру привредног развоја Града њена структура може сматрати релативно неповољном.

Ограничења: Густо и континуелно изграђено подручје града и приградских насеља, недостатак комунално опремљених и припремљених зона и грађевинских парцела за локацију индустрије на градској територији, недовољна опремљеност комуналном, саобраћајном и комуникацијском инфраструктуром дела постојећих индустријских локација.

Проблеми у развоју и размештају индустрије су повезани са недостатком технологије која подржава савремену индустрију, законодавством и пореском политиком (сложени проблеми власништва над земљиштем, сива економија, недовољна конкуренција недостатак високо образовног кадра, посебно менаџера). Са друге стране систем образовања није усклађен са потребама савремене индустрије.

1.4.1.4. **Услови за газдовање шумама**

Потенцијали:

- добре локацијске погодности по обронцима планина Чемерно, Радочело, Гоч и Столови;
- начин газдовања шумама,
- природно и вештачко обнављање;
- добар основни узгојни облик у коме су високе шуме (62,8%), ниске (21,9%), вештачки подигнуте (10,9%) и шикаре и шибљаци (4,4% површине);
- висок степен шумовитости 46,45% или 71.515ha.

Ограничења:

- непостојање шумских путева на појединим деловима шумских комплекса;
- нерешени својински односи (самовласна заузећа, део шумског земљишта је био у власништву цркве);
- проблем квалитета шума.

1.4.1.5. **Ловство**

Потенцијали:

- пет ловишта на територији Града:
- ловачко удружење „Краљево“ из Краљева основано је 1896. године;
- велики број ловачких секција (48) у оквиру Ловачких друштава са око 1.400 ловаца;
- поседовање фазанерију у Витановцу инсталисаног капацитета за 15.000 пилади.
- различите врсте дивљачи у ловиштима (срне, дивље свиње, зечеви, фазани...).

Ограничења: Ограничења представљају углавном недовољна средства.

1.4.1.6. **Риболов**

Потенцијали:

- велики број риболовних вода на територији Града које припадају подручју „Западна Морава II“,
- постојање организације ООСР „Христифор Перишић Кићо“ у Краљеву,
- различити водени екосистеми према биотичким и абиотичким параметрима.

Ограничења: Ограничења представљају углавном недовољна средства, велика територија која се тешко контролише, недовољан број ловочувара, недовољно добра казнена политика.

1.4.1.7. **Пчеларство и гљиве**

Несумњиви еколошки индикатор – пчеларство, као и појачано интерсеовање за гљиве – здраву храну у нетакнутој природи, могу бити значајне ставке у развоју једне територије, па би им свакако требало посветити одговарајућу пажњу.

1.4.2. СТАНОВНИШТВО – МРЕЖА НАСЕЉА

Потенцијали:

Бројно кретање становника показује стално повећање броја становника у Граду Краљево које је у суштини привидно. Привидност се огледа у томе што је највеће повећање у градском центру и приградским насељима, док са осталим насељима то није случај.

Основни потенцијали за развој мреже насеља су: развијена путна мрежа и остали инфраструктурни системи, формиран центри на сеоском подручју, насеља са специфичним функцијама, као и насеља са појединим функцијама у периурбаној и широј гравитационој зони града, зачеци дисперзије малих и средњих предузећа, односно микро–бизниса у индустријском, и услужном сектору као и бањског туризма у појединим насељима. Поред наведених створених потенцијала, Град поседује и природне потенцијале који омогућавају развој мреже насеља и то: простори за развој већих урбаних центара, погодни терени за лоцирање индустријских објеката, погодне локације за формирање саобраћајно–трговинско–индустријских терминала, погодни терени за туристички развој Града, потребне резерве воде за снабдевање становништва и индустрије.

Ограничења: Основна ограничења за развој мреже насеља су: депопулација и старење становништва насеља на сеоском подручју и редукција појединих функција центара у мрежи насеља. Редукцију функција Градског центра није пратило преношење дела активности индустријског и терцијарног сектора у друга насеља Града. Функционална организација мреже насеља сведена је на Градски центар са прстеном приградских насеља и неколико центара са специфичним функцијама.

1.4.3. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

1.4.3.1. *Саобраћај и саобраћајна инфраструктура*

Друмски саобраћај

Потенцијали: Потенцијали за развој друмског саобраћаја и саобраћајне инфраструктуре леже у чињеници да је постојећа путна мрежа добро распоређена и да је хијерархијски веома добро повезана, а као посебно вредан потенцијал истиче се положај државних путева I и II реда у путној мрежи Града. Исказани потенцијали путне мреже морају се довести у одговарајуће техничко–експлатационо стање.

Ограничења: за квалитетно функционисање саобраћаја и саобраћајне инфраструктуре се огледа кроз следеће карактеристике квалитет коловозног застора, пројектне елементе, критичне деонице, стабилност трупа и косина, стање путних објеката, заштитни појасеви, опремљеност путне мреже, вертикална и хоризонтална сигнализација и безбедност саобраћаја.

Железнички саобраћај

Потенцијали:

Потенцијал за развој железничког саобраћаја огледа се пре свега у географском положају Града и обиму постојеће мреже пруга, на нивоу развијенијих европских земаља. Потенцијал представља и значај ових пруга јер спајају Косово и Метохију са централним делом РС и важне железничке комуникације: магистрална пруга Београд–Бар са међународном пругом Београд–Ниш–Софија.

Ограничења: везана за квалитетно функционисање железничког саобраћаја су: неелектрифицираност пруга, велики број укрштаја у нивоу са путним правцима (54) и пролазак магистралне пруге Лапово–Краљево–Косово Поље кроз градско средиште.

Ваздушни саобраћај

На територији Краљева налази се војни аеродром у Лађевцима и спортски аеродром у Краљеву. У ратним дејствима 1999. године, дошло је до девастирања аеродромске инфраструктуре, али досадашња опредељења оружаних снага РС, чине да ваздушни саобраћај на територији Града има пре свега војни и цивилни карактер.

Потенцијали: С обзиром на близину привредних центара, значајних туристичких локација, државних путева и планираних аутопутева Е–763 и Е–761), и на чињеницу да се налази у зони одговарајућих метеоролошких услова, Краљево има изузетне потенцијале за развој ваздушног саобраћаја, пре свега цивилног јер је војни аспект већ присутан. За потребе валоризације аеродрома Лађевци урађена је «економско – саобраћајна студија оправданости конверзије војног аеродрома Лађевци у цивилно – војни аеродром « чије је резултате потребно користити за даљу израду документације («Машинопројект-Копринг Београд).

Ограничења: Ограничења се односе на двојну функцију аеродрома.

Потенцијали: Спортски аеродром у Краљевоу има потенцијал развоја ваздушног саобраћаја тзв. лаке авијације. Сада је регистрован као Бреге/Краљево (димензије полетно-слетне стазе 1100x52м), класе-1Б, која му омогућава кодну ознаку 2Б (ограничење далеководи на прилазним равнима). Потенцијал се огледа и у развоју индустрије, везаној за лаку авијацију, због велике површине земљишта на самом аеродрому (36 ha).

Ограничења: Ограничења се односе на близину индустријске зоне и категорију аеродрома.

1.4.3.2. *Електроенергетика и електроенергетска инфраструктура*

Производња електричне енергије

Потенцијали: Електроенергетски потенцијал који поседује Град Краљево са аспекта производње електричне енергије огледа се у хидропотенцијалу реке Ибар (132MW) и Западна Морава (42,2MW) и мини хидроелектране (28.7MW), као и других електрана које користе обновљиве и алтернативне изворе енергије и чије капацитете је могуће приказати израдом студије ОИЕ.

Ограничења: везана за изградњу хидроелектрана на реци Ибар, представља њихов утицај на животну околину, утицај на микро климатске промене, као и део јавног мњења који је против изградње хидроелектрана на реци Ибар. За изградњу електрана које би користиле биомасу и алтернативне изворе односе се на недовољно учешће државе.

Трансформација електричне енергије

Потенцијали:

- Основни електроенергетски потенцијал који поседује Град Краљево кад је у питању трансформација електричне енергије представљају услови за постојање одређеног броја ТС напонских односа 220/110 kV, 110/35 kV, 35/10 kV и 10/0,4kV;
- Потенцијал представљају и повољни услови за градњу нових ТС 110/10kV, 35/10kV и 10/0,4kV;
- Повољни услови за наставак реализације плана даљинског управљања трафостаницама, такође представља потенцијал који поседује Град Краљево.

Ограничења: Стабилност електроенергетског система, остваривање поузданости напајања, као и предвиђени експлоатациони век трансформатора ограничавајући су фактори који намећу потребу изградње нових трафостаница, али и замене појединих трансформатора у неким трафостаницама напонског односа 110/35kV, 35/10kV и 10/0,4kV.

Пренос електричне енергије

Потенцијали:

- Постојање система за пренос електричне енергије напонских нивоа 220kV, 110kV, 35kV, 10kV и 0,4kV.

- Повољни услови за градњу нових далековаода и подземне кабловске мреже напонских нивоа 110kV, 35kV, 10kV и 0,4kV, односно повољни услови за формирање прстена 110kV, као и за реконструкцију дела 35kV мреже, у складу са потенцијалима који се односе на трансформацију електричне енергије.

Ограничења:

- Представљају карактеристике 35kV–не мреже на конзумном подручју ЕД Краљево, која има различито оптерећење водова, велике губитке у појединим деловима мреже, као и недостатак резервног напајања у случају испада неколико водова 35kV;
- Потреба за изградњом нових трансформаторских објеката намеће и потребу изградње и нових линија система за пренос;
- Потреба формирања 110kV и 10kV–них прстенова намеће потребу за изградњом нових деоница мрежа поменутих напона;
- Ограничење представља и изражена потреба за усклађивањем траса водова и каблова са урбанистичким и саобраћајним решењима, ради ефикаснијег искоришћења простора у складу са урбанистичким плановима.

1.4.3.3. Телекомуникације

Фиксна телефонија

Потенцијали: Најзначајнији елементи кроз које се исказује потенцијал Града Краљева у фиксној телекомуникационој мрежи се огледа у чињеници да је главни телекомуникациони центар Града у чворишту магистралних оптичких каблова транспортне мреже, затим:

- кроз чвориште у Краљеву је конфигурисано више прстенова система преноса националног и регионалног нивоа са протоцима од 2,5 GB/s и 10 GB/s;
- Краљево је један од 6 градова у Србији у коме је у функцији MAN транспортна мрежа;
- могућност да се трасе магистралних оптичких каблова искористе за повезивање локалних централа, уз мање приводе;
- постојање 42 телефонске централе и комутациона чвора, од којих је 40 у дигиталној технологији, са степеном дигитализације 98%;
- добра покривеност Града кабловском канализацијом;
- добра просторна покривеност фиксном мрежом;
- постојање неколико корисника према којима су у функцији оптички кабли као медијум приступне мреже;
- постојање ПЕ цеви поред каблова примарне бакарне приступне мреже;
- функционисање фиксне бежичне мреже у CDMA технологији са три базне станице и постојању услова за њено ширење на територију целог Града;
- остварени степен пенетрације 53%.

Ограничења: која условљавају да развијеност фиксне мреже не буде на вишем нивоу:

- постојање подручја која нису покривена фиксном мрежом;
- постојање великог броја централа са двојничким прикључцима, која не омогућавају дигиталне прикључке;
- незадовољавајући квалитет приступне мреже у сеоском подручју који се огледа.

Мреже мобилних телефонија

Потенцијали: подручја Града Краљево у области мобилне телефоније се огледају у:

- постојње три оператера: Телеком Србија, Теленор и VIP mobile;
- покривеност преко 90% територије сигналом задовољавајућег квалитета;
- постојање око 40 базних станица изграђених од робусних стубова који ће омогућити постављање антенских система других технологија и других оператера;
- могућност да део базних станица може бити повезан оптичким кабловима на централу мобилне телефоније, а не само радио система;
- постојање потребе за повећањем густине базних станица;
- формирање сопствене инфраструктуре VIP mobile;
- побољшање квалитета сигнала;
- повећање саобраћајног капацитета мрежа.

Ограничења: која онемогућавају већу динамичност у развоју мобилне телефоније

- оператер VIP mobile као нов оператер има мали број сопствених базних станица;
- неповољна конфигурација терена дуж магистралног пута кроз Ибарску клисуру за формирање веће густине базних станица;
- непостојање регулационих планова који ради ефикасније градње мреже базних станица;
- постојање отпора у урбаним срединама за лоцирање базних станица.

ТВ и радио системи

Потенцијали: се огледају у:

- постојање више оператера у емитовању радио програма и телевизијског програма;
- постојању великог простора за нове станице у условима доделе лиценци за фреквенције;
- изузетно брз технолошки развој у овој области који није код нас имплементиран.

Ограничења: за развој су:

- није достигнут техничко–технолошки ниво пре 1999. године, када је у највећој мери уништена инфраструктура. Ово се првенствено односи на јавни сервис;
- велика вредност опреме нове технологије, што онемогућава развој локалних оператера;
- радиодифузни системи се од осталих телекомуникација разликују технолошки, по свом карактеру и по садржају. Њихов рад регулише Републичка радиодифузна агенција (РРА);
- неки оператери немају дозволу за рад.

Информатички системи

Потенцијали: интернета као глобалне светске мреже у Граду Краљево се огледају у:

- постојање већег броја провајдера;
- постојање услова за приступ;
- каблови Телекома и каблови КДС оператера;
- бежична мрежа;
- постојање потребе и услова за нове провајдере;
- постојање услова за широкопојасни интернет и значајно увећање броја корисника;
- постојање значајног фактора интересовања;
- стално повећање броја корисника;

- стално повећавање брзина приступа.

Ограничења: за повећање броја корисника:

- недовољан квалитет кабловских мрежа Телекома у сеоским срединама;
- непостојање кабловских мрежа других ималаца инфраструктуре у сеоским срединама;
- услови коришћења нису расположиви на целој територији и нису истог квалитета;
- постојање само једног локалног провајдера;
- недовољна економска развијеност за развој мреже, али и за плаћање трошкова коришћења;
- недовољни ниво едукације становништва.

Кабловске дистрибутивне мреже (КДС)

Потенцијали: се огледају у:

- постојању два провајдера који омогућавају задовољење потреба овом услугом;
- побољшавање техничких карактеристика мрежа увођењем оптичких каблова и већег броја чворова;
- постојање великог простора за раст броја квалитетнијих канала у понуди;
- постојање могућности за увођење нових сервиса;
- постојању простора за увођење нових провајдера.

Ограничења: за развој КДС су:

- непостојање техничке и правне регулативе;
- недовољан технички квалитет до сада изграђених мрежа;
- распрострањеност постојећих мрежа само на централну градску зону.

1.4.3.4. Термоенергетска инфраструктура

Потенцијали: Термоенергетски потенцијали Града Краљева се огледају у следећем:

1. развијање гасификационог система;
2. постојање система даљинског грејања се за уже градско подручје;
3. могућност примене обновљивих извора енергије.

Ограничења: Имајући у виду билансне количине гаса, недовољно развијену националну инфраструктуру, повремене застоје у испорукама гаса, потенцијално повећање цене природног гаса, може се рећи да ова оријентација представља ограничавајући фактор за бољу искоришћеност.

1.4.3.5. Хидротехничка инфраструктура

Водоснабдевање насеља

Потенцијали:

- значајне количине квалитетне воде којима располаже Краљево и која се уз одговарајући третман могу користити за водоснабдевање становништва;
- постојање система за водоснабдевање, који има могућности доградње и проширења;
- могућност праћење квалитета воде како у извориштима, тако и у водотоцима, као и увођење система даљинског управљања и праћења квалитета водоснабдевања;
- постојање питке воде које се може добити и смањењем губитака у дистрибутивној мрежи.

Ограничења:

- проблеми на свим извориштима, са недовољним количинама воде за потребе потрошача;

- велика изложеност екстремним или систематским загађењима Ибра;
- рањивост система, због тога што се вода са изворишта, непосредно по хлорисању, без даље обраде, потискује у дистрибутивни систем;
- део постојеће дистрибутивне мреже је због старости у лошем стању;
- део мреже је изграђен од некавалитетних материјала, штетних по здравље човека;
- постоје губици у мрежи, али и губици у притисцима у мрежи;
- значајан број бесправно прикључених потрошача;
- врло мали број сеоских домаћинстава се организовано снабдева водом за пиће;
- мали број локалних система испуњава санитарно–техничке и хигијенске захтеве;
- Матарушка Бања и Ушће, нису повезани на градски систем водоснабдевања, нити постоје квалитетни подаци о њиховој дистрибутивној водоводној мрежи.
- велика површина Града и неповољан висински положај, утиче да се већи број насеља (и Ушће) не може прикључити на постојећи ни на планирани систем „Студеница–Лопатница”.
- физички обим потребних радова, висока инвестициона вредност, обавеза усклађивања са другим потенцијалним корисницима система „Студеница–Лопатница”, као и економска ситуација у држави представљају значајне препреке за изградњу овог система.

Каналисање насеља

Потенцијали: Потенцијали Града у каналисању вода се огледају у следећем:

- основни потенцијал чини постојање сепаратног система за каналисање у градском насељу, који има могућности проширења у граду, и неким приградским насељима;
- изграђен сепаратни систем са три главна колектора и црпном станицом за препумпавање;
- на територији Града Краљева при јачим пљусковима нема задржавања воде на површини терена (услед изразите водопропустљивости подлоге, алувијални нанос реке на којој лежи град), као ни на коловозу (нивелација градских саобраћајница је углавном издигнута у односу на околни терен).
- постоје Градска јавна предузећа која се адекватно баве каналисањем фекалних и атмосферских вода.

Ограничења: На основу анализе идентификована су следећа ограничења код каналисања вода у Граду:

- незавршено постројење за пречишћавање отпадних вода.
- сеоска и нека приградска насеља немају фекалне канализационе системе.
- непостојање уређаја за пречишћавање у већини индустријских постројења.
- сеоска и приградска насеља немају атмосферске канализационе системе;
- отпадне воде насеља Рибница, колектором се директно упуштају у реку Ибар. Слично је и са свим насељима, сеоским и неким градским у близини река.

1.4.4. ТУРИЗАМ–ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ И НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

1.4.4.1. Туризам

Потенцијали:

ПРИРОДНИ РЕСУРСИ:

- планине;
- термални и термоминерални извори;
- река Ибар;
- разноврсност биљног и животињског света.

КУЛТУРНА ДОБРА:

- постојање преко 200 археолошких локалитета из различитих епоха;
- велики број непокретних културних добара;
- очувана традиција.

ИНФРАСТРУКТУРА:

- путна мрежа, железница;
- изграђени нови смештајни и реновирани постојећи капацитети.

ИНСТИТУЦИЈЕ:

- јавна установа Туристичка организација Краљево;
- регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа;
- формиран је први туристички кластер у Републици Србији;
- развијен сектор услуга (трговина, хотелијерство и угоститељство);
- добра мрежа институција културе;
- активна удружења грађана;
- активна спортска удружења и клубови.

Ограничења:

- недостатак стратешких и планских докумената;
- недовољна опремљеност туристичких капацитета;
- недовољни људски ресурси нарочито у топ менаџменту;
- статус бања према Закону о бањама;
- недостатак политичког договора о туризму као развојној шанси Краљево;
- туристичка и рекреативна понуда није довољно развијена и активирана;
- изузетно спор процес приватизације или неуспешно спроведена приватизација;
- недостаје туристичка инфраструктура;
- недовољна сарадња институција у јавном сектору.

1.4.4.2. Природна и непокретна културна добра (НКД)

Потенцијале: чине бројна непокретна културна добра (посебно манастири) и делови подручја Града Краљево са очуваним природним вредностима (МАНБ Голија, Гоч, итд.).

Ограничења: развоја и ефикасније заштите представљају:

- недостатак планске документације;
- недовољна сарадња институција у јавном сектору
- недовољне презентације туристичког потенцијала, слабе туристичке промоције;
- неадекватна доступност природног и културног наслеђа;
- неадекватне намене и губици основне функције појединих непокретних културних добара у првом реду народног градитељства;
- неефикасна контрола изградње објеката у заштићеној околини НКД и др.

1.5. ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА (SWOT)

Природни ресурси

<i>Потенцијали за развој</i>	<i>Ограничења развоја</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Разноврсност рељефа и велика површина Града; • Развијена инфраструктура и добра повезаност; • Повољни терени за развој и ширење насеља; • Значајне површине земљишта на коме је могућа интензивна пољопривредна производња повртарских култура уз развој савремених система за наводњавање; • Значајне површине земљишта погодног за производњу сточне хране и развој сточарства; • Квалитетно земљиште и агроеколошки услови који омогућавају профитабилну производњу производа за којима расте тражња на тржишту (воће, производи у органском поступку, сточни производи); • Значајни шумски ресурси; • Значајан хидроенергетски потенцијал; • Значајни водни ресурси; • Значајни водни ресурси термоминералних извора; • Површински токови погодни за риболов и изградњу пастрмских рибњака, као и за пратеће туристичке активности; • Резерве мермера који представља добар декоративни грађевински материјал; • Резерве магнезита и грађевинског камена, који представља добар грађевински материјал; • Добри услови за развој лова и риболова. 	<ul style="list-style-type: none"> • Величина територије условљава теже повезивање; • Уситњен и расцепкан земљишни посед; • Висок проценат напуштених и запарложених површина; • Мало наводњавање и коришћење расположивих водних ресурса; • Непостојање довољно адекватних података, планова и програма газдовања шумама; • Мало уређених водотокова; • Недовољно добро регулисана законска процедура за коришћење хидроенергетског потенцијала речних токова; • Слаба заштита од елементарних непогода; • Слабо развијена пољопривредна стручна служба; • Неповољна старосна структура; • Недовољно активна подручја за развој туризма.
<i>Могућности</i>	<i>Препреке</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Квалитетније коришћење разноврсних природних погодности уз боље повезивање целе територије; • Шуме погодне за очување биодиверзитета и развој лова и боља искоришћеност површинских вода за риболов; • Активирање водног и хидроенергетског потенцијала; • Могућност експлоатације локалних изворишта и дубинске воде; • Коришћење обновљивих извора енергије; • Резерве мермера који се може користити као декоративни материјал; • Могућност запошљавања на сеоском подручју. 	<ul style="list-style-type: none"> • Нерешени власнички односи на пољопривредном земљишту; • Уситњеност површина под шумама у приватном власништву; • Прекомерна и непланска експлоатација шума; • Мали степен искоришћености истражених подземних термоминералних вода; • Непостојање планске документације; • Недовољно финансија; • Политичка нестабилност.

Привреда

Потенцијали за развој	Ограничења развоја
<ul style="list-style-type: none"> • Велика површина Града и разноврсност рељефа; • Добра саобраћајна повезаност; • Повољни терени уз речне токове за развој насеља и локацију постројења; • Повољни терени за развој већих индустријских зона (водоснабдевање, одвођење отпадних вода); • Велики број вишкова радне снаге због продаје великих предузећа; • Развијена прерађивачка индустрија; • Изграђени производни капацитети, инфраструктура; • Квалитет и близина сировинске базе; • Завршена власничка трансформација и реорганизација привреде, развијена приватна иницијатива и предузетнички дух, изражене флексибилности у пословању, бројност МСП и производно прерађивачких радњи; • Постојање иницијатива за формирање радних зона и интезивни развој нових капацитета у сеоским насељима. 	<ul style="list-style-type: none"> • Густо и континуално изграђено подручје града и приградских насеља и разуђеност територије Града; • Недостатак комунално опремљених зона; • Недостатак кадрова специфичних профила; • Недовољна опремљеност постојећих локација; • Недостатак савремене технологије; • Неуспешна приватизација; • Велика рашчлањеност рељефа који отежава употребу механизације у пољопривреди; • Ниска техничка опремљеност предузећа; • Поларизација привредног развоја уз веома мали развој брдско планинског подручја.
Могућности	Препреке
<ul style="list-style-type: none"> • Могућност активирања слободних зона за равномернији развој Града; • Могућност за остваривање вишег степена међусобне унутаргранске и међугранске повезаности између различитих делатности; • Формирање разних удружења и асоцијација, могућност интересног организовања, на локалном и ширем нивоу, у циљу унапређења производње, веће приступности финансијским фондовима и заједничког наступа на тржишту; • Интезивни развој привреде, као основ за пословни туризам; • Установљене манифестације, као основ за унапређење туристичке понуде (Весели спуст, Дани јоргована, Нарцисима у походе...). 	<ul style="list-style-type: none"> • Близина значајних туристичких локација (Копаник, Врњачка Бања, Голија); • Неадекватна организација у области пољопривредне производње; • Вишак неодговарајуће радне снаге (из Магнохрома); • Недовољно развијена активност удружења предузетника и недовољна подршка локалне самоуправе; • Недовољна повезаност привредних субјеката, недостатак капацитета за вишу фазу прераде, и слично; • Недостатак студије Стратегија развоја Града; • Невезаност са туристичком понудом у региону; • Недовољна едукованост локалног становништва о могућностима и начину развоја сеоског туризма.

Инфраструктурни системи и саобраћај

Потенцијали за развој	Ограничења развоја
<ul style="list-style-type: none"> • Добра повезаност са градовима у окружењу; • Путна мрежа добро распоређена и добро хијерархијски повезана; • Задовољавајућа густина локалне путне мреже; • Дobar географски положај Града уз добар обим и значај постојеће мреже пруга; • Постојећи аеродроми; • Хидропотенцијал реке Ибар, Западна Морава и МХЕ; • Чвориште оптичких каблова транспортне мреже, три оператера мобилне телефоније, ТВ и радио системи, интернет, КДС; • Магистрални гасовод и градска мрежа; • Значајне резерве воде из водосистема Студеница – Лопатница и задовољавајући резервоарски простори; • Развијена водоводна мрежа у граду и приградским насељима; • Инсталисана снага постојећих ТS која задовољава потребе; • Задовољавајући број телефонских прикључака; • Задовољавајући број TV предајника. 	<ul style="list-style-type: none"> • Непостојање аутопута и алтернативног обилазног правца око градског центра и пролазак кроз насеља; • Лош квалитет асфалтних застора и техничких елемената саобраћајница на локалним путевима; • Велико саобраћајно оптерећење; • Низак ниво безбедности саобраћаја; • Неелектрифицираност пруга, укрштање у нивоу са путним правцима, пролазак кроз градско језгро; • Војни карактер аеродрома Лађевци; • Улицај ХЕ и МХЕ на околину и јавно мњење; • Непокривеност територије Града ТТ инсталацијама; • Мала примена гаса на територији Града; • Недовољне количине воде; • Дотрајала мрежа цевовода и хидромеханичке опреме и велики губици воде у градској мрежи; • Неорганизовано водоснабдевање у селима брдско – планинске зоне, као и недостатак података о локалним сеоским водоводима и квалитету воде; • Употреба пијаће воде у индустријске сврхе; • Испуштање отпадних вода у токове без пречишћавања; • Недовољна изграђеност канализационе мреже и непостојање сепаратног система.
Могућности	Препреке
<ul style="list-style-type: none"> • Могућност изградње аутопута кроз проходну моравску долину; • Претварање војног аеродрома Лађевци у цивилни; • Примена нових технологија у ТТсистему; • Боље искоришћење и проширење постојеће гасне инфраструктуре; • Активирање преговарачког процеса са заинтересованим општинама за активирање водних ресурса; • Могућност изградње и коришћења електричне енергије и ОИЕ за локалне потребе из малих хидроелектрана. 	<ul style="list-style-type: none"> • Недовољна средства за развој инфраструктурних система; • Планови и отпор војске и недефинисана републичка стратегија за развој авио саобраћаја; • Скупе технологије за примену нових инфраструктурних система; • Политичка нестабилност и непостојање стратешких опредељења на нивоу локалних управа.

Становништво, насеља и јавне службе

Потенцијали за развој	Ограничења развоја
<ul style="list-style-type: none"> • Стално повећање броја становника у Граду. Градски центар Краљево своју централну функцију остварује преко развијене структуре привредних и непривредних делатности (центар рада за становништво гравитационе зоне); • Развијена путна и остала инфраструктура; • Делимично развијени секундарни Градски центри (центри заједнице насеља), који својим функцијама покривају делове територије града (секундарни центар Ушће са око 5000 становника); • Формирани центри на сеоском подручју и насеља са специфичним функцијама; • Степен развијености мреже насеља остварен кроз развијену зону приградских насеља неаграрног и мешовитог типа; • Дисперзија малих и средњих предузећа; • Постоје простори за развој већих урбаних центара; • Постоје погодни терени за лоцирање индустријских објеката, формирање саобраћајно-трговинско-индустријских терминала; • Постојање погодних трена за туристички развој Града. 	<ul style="list-style-type: none"> • Депопулација и старење становништва, посебно насеља на сеоском подручју; • Негативан природни прираштај; • Неповољна старосна структура, посебно на руралном подручју; • Негативна стопа миграција и изражене миграције село – град; • Велики број интерно расељених лица; • Редукција појединих функција центара у мрежи насеља; • Јачање градског центра без преношења функција у друга насеља Града; • Лоша образовна структура за развој јавних служби у сеоском насељима, као и развој терцијарних делатности (првенствено туризма); • Неразвијена мрежа насеља са великим бројем сеоских насеља разбијениг типа; • Слабо диверсификована структура делатности у великом броју насеља; • Разбијеност насеља са нерационално великим грађевински рејоном, што минимизира рад јавних служби уз ниску комуналну опремљеност.
Могућности	Препреке
<ul style="list-style-type: none"> • Повратак становништва на село; • Боље искоришћење локалних пољопривредних капацитета; • Укрупњавање пољопривредних имања; • Боља искоришћеност секундарних центара и центара на сеоском подручју; • Активирање локалних капацитета за развој МСП; • Активирање стручних служби за изградњу терминала; • Коришћење кластера и ТОК-а за бољу искоришћеност локалних туристичких капацитета. 	<ul style="list-style-type: none"> • Незаинтересованост становништва за повратак на село; • Испражњена насеља; • Велики број власника и незаинтересованост за рад на селу; • Неповољна образовна структура у стучним службама у насељима ван Градског центра; • Велика почетна средства за активирање терминала; • Активирање стручних служби за изградњу терминала.

Животна средина, туризам и природна и културна добра

Потенцијали за развој	Ограничења развоја
<ul style="list-style-type: none"> • Географски положај; • Предеоне целине очуваног биодиверзитета и репрезентативних хидролошких одлика; • Пределни посебних одлика; • Термоминерални извори; • Непокретна културна добра, међу којима су највише заступљени споменици културе и археолошки локалитети, као и сеоска насеља и други простори у којима се налазе културна добра, као туристички привлачни простори; • Постојање институција културе; • Постојање Регионалне развојне агенције; • Постојање туристичке организације и кластера; • Постојање културних и спортских манифестација ширег значаја; • Предузетнички дух грађана. 	<ul style="list-style-type: none"> • Визуелно нарушавање пејзажа; • Недовољна доступност НКД и природних добара, услед неразвијене путне мреже лошег квалитета, као и осталих инфраструктурних система; • Недовољна сарадња институција јавног сектора; • Недовољна туристичка и медијска презентација за развој туризма Града; • Могућност појаве негативних кумулативних утицаја на животну средину са застарелим технологијама; • Неадекватан третман комуналног отпада и отпадних вода; • Неконтролисана примена хемијских средстава у пољопривреди; • Недовољно развијена еколошка свест; • Пределни посебних одлика нису стављени под заштиту; • Низак лични и друштвени стандард; • Слаби капацитети људских ресурса; • Ограничена средства градског буџета.
Могућности	Препреке
<ul style="list-style-type: none"> • Могућност развијања бањског и сеоског туризма са промоцијом културних добара; • Опремање излетишта у широј околини града пропратним садржајем; • Развијање спортова на води; • Запошљавање младог сеоског становништва; • Решење регионалног одлагања отпада у складу са републичком стратегијом; • Приступ европским фондовима. 	<ul style="list-style-type: none"> • Неповољна старосна структура на сеоском подручју; • Недостатак финансијских средстава за опремање излетишта потребним садржајем; • Застарелост постојећих туристичких капацитета; • Слаба покривеност услугама комуналних предузећа; • Политичка нестабилност; • Непостојање стратегије развоја; • Одсуство интензивнијег привредног раста; • Успорен процес приватизације; • Спора имплементација Стратегије развоја туризма; • Неповерење у процес европских интеграција.

П Р О С Т О Р Н И   П Л А Н

II. ЦИЉЕВИ, ПРИНЦИПИ И КОНЦЕПЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ГРАДА

2.1. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА, КОРИШЋЕЊА И УРЕЂЕЊА ПРОСТОРА

Базне поставке просторног развоја и уређења које обавезују и просторно плански приступ у Плану одређене су Законом о планирању и изградњи, а односе се на спровођење начела равномерног економског и друштвеног развоја, одрживог развоја и заштите простора, заштите интегралних вредности простора, усаглашавања интереса корисника простора и просторног уређења појединих делова Града, као и неговање и развијање градских просторних карактеристика. Циљеви просторног развоја требало би да иду у корак са економским развојем.

Будући развој Града требало би планирати и даље на оним привредним гранама које су и до сада имале највећу улогу у привреди, будући да је то неминовна реалност (индустрија, пољопривреда и туризам), уз доношење примерених одлука о томе да се просторно ограничи ширење развојних зона индустрије, уз планирање, као и истовремено просторно стимулисање будућих развојних зона. Структурне трансформације у привреди најтежи су облик економске, привредне политике и управљања. У том смислу, циљеви просторног развоја посматрани са економског аспекта требало би да иду у правцу осигурања свих просторних садржаја (потребне инфраструктуре) како би се спречила даља миграција градског становништва, пад природног прираштаја, радног и фертилног контингента, а тиме и запослености и производње. Економски и просторни приоритет ће прекинути негативне развојне тенденције у тим срединама и истовремено створити услове за стварање просторне равнотеже у „сувише нараслим“–ареалима, простора Града Краљева, његове рубне зоне и подручја ГУП–а. Циљеви просторног развоја у том погледу морају ићи корак испред у односу на економију, будући да економски развој изискује одређено временско раздобље како би се планиране промене могле и у пракси остварити. Приоритетне развојне зоне требало би ускладити са развојним одредницама привреде. Просторни план је први корак у том дугорочном процесу. Економско и просторно уравнотежење неразвијених подручја у Граду приоритет је како са економског, тако и са просторног аспекта. Полазни циљни оквир Просторног плана и обавеза које би у уређивању простора требало постићи су:

- подстицање рационалне организације и уређења простора;
- ефикасно, рационално и организовано коришћење људских, природних и изграђених потенцијала у социо–економском, просторном и еколошком погледу;
- обезбеђење услова за уређење и изградњу простора и насеља;
- унапређење квалитета живљења и задовољавање потреба становника;
- усклађивање различитих или супротних интереса у коришћењу простора;
- смањивање просторних ограничења за развој (непланска изградња, недостатак инфраструктуре и јавних служби);
- рационалније коришћење грађевинског и другог земљишта;
- рационално коришћење простора ради повећања функционалне и развојне ефикасности;
- заштита природне и културне баштине;
- унапређење животне средине.

Циљеви рационалног коришћења и заштите простора су следећи:

- смањивање и спречавање ненаменског коришћења природних ресурса;
- радикално санкционисање и сузбијање бесправне изградње;
- подстицање изградње објеката свих врста унутар грађевинских подручја насеља;
- афирмација производног коришћења природних ресурса у складу с начелима одрживог развоја;
- санација девастираних површина, посебно експлоатацијских поља и дивљих одлагалишта отпада пренаменом у трајне облике коришћења;
- успостављање јединственог система за спречавање и уклањање штета од елементарних непогода;
- успостављање сложеног система за праћење промена у простору, ослањајући се на постојеће програме мониторинга које спроводе научне и здравствене институције;
- заштита и развој природних и културних вредности.

2.2. ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ПО ОБЛАСТИМА

2.2.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗАМЉИШТЕ И ПОЉОПРИВРЕДА

Основни дугорочни циљ у области заштите и коришћења пољопривредног земљишта и развоја пољопривреде јесте очување и унапређење услова за производњу квалитетних пољопривредно–прехрамбених производа, у складу са агроеколошким капацитетима простора и економским интересима локалног становништва. Полазећи од концепта одрживог пољопривредног и руралног развоја, основни циљ обухвата следеће посебне циљеве:

- разграничење даље неконтролисане урбанизације и ширења бесправне изградње ван грађевинских подручја на штету обрадивог пољопривредног земљишта;
- заустављање ерозије и побољшање природне плодности земљишта применом агротехничких и шумских операција;
- унапређење противградне одбране ради заштите пољопривредних производа;
- прелазак с конвенционалне на еколошку обраду тла применом биолошких уместо синтетичких средстава заштите биља и селективну примену минералних ђубрива;
- повезивање пољопривредне производње на агротуристички комплекс ради стварања услова што веће конзумације свежих производа на месту производње;
- забранити примену генетски модификованог садног материјала, семења и сточне хране у еколошки посебно осетљивим подручјима;
- стимулисање испаше у сточарству и биолошки припремљене хране за стоку уместо коришћења индустријски припремљене хране;
- субвенционисање газдинстава која су суочена са тежим природним, инфраструктурним и другим условима за одржавање пољопривредног земљишта;
- проналажење стратешких партнера за офанзивнији наступ у извозу, искоришћавањем локалних погодности за биолошку/еколошку производњу, односно за производњу са заштићеним именом и географским пореклом;
- отклањање лимитирајућег утицаја несташице падавина развојем диригованог, штедљивог и рентабилног система за наводњавање;
- подстицање специјализације и укрупњавања квалитетне производње на нивоу газдинства, у циљу повећања тржишне конкурентности пољопривреде;
- Елиминисање свих облика загађења из окружења;

- стварање услова за пословну консолидацију и технолошку модернизацију предузећа прехрамбене индустрије, посебно у сфери прераде воћа;
- ублажавање негативних демографских трендова на селу;
- успостављање система стручних пољопривредних служби и унапређење рада ветеринарске службе и
- утврђивање и примена интегралне стратегије одрживог руралног развоја, на градском нивоу.

2.2.2. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ И ЛОВСТВО

Основни циљ уређења и коришћења шума и шумских земљишта је унапређевање стања шума и повећање површине под шумом.

Дугорочни циљ газдовања шумама и шумским земљиштем обухвата:

- реконструкцију деградираних шума;
- пошумљавање необраслих површина,
- превођење шумских култура у одрасле квалитетне састојине;
- довођење састојина у оптимално стање према могућности станишта;
- довођење састојина у функционално стање у циљу обезбеђења хидролошке функције;
- превођење изданачких састојина у високе;
- обезбеђење опште корисних функција шума.

Посебни циљеви се односе на узгој дивљачи и развоја ловства: повећање бројности ситне и крупне дивљачи, побољшање структуре и квалитета дивљачи и заштита и очување свих, а посебно ретких и угрожених врста.

2.2.3. ВОДЕ И ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА

Речни токови

Основни циљеви: развоја речних корита слива Западне Мораве и Ибра:

- изградња регионалних подсистема водоснабдевања Студеница – Лопатница;
- формирање службе за водопривреду на нивоу Града;
- регулисање река на ранг вода Q1 или Q2%, у циљу заустављања ерозије;
- уређење вода као елемента животне средине;
- уређење водног земљишта и његова заштита;
- заштита квалитета вода свих водотока, санитацијом насеља и отклањањем већих извора загађења, да би се токови Мораве и Ибра одржали у II класи квалитета;
- изградња нових и одржавање постојећих одбрамбених насипа и предузимање антиерозионих мера;
- пречишћавање процедурних отпадних вода на локацији санитарне депоније;
- израда студије о акумулацијама на малим рекама и наменским ретензијама;
- изградња мини акумулација на местима која задовољавају критеријуме количина воде и доношење адекватне регулативе за ову област.

Посебни циљеви развоја речних корита слива Западне Мораве и Ибра су: израда пројектне документације и извођење регулације Западне Мораве и Ибра, израда пројектне документације и извођење одбрамбених насипа, регулација мањих водотокова са минималном употребом грубих вештачких интервенција, на бујичним водотоцима–у горњим деловима слива, заштиту обавити активним мерама ублажавања поплавних таласа, регулација водотокова у зони насеља, применом урбаних, естетских и других услова који оплемењују животну

средину и побољшање механизма контроле експлоатације наноса.

Акумулације – вештачка језера

Циљеви развоја:

- одредити функцију и модел управљања постојеће акумулације на Гочу;
- спровођење урбанистичких планова у циљу рекреације становништва око језеру на Гочу;
- формирање мањих акумулација на рекама (Рибница, Лопатница,...) у складу са условима надлежних предузећа, пројектном документацијом и указаним потребама.

Ерозије, бујице, речни нанос

Циљеви развоја:

- на узводним деловима сливова предвиђање мера за заустављање наноса, а у низводним деловима вршити пречишћавање и регулационе радове;
- контролисање депоније у хидролошком смислу (због последица делимичног или потпуног затварања протицајног профила на водотоцима).

Мелиорациони системи

Циљеви развоја

- изградња нових савремених система за наводњавање;
- израда студије о примени хидромелиорационих система;
- спречавање затрпавања канала и изградња објеката у непосредној близини каналске мреже;
- проширивање секундарне мреже до свих заинтересованих парцела;
- оспособљавање улазне грађевине система за наводњавање;
- израда пројектне документације канала за одводњавање у равничарским насељима.

2.2.4. СТАНОВНИШТВО

Основни циљ јесте одржавање популационе виталности и ублажавање негативних тенденција у кретању становништва уз:

- ублажавање и поправљање негативне демографске тенденције у размештају, кретању броја становника, природном кретању, миграцијама, као и остале карактеристике становништва;
- побољшање стандарда и квалитета живљења становништва руралних насеља;
- стимулисање млађег женског становништва да остане у сеоским насељима;
- контрола даљег одлива радно способног и фертилног становништва из Града;
- јачање социјално интегративне функције насеља у Граду;
- стимулисање ширења процеса урбанизације у свим деловима Града;
- валоризовање и развијање туристичких и других потенцијала руралног простора Града;
- ревитализовање демографски најугроженијих подручја у Граду.

2.2.5. ПРИВРЕДА

Основни стратешки циљеви економског–привредног развоја Града су:

- повећање запослености становништва и покретање динамичног привредног раста;

- равномернији територијални развој привреде у складу с развојним потенцијалима и просторно–еколошким капацитетом подручја;
- опремање привредних/индустријских локалитета за нове активности;
- санација неадекватно искоришћених индустријских капацитета браунфилд инвестицијама;
- боље коришћење положаја Града за привлачење инвестиција и обртних средстава, уз повећање квалитета саобраћајне повезаности Града са окружењем;
- повећање конкурентности, ефикасности и продуктивности, уз већу искоришћеност постојећих ресурса и техничко–технолошко иновирање постојећих производних капацитета;
- реструктурирање производње у складу са тржишним условима, развојем предузетништва и малих и средњих предузећа;
- дисперзија производних капацитета, нарочито МСП, у секундарним и центрима заједнице насеља и другим насељима;
- јача и ефикаснија пословна, производна и развојна координација и кооперација привредних субјеката у циљу заједничког наступа, набавке сировина, обезбеђења кредитирања, пласмана, наплате и стварања робних марки.

2.2.5.1. Рударство и минералне сировине

Циљеви у односу на геолошке сресурсе су:

- идентификација на основу доступних података и дугорочног програма истраживања свих сировина, билансирање њихових експлоатационих карактеристика и дефинисање просторног распрострањања;
- заштита лежишта минералних и неминаералних сировина, посебно од непланске изградње изнад лежишта ради очувања њихових потенцијала;
- рационално коришћење сировина, искључиво уколико су од стратешког значаја, уз примену одговарајуће технологије ради смањења деградације у процесу експлоатације;
- евалуација карактеристичних природних вредности геолошког наслеђа, њихова заштита и укључивање у туристичку понуду подручја;
- забрана коришћења свих сировина уколико су у супротности са мерама заштите природних и културних добара подручја.

2.2.6. МРЕЖА НАСЕЉА

Циљеви развоја мреже насеља се поклапају са циљевима развоја становништва.

За реализацију ових циљева неопходне су активности усмерене на:

- развој терцијарног, кварталног и секундарног сектора и различитих институција;
- контролисање коришћења и изградње простора урбане зоне, нарочито на улазно–излазним правцима у град, уз санацију и урбану регулацију непланске изградње;
- селективна децентрализација појединих економских активности, пре свега МСП и микро–бизниса у секундарном и терцијарном сектору у центре у мрежи насеља и поједина насеља са одговарајућим локационим погодностима;
- побољшање доступности и опремљености комуналном инфраструктуром центара у мрежи насеља;

- задржавање млађих контингената становништва у сеоским насељима, подстицањем развоја крупнијих газдинстава фармерског типа и омогућавањем њиховог запошљавања и самозапошљавања;
- повећање доступности и квалитета услуга здравствене и социјалне заштите и програма помоћи старачким домаћинствима, као и услуга јавних служби младом становништву и женском делу популације, уз неопходну рационализацију мреже објеката јавних услуга, у првом реду основног образовања.

2.2.7. ЈАВНЕ СЛУЖБЕ

Основни циљеви развоја и организације јавних служби су:

- даљи развој и диверзификација услуга јавних служби у области здравствене и социјалне заштите, културе, образовања и васпитања, спорта, информатике и др;
- уједначавање доступности јавних служби свим корисницима, повећањем квалитета услуга и физичке доступности објеката јавних служби у насељима у мрежи насеља;
- рационализација мреже објеката основног образовања и побољшање квалитета образовног процеса, уз проширивање обухвата специјализованог и субвенционираниог превоза на све ученике основног и средњег образовања;
- диверзификација и флексибилнија организација услуга и мреже објеката јавних служби, којом се омогућава равноправно коришћење за све категорије корисника;
- преиспитивање и дефинисање минимума норматива за потребан простор, опрему и средства који ће обезбеђивати републички и/или локални ниво управљања, уз стимулисање инвестиција и донација приватног сектора у развој јавних служби преко гарантованог минимума.

2.2.8. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ

2.2.8.1. *Саобраћајна инфраструктура*

Друмски саобраћај

Општи циљеви развоја саобраћаја и саобраћајних система на територији Града су:

- очување постојећих коридора у функцији побољшања постојеће путне мреже и омогућавања реализације планираних траса;
- побољшање квалитета саобраћаја и повећање пропусне моћи путне мреже;
- побољшање саобраћајне доступности целе градске територије и повезаности центара у мрежу насеља, привредних потенцијала и туристичких садржаја реконструкцијом, доградњом и изградњом појединих деоница локалних путева уз побољшање обима, квалитета и организације приградског ЈГС;
- растерећење коридора насеља изградњом обилазница;
- унапређење нивоа безбедности саобраћаја применом законске регулативе;
- рационализација мера на организовању адекватног и редовног одржавања саобраћајне мреже;
- организовање адекватних систем праћења стања и управљања путним мрежама, по нивоима.

Посебни циљеви развоја саобраћаја подразумевају реализацију конкретних активности у складу са општим циљевима.

Железнички саобраћај

Циљеви развоја железничког саобраћаја на територији Града Краљева су:

- очување постојећих коридора у функцији побољшања постојеће пружне мреже, посебно у сегменту спречавања даље градње уз саме пруге;
- побољшање квалитета пружне мреже, реконструкцијом и модернизацијом;
- обнова и заштита пружних објеката;
- повећање учешћа железничког саобраћаја у превозу роба и добара.

Развој железничког саобраћаја подразумева:

- електрификацију пруга;
- реконструкцију железничке станице Краљево, у циљу њеног прерастања у терминал за робни рад;
- изградња нове ранжирне станице;
- смањивање броја укрштаја у нивоу, изградњом паралелних саобраћајница;
- реконструкцију одређених путних прелаза ради повећања безбедности;
- повећање безбедности на путним прелазима на индустријским колосецима уграђивањем сигнално–сигурносне опреме;
- обнову горњег строја пруга, пружних објеката, мостова, тунела, пропуста, итд.;
- прекатегоризацију пруге Сталаћ–Краљево–Пожега у магистралну пругу који на предлог Дирекције за железнице доноси Влада Републике Србије;
- примену законске регулативе ради спречавања изградње објеката у заштитном пружном појасу, као и у оквиру коридора магистралних пруга.

Ваздушни саобраћај

Развој ваздушног саобраћаја аеродрома Лађевци захтева:

- превођење у цивилни и реконструкцију полетно–слетне стазе, тако да на овај аеродром могу слетати и са њега полетати мањи путнички авиони;
- изградњу одговарајућих путничких и робних терминала;
- изградњу аеродромске зграде и контролног торња;
- изградњу приступне саобраћајнице и потребног броја паркинг места за потребе аеродрома;
- изградњу смештајних (хотелско–угоститељских) капацитета за потребе путника;
- израда планске документације.

Спортски аеродром Краљево захтева:

- реконструкцију постојећих или изградња нових објеката у функцији аеродрома;
- израду приступне саобраћајнице;
- реконструкцију постојеће инфраструктуре за потребе аеродрома;
- одређивање режима-намене земљишта на аеродрому (површине јавне намене или други вид карактера земљишта);
- израда планске документације.

2.2.8.2. Енергетика

Циљеви развоја енергетике:

- омогућавање одрживог развоја, усклађеног са енергетским, економским, еколошким, просторним и другим специфичностима које карактеришу Градски простор и

- обезбеђење електроенергетске инфраструктуре за довољно, сигурно, квалитетно и економично снабдевање електричном енергијом свих потрошача на подручју Града.

Посебни циљеви развоја електроенергетике:

Производња електричне енергије: израда конкретних студија о могућности градње малих хидроелектрана и форсирање осталих електроенергетских извора, од којих већина представља обновљиве изворе енергије (ОИЕ).

Трансформација електричне енергије: припрема документације и активности око реализације објеката за пренос енергије и наставак реализације плана даљинског управљања трафостаница ЕД Краљево.

Пренос електричне енергије: подразумева квалитетно повезивање свих објеката за пренос енергије.

2.2.8.3. Термоенергетика

Општи циљеви развоја термоенергетике:

- основни циљ развоја термоенергетике је побољшање енергетске ефикасности, како на страни испоруке тако и на страни потражње енергије;
- даљи циљ развоја је рационално развијање започетог процеса гасификације у Граду, дугорочно планирање топлификације града, као и модернизација у циљу што рационалнијег коришћења енергије и на крају предузимање активности у области примене обновљивих извора енергије;
- развијање свести код грађана о ефикасном коришћењу енергије уопште;
- популаризација коришћења обновљивих извора енергије;
- израда посебне студије (државни ниво), које би регулисале употребу енергије термалних вода и увођење нових технологија за коришћење отпада у производњи енергије.

2.2.8.4. Телекомуникације

Општи циљеви развоја РС су дефинисани Законом о телекомуникацијама, а Републичка агенција за телекомуникације (РАТЕЛ) је усвојила Стратегију развоја и поставила циљеве.

Општи циљеви стратегије планског подручја Града

- омогућавање одрживог развоја простора, уважавајући све његове специфичности и
- обезбеђење телекомуникационе инфраструктуре на целом простору Плана.

Посебни циљеви стратегије планског подручја Града односе се на квалитетну изградњу:

- фиксне мреже;
- мобилне мреже;
- интернет и
- кабловске дистрибуционе системе (KDS).

Реализација ових циљева је обавеза оператера. Градска управа преко својих служби требало би да у складу са својим надлежностима створи услове израдом одговарајућих регулационих планова.

2.2.8.5. Водоснабдевање и каналисање

Стратешки циљеви:

- обезбеђење довољне количине квалитетне пијаће воде за целокупно становништво Града;
- повезивање што већег броја корисника на јединствени систем водоснабдевања;

- мониторинг рада свих система водоснабдевања на територији града, као и квалитета вода које се захватају и вода у дистрибутивним системима;
- заштита могућих изворишта за коришћење у будућности.

Општи циљеви:

- изградња РВС „Лопатница“ – као I фаза изградње МРВС „Студеница–Лопатница“;
- санација и проширење постојећег изворишта у Жичком пољу;
- повезивање Матарушке Бање на градски систем водоснабдевања;
- доградња и реконструкција изворишта и дистрибутивне мреже у Ушћу;
- смањење губитака воде у дистрибутивној мрежи;
- отклањање свих недостатака који утичу на квалитет пијаће воде;
- одређивање титулара сеоских водовода у складу са законом;
- заштита и ревитализација потенцијалних изворишта, како подземних, тако и површинских вода, посебно у подручјима где се домаћинства снабдевају пијаћом водом из бунара.

Посебни циљеви су: санација и надоградња изворишта у Жичком пољу, реконструкција црпних станица у извориштима „Конарево“ и „Ђериз“, изградња резервоара за другу висинску зону у зони Јарчујака, изградња потребних објеката у циљу стварања друге зоне снабдевања у осталим деловима Града, реконструкција, доградња и груписање постојећих сеоских водовода да би се обезбедило технички и хигијенски исправно водоснабдевање становништва, изградња нових сеоских водовода на подручјима која не могу да буду покривена централним системом водоснабдевања, доградња и реконструкција водозахвата и дистрибутивне мреже у Ушћу и повезивање сеоских домаћинстава на централни систем за водоснабдевање на подручјима где за то постоје технички услови по обезбеђењу потребних количина воде проширењем постојећих изворишта водоснабдевања или изградњом РВС „Лопатница“.

Посебни циљеви развоја канализације насеља су изградња централног постројења за пречишћавање отпадних вода, израда студије канализације Града, уједначавање квалитета мреже на нивоу Града;

- увођење система даљинског надзора рада црпних станица, квалитета воде у канализационом систему, као и подручја деловања, обавезно увођење предтретмана пре испуштања у канализациону мрежу за оне кориснике који у употребљеним водама имају опасне материје, дефинисање коридора атмосферских колектора и отворених канала.

2.2.8.6. Комунална опрема

Посебни циљеви развоја комуналне опреме и услуга на подручју Града

- успостављање савременог система управљања отпадом и његово усклађивање са регионалним концептом управљања отпадом;
- планско проширење, адекватно уређење, санирање и одржавање гробалја;
- адекватно уређење, опремање и одржавање зелених и сточних пијаца;
- увођење елемената урбо–комуналне опреме за уређење јавних површина у насељима на руралном подручју.

2.2.9. ТУРИЗАМ–ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ПРИРОДНИХ И НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

2.2.9.1. *Туризам-концепт дугорочног развоја и организација туристичке понуде*

Кључно питање је усвајање концепта развоја и организације туристичке понуде. Према степену развијености и степену досадашње валоризације туристичких ресурса и потенцијала, формирање туристичких зона и локалитета је сигуран модел који доноси очекиване резултате. Уређење по овом концепту доприноси и позитивном имиџу града и заједнице у целини. Такође олакшава промоцију и продају туристичког производа. Оваквим приступом се отвара могућност промовисања нових туристичких зона и привлачењу потенцијалних инвестиција, на пример, планина Столови са ретком врстом нарциса и потенцијалним простором за успостављањем нових ресорта (Матарушка Бања).

У организацији, уређењу, заштити и коришћењу туристичких простора утврђују се следећи циљеви:

Општи циљеви су:

- (1) комплексно сагледавање најзначајнијих туристичких потенцијала;
- (2) дефинисање туристичког производа;
- (3) регионално инегрисување туристичког производа;
- (4) подстицање развоја туристичких локалитета;
- (5) привлачење инвестиција.

Посебни циљеви су:

- (1) унапређење постојеће туристичке понуде и подстицање интензивнијег коришћења;
- (2) активирање нових подручја са изразитим развојним потенцијалима;
- (3) покренути поступке заштите подручја са изразитим развојним и инвестиционим потенцијалом;
- (4) подстицати уређење простора као предуслова развоја туризма;
- (5) подстицати изградњу и коришћење рекреативно забавних садржаја као нови квалитет живота.

2.2.9.2. *Заштита животне средине*

Питање стања животне средине све више постаје суштинско питање код избора циљева и праваца укупног развоја, јер управо затечено стање средине представља полазни ниво ка остварењу циљева складног просторног и укупног развоја.

Циљеви заштите природних вредности Града Краљева су следећи:

- очување већих и значајних површина природних травњака као природних елемената;
- санација и превенција од ерозије површина у контактним зонама шумљавањем;
- очување и санација мањих водних површина и специфичне вегетације у околини;
- очување морфолошких и визуалних карактеристика предела руралних насеља;
- санација и превенција од ерозије запуштених пољопривредних површина шумљавањем;
- санација и регулација сталних и бујичних водотока ради спречавања ерозије.

Циљеви рационалног коришћења и заштите простора су следећи:

- смањивање и спречавање ненаменског коришћења природних ресурса, а посебно шума, пољопривредног земљишта високог бонитета и подземних вода;

- радикално санкционисање и сузбијање бесправне изградње, посебно у подручјима очуваних природних вредности у руралним подручјима;
- подстицање изградње објеката свих врста унутар грађевинских подручја насеља, с посебним нагласком на ревитализацији постојећих објеката;
- афирмација економског коришћења природних ресурса у складу с начелима одрживог развоја, а посебно у домену експлоатације природних ресурса, пољопривредне производње, привредног коришћења шума и коришћења шума за посебне намене;
- санација девастираних површина, посебно експлоатацијских поља и дивљих депонија променом намене у трајне облике коришћења (туризам, радне зоне, рекреација,...);
- успостављање јединственог система за спречавање и уклањање штета од елементарних непогода;
- успостављање сложеног система за праћење промена у простору.

2.2.9.3. **Заштита природних добара**

Примарни циљ је постизање оптималног квалитета живљења, уређења, коришћења и заштите планског простора, што подразумева детаљну анализу и дијагнозу стања (експертизе) на основу чега су дефинисани општи циљеви заштите природе и природних добара:

- очување биолошке разноврсности, као специфичног, екосистемског и генетичког диверзитета;
- очување геонаслеђа, кроз заштиту и презентацију геолошких, геоморфолошких, хидрографских и педолошких феномена;
- очување одлика природних и предеоних целина;
- очување старих, репрезентативних и/или значајних стабала дрвећа;
- рекултивација (ремедијација) простора оштећених изградњом објеката и другим грађевинским радовима или експлоатацијом минералних сировина;
- санација жаришта ексцесивне и јаке ерозије.

2.2.9.4. **Заштита непокретних културних добара**

Основни циљеви заштите непокретних културних добара су:

- утврђивање граница заштићене околине, зоне са прелазним режимом заштите простора или шире зоне заштите категорисаних непокретних културних добара, са диференцираним режимом коришћења, уређења и изградње простора;
- спровођење интегралне заштите непокретног културног добра и простора заштићене околине и зона заштите;
- повећање доступности непокретних културних добара, побољшањем квалитета локалне путне мреже и њихове презентације јавности;
- утврђивање адекватне намене и корисника непокретних културних добара у јавном, државном власништву, ради ефикасније заштите, презентације и економског вредновања добара и
- споровођење категоризације и рекатегоризације највреднијих непокретних културних добара.

П Р О С Т О Р Н И   П Л А Н

III. ПРИНЦИПИ И ПРОПОЗИЦИЈЕ КОРИШЋЕЊА, УРЕЂЕЊА И ЗАШТИТЕ ПЛАНСКОГ ПРОСТОРА ПРОСТОРА

3.1. ПРИНЦИПИ И ПРОПОЗИЦИЈЕ ЗАШТИТЕ, УРЕЂЕЊА И РАЗВОЈА ПРИРОДЕ И ПРИРОДНИХ СИСТЕМА

3.1.1. ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ И ПОЉОПРИВРЕДА (Реферална карта 1)

У пољопривреди као целини, требало би створити репроцелине, заокружене, затворене системе, у оквиру сваке гране посебно и на релацијама између грана. У тим затвореним системима мора се знати шта иде на уговарање (кооперативни однос размене), шта на неорганизовано тржиште, а шта на откуп (организовано тржиште). Ово је неопходно код пољопривреде, јер пред ниским и нестабилним ценама, несигурном пласману у овој делатности свака организованост пропада.

Заштита пољопривредног земљишта и унапређење породичне пољопривреде могу се успешно решавати само мултисекторским приступом, који подразумева целовито посматрање ендегених потенцијала и ограничења на нивоу насеља с атаром, у функционалној међузависности с најближим градским и привредним центрима, суседним општинама и другим релевантним факторима окружења, то јест у склопу регионалне стратегије интегралног руралног развоја, уз активно учешће локалних заједница у дефинисању специфичних потреба различитих насеља, односно група насеља одређених ресурсних, производних, демографских и инфраструктурних карактеристика. Израда и спровођење ове стратегије требало би да се заснива на децентрализованом приступу, којим се обезбеђују адекватне мере подршке економском и социјалном развоју, заштити и управљању природним ресурсима и очувању локалне традиције и културе.

Сви учесници реализације предложене стратегије не могу се унапред одредити. Начелно гледано то су сви житељи Града, домаћинства која имају пољопривредно газдинство, месне заједнице, органи Градске управе, локални и други заинтересовани пословни субјекти, друштвене и политичке организације, а затим одговарајући органи и институције на регионалном, националном и међународном нивоу.

Приоритетне активности Града биле би следеће:

- анимирање и привлачење потенцијалних инвеститора, умешном промоцијом агроеколошких добара;
- стварање институционалне и организационе подлоге за успешно конкурисање за финансијска средства из аграрног буџета и других домаћих јавних фондова, приватних извора и предприступних програма Европске уније, с интенцијом успешног укључивања у дугорочно коришћење одговарајућих домаћих и страних структурних фондова, као и за синхронизовано укључивање интереса пољопривреде и села у коришћење буџетских средстава која се обезбеђују за финансирање водопривреде, унапређење шума и др;
- обезбеђење стручне, саветодавне, информатичке и оперативне подршке утврђивању програма развоја локалних заједница, према принципу одоздо на горе;
- обезбеђење реалних извора за финансирање подршке опстанку пашњачког сточарења, упоредо са стимулисањем развоја непољопривредних активности на селу;
- обезбеђење буџетске подршке РС у виду агроеколошких програма подршке који су намењени очувању природних ресурса, биодиверзитета, амбијенталних и културолошких вредности планинског подручја.

3.1.2. ШУМЕ И ШУМСКО ЗЕМЉИШТЕ И ЛОВИШТА (Реферална карта 1)

3.1.2.1. План коришћења и заштите шума и шумског земљишта

- примењивање савременог начина газдовања шумским ресурсима и потенцијалима (државне и приватне шуме) у односу на услове средине;
- побољшање структура шумских површина и шумског земљишта;
- повећање удела заштите шума у циљу побољшања услова средине;
- спровођење адекватног начина газдовања шумама брдско–планинског подручја у којима се налазе изворишта квалитетних пијаћих вода;
- омогућавање примене савремених научних и технолошких решења уз истраживачки рад и образовање кадрова;
- успостављање мониторинга праћења загађења;
- коришћење научно наставне базе Гоч, за едукацију студената и ученика средњих школа у области шумарских и биотехничких наука и за иновирање знања постдипломских студија;
- коришћење и ажурирање катастра површина под шумама;
- задржавање Шумарске школе у функцији регионалног центра за образовање и едукацију.

Дугорочни циљ газдовања шумама и шумским земљиштем обухвата:

- реконструкцију деградираних шума;
- пошумљавање необраслих површина;
- превођење шумских култура у одрасле квалитетне састојине;
- довођење састојина у оптимално стање које ће у потпуности користити потенцијалне могућности станишта;
- довођење састојина у функционално стање у циљу обезбеђења хидролошке функције;
- превођење изданачких састојина у високе;
- обезбеђење опште–корисних функција шума.

3.1.2.2. План ловишта

Ловишта („Ибар“, „Студеница“, „Троглав–Чемерно“, „Гоч“ и ОЛУЦ „Гоч–Гвоздац“) су намењена узгоју, заштити и коришћењу племените крупне и ситне дивљачи. Комерцијална ловишта могу се формирати на просторима који омогућавају плански узгој и излов комерцијално исплативе дивљачи.

3.1.3. ВОДЕ И ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА (Реферална карта 2.)

3.1.3.1. Основна концепција коришћења и заштите вода

- правовремено и објективно извештавање о квалитету водених екосистема ради јачања улоге њихових корисника у доношењу кључних одлука о свом понашању и деловању у животној средини;
- развијање свести о нужности рационалног управљања ресурсима како би се трајно оптимизовали резултати коришћења уз примену савремених научних искустава и истраживања о процени људске делатности на екосистеме сливних подручја, чиме би се изнашла оптимална решења у управљању овим природним ресурсом;
- употреба свих расположивих вода без могућности нарушавања природно успостављене хидролошке равнотеже;

- подстицање производних програма који не захтевају потрошњу великих количина воде за производњу, не употребљавају штетне и опасне материја у производним процесима, и оне код којих је предвиђено повратно кружење (рециклирање) воде и употреба отпадних материја, као секундарних сировина (поседовање сертификата ИСО 14.000).
- проширивањем мреже каналисања отпадних вода, изградњом система збрињавања отпадних вода, обавезним предтретманом вода из производних индустријских погона и другим мерама смањиће се загађивање река, потока, и на тај начин ће се спречити загађење вода.

3.1.3.2. Водоснабдевање

- изградња РВС „Лопатница“, као део система „Студеница–Лопатница“ обезбедили би се висококвалитетном водом за пиће град Крагујевац и друге општине региона;
- проширење и заштита постојећих изворишта у приобаљу Ибра обезбеђује потребне количине воде за потрошаче до завршетка изградње РВС „Лопатница“;
- укључивање Матарушке Бање у градски дистрибутивни систем ради поузданог водоснабдевања уз доградњу и реконструкцију водозахватних објеката и дистрибутивне мреже у Ушћу;
- реконструкција, доградња и укључење локалних водоводних инсталација у Градски систем, или појединачно стављање под сталну контролу количина и квалитета вода;
- коришћење технолошких вода за индустријске потребе искључиво на захватима вода нижег квалитета, уз стварање могућности рецикулације у процесима производње и уз обавезу обезбеђења гарантованог водног минимума;
- завршетак увођење система даљинског надзора водоснабдевања на територији Града;
- уједначавање квалитета мреже на нивоу целог Града.

3.1.3.3. Водотоци

Регулисање речних корита слива Западне Мораве и Ибра:

- регулисање река на ранг вода Q1% или Q2%, зависно од тога да ли се штите насеља или земљиште, са циљем заустављања ерозије тла и обала;
- уређење вода као елемента животне средине;
- уређење водног земљишта и његова заштита пре свега са становишта очувања могућности несметане евакуације великих вода, одводњавања и очувања флоре и фауне, као и стабилизације корита;
- изградња нових и одржавање постојећих одбрамбених насипа;
- изградња уређаја за пречишћавање процедних отпадних вода на локацији постојеће санитарне депоније.

1.3.4. Каналисање

Фекална канализација

- изградња централног постројења за пречишћавање отпадних вода на постојећој локацији;
- обавезна уградња постројења за предтретман индустријских отпадних вода у сваком појединачном индустријском објекту, пре испуштања у градску канализациону мрежу;
- коришћење нових метода пречишћавања отпадних вода, које нису пропраћене нашом законском регулативом, уз усаглашавање нашег законодавства са светским трендовима;
- израда идејног решења каналисања целог Града;

- прикључивање домаћинства целог Града на канализационе системе остварује се и кроз: проширење капацитета, укидање септичких јама као алтернативног решења и повезивање више суседних насеља на мања постројења за пречишћавање отпадних вода пре испуштања у најближи реципијент;
- уједначавање квалитета мреже на нивоу целог Града;
- увођење система даљинског надзора рада црпних станица, као и квалитета воде у канализационом систему.

Атмосферска канализација

- дефинисање коридора атмосферских колектора и отворених канала, како би се прикупиле што веће количине воде од киша, топљења снега или сливања са оближњих терена;
- дефинисање сливних подручја са строго условљеним местом улива на најближим реципијентима;
- режим одржавања отворених канала у путном земљишту се мора стриктно примењивати уз повећање ефикасности надзора.

Акумулација – вештачка језера

Једино језеро на територији Града на Гочу је замуљено, па је потребно вратити функцију за рекреацију и преиспитати и могућност поновног пребацивања воде у слив Сокоље за потребе хидроелектране.

Мелиорациони систем

- изградња нових савремених система за наводњавање;
- израда студије о примени хидромелиорационих система;
- третирање наводњавања као допунске мере за стабилизацију пољопривредне производње;
- израда студије и одређивање техничких решења и динамике реализације тих система;
- спречавање затрпавања канала и изградња објеката у непосредној близини каналске мреже;
- проширење секундарне мреже до свих заинтересованих парцела.

3.2. ПРИНЦИПИ И ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА И ДИСТРИБУЦИЈЕ СТАНОВНИШТВА, МРЕЖЕ НАСЕЉЕНИХ МЕСТА И ЈАВНИХ СЛУЖБИ

3.2.1. ПРОЈЕКЦИЈА СТАНОВНИШТВА

Пројекција становништва рађена је на основу испољеног демографског тренда. Претпоставке о даљим променама демографских токова су базиране на основу садашњих демографских потенцијала у Граду.

Према резултатима пројекција, у раздобљу до 2021. године депопулационе тенденције ће бити основна карактеристика демографских токова у Граду. До 2025. године број становника ће се повећати на око 127.600 становника, што ће у односу на 2002. годину (126.364) представљати повећање за око 1.240 лица. Узрок оваквог популационог тренда је условљен, пре свега, старосном структуром што ће неминовно довести до повећања опште стопе морталитета и самим тим до негативног природног прираштаја.

Посматрано по типу насеља, очекују се супротне тенденције у кретању становништва у Граду и сеоским насељима. Смањење укупног становништва ће бити присутно у сеоским насељима. У граду ће се наставити

знатно слабији популациони раст. Депопулација сеоског становништва присутна је од 60–тих година прошлог века, тако да пројектована популациона динамика до 2025. представља интензивирање дугорочне тенденције.

Табела 3.1. Пројекција броја становника по насељима

Редни број	Назив Насеља	пописни периоди		Пројекција		
		1991.	2002.	2010.	2015.	2025.
	Краљево Град	125.772	126.364	126.795	127.096	127.596
1	Адрани	2.065	2.257	2.397	2.484	2.589
2	Бапско Поље	275	269	265	262	259
3	Баре	194	173	158	148	137
4	Бзовик	246	206	177	159	137
5	БогUTOвац	687	559	466	408	338
6	Бојанићи	116	94	78	68	56
7	Борово	194	178	166	159	150
8	Брезна	143	104	76	58	37
9	Брезова	572	487	425	387	340
10	Бресник	238	184	145	120	91
11	Буковица	679	608	556	524	485
12	Витановац	1.829	1.836	1.841	1.844	1.848
13	Витковац	1.008	888	801	746	681
14	Врба	1.320	1.347	1.367	1.379	1.394
15	Врдила	1.018	961	920	894	863
16	Врх	127	94	70	55	37
17	Гледић	482	359	270	214	147
18	Годачица	1.228	1.112	1.028	975	912
19	Гокчаница	163	86	30	0	0
20	Грдица	683	748	795	825	860
21	Дедевци	442	350	283	241	191
22	Долац	222	200	184	174	162
23	Драгосињи	746	697	661	639	612
24	Дражиниће	138	108	86	73	56
25	Дракчићи	636	658	674	684	696
26	Дрлупа	171	143	123	110	95
27	Ђаково	306	244	199	171	137
28	Жича	3.740	4.078	4.324	4.477	4.662
29	Заклопача	956	1.000	1.032	1.052	1.076
30	Закута	269	201	152	121	84
31	Замчање	72	32	3	0	0
32	Засад	128	110	97	89	79
33	Јарчујак	594	854	1.043	1.161	1.303
34	Каменица	209	182	162	150	135
35	Камењани	311	288	271	261	248
36	Кованлук	1.972	2.264	2.476	2.609	2.768
37	Ковачи	950	1.315	1.580	1.746	1.945
38	Конарево	3.351	3.556	3.705	3.798	3.910
39	Краљево град	57.926	59.424	60.513	61.194	62.011
40	Лађевици	1.418	1.282	1.183	1.121	1.047
41	Лазац	1.069	914	801	731	646
42	Лешево	410	365	332	312	287
43	Лозно	151	135	123	116	107
44	Лопатница	372	320	282	259	230

ПРОСТОРНИ ПЛАН

45	Маглич	86	45	15	0	0
46	Матаруге	455	387	338	307	270
47	Матарушка Бања град	2.262	2.809	3.207	3.455	3.754
48	Међуречје	103	98	94	92	89
49	Мељаница	179	169	162	157	152
50	Метикош	625	710	772	810	857
51	Милавчићи	473	449	432	421	408
52	Милаковац	680	609	557	525	486
53	Милиће	345	293	255	232	203
54	Милочај	1.124	1.088	1.062	1.045	1.026
55	Мланча	295	260	235	219	200
56	Мрсаћ	1.490	1.377	1.295	1.243	1.182
57	Мусина Река	326	286	257	239	217
58	Обрва	766	728	700	683	662
59	Опланићи	944	928	916	909	900
60	Орља Глава	183	131	93	70	41
61	Пекчаница	438	343	274	231	179
62	Петрополе	316	286	264	251	234
63	Печеног	528	462	414	384	348
64	Плана	77	39	11	0	0
65	Полумир	346	309	282	265	245
66	Поповићи	340	300	271	253	231
67	Предоле	229	170	127	100	68
68	Прогорелица	1.039	958	899	862	818
69	Раваница	823	891	940	971	1008
70	Ратина	2.772	2.939	3.060	3.136	3.227
71	Река	202	166	140	123	104
72	Рибница град	2.712	2.899	3.035	3.120	3.222
73	Рођевићи	501	429	377	344	305
74	Рудно	364	303	259	231	198
75	Рудњак	387	278	199	149	90
76	Савово	256	175	116	79	35
77	Самаила	1.783	1.681	1.607	1.560	1.505
78	Сибница	302	256	223	202	177
79	Сирча	1.479	1.419	1.375	1.348	1.315
80	Станча	111	92	78	70	59
81	Стубал	1.526	1.549	1.566	1.576	1.589
82	Тавник	1.394	1.340	1.301	1.276	1.247
83	Тадeње	112	82	60	47	30
84	Тепече	337	195	92	27	0
85	Толишница	378	306	254	221	182
86	Трговиште	78	41	14	0	0
87	Ушће	1.958	2.065	2.143	2.191	2.250
88	Цветке	1.169	1.095	1.041	1.008	967
89	Церје	672	629	598	578	555
90	Чибуковац	1.029	1.145	1.229	1.282	1.345
91	Чукојевац	1.379	1.308	1.256	1.224	1.185
92	Шумарице	573	577	580	582	584

Бројчани показатељи добијени пројекцијом становништва јасно показују испољену депопулацију на простору Града Краљева. Упоредњем података пописа 2002. и 2025. г. за коју је урађена пројекција броја становника

Града уочава се веома мали пораст броја становника. Исказан тренд преко годишњег пораста за целокупну територију Града је 65 становника.

Ако посматрамо тренд кретања броја становника по основу центара, њихових функционалних гравитирајућих зона, могу се уочити следеће демографске тенденције:

- градски центар са приградским насељима у периоду 2002–2025. год. забележиће демографски раст;
- секундарни центри, Матарушка Бања, Ушће и Витановац, као и посебно издвојени центри заједнице села Витковац, БогUTOвац, Брезова, Самаила и Лађевци са својим гравитирајућим подручјима у периоду 2002–2025. г. забележиће позитиван демографски тренд.

Посматрано по типу насеља, очекује се наставак досадашњих тенденција у кретању становништва: смањење укупног становништва у сеоским насељима и популациони раст у граду са рубном зоном, али знатно мањи у односу на претходне периоде, јер ће се истрошеност демографског потенцијала села одразити и на слабљење миграција у градове.

3.2.2. ОРГАНИЗАЦИЈА МРЕЖЕ НАСЕЉА (Реферална карта 3)

3.2.2.1. **Формирање мреже насеља и насељских центара**

На основу анализе мреже насеља и центара у Граду Краљево дошло се до закључка да постоје неколико група насеља и то:

- *прву групу* насеља чине сеоска насеља која су опремљена и организована у циљу постизања што веће пољопривредне производње. Поред стамбених објеката и објеката најнужније насељске опреме нема других објеката, или садржаја који би могли постаћи развој ових насеља на бази непољопривредних делатности;
- у *другој групи* се налазе сеоска насеља која поред пољопривредне производње имају услова на бази расположивих ресурса и могућности задовољења неких других потреба кроз развој непољопривредних делатности као што су туризам, прерада сточних и пољопривредних сировина, објеката мале привреде и сл;
- *трећој групи* насеља припадају она насеља у којима се становништво бави пољопривредном производњом, али и радом изван пољопривреде. Из ове групе насеља је највећи број миграната који одлазе на рад у градски центар Краљево, а затим и у друга непољопривредна насеља.

Заједница насеља представља групацију насеља у гравитационој зони већег значајнијег сеоског или мешовитог насеља, или у гравитационој зони градског насеља. Такво насеље чини центар заједнице насеља.

У оквиру заједнице насеља, поред овог центра, издвајају се локални центри у којима се јавља само нуклеус једне или две функције (непотпуна школа, амбуланта, месна канцеларија, месна заједница, откупне станице пољопривредних производа и сл.).

Локалним центрима гравитирају примарна сеоска насеља. Поред ових постоје и самостална насеља са развијеним нуклеусом централних делатности. Примарна сеоска насеља даље се деле на своје засеоке, а ови на појединачне куће удаљене једне од других у разбијеним насељима брдовитих терена.

Заједнице насеља и њихови центри у Граду Краљево издвојени су на основу квалитативног приступа (комплетна опремљеност насеља и њихово гравитационо подручје) и на основу квантитативног приступа

(према броју учешћа терцијарне запослености у активном становништву насеља и у укупном броју запослених у терцијарном сектору Града).

На нивоу Града, под утицајем града Краљева, као центра Града и насеља са хетерогеном индустријом, која има континуелни развој, дошло је до померања становништва. Привлачна снага Краљева превазилази и данас границе града, али несумњиво има значајни утицај унутар Градских граница. Померања становништва међу насељима у Граду, због тога су била у много већем обиму усмерена ка градском центру, него ка осталим центрима изван Града, па је градски центар доживео демографски раст и виши степен урбане и функционалне опремљености, а подручје Града дезаграризацију.

Опште је познато да индустрија са одлучујућим значајем у функционалним токовима урбанизације представља основни покретач у демографској и просторно–физичкој компоненти овог комплексног процеса. Зато би рурална насеља и рурално становништво требало да промене своју структуру и карактеристике у правцу пораста релативног значења неаграрних активности, не занемарујући улогу пољопривреде. Потрбно је и да превазиђу јаз у организацији продуктивности и другим одликама између аграрних и неаграрних делатности. Ово је могуће само организовано планском акцијом, кроз дисперзију одговарајућих производних капацитета, и смишљеним вођењем укупног развоја привреде–непривреде, као и инфраструктуре на простору Града.

Детаљном анализом простора Града Краљева у функцији сагледавања постојеће мреже и давања будуће мреже насеља, уочава се чврста међузависност између размештаја функционалних садржаја у Граду и мреже насеља. Неравномеран размештај функција (моноцентрични) и неадекватна функционална организованост и повезаност насеља на подручју Града условила је да демографски токови, спрегнути са просторно–физичким, еколошким, социолошким, виталним итд. на овом простору, доведу до „урбане експлозије“ што је битно утицало на смањење квалитета живота и стваралаштва у центру „урбане експлозије“.

Формирање подручја града Краљева, будући правци развоја, проблеми у постојећој мрежи насеља, функционална опремљеност насеља директно утичу на будуће формирање мреже насеља.

У досадашњем развоју присутна је неравномерност у размештају радних места и других функционалних садржаја са изразито развијеним центром Града и недовољно развијеном мрежом Градских центара који би омогућили и подстакли бржи и равномернији развој свих насеља у Граду. У досадашњем развоју очигледно да није могло доћи до формирања таквих центара који могу брже да утичу на превазилажење разлика између града и села и смањивања негативних процеса који се јављају на тој релацији.

На основу претходних констатација може се закључити да је највећи потенцијал успостављен у граду Краљеву и његовој приградској зони. Потенцијали осталих центара у Граду још увек су недовољни да би могли да доприне се бржем и самосталнијем развоју активности у тим центрима.

Проширено градско подручје својом опремљеношћу објектима за потребе секундарних и терцијарних делатности представља погодан простор за изградњу нових објеката за развој поменутих делатности. Насеља у приградској зони захваљујући константном развоју инфраструктуре и објеката насељске опреме знатно су добила у својој атрактивности за даљу изградњу.

Са становишта интереса предузећа која траже локацију у оквиру Града, економски је у садашњој ситуацији најповољнији простор у границама урбаног подручја (мањи укупни трошкови уређења земљишта, постојање инфраструктуре, близина стамбених објеката, квалитетна радна снага, повољан саобраћајно–географски положај и сл.). Са друге стране одређену повољност пружају сеоски Градски центри када су у питању мањи производни погони, који се могу прилагодити скромнијим локационим условима руралног подручја Града.

Са становишта равномернијег развоја Града, намеће се као неопходно даље развијање како Краљева као центра Града, тако и насеља Ушће, Витановац, Лађевици, Самаила, Брезова, Годачица и Витковац. При томе би требало водити рачуна о функционалној повезаности свих центара и осталих насеља са Градским центром.

Основу концепта развоја и организације будуће мреже насеља сачињавају заједнице насеља. У оквиру њих ће одређена насеља са најповољнијим положајем и другим потребним условима (ниво опремљености, концентрација активности и становништва, тенденције у развоју и успостављеним односима и везама) обављати функцију центра. На подручју Града Краљева, на бази исказаног потенцијала формирано је више центара заједнице насеља, и три Градска секундарна центра. На тај начин се смањују гравитационе зоне са пружањем услуга Градског центра.

У будућој мрежи насеља са аспекта функционалног опредељења и положаја, по хијерархији фигуришу насеља: градски центар, приградска насеља, секундарни центар (центар заједнице сеоских насеља), центри заједница сеоских насеља, село са развијеним центром, примарно сеоско насеље и бањско и викенд насеље. Дата хијерархија насеља подразумева и адекватну будућу опремљеност насеља.

За будући развој Град би требало да користи локационе потенцијале свих центара (*карта Планирана мрежа насеља*) и то тако, што би се вршило одговарајуће диференцирање по њиховим специјалностима. У том систему Краљево и даље требало би да буде културни, просветни, административни, привредни и здравствени центар. Матарушка Бања, БогUTOвац са БогUTOвачком Бањом требало би да постану још значајнији здравствени, рекреативни и туристички центри. Ушће и Витановац имају погодности да поред секундарних и неких терцијарних делатности за развој, формирају трговачке пунктове ширег значаја.

Овако конципираном мрежом насеља будући развој урбаног дела Града растеретио би уочене претеране концентрације привредних и непривредних објеката, а развојно не би био угрожен. Селективнијим лоцирањем и изградњом градско подручје било би знатно атрактивније у мрежи регионалних и републичких центара, а одговарајућа смишљена трансформација сеоских центара знатно би унапредила развој Града у целини.

3.2.2.2. Начин уређења насеља у планираној мрежи насеља

Градски центар У планираној мрежи насеља Града, највиши ранг у хијерархији насеља има Краљево као Градски центар. На грађевинском подручју насеља Краљево градиће се у према урбанистичким плановима у складу са смерницама за развој:

- омогућити рационалну употребу и газдовање грађевинским земљиштем;
- планирати хумано уређење простора уз уједначавање стандарда урбане опреме на територији насеља градског карактера;

- на основу природних и створених чинилаца град развијати реконструкцијом, погушћавањем и уобличавањем постојећих зона градње и на најповољнијим теренима за градњу;
- обезбедити просторе за квалитативно вишу фазу развоја привредних делатности уз поштовање принципа одрживог развоја;
- дефинисањем урбанистичких правила и услова урбанистичке регулације, обезбедити заштиту културно–историјског наслеђа и континуитет очувања и даљег унапређења специфичних карактеристика насеља, рационално и економично коришћење природних добара, воде и енергије, заштиту природних и створених вредности, заштиту од ратних разарања, елементарних непогода, техничких катастрофа и ризика;
- кроз услове свих видова заштите омогућити даље унапређење и ревитализацију трајних вредности, животне средине и изградњу и унапређење виталних комуналних и инфраструктурних система.

Приградска насеља: Највећи део приградских насеља налази се у радијусу од 5km у односу на Градски центар и делом су у обухвату ГП–а Краљева. Приградска насеља су функционално повезана са Градским центром и смањују притисак на Градски центар у смислу преузимања одређеног обима централних функција. То се постиже већим квалитетом јавних функција.

Потребно је побољшати саобраћајне везе (јавни превоз), повећати ниво услужних (пошта, банка, угоститељство, сервиси, занати и др.) и комуналних делатности.

На основу пројекције становништва за период до 2025. број становника ових насеља ће се повећати миграцијом и приливом становништва. Изражен тренд промена у структури становништва према делатностима у смислу претварања пољопривредног у мешовито и непољопривредно становништво и даље ће бити актуелан. То ће се одразити на начин коришћења земљишта и организацију кућишта. Ова појава ће бити посебно изражена у најгушће насељеним подручјима ових насеља, која су у граници ГУП-а Краљево, и уз важне саобраћајне токове. Ван ове границе грађевински рејон ће бити нешто разређенији, са комбинацијом свих типова домаћинства. Требало би тежити преображају приградских насеља ширењем и учвршћивањем градског начина живота са неопходном инфраструктурном реконструкцијом.

Секундарни центри: Секундарни центри су насеља која својим функцијама опслужују више села са сеоским центром и примарна села, окупљајући их у једну просторно–функционалну целину, док су са друге стране везана за Градски центар. Планирани секундарни центри су: Матарушка Бања, Ушће и Витановац.

Планирано повећање централитета ових насеља доведиће и до ширења грађевинског подручја. Највећа концентрација становништва биће у делу већ формираног функционалног центра насеља са јавним садржајима. У стамбеној зони централног дела насеља осим породичног становања може бити заступљено и вишепородично становање. У оквиру породичног становања заступљени су сви типови домаћинства: непољопривредно, мешовито и пољопривредно.

Организација сеоског дворишта зависиће од типа домаћинства и конфигурације терена, а у складу са Правилима уређења сеоског дворишта.

Од друштвених садржаја у овим насељима су предвиђени: осмогодишња школа, месна канцеларија, месна заједница, здравствена станица, апотека, дом културе, милицијска станица, ватрогасна служба, пошта, пијаца, ветеринарска станица, аутобуска станица и други централни садржаји (објекти мале привреде, терцијарне делатности, бензинска станица, откупна места и др.).

Планирано је повећање производних и услужних капацитета (робно–дистрибутивних и транспортних центара укључујући и технолошке паркове и др.), пре свега у Ушћу и Витановцу, због њихове добре саобраћајне повезаности са насељима Града Краљева и шире.

Унапређење области спорта и рекреације остварити кроз изградњу затворених објеката (једнонаменских и вишенаменских сала) и дисперзивни размештај садржаја на отвореном простору.

За ова насеља је обавезна израда урбанистичких планова.

Насеља са развијеним центром: Насеља са развијеним центром су она насеља која у систему обједињавају два или више примарних села у једну просторно–функционалну целину. Планирана насеља са развијеним центром су: Врба, Жича, Закута, Лађевици, Конарево, Међуречје, Мланча, Мрсаћ, Ратина, Самаила, Рођевићи, Рудно и Сирча.

У оквиру стамбене зоне заступљено је породично становање кроз следеће типове домаћинства: непољопривредно, мешовито и пољопривредно. Организација сеоског дворишта зависиће од типа домаћинства и конфигурације терена, а у складу са правилима уређења сеоског дворишта.

Ова насеља поред унутрашњих имају развијене и спољне функције према примарним насељима. У свом саставу имају следеће садржаје: основну школу, месну канцеларију, месну заједницу, дом културе, здравствену амбуланту, пошту, аутобуску станицу, пољопривредну задругу и друге централне садржаје као што су трговина, угоститељство, занатство, бензинска станица сл.

Развој производних и услужних капацитета треба усмерити на постојеће и нове локације и то:

- за производне капацитете и различите врсте сервиса/услуга у насељима са развијеним центром: Конарево, Мрсаћ, Ратина и Сирча,
- за услужни сектор у насељима са развијеним центром: Жича и др.

Примарна насеља: Најнижи ниво у хијерархији насеља су примарна сеоска насеља. У ову категорију насеља спадају: Бапско Поље, Баре, Бзовик, Бојанићи, Борово, Брезна, Бресник, Буковица, Врдила, Врх, Гледић, Гокчаница, Готовац, Дедевци, Долац, Драгосињци, Дражиниће, Дрлупа, Ђаково, Заклопача, Замчање, Засад, Каменица, Каменјани, Крушевица, Лазац, Лешево, Лозно, Лопатница, Маглич, Матаруге, Мељаница, Метикош, Милавчићи, Милаковац, Милиће, Милочај, Мрсаћ, Мусина Река, Обрва, Опланићи, Орља Глава, Пекчаница, Петропоље, Печеног, Плана, Полумир, Поповићи, Пределе, Прогорелица, Раваница, Река, Рудњак, Савово, Сибница, Станча, Стубал, Тавник, Тадење, Тепече, Толишница, Трговиште, Цветке, Церје, Чукојевац и Шумарице. Ова насеља имају углавном стамбено–економски карактер, без икаквих спољних функција према суседним селима.

У примарним насељима брдско–планинског типа планирано је задржавање или незнатно повећање површине стамбене зоне. За разлику од њих у примарним равничарским насељима предвиђено је повећање грађевинског рејона. У овим насељима развијати етнотуризам и агротуризам с обзиром на очуваност природне средине уз обавезу подизања нивоа комуналне опремљености.

Бањска насеља: Посебна категорија у мрежи насеља је бањско насеље са функцијом природног лечилишта које га одваја од осталих насеља. Развој бањских лечилишта је једна од окосница развоја туризма у Граду. У ову категорију насеља спадају Матарушка и Богутовачка бања.

Потребно је да ова насеља добију статус бање, с обзиром на чињеницу да нису проглашена за бање. Утврђено је да су са становишта коришћења термоминералних вода у балнеолошке сврхе ова подручја интересантна за лечилишта, и у будућем периоду морају да испуне одређене услове за упис у регистар бања према Закону о бањама.

За бање је потребно донети одговарајуће планске документе, којим се обезбеђује заштита и очување природних лековитих фактора у бањи, спречавање активности које могу нарушити основна обележја и својства бање, услови уређења и изградње на том подручју и стварање услова за развој здравствених, рекреативних и туристичких функција бање.

Да би бање могле успешно развијати своје основне функције (лечилишну и здравствено–рекреативну и рекреативно–туристичку), морале би да испуне више захтева:

- да се обезбеди заштита и рационално коришћење основног и специфичног феномена–термоминералних извора који представљају примарну вредност и природну реткост, главно обележје индивидуалности бања и централну тачку у просторној организацији бање;
- заштита и унапређивање бањског амбијента, који је услов одржања њихове лечилишне и рекреативне улоге, са његовим обликовањем у складу са локалним специфичностима;
- урбанистички развој кроз функционалну организацију и међусобну повезаност свих служби, делатности и објеката;
- квалитетна инфраструктурна опремљеност;
- очување природне средине.

Развој бања би требало да се одвија у правцу развоја здравственог туризма заснованог на проширењу постојећег обима здравствених услуга и увођењем нових. С обзиром да су бање засноване на лековитом фактору треба их усмерити ка специјалистичко–лечилишним функцијама сходно лековитим својствима термоминералних вода. Здравствене услуге треба укључити у туристичку понуду кроз успостављање здравствено–рекреативног програма.

С обзиром да у протеклом периоду није било довољно улагања у ове просторе заступљен је само сезонски туризам и делимично контролисана или неконтролисана лечилишна функција. Зато је потребно у планираном периоду проширити обим функција и увести нове како би се продужила сезона и употпунила понуда у погледу бањских садржаја.

Развој бањских насеља мора да се одвија у правцу њихове мултифункционалности, те проширивање понуде и повезивање са активностима и садржајима других врста туризма, али и активирањем туристичких локалитета и садржаја у окружењу.

Бањски простор уредити тако да пружи:

- висок ниво доступности урбаних услуга;
- разноврсност, квалитет и квантитет услуга (кроз јавни и приватни сектор);
- квалитетан јаван простор;
- повољну културну климу.

Бањска насеља обухватају следеће неопходне садржаје: уређени бањски центар, туристичко-бањски и рехабилитациони центар, становање (породично и вишепородично), смештајне и угоститељске капацитете (хотели, апартмани, виле и др.), јавне функције, централне функције, уређене зелене површине, спортско–рекреативне садржаје, уређене каптиране изворе и др.

3.2.2.3. Начин, мере и инструменти за формирање нове мреже насеља

У Граду Краљево кроз постојећу мрежу насеља дата је поставка да се стварање система центара одвија под дејством тежње становништва да минимализује напоре у процесу задовољења својих потреба, а максимализује задовољење својих потреба у односу на долазак у центар и да је децентрализација уско везана за стање саобраћајног система. Овакава мрежа насеља указује на низ проблема: неадекватна техника, технологија и организација која је присутна у организацији мреже насеља на подручју Града и која доводи до великог степена концентрације садржаја у градском центру. Суштински и основни циљ концентрације према томе је минимализација напора потребног за остварење контаката. Ефикасност одређене концентрације активности у центру у директној је зависности од примењених технолошких, техничких и организационих решења. Дакле, ако су технички, технолошки и организациони прогрес развојне категорије, онда произилази да горње границе концентрације не постоје.

Нова организација мреже насеља Града Краљева омогућава оптималан степен концентрације у датим условима. Да би се дошло до нове, другачије мреже насеља, потребно је на простору Града дефинисати мере и инструменте за формирање овакве мреже насеља. Циљ је да се у условима Града Краљева остваре могућности за развој једне осмишљене мреже насеља која би афирмисала све предности за стварање ефикасног, рационалног и напредног друштва, које ће својим радом стварати себи максималне могућности за свестрани развој. Тежња је да се вредности сконцентрисане на овом простору: рационалне индивидуе, конкурентност, тржишта и економска ефикасност–пронађу и искажу кроз дату мрежу насеља, као оптимални облик организације друштва, при чему информације чине основу неопходну за избор најпогоднијих комбинација у свим секторима живота и рада.

Основа у задовољењу исказаних потреба је у формирању Градског информационог система, који максимално подстиче сазнања, предузетност, али и обавезује на синтезу, сагледавање глобалних, артикулисаних потреба, исказаних преко насталих трошкова у процесу задовољења потреба, као и на последице нашег благостања за будуће генерације. Формирање информационог система Града Краљева о насељима, односно о земљишту и свим некретнинама, као део укупног географског информационог система ГИС–а, омогућио би неопходан

механизам установљивања података о великом тројству некретнина: земљишту, инфраструктури и супраструктури–објектима који представљају основу свих разноврсних корисника за коришћење и капитализацију. Информациони систем о некретнинама коначно омогућава стварање банке података о основној просторној јединици - парцели са свим неопходним подацима у вези с њом.

Формирањем квалитетног информационог система омогућила би се правна сигурност власника земљишта, инфраструктуре и објеката као суштинско право сваке јединке на имовини на чему се заснива свако предузетништво, слобода акције, конкуренција и тржишни механизми, што је основ егзистенције и људских права.

Информациони систем обезбеђује оптималну локацију свих трансакција, а посебно адекватну пореску политику усмерену на ефикасно и прецизно вредновање простора, односно вредновање некретнина и фискално захватање, те имовине за потребе локалне самоуправе, да би се покрили трошкови управног апарата, али и обезбедило функционисање важног јавног сектора.

Земљишна политика, као основ за успостављање организације дате мреже насеља Града Краљева, мора бити заснована на квалитетном информационом систему, јер онда у многоме може бити прецизнија, ефикаснија и рационалнија, користећи поуздане податке о некретнинама, а уз то може лакше дати елементе за развој и спровђење укупне економске политике Града Краљева.

3.2.2.4. Однос градских и сеоских насеља и мере за равномеран територијални развој

Пољопривреда представља основни потенцијал за развој сеоских подручја, на подручју Града Краљева, при чему се посебно истичу сточарство, воћарство и ратарство, који су у већини села основни извор прихода становништва. Уз активирање сеоског туризма (нарочито у гравитационом подручју Рудна, Гоча и Богутовца) и излетничког, спортско-рекреативног и ловног туризма, ова привредна грана ће постати једна од основних и привредном систему Града и отворити нове могућности за обнову села.

Степен развоја саме привреде у селима је на ниском нивоу, чему посебно доприноси велика површина Града. Занатство и трговина су слабо развијени, док комунални проблеми постоје у већини села. Већина насеља нема канализациону мрежу. Пuteви су у зависности од позиције села различитог квалитета. Највећи број села се налази у брдско-планинском подручју са проблематичном доступношћу, а унутарсеоска саобраћајна матрица је у многим случајевима слабог квалитета. Одношење и депоновање смећа није организовано на већем делу Града, при чему струготина представља посебан проблем. Чести су проблеми са опадањем и осцилацијом електро напона, slabим сигналом мобилне и фиксне телефоније, као и slabим ТВ и радио сигналом. Демографска ситуација је неповољна, поготово у селима брдско-планинске зоне. Многа сеоска насеља су у ситуацији да поседују добар стамбени фонд у којем се само повремено или у мањим деловима живи. Улагање у стамбене јединице и понеки верски објекат, је по правилу једино, док се у привредне и услужне делатности врло мало инвестира.

Основна планска решења која би могла да ревитализују села, могу се сврстати у неколико категорија:

- економска обнова: (ре)организација пољопривредне производње комасацијом и укрупњавањем поседа, одернизација пољопривредне производње и удруживање више произвођача у добровољне и

интересне задруге, кластере и слично, отварање малих и средњих предузећа у области прехранбене индустрије, финализација пољопривредних производа, односно заокруживање потпуног циклуса пољопривредне производње на селу, већа улагања у комуналну и саобраћајну инфраструктуру села и њихова обнова, изградња и унапређење (приоритет системи за наводњавање), боља повезаност са центром Града изградњом и модернизацијом саобраћајних комуникација, као и ефикаснији и јефтинији јавни превоз и са осталим селима, стимулисање развоја у сеоским насељима које обухвата и друге активности: сервиси за поправку механизације, едукација и подстицање становништва за производњу здраве хране и аутохтоних производа, обнављање етно-заната, стимулисање приватне иницијативе у сектору јавних служби, подстицање посебних програма у култури, спорту и рекреацији, како би се очувале и развиле духовне и материјалне вредности села);

- социјална обнова: (овећање атрактивности села кроз подизање нивоа услужних делатности, едукација становника села у правцу модернизације и организације пољопривреде, улагања у привреду, припреме развојних пројеката којим се конкурише за финансијска средства и друго, обнова запуштене аутентичне архитектуре краја, као и изградња нових кућа које би биле у духу локалне традиције);
- еколошко-физичка обнова: (валоризација предности села и истицање традиционалних вредности, развој посебних облика туризма који би активирали сеоско подручје и подстицање локалне фолклорне традиције уз истицање еколошких специфичности).

3.2.3. ОРГАНИЗАЦИЈА МРЕЖЕ ОБЈЕКТА ЈАВНИХ СЛУЖБИ (Реферална карта 2)

У складу са планираном мрежом насеља предвиђено је проширење и унапређење јавних функција како би се остварио повољнији просторни распоред јавних служби, а тиме и повећао квалитет живота у насељима.

Примарни начин остваривања напретка и развоја људских ресурса унутар сваке заједнице јесте развој друштвене инфраструктуре у свим областима. Друштвене делатности припадају централним функцијама, а усмерене су ка подизању стандарда и квалитета живљења. Друштвена инфраструктура (здравствене делатности, социјална заштита, образовање, наука, култура, спорт и физичка култура, јавне услуге) је заправо, најважнија компонента друштвеног стандарда.

Постојећи састав друштвених делатности на нивоу Града представља добру основу за даљи развој и унапређење јавних функција. Свако насеље у зависности од потреба и могућности може развијати додатне садржаје и скупине централних функција. Простори за даљи развој централних функција смештени су или се планирају по правилу унутар грађевинског подручја насеља.

3.2.3.1. **Образовање и дечија заштита**

Ова област се развија на четири нивоа: предшколско, основно, средње и високо образовање. Просторним планом Града Краљева планира се рационализација мреже објеката образовања и побољшање квалитета образовног процеса, уз проширивање обухвата специјализованог и субвенционираниог превоза на све ученике основног и средњег образовања.

Пројекцијом просторног уређења планира се на подручју Града изградња нових и реконструкција постојећих објеката дечје заштите као и побољшавање образовног система (на свим нивоима) и услова за живот и рад

ученика изградњом нових и реконструкцијом постојећих објеката.

За остварење планског концепта потребно је развијати функцију образовања, како на нивоу градског центра, тако и на осталим нивоима у хијерархијској структури насеља.

У Краљеву као Градском центру заступљени су сви видови образовања и дечје заштите. Демографска пројекција захтева изградњу нових комплекса уз континуално уређивање и реконструкцију постојећих објеката, у складу са реалним потребама и могућностима на нивоу дечје заштите, основног и средњег образовања, ради задовољења норматива и стандарда.

Предшколске установе и основне школе сместиће се тако да се остваре најпримеренија гравитацијска подручја за сваку грађевину. Потреба за предшколским и школским установама одређује се на основу претпостављеног удела деце у укупном становништву и то:

- за предшколске установе 8%;
- за основне школе 10%.

Свака месна заједница требало би да има одговарајући број дечјих установа, према очекиваном броју корисника и следећим критеријумима:

- обухват деце (број корисника) од 25%–30% популације узраста до 6 година;
- површина дечје установе – 8m²/кориснику;
- површина земљишта – 30–35m²/кориснику.

Поред објеката дечје заштите у основним школама потребно је планирати потребне капацитете за предшколски боравак деце.

Према важећим стандардима свака месна заједница на градском подручју имаће, у складу са својом величином, одговарајући број школа, а њихова реализација зависиће од достигнутог друштвено–економског стандарда.

Основне школе планирају су према следећим критеријумима:

- гравитационо подручје од 8.000–10.000 становника;
- радијус опслуживања од 1.000–1.500m.

Нове основне школе планирају у складу са следећим нормативима:

- учионички простор 2.0m²/ученику;
- школски простор 8.0m²/ученику;
- школско двориште 20–25m²/ученику.

Приликом одређивања локације за нове комплексе мора се осигурати доступност и сигурност прилаза. Локације грађевина планирати на квалитетном терену са примереном микроклимом.

За одговарајуће одвијање средњег образовања планирају су нови школски комплекси, као и континуално уређивање и реконструкција свих постојећих средњих школа према следећим нормама и критеријумима:

- радијус опслуживања – подручје Града;
- капацитет школе – 1.500 ученика у две смене.

Код изградње применити следеће стандарде:

- учионички простор 2.0m²/ученику;
- школски простор 8.0m²/ученику;

- школско двориште 20–25м²/ученику.

Реконструкцију или адаптацију специјалних школа основног и средњег образовања обављати према републичким програмима, у постојећим комплексима, према важећим нормама.

На нивоу високог образовања даљи развој планирати у складу са програмом универзитета. Поред постојећих факултета, нове факултете и више школе лоцирати и развијати у Градском центру. Поред државног универзитета у складу са променама у образовању, планом се пружа могућност организовања приватних факултета.

Паралелно са развојем објеката образовања потребно је обезбедити средњошколско и студентско становање, јер постојеће локације квалитетом и капацитетом не задовољавају потребе.

Просторна диспозиција објеката основног образовања на простору ван градског подручја је задовољавајућа, без планираног даљег ширење мреже објеката. Планским периодом до 2025. г. предвиђено је побољшање образовног система и услова за рад ученика. У секундарним центрима и насељима са развијеним центром планиране су основне (осмогодишње), а у осталим насељима подручне школе. Планирана је изградња или реконструкција школских комплекса и објеката како би могли да раде са довољним просторним капацитетима у две смене, што унапређује квалитет васпитног рада и квалитета наставних и ваннаставних активности.

На грађевинској парцели потребно је осигурати површину за школску зграду, простор за одмор и рекреацију, зелене површине и друго са неопхоним употпуњавањем садржајима:

- фискултурне сале са пратећим просторијама, трпезарија, просторије за запослене, пријем родитеља, саветовалишта за родитеље, продужени боравак деце итд;
- терени на отвореном простору (терени за мале спортове).

С обзиром да се не планира проширење мреже објеката потребно је подићи квалитет опслужености. У том погледу потребно је обезбедити добру физичку доступност школе грађанима, као и градски превоз.

Реорганизовати рад подручних школа и одељења тако што ће се обезбедити организован и субвенциониран превоз за ученике до матичних школа.

3.2.3.2. **Култура и информисање**

Развој и функционисање културе у Граду заснован је на интеграцији свих партиципацијата културе (институције културе, локална самоуправа, NVO), чиме би се створили услови за нову културну политику окренуту свим популацијама посебно млађој, новим технологијама, квалитетнијим и богатијим садржајима, све у циљу подизања општег културног нивоа града и његових житеља.

Планирано је подизање нивоа програмских активности и опремљености институција културе и њихово подстицање на отварање према публици и ширем културном простору. Предвиђено је обезбеђење услова за нормално функционисање објеката културе, са повећањем броја и врсте установа, а нарочито обезбеђење њиховог постојања тамо где их уопште нема са реконструкцијом свих постојећих центара за културу.

Повећање просторних капацитета (стратешко опредељење) намењених култури. Уз постојеће институције могуће је формирање нових (позориште, градске галерије, биоскопи, оркестри и др.).

Планирана је ревитализација археолошких налазишта са увођењем нових културних и туристичких садржаја у оквиру њих.

На нивоу Градског центра и даље развијати и унапређивати културне садржаје. Постојеће комплексе наведених институција је потребно континуално унапређивати. Радити на заштити, санацији, реконструкцији, конзервацији постојећих објеката као и изградњи нових, са развојем нових садржаја (културног центра за младе, галерије, атељеи, летња позорница, књижаре и др.).

Унапређење комплекса осталих институција из области културе у планском периоду планирати у складу са условима дефинисаним усвојеним урбанистичким плановима.

У насељима нижих категорија планирати побољшање услова за одвијање културног живота. То подразумева реконструкцију постојећих објеката домова културе, који су данас ван функције. Потребно их је обновити са ревитализацијом некадашњих функција, као и употпуњавањем новим. Такође је планирано обезбеђење њиховог постојања тамо где их уопште нема. Домови културе у свакој средини представљају културна средишта, али треба да буду и информациони центри. Делатности дома културе би биле следеће:

- презентација и дифузија уметничких остварења;
- организација комплексних пројеката ;
- едукација, анимација и подстицање стваралаштва и уметничког аматеризма.

У оквиру ових објеката потребно је објединити више садржаја, чији ће обим зависити од категорије насеља (дворана, биоскопска сала, библиотека и галерија у насељима виших категорија, интернет клуб и сл.).

Објекте сеоске архитектуре, који су евидентирани као споменици културе од стране Завода за заштиту споменика културе из Краљева, заштитити према условима и укључити их у културне садржаје. Планира се да у аутентичном амбијенту куће и окућнице буде организован програм везан за народно стваралаштво и да се као такви уврсте у туристичку понуду у оквиру етнотуризма са продајом етно сувенира.

Јавно информисање функционише преко више институција из ове области. Планирана је изградња регионалног ТВ центра у оквиру градског или једног од рејонских центара, уз даље развијање система јавног информисања.

3.2.3.3. Здравствена заштита

Плански развој здравства мора бити организован у складу са улогом Краљева као регионалног центра, при чему је потребна децентрализација на републичком нивоу уз повећање економичности. Реорганизацијом здравственог сектора даће се знатно већи значај примарној медицинској заштити, њеном јачању и обезбеђењу правичног и једнаког приступа за све грађане, чиме би се смањиле неједнакости између корисника урбаних и сеоских подручја.

Неопходно је здравствену службу учинити доступном корисницима, што се може постићи даљом просторно–

функционалном децентрализацијом, или организовањем мобилних медицинских екипа које ће пружати помоћ становништву, у Градском центру, али и у удаљеним сеоским насељима.

На подручју Краљева у области здравства биће потребно успоставити мрежу здравствених установа примарне здравствене заштите, као и обезбеђење недостајућих просторних капацитета на свим нивоима здравствене заштите у складу са планираном мрежом насеља. Институције примарне здравствене заштите повезати са институцијама социјалне заштите, образовно–васпитним институцијама кроз развој мултидисциплинарног тимског рада. Неопходно је подићи ниво опремљености свих медицинских служби, као и покривеност стручним медицинским особљем на свим нивоима, што ће се директно рефлектовати на здравље пацијената.

Поред примарне заштите, планиран је развој здравствене заштите у области рехабилитације, балнеолошког и климатско рекреативног третмана пацијената, првенствено у бањским насељима.

Обезбеђивање здравствене и социјалне помоћи старим лицима (преко 65 година) одвијаће се у њиховим домовима, оснивањем дома за стара лица са развојем капацитета за дуготрајну негу старих, као и адекватну здравствену заштиту.

У наредном периоду развој здравства планирати у јавном и приватном сектору. Постојећа реорганизација подразумева и својинску трансформацију, односно активно учешће приватне лекарске службе уз могућност подстицања приватног сектора у сеоским насељима у којима нема организованог пружања услуга здравствене заштите. Подстицаји приватног сектора могу се остварити мерама пореске политике и коришћења јавних фондова намењених примарној здравственој заштити под једнаким условима као за јавни сектор.

Здравствена заштита у јавном сектору организована је у оквиру Здравственог центра Краљево који обједињује стационарну, амбулантну и диспанзерско–специјалистичку здравствену заштиту. Објекти примарне здравствене заштите размештени су у мрежи насеља, у центрима свих нивоа.

На нивоу Градског центра развој здравствених установа планирати у складу са условима из ГУП–а Краљево. У Градском центру, заступљена је основна и стационарна здравствена заштита. Објекте примарне и секундарне здравствене заштите потребно је материјално–технички подићи на виши ниво. Садржаје здравствене заштите у урбаном подручју планирати у друштвено–опслужним центрима, који су предвиђени претежно на местима где се већ налази највећи број значајних објеката који својом функцијом припадају друштвеној инфраструктури и на местима где расположиви простор дозвољава њихов даљи развој и ширење. У том погледу локална заједница мораће да издвоји средства за реконструкцију постојећих и изградњу нових објеката.

Као регионални центар Краљево има потребе да у складу са републичким програмом развоја стационарне заштите планира потребе за даљи развој ове функције према нормативу од 8 постеља на 1.000 становника, 35–40m² подне површине по постељи и 60–80m² земљишта по постељи. Постојећи комплекс проширити.

У секундарним насељима налазе се здравствене станице, а у насељима са развијеним центром планиране су здравствене амбуланте.

3.2.3.4. Социјална заштита

У овој области, предвиђено је у складу са потребама, обезбеђење–изградња објеката за стандардни смештај корисника социјалне установе, као и за облике алтернативног смештаја (саветовалишта, прихватилишта, едукациони центри и сл.).

Према очекиваном развоју и статусу Краљева, у складу са променама у социјалној структури становништва и програмима развоја социјалних институција и установа, требало би користити норматив за капацитет од 5% од укупног броја становника старијих од 65 година, са површином од 8m² објекта по кориснику и 25m² земљишта по кориснику.

Планирано је континуално унапређивање постојећих домова у оквиру расположивих локација.

3.3. ПРИНЦИПИ И ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ЕКОНОМИЈЕ, ДИСТРИБУЦИЈЕ АКТИВНОСТИ И УПОТРЕБА ЗЕМЉИШТА

3.3.1. ОСНОВНИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ГРАДА

Једна од основних претпоставки успешног привредног и просторног развоја Града Краљева је стварање привредног амбијента у којем би сви својински основи капитала доживели размах и слободну стваралачку иницијативу. У свему овоме, према новом концепту уређења Републике Србије, градови и општине немају неку значајнију улогу. Градови и општине доносе прописе–одлуке, које се односе и регулишу област комуналне економије и коришћења уређивања грађевинског земљишта. Нужно је истаћи да је висина ових доприноса један од одлучујућих фактора при избору ширег локалитета код опредељења инвестиционог улагања.

Правци будућег привредног и укупног друштвено–економског развоја Краљева заснивају се на:

- концепцијама и стратегији дугорочног развоја окружења Града, као и на системским мерама које из окружења утичу на услове привређивања у Граду;
- положају и значај Града у окружењу, ресурсима Града вреднованим кроз компаративне предности и неискоришћених потенцијала Града;
- што интензивнијем искоришћењу енергетских потенцијала;
- интензивирању коришћења земљишта и хидропотенцијала у функцији производње што већих количина квалитетне хране;
- изградњи система (мреже) крупне инфраструктуре која интегрише Град у шире окружење и повезује насеља и привреду унутар Града;
- истраживање и економичну експлоатацију сировина минералног, биљног и животињског порекла за базичну и прерађивачку индустрију;
- интензивно искоришћавање природних потенцијала.

Приликом опредељења праваца будућег привредног и укупног друштвено–економског развоја полази се од тога да Град Краљево има изузетно високе погодности у учешћу и остваривању сопствених и републичких циљева дугорочног привредног развоја. Циљеви су готово идентични јер су фактори и потенцијали развоја веома слични. Са друге стране и привредна структура Града је позитиван ресурс развоја овог Града.

На основу до сада извршених анализа може се у погледу правца развоја закључити следеће :

- за успешан развој Града Краљева као трајно позитиван чинилац (потенцијал) треба истаћи један од основних ресурса: положај и значај Града;
- значај Града у окружењу као фактор будућег развоја Града;
- достигнута привредна снага, природни ресурси, становништво, као и положај и значај у окружењу, дају Граду бројне компаративне предности у дугорочном развоју Републике;
- достигнути степен привредне развијености у Граду представља солидну основу за убрзанији привредни раст.

3.3.2. ОСНОВНИ ПРАВЦИ ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА

Начин, односно пут преко којег Град треба да оствари своје развојне циљеве је индустријализација која није специфичност Краљева, већ светски процес. Такав процес подразумева миграционе процесе, померање становништва од „локације“ примарних делатности ка „локацији“ секундарних, од села према граду. Декларативно Република, па самим тим и Град Краљево, тежи ка равномернијем просторно–економски и социјално уравнотеженом развоју. Овакав процес у Граду је био изражен у периоду 1970–1986. године када је привреда, односно индустрија била у успону, када је у самом граду дошло до концентрације капитала, радне снаге, одлучивања, што је неминовно довело до поларизације, миграција, а самим тим до дезаграризације, односно пражњења појединих делова Града.

Дугорочна Стратегија развоја индустрије и услуга указује на потребу да би требало уважити постојећу планску документацију којом су већ резервисане површине за индустрију и услуге, односно, с великим коефицијентима сигурности прорачунати потребе, па онда редуковати или укинути поједине површине, или пак предложити нове. При том ће се узети у обзир и сви остали реални чиниоци који утичу на локацију индустрије и сервиса као што су зоне санитарне заштите, заштита природних вредности, развијеност и опремљеност инфраструктуром, појединачни и општи интереси инвеститора, Градски развојни економски програми и сл.

Потребно је фаворизовати уравнотежену дисперзност локација без обзира на неекономичност због опремања потребном инфраструктуром, а све са намером да се оствари циљ равномерног развоја целокупног простора Града Краљева.

У изради планова требало би у сегменту лоцирања, дефинисања, условима уређења и опремљености зона индустрије и сервиса посебну пажњу усмерити на:

- организацијско и структурно усавршавање набавком савремених технологија, увођењем боље организације рада, подизањем квалитета руковођења како би се могло успешније конкурисати на домаћем и иностраном тржишту;
- у структури делатности индустрије треба тежити смањивању капацитета базичне, тешке индустрије, као и делатности које захтевају велике количине енергије, воде и бројну неквалификовану радну снагу, а користе предности амбијента и подручја, чисту технологију, чувају околину и здравље људи и запошљавају способне и квалификоване раднике;
- У планирању нових или редукацији и укидању постојећих зона индустрије и сервиса, просторни размештај производних капацитета требало би заснивати на уравнотежењу развоја целокупног

Градског простора. То се може постићи успостављањем широке мреже мањих и разноликих производних јединица.

Пољопривреда, ће имајући у виду традицију и значај, остати битан ослонац егзистенције становништва (не и одлучујући) и чинилац развоја Града. Прехрамбена индустрија као јака ће након реорганизације, налажења стратешких партнера и извора финансирања, а у спрези са пољопривредом помоћи у процесу реструктурирања индустрије и транзиције. За даљи развој кључно је побољшање квалитета, истраживање тржишта и значајно повећање конкурентности, улагање у промоцију и пласман производа, као и укрупњавање поседа и прерађивачких капацитета, уз груписање примарних произвођача. Посебан значај ће имати производња воћа. Стратешки циљ у овом домену је остваривање сарадње и привлачење инвестиција великих система и успешних домаћих фирми, које могу наћи интерес за набавку сировина.

Потребно је да се подржи опоравак машинске и друге индустрије, које би и у будућности морале да имају значајну улогу у привредном развоју Града, али само оне фирме које докажу своју ефикасност и успешност и које се потврде на тржишту (уз координацију, помоћ и саветодавну улогу Града, РПК Краљево и републичких институција). Предузећа у приватном сектору у грађевинарству, графичкој и другим индустријама могу релативно успешно да послују пратећи нове развојне трендове, уз инвестирање у осавремењавање постојећих капацитета.

Имајући у виду постојеће потенцијале и локалну и регионалну повезаност, развој сектора услуга ће постати генератор нових радних места и један од покретача инвестиционе и привредне климе.

У Граду постоји значајан туристички потенцијал, па је стога неопходно донети и дефинисати јасну стратегију, политику и мере развоја у овом домену—пре свега стварање робних марки, квалитативне промене у туризму и организацији пружања туристичких услуга, сеоског туризма и еколошке пољопривреде у складу са светским стандардима и потребама тржишта.

Реализација пројеката транспортне, комуналне и комуникацијске инфраструктуре мораће да се усклађује са динамиком и захтевима развоја привреде. Ови пројекти се могу ефикасно решити системом концесија, посебно у односу на третман и рециклирање чврстог отпада, дистрибуцију гаса, електричне енергије, третман питке и индустријске воде, путну мрежу и телекомуникације.

Имајући у виду положај Града и регионалну и транспортну повезаност, стварање робно дистрибутивних и транспортних центара (укључујући и технолошке паркове) представља један од циљева и могућу полуку даљег привредног развоја Града, посебно у сектору услуга. Дистрибутивни центри могу бити смештени како у граду Краљево, тако и у другим насељима полазећи од могућности коришћења и квалитета веза са магистралним и регионалним путевима, као и близине индустријских и производних погона великих и МСП предузећа.

Мала и средња предузећа ће у идућем периоду представљати основни сектор привредног развоја, не само у Граду, већ и у целој Републици. Мала и средња предузећа могу се развијати и кроз сарадњу са домаћим и страним инвеститорима, пре свега као локални подизвођачи и субпогони—кооперанти ових фирми на локалном нивоу (сировине, полупроизводи). Имајући у виду повећано интересовање кредитора, требало би обезбедити

подршку развоју предузетништва, микро–бизниса и тзв. породичних фирми (укључујући занатске, трговинске и друге радње, задруге и сл.), као основним карикама у привредном ланцу.

Посматрано по делатностима, у Граду би највише требало развијати МСП у производњи хране, трговини и сектору услуга. Развој МСП би требало подржати и у традиционалним гранама као што су грађевинска, металска индустрија, електо индустрија и друге (укључујући производњу у мањим погонима), а посебно оних у којима постоје потенцијали у Граду и које су подржане сарадњом у привредном ланцу са великим фирмама и привредом околних градова, општина и округа.

Већи део мањих погона, хала и пословних просторија усмераваће се у Градски центар и друге центре и насеља, уз коришћење постојећих локација и капацитета, односно дела локација и капацитета великих предузећа, рентирањем и закупом. Битна је и просторна повезаност појединих индустрија са сировинским базама–прехрамбене индустрије са транспортом и складиштењем свежег воћа, поврћа и меса, транспортних и трговинских фирми са добрим транспортним локацијама (путевима), а грађевинских и разних произвођачких фирми са другим насељима Града и суседним градовима и општинама.

Основни критеријуми размештаја индустрије и МСП на подручју Града су:

- рационалније и ефикасније коришћење грађевинског земљишта у постојећим, посебно већим индустријским зонама, комплексима и локацијама, уз могућност пренамене и/или увођења мешовитог начина коришћења простора на делу комплекса, локације;
- обogaћивање понуде локација за смештај и изградњу МСП, задовољавајуће уређености/опремљености техничком инфраструктуром у граду, појединим приградским насељима, центрима у мрежи насеља и другим насељима;
- локације, не само у граду Краљеву, већ и у другим насељима Града, обезбеђењем квалитетних веза са магистралним и регионалним саобраћајним коридорима.

Примењиваће се диференциран приступ усмеравању размештаја индустрије на градском и сеоском подручју.

Потребе нових производних капацитета и МСП за локацијама на сеоском подручју Града биће реализоване:

- обезбеђењем засебних инфраструктурно опремљених локација површине 1–2ha за смештај погона у центрима заједнице насеља и другим насељима у којима је испољен интерес за развој МСП;
- активирањем и побољшањем инфраструктурне опремљености постојећих локација и напуштених објеката изградњом микро–погона у оквиру постојећег стамбеног ткива сеоских насеља, уз поштовање правила изградње и уређења простора и услова заштите животне средине (нпр. сушара, откупне станице, производне хале, складишта и др.).

Смештај производних и услужних капацитета МСП требало би нарочито усмеравати на постојеће и нове локације на сеоском подручју Града, и то:

- за производне капацитете и различите врсте сервиса/услуга у секундарне градске центре (Матарушка бања, Ушће и Витановац), насеља у ужој и широј гравитационој зони Краљева (приградска насеља) и у насељима са развијеним центром (Витковац, Богутовац, Брезова, Самаила, и Лађевци);

- за услужни сектор насеља у ужој и широј гравитационој зони Краљева (приградска насеља), секундарне Градске центре (Ушће и Витановац) и бањска насеља (Матарушка Бања, Богutowац са Богutowачком Бањом).

Перспективна лежишта каменог лигнита и мрког угља у околини Ушћа, представљају могућност за експлатацију минералних сировина које могу значајно утицати на привредни развој Краљева.

У овој области овим Планом су утврђене и мере за коришћења минералних сировина:

- дозвољени су истражни радови ради утврђивања општих и посебних карактеристика подручја под општим условима заштите;
- индустријска експлатација, примарна прерада и предконцентрација неминералних сировина није дозвољена на целом подручју без одлуке надлежних државних органа (Парк Природе Голија);
- експлоатација минералних сировина може се вршити на експлатационом пољу које обухвата истражни простор са овереним билансним резервама, као и простор предвиђен за изградњу објеката прераде, одржавања, водозавхвата и других објеката;
- коришћење немеаталних сировина (песка, глине) могуће је под посебним условима надлежних служби;
- дозволе за коришћење сировина морају садржавати услове којима се утврђује: обим и начин експлатације, границе простора, рокови и друго;
- вишкови земље и грађевинског материјала морају се депоновати на местима која одреди надлежни орган;
- по завршетку истражних радова, односно престанку коришћења/експлатације, терен довести у првобитно стање, извршити санацију/рекултивацију према датим условима;
- омогућити коришћење сировина у функцији локалне заједнице (грађевински материјал у традиционалној употреби).

3.3.3. УПОТРЕБА ЗЕМЉИШТА

Менаџмент земљиштем и некретнинама омогућава да се на прави начин формира и организује мрежа насеља, само у случају предходно формираног поузданог информационог система о земљишту, инфраструктури, објектима и службеностима и то по насељима за ниво Града. Улагања у насеља, земљиште, инфраструктуру и објекте могуће је поспешити само на доброј информационој основи, правној и економској сигурности.

Носилац економског развоја Града, локална самоуправа, преко доношења програма изградње и уређења простора, првенствено грађевинског земљишта на простору Града, може да сагледа реалне потребе за уређивањем земљишта и изградњом инфраструктуре, а у складу са тим материјалне, финансијске, организационе и локационе могућности у дугорочном, средњорочном и годишњем периоду. Овим програмом операционализују се сви просторни и урбанистички планови. Пошто су потребе знатно веће од могућности, израда Програма, а посебно усмеравање радова и средстава на поједине делове територије Града треба пласирати на основу дате хијерархије насеља Града Краљева. Локална самоуправа мора, преко својих стручних служби, специјализованих јавних предузећа (као предузећа која су са тржишном концепцијом пословања) ефикасном планском документацијом, дерегулацијом грађења, либерализацијом коришћења, уз поштовање хијерархије формиране на основу потенцијала у планираној мрежи насеља, омогућити разноврсна улагања, а

посебно капитализацију некретнина као носећег развојног механизма насеља. Потребно је да јавна предузећа на тржишним основама развијају предузетнички дух у обнови, опремању садржајима насеља преко афирмације слободног предузетништва у некретнинама, а касније у коришћењу и капитализацији тих улагања. Бројне могућности заједничког улагања јавног и приватног сектора, преплитање интереса и обогаћивање облика предузетништва преко слободног тржишта, омогућиће динамичан развој насеља под строго дефинисаним урбанистичким условима, посебно када је у питању јавни сектор.

Слобода промета некретнина, слободне цене земљишта, подстицаји инвестирању у некретнине, разноврсност и бројност механизма и инструменти финансирања, либерализација пословања, поспешивање не само улагања, већ ће створити подстицајни сектор за развој укупне насељске економије насеља у Граду Краљево.

Потребно је да предузећа која газдују инфраструктуром индивидуалне потрошње на основу тржишног пословања, слободним економским односом регулишу понуду и тражњу, као основни регулатор њихових односа. То и јесте циљ да се дође до оптималних облика газдовања овим изузетно вредним ресурсима како би се оптимално алоцирали, користили и обнављали у концепту и стратегији нове мреже насеља, поштујући тржишне односе и стварне цене коришћења тих ресурса. У противном, наставило би се њихово нерационално алоцирање, некритичко трошење, па би се неусаглашени функционални односи између насеља још више повећале изражене постојеће разлике, уз брз економски и популациони раст града Краљева са једне, а стагнирање осталог дела Града са друге стране.

Локална самоуправа својом коегзистентном политиком уређења, опремања и газдовања простором на територији Града Краљева, датом мрежом насеља која је формирана на основу развојних потенцијала, могућности и потреба, обједињавањем укупних развојних циљева мора да постигне како пожељне тако и поштравајуће услове пословања и егзистенције за непожељне садржаје, водећи тако осмишљену, дугорочну развојну политику на принципима развоја насеља која се заснива на усаглашеношћу са дефинисаном хијерархијом и економским, друштвеним и природним могућностима насеља.

3.4. ПРИНЦИПИ И ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА САОБРАЋАЈА, ИНФРАСТРУКТУРНИХ СИСТЕМА И КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ПОВЕЗИВАЊЕ СА РЕГИОНАЛНОМ ИНФРАСТРУКТУРНОМ МРЕЖОМ

3.4.1. САОБРАЋАЈ И САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА (Реферална карта 2)

3.4.1.1. Друмски саобраћај

Просторни развој друмског саобраћаја огледа се кроз активности изградње и одржавања саобраћајница и путних објеката чиме се омогућава квалитетан развој читаве територије Града.

3.4.1.1.1. Путна мрежа

а) Државни путеви I реда

Предузети активности у циљу отклањања недостатака мреже државних путева првог реда изградњом деонице планираног аутопута Појате–Прељина (Е–761). Генерални пројекат аутопута Појате–Прељина је завршен и усвојен од стране Републичке ревизионе комисије фебруара 2009. године.

Мост преко Ибра у Ратини представља прву фазу изградње моста за планирани аутопут Појате–Прељина (послужио за изградњу привремене обилазнице–бајпаса, која повезује М–5 са М–23.1.). Део трасе у Генералном урбанистичком плану Краљева, представља градску северну обилазницу. Ова обилазница ће имати изузетан значај за путну мрежу Града Краљева и градског центра, па је њена изградња приоритет у путној мрежи Града.

Наведене активности одређују следеће циљеве развоја мреже државних путева првог реда на територији Града Краљева:

- изградити све објекте на траси другог градског прстена (мост преко Ибра на траси Излетничке улице и новопроектване саобраћајнице кроз Сијаће Поље до петље „Магнохром“ – веза са М–23.1 у индустријској зони „Магнохром“ и даље према Сирчи до везе са Л1001 који представља алтернативни правац М–23.1);
- изградити мост преко Ибра на траси Скопљанске улице и са осталим улицама на рибничкој страни заокружити изградњу првог градског прстена око Краљева који би централну зону града растеретио утицаја чисто транзитних токова, а циљне транзитне токове усмерио према циљевима опредељења на подручју града и шире на подручје Града Краљева;
- изградити северну обилазницу, тј. део будућег ауто пута Е–761 Појате–Прељина и то првенствено део који спаја М–5 са М–23.1 и даље кроз подручје Града са дефинисаним прикључним местима и са свим осталим пратећим објектима и пратећим садржајима;
- регулисати уводно–изводне правце у уличној мрежи Краљева који се налазе на трасама магистралних путева кроз Краљево и изградити их према профилима који су дефинисани у ГУП–у Краљева и у Саобраћајној студији Краљева;
- изградити мост преко Ибра, на траси Македонске улице, чиме би се заокружила изградња другог градског прстена, што би растеретило градску мрежу од утицаја транзитних токова са магистралног пута М–22;
- изградити „западну обилазницу“, која представља трасу магистралног пута М–22, која би се укључила у аутопут Е–761, чиме би се изместили чисто транзитни токови са територије Краљева и употпунио систем магистралне путне мреже Града Краљева, а према условима ЈП „Путеви Србије“ од укрштаја са државним путем I реда бр. 5 у преклопу са државним путем I реда бр. 22 до државног пута I реда бр. 22 код локације Замчање (око 2км од скретања за Богutowачку бању);
- у рубном подручју Града, тј. у Мрчајевцима извршити повезивање М–23 са Е–761 како би се оствариле потпуније саобраћајне и привредне везе региона.

Из мреже планираних градских саобраћајница, за потребе ове анализе, издвојене су градске саобраћајнице на којима се планира изградња мостова, надвожњака, односно подвожњака, у циљу дефинисања укупног броја великих путних објеката које је потребно изградити на територији Града Краљева.

б) Државни путеви другог реда

У циљу отклањања недостатака мреже државних путева другог реда, неопходно је предузети следеће активности:

- изградити обилазницу око манастира Студеница - државни пут II реда Р 116;
- санирање клизишта државним путевима другог реда: Р 225, Р 224, Р 116 и Р 227;
- реконструкција постојеће деонице државног пута (Л 1017) другог реда Крагујевац–Грошница–Чукујевац (веза са Р 217), као алтернативни правац магистралном путу М23.1 (могућност

прекатегоризације Л 1017 у државни пут II реда у складу са Уредбом о критеријумима за категоризацију државних путева, Сл.гл. РС број 37/2009);

- са аспекта безбедности саобраћаја неопходна је реконструкција раскрсница регионалних и магистралних путних праваца;
- неопходна је и реконструкција раскрсница регионалних и Градских путева у мањој или већој мери како би се побољшали елементи на раскрсницама;
- изградња пешачких стаза у склопу попречних профила деоница државних путева другог реда у зонама насеља (Јарчујак, Жича, Јовац итд.);
- потпуна или делимична реконструкција око 30% државних путева другог реда, коју је због обима радова неопходно радити на основу пројектне документације;
- примена законске регулативе у циљу унапређења нивоа безбедности саобраћаја.

в) Општински путеви

У циљу отклањања недостатака општинске путне мреже, неопходно је предузети следеће активности:

- потпуна или делимична реконструкција око 50% општинских путева, коју је због обима радова неопходно радити на основу пројектне документације;
- изградња пешачких стаза на попречним профилима деоница општинских путева у зонама насеља;
- организовање адекватног редовног одржавања општинских путева (одржавање путних канала и вертикалне сигнализације, уклањање растиња поред путева);
- примена законске регулативе у циљу унапређења нивоа безбедности саобраћаја.

г) Некатегорисани путеви

У циљу отклањања недостатака некатегорисане путне мреже са савременим коловозним конструкцијама, неопходно је предузети следеће активности:

- потпуна или делимична реконструкција око 70% некатегорисаних путева, коју је неопходно радити на основу пројектне документације;
- организовање адекватног одржавања некатегорисаних путева;
- примена законске регулативе у циљу унапређења нивоа безбедности саобраћаја.

Реконструкцију мреже државних путева II реда, као и градске и некатегорисане путне мреже, као и грађење нових путних праваца неопходно је радити према пројектној документацији у складу са прописима из ове области.

3.4.1.1.2. Јавни градски и приградски саобраћај

Велика густина саобраћаја, низак ниво услуга и смањена безбедност саобраћаја на градском подручју Града, последица су високог степена моторизације, радијално–концентричног система Градске путне мреже, али у знатној мери и неадекватно организованог јавног градског и приградског саобраћаја. Основна стратешка опредељења у систему градског и приградског саобраћаја требало би да се заснивају на дефинисању мреже линија ЈГС-а, увођењу мера за постизање одређеног нивоа квалитета превозних услуга и ефеката транспортног рада система и увођењу мера за отклањање поремећаја у реду вожње.

3.4.1.1.3. Бициклички саобраћај

У циљу унапређења бицикличког саобраћаја, неопходно је предузети следеће активности:

- формирање бициклических трака у склопу постојећих саобраћајница, где за то постоје просторни услови (улице Доситејева и Карађорђева);
- пројектовањем попречних профила саобраћајница, предвидети бициклическе траке, односно стазе, при чему узети у обзир и попречне профиле мостова;
- саобраћајне површине намењене бициклическим, организовати као систем повезаних бициклических трака, односно стаза;
- предвидети изградњу бициклических трака дуж обала Ибра, као посебно повољног коридора за бициклически саобраћај;
- у оквиру ужег градског језгра (поред трговачких центара, ресторана, банака), предвидети локације за безбедно паркирање бицикала.

3.4.1.1.4. Пешачки саобраћај

У циљу постизања вишег нивоа безбедности пешака и унапређења пешачког саобраћаја, неопходно је предузети следеће активности:

- улице без тротоара (посебно у приградским насељима), изградити са тротоарима, јер су тротоари обавезан део попречног профила свих категорија градских саобраћајница;
- смањити пешачка растојања, приближавањем линија ЈГС–а месту становања;
- улице са онемогућеним пролазним саобраћајем (тзв. „слепе“ улице), повезати пешачким стазама и тако постићи смањење пешачких растојања;
- адекватно одржавање денivelисаних пешачких прелаза као и изградња подходника на пружним прелазима на траси пруге која пролази кроз градско језгро;
- изградња пешачког моста преко Ибра, на траси улице Топлице Милана.

3.4.1.1.5. Стационарни саобраћај

Како су капацитети организованих површинских паркиралишта недовољни, у циљу решавања проблема паркирања, неопходно је предузети следеће активности:

- изградња јавних паркинг–гаража за путничка возила, а на основу претходних студија оправданости;
- изградња самосталних површинских паркиралишта за путничка возила у склопу стамбених насеља, рекреативних центара и слично, уколико постоје просторни услови;
- изградња самосталних површинских паркиралишта за теретна возила, на слободним и изолованим локацијама без посебне урбанистичке вредности, ван ужег градског подручја, у близини линија ЈГС–а;
- коришћење стамбених улица са проточним саобраћајем, реконструкцијом попречних профила, за потребе мирујућег саобраћаја и пешака (мин. ширина попречног профила износи $B_{\min} = 8,0 \text{ m}$);
- поштрити казнене одредбе, посебно за случајеве паркирања у зонама раскрсница, пешачким прелазима, рампама за инвалиде, уз неселективну примену законских прописа.

3.4.1.2. Железнички саобраћај

3.4.1.2.1. Пужна мрежа

У циљу унапређења железничког саобраћаја, неопходно је предузети следеће активности:

- извршити реконструкцију и изградњу пружних прелаза на прузи Сталаћ–Краљево–Пожега;

- уградити сигнално–сигурносну опрему на укрштајима у нивоу индустријских колосека са друмским саобраћајницама;
- извршити обнову горњег строја пруге Сталаћ–Краљево–Пожега (деоница Краљево–Пожега), због дотрајалости дрвених прагова;
- применом законске регулативе спречити изградњу објеката у заштитном пружном појасу;
- сачувати коридор пруге уског колосека Краљево–Каменица–Гоч, која би допринела атрактивности планине Гоч као туристичке дестинације;
- интензивирати електрификацију пруге Краљево – Чачак, посебно на деоници Адрани – Краљево;
- у станици Краљево реконструисати 5 колосека за електрификацију и израдити дренажу, реконструисати пасареле, изградити пероне;
- започети другу фазу радова у станици Краљево, која обухвата комплетан ремонт преосталих колосека са израдом дренаже, реконструкцију постојећих и изградњу нових станичних објеката за потребе одржавања постојеће инфраструктуре и саобраћајних платоа, изградњу покривке над перонима, реконструкцију мреже техничке воде, са реконструкцијом канализационе и водоводне мреже и топлификацију;
- изградити теретну станицу у насељу Ратина уз одговарајуће измештање дела трасе пруге Лапово – Косово поље у насељу Шумарице;
- извршити капитални ремонт пруге Краљево – Сталаћ и Краљево – Лапово;
- извршити радове на санацији пруге Краљево – Ђенерал Јанковић.

3.4.1.2.2. Заштита пружних објеката

У циљу заштите железничких објеката на територији Града Краљева поступити у свему према планираним радовима који су дефинисани у пројекту „Модернизација пруга централне Србије“.

3.4.1.3. **Ваздушни саобраћај** - Војни аеродром „Морава“ и спортски аеродром код индустрије Магнохром

Аеродром „Морава“ је до сада имао војни карактер, али одговарајућим Одлукама државних органа, омогућено је коришћење у војне и цивилне сврхе. Аеродром углавном поседује све потребне пратеће објекте, али га је потребно уз одговарајућу реконструкцију и изградњу прилагодити за коришћење у цивилне сврхе. У том циљу у току је израда одговарајућих Студија изводљивости и других анализа потребних за ову врсту објеката.

Локација овог аеродрома је изванредног геостратешког положаја, а претварањем у цивилни аеродром, централна Србија би постала атрактивнија, како са туристичког тако и са привредног аспекта.

Изградња одговарајућих објеката за потребе како војног, тако и цивилног дела аеродрома могућа је у оквиру заштитне зоне војног комплекса аеродрома. Локацијску и грађевинску дозволу, за изградњу и реконструкцију објекта аеродрома издаје Министарство за заштиту животне средине и просторно планирање у складу са посебним условима Министарства одбране РС и надлежним институцијама за ову врсту објеката (Директорат за цивилно ваздухопловство, Агенција за контролу летења).

Спортски аеродром се задржава на постојећој локацији уз адекватну заштиту.

3.4.2. ЕНЕРГЕТСКА ИНФРАСТРУКТУРА (Реферална карта 2)

3.4.2.1. Електроенергетска мрежа

Електроенергетика је једна од најважнијих области у функционисању једне заједнице. Територија Краљева припада конзумном подручју Електродистрибуције „Краљево“. Јасно је да планирање и изградња електроенергетских објеката на територији Града има значај не само за Краљево, већ и за остале градове и општине у окружењу. На шемама Енергетике (напонски ниво 220kV и 110kV и нивои 35kV и више, а симболично и ниво 10/0,4kV), као и „Блок шемом електроенергетске мреже на територији Града Краљева“ (напонски нивои 35kV и више) приказани су сви постојећи, али и планирани објекти за производњу и трансформацију, као и комплетне трасе или делови траса објеката за пренос електричне енергије.

Производња електричне енергије:

Просторним планом Републике Србије анализирани су већи водотокови у Републици на којима је планирана реализација великог броја хидроелектрана, а међу њима су и Западна Морава и Ибар:

- на Западној Морави предвиђена је изградња две нове хидроелектране каскадног типа, укупне инсталисане снаге око 42MW (око 127.200.000KWh/год);
- на реци Ибар предвиђена је изградња десет проточних хидро електрана каскадног типа укупне инсталисане снаге око 120MW (око 425.000.000KWh/год);
- постоји и могућност изградње и резервације простора за већи број МХЕ, према катастру МХЕ и условима надлежних предузећа (Табела у прилогу).

Одредбе Уредбе о утврђивању Програма остваривања Стратегије развоја енергетике РС до 2015. за период од 2007. до 2012. („Службени гласник РС“ бр. 17/07 и 73/07), у Одељку 13. Обновљиви извори енергије, прописано је да је, осим МХЕ на локацијама предвиђеним „Катастром малих хидроелектрана на територији СР Србије ван САП“, изузетно могуће градити ове објекте (МХЕ) и на другим локацијама, а уз сагласност Министарства рударства и енергетике, а у погледу максималног искоришћења енергетског потенцијала водотокова и уз сагласности других надлежних министарства и институција. Уколико на некој од локација предвиђеног Катастром, услед промењених хидрогеолошких услова, постојања изграђених грађевинских објеката или других значајнијих промена које су наступиле или наступају у коришћењу простора, није могућа изградња МХЕ или би очекивана снага била осетно мања од снаге наведене у катастарском листу, изградња МХЕ, уз сагласност Министарства рударства и енергетике, може се одобрити на другој, или више других локација истог водотока којима се обезбеђује потпуно искоришћавање енергетског потенцијала.

Удео термоелектрана у укупној инсталисаној снази електрана у Србији је око 70%. Не постоје конкретни усвојени планови који подразумевају изградњу нових термоелектрана у Граду Краљево.

Резервни извори напајања, као што су дизел–агрегати малих снага, инвертори и сл, нису предмет планирања калибра оних који утичу на електроенергетски биланс.

Нови и обновљиви извори енергије на територији Републике, према прогнозама датим Просторним планом Републике Србије, у наредном периоду (до 2010. године) биће заступљени у електранама као топлотни извори. Услови за изградњу електрана за производњу електричне енергије са новим и обновљивим изворима енергије стећи ће се реално након тог периода. Тренутно не постоје планови за реализацију неке конкретне

електране веће снаге за производњу електричне енергије са новим или обновљивим извором енергије, значајне за Град Краљево. Индивидуални инвеститори могу за своје потребе да планирају и изграде неку од електрана мањих снага, које ће као извор енергије користити фото–напон, ветро–потенцијал, водени потенцијал, геотермални потенцијал, биомасу, енергију из горивних ћелија и сл.

Трансформација електричне енергије:

Електрична енергија ради оптималног преноса трпи, напонску трансформацију у објектима – трафостаницама са усвојеним типским односима трансформација. Ту се примећује повезаност напонске и административне хијерархије, тако што виши напони, 220kV и више, припадају републичкој надлежности, 110kV и део 35kV регионалној, односно надлежности конзума, а 10kV и део 35kV локалној.

Трансформаторске станице, као електроенергетски објекти, заузимају значајно место у плановима свих нивоа. Њихово хијерархијско груписање према напонским нивоима, управо намеће напонски однос 110/10kV као оптимално решење на подручју Града Краљево. У том смеру одвијаће се свако планирање трансформација електричне енергије на овим просторима.

Напонски ниво 220/110kV и виши, ниједним планом (планови вишег реда од градског–општинског) није припао групи оних за које је предвиђена изградња неке трафостанице. На овом нивоу систем је стабилан, а постојећу ТС 220/110kV „Краљево 3” потребно је пребацити на напонски ниво 400.

Напонски ниво 110/10kV представљаће срце електроенергетског система на територији Града Краљево. Сви планови на повећању енергетске ефикасности постојећих објеката и изградњи нових, односиће се на фаворизовање овог напонског нивоа, у складу са студијом „Даљи развој електродистрибутивне мреже и избор средњег напона на подручју ЕПС ЈП „Електросрбија” Краљево”. Ово се односи и на напонски ниво 35/10kV, а њиховом реконструкцијом, повећањем снаге и заменом дотрајалих трансформатора, постиже се:

- повећање стабилности комплетног електроенергетског система конзума и
- оптимално коришћење постојећих капацитета.

Напонски ниво 10/0,4kV развија се према конкретним тренутним потребама и плану „Електродистрибуције” Краљево, у складу са потребама становништва, индустрије и других фактора у заједници.

Пренос електричне енергије:

Хијерархија напонских нивоа код система за пренос електричне енергије одвија се на исти начин као код система за трансформацију, јер ова два система су у непосредној повезаности. Кад се говори о електроенергетској карти подручја Града Краљево, са аспекта преноса електричне енергије, види се да су објекти за пренос, а тиме и за производњу и трансформацију електричне енергије, део електроенергетских прстенова који се простиру, осим на територији Града Краљево и на околним територијама, а делом (систем за пренос напона 220kV) и шире. На међуопштинском нивоу доминира напон 110kV, а на локалном 35kV и 10kV. Неке трафостанице 35/10kV, дају систему за пренос напона 35kV делимично и међуопштински карактер. Напонски ниво 220kV присутан на територији Града Краљево припада једном стабилном систему преноса и не захтева реконструкцију, нити изградњу нових објеката.

Напонски ниво 110kV на подручју града Краљево и околни, избором средњег напона 110kV на подручју ЕПС ЈП „Електросрбија“ Краљево има изузетну улогу у формирању будућег изгледа електроенергетске мреже конзума. На овом напонском нивоу систем је стабилан, тако да се изградња нових далеководна односи на оне који су намењени за:

- напајање новопланираних трафостаница 110/10kV и
- формирање далеководног прстена 110kV у Краљеву.

На тај начин пружа се прилика приближавања идеалном изгледу не само система за пренос електричне енергије, већ и комплетног електроенергетског система конзумног подручја.

Напонски ниво 35kV на конзумном подручју Града Краљева, избором напона 110kV за средњи напон на подручју ЕПС „Електросрбија“ Краљево, и даљом изградњом и учвршћењем система 110kV, може као систем за пренос електричне енергије само претрпети:

- растерећење постојеће инфраструктуре;
- појачања постојеће инфраструктуре;
- замену дела постојеће инфраструктуре (водови и остали елементи) и друге акције.

На овај начин замишљен план развоја система за пренос електричне енергије напонског нивоа 35kV показује оправданост, јер представља логичан след акција и потврду оправданости форсирања напонског нивоа 110kV у овој области.

Напонски ниво 10kV на територији Града Краљева, као систем преноса електричне енергије, наставком реализације плана развоја кроз побољшање (стабилност, поузданост), проширење (попуњеност капацитета) и нову изградњу, доживеће унапређење у складу са реалном ситуацијом (захтеви инвеститора, планови испоручиоца електричне енергије, урбанистички планови, интереси заједнице и грађана). Реализација плана замишљена је применом конкретних акција које се свде на:

- постепено превођење постојећих ваздушних у подземне водове 10kV на подручју Генералног урбанистичког плана, а и шире уколико је економски оправдано или из других разлога неопходно, али и ради уклапања у нова саобраћајна и урбанистичка решења;
- замена постојећих елемената мреже 10kV (водови и стубови);
- изградња нове мреже 10kV;
- формирање 10kV–них прстенова.

Напонски ниво 0,4kV, као најмасовнији и најразгранатији на територији свих општина, окарактерисан је разноврсним изведбама. Уопштено, планирање развоја ове мреже изражено кроз побољшање (стабилност, поузданост), проширење (попуњеност капацитета) и нову изградњу.

У осталим областима која припадају надлежностима јавних предузећа, такође је могуће применити нова решења, као и одређена побољшања постојећих инфраструктурних објеката.

3.4.2.2. Термоенергетска инфраструктура

Планска решења у области термоенергетске инфраструктуре треба да усмере будући развој термоенергетике и

то у смислу:

- повећања енергетске ефикасности производње, дистрибуције и потрошње енергије;
- рационалне употребе енергије;
- рационалне употребе енергената за производњу топлотне енергије;
- унапређења животне средине;
- увођења економски оправданих нових обновљивих извора енергије;
- већег ангажовања домаће производње у изградњи енергетских објеката;
- развоја система централизованог снабдевања енергијом и др.

Планови термоенергетске инфраструктуре измениће биланс потрошње погонских горива. Акциони планови за штедњу енергије, који би требало да буду посебно обрађени, требало би да се редовно ажурирају приликом промена приоритета у Граду и/или спољних фактора.

Технички и економски учинак могућности унапређења енергетске ефикасности, које одражавају утврђене приоритете енергетике у Граду, првенствено је фокусиран на реализацију рентабилних и изводљивих мера, како на страни потрашње, тако и на страни испоруке, укључујући политичке, организационе и техничке мере.

Изградњом нових МРС-а и гасификацијом дела градског подручја (без даљинског грејања) и већим делом ванградског подручја, омогућава се да се део индивидуалних ложишта на чврсто и течно гориво, као и коришћење електричне енергије, замени природним гасом. Гасификацијом градског и ванградског подручја билансне количине течног нафтног гаса (ТНГ) се такође смањују.

Гасификација Развој процеса гасификације Града Краљева састоји се из три фазе.

Прва фаза је већ започела планираном изградњом примарне челичне и дистрибутивне мреже, која је највећим делом завршена. Завршетак прве фазе планиран је до краја 2011. године. Даље активности у овој фази, који се очекује до краја 2011. године, састоје се од следећих активности:

- наставак изградње постојеће дистрибутивне мреже;
- изградња нових МРС-а са пратећим дистрибутивним мрежом;
- изградња нових праваца челичног напојног гасовода.

Друга фаза подразумева наставак изградње дистрибутивне мреже у приградским насељима, као и изградња нове ГМРС Краљево 2. Завршетак друге фазе планиран је до краја 2015. године.

Трећа фаза подразумева изградњу двостепених ГМРС за сеоска насеља у Граду, која су на потезу магистралног гасовода, као и насеља на левој обали Западне Мораве. Завршетак ове фазе планира се до 2020. године.

Топлификација На подручју Града постоји неколико начина грејања:

- систем даљинског грејања;
- индустријске топлане;
- топлане за грејање резиденцијалних комплекса;
- топлане за грејање појединачних зграда;
- пећи у породичним зградама.

Систем даљинског грејања у Краљеву састоји се тренутно од пет одвојених („острвских“) система, од којих сваки има по једну котларницу и дистрибутивну мрежу. Два већа система даљинског грејања представљају око 80% снабдевања и покривености градског центра, преостала три система имају котларнице смештене у зградама које се греју уз снабдевање ближе околине.

Нови концепт топлификације планира обједињавање топлотних извора и укидање појединачних и блоковских котларница. Дугорочни план топлификације града Краљева дели град на више зона топлификације, при чему свака зона има своју топлану.

Дугорочни план топлификације постављен је тако да у потпуности прати развој града у периоду од најмање 20 година. Систем топлотне енергије даљинског грејања са пет извора укупног капацитета 73MW у Краљеву (ЈКП „Топлана“) покрива око 14% укупног броја станова (око 6.000 станова).

Термоелектране Просторним планом РС није на територији Града Краљева предвиђена изградња нових термокапацитета.

Резервни извори електричне енергије, јако мало утичу на електроенергетски биланс. Осим напајања електричном енергијом опреме за извођење разних радова на терену, имају значај у случајевима нестанка електричне енергије. Карактеришу их мале димензије, лака манипулација, скупа производња, мала снага, велика бука у раду, присуство издувних гасова, могућност нестручног руковања, потреба постојања посебне и одвојене електроинсталације (немешање са постојећим кућним инсталацијама), неконтролисан број од стране заједнице, лака набавка, итд. У том циљу заједнице се могу организовати у смислу:

- едукација грађана;
- израда пропагандног материјала;
- легализација и евидентирање агрегата ;
- формирање прецизније законске подршке;
- оснивање институција, друштава, секција и др.

Остали извори електричне енергије представљају тему којом би требало да се баве земље у транзицији у циљу побољшања енергетске ефикасности, оптимизације и штедње електричне енергије. Нарочиту пажњу заслужују обновљиви, али и неки алтернативни извори електричне енергије, од којих су поједини нови, а неки су у свету у употреби већ дуже време. За њихово коришћење на територији Града Краљева постоје релативно повољни услови.

Увођење ових извора електричне енергије у енергетски систем или одвојену употребу повољно би се одразило на укупно стање у Граду, у виду отварања нових производних погона, радних места и ланчано активирање других друштвених субјеката. Потребно је:

- оснивање институција, друштава, секција и друго;
- образовање стручних кадрова;
- покретање иницијативе за доношење одговарајућих одлука од стране Града;
- покретање механизма за мерење и утврђивање конкретних природних услова у Граду;
- израда одговарајућих студија;

- стварање одговарајућег правног окружења;
- подизање нивоа свести, бољим информисањем грађана;
- обезбеђивање повољних материјалних услова;
- остваривање ефикасне контроле од стране заједнице.

Ова идеја може постати реалност, нарочито ако се зна да је у сагласности са напорима Организације за европску безбедност и сарадњу и њеном усвојеном Стратегијом за економску димензију и димензију заштите животне средине са акцентом на енергетској безбедности.

Нови и обновљиви извори енергије У плановима везаним за производњу енергије на Граду Краљево нису предузете адекватне активности у области примене обновљивих извора енергије. Потенцијални пројекти везани за обновљиву енергију имају више демонстрациони карактер, или је њихова реализација ограничена на разне услове који су специфични за конкретну локацију. Релативно најмање скупа обновљива енергија на подручју нашег Града, поред малих хидроелектрана, са значајним потенцијалом је биомаса, затим соларна енергија, енергија ветра и геотермална енергија.

Биомаса је разградиви део производа, остатака и отпадака из пољопривреде, шумарства и дрвне индустрије - биљног и животињског порекла - чије је енергетско коришћење дозвољено у складу са прописима који уређују заштиту животне средине. Укупан процењен енергетски потенцијал биомасе у Граду Краљево је апроксимативан и износи око 0,05 милиона тое (2,7 милиона тое у РС).

На годишњем нивоу, просечна вредност енергије глобалног зрачења за територију Краљева је око 1400 kWh/m²/годишње. Ако би у просеку свако пето домаћинство (око 8500) уградило соларни пријемник површине 4м², годишње би се произвело око 30GWh/год топлотне енергије.

На основу постојећих и доступних анализа и студија, реални енергетски потенцијал ветра у Републици Србији је процењен на инсталисану снагу од око 1300MW, што би се на Краљево могло проценити на инсталисану снагу од око 10-20MW.

Геотермална енергија је углавном нискотемпературска енергија, која се применом класичних технологија не може користити за производњу електричне енергије. Укупна топлотна снага која би се могла остварити искоришћењем постојећих извора термалне воде износи око 3-4MWt (216MWt у РС), што је једнако количини од око 3060 тона еквивалентне нафте.

Биомаса, све док представља „отпад“, а не комерцијалну енергетску робу, има веома ниску цену. Када политика буде почела да подржава већу употребу обновљиве енергије, обновљива енергија, укључујући биомасу, постаје комерцијална роба и њена цена се у принципу повећава. У смислу коришћења обновљивих извора енергије требало би посебно:

- предузети активности у смисли популаризације коришћења сунчеве енергије за производњу топлотне енергије и њено пасивно коришћење;
- урадити одговарајуће студије за коришћење термалних вода у енергетске сврхе;

- урадити одговарајуће студије за увођење нових технологија производње огрева од отпадака биљног и животињског порекла (биомасе);
- урадити програм за планско сечење и коришћење дрва за производњу топлотне енергије како у државним тако и приватним шумама.

Комбинована производња топлотне и електричне енергије је процес који је технички ефикаснији и повољнији са аспекта животне средине, посматрано из глобалне перспективе, када се упоређује са одвојеном производњом топлотне енергије у топлани и производњом електричне енергије у термоелектранама. Садашњи економски проблеми из перспективе инвеститора и оператера зависе, међутим, од много фактора, од којих су најважнији трошкови инвестиција и цене горива и електричне енергије.

3.4.2.3. Телекомуникације

Основни циљ стратегије развоја телекомуникација Града Краљева је да омогући његов одрживи развој, усклађен са његовим комуникационим, економским, еколошким, просторним и другим специфичностима које карактеришу Градски простор.

Други циљ је обезбеђење телекомуникационе инфраструктуре за довољно, сигурно, квалитетно и економично задовољење потребе свих корисника на подручју Града, ради спречавања депопулације насеља и спречавање дисперзије привредног развоја.

Развој телекомуникационих система исказан је кроз планове надлежних јавних и осталих предузећа која њима управљају и у складу су са техничко технолошким напретком у појединим областима телекомуникација, као и са повећањем потреба корисника.

Телефонска мрежа Планом предузећа за телекомуникације „Телеком Србија“ предвиђа се:

- реконструкција постојећих објеката;
- проширење постојеће телефонске мреже на местима где није довољно развијена;
- изградња нових објеката смештених у одговарајуће ормаре на отвореном простору, оптичке мреже, ТТ мрежа на местима где не постоји, базе WLL станице ради реализације фиксне бежичне телефоније, оптичке мреже ради побољшања регионалне оптичке мреже;
- инфраструктурно опремање у циљу преласка на мреже напредних генерација, ради коришћења мултимедијалних сервиса и апликација;
- коришћење приступне телекомуникационе мреже, која би требало да претрпи реконструкцију;
- квалитетније умрежавања, односно повезивања.

Мреже мобилних телефонија

Планом предузећа која се тренутно баве мобилоном телефонијом „МТС“, „Теленор“ и „VIP“ предвиђа се изградња већег броја нових базних станица мобилне телефоније са својим антенским системима.

Будући планови предузећа мобилних телефонија биће сигурно усклађени појавом нових могућности, односно брзином развоја телекомуникација, као и повећањем потреба корисника у смислу коришћења мултимедијалних сервиса и апликација: повећања квалитета постојећих и увођење нових сервиса, повећање протока

масовнијом имплементацијом GPRS технологије и повезивање на језгро националне мреже и даљи развој мреже треће генерације.

ТВ и радио системи:

Усклађивање са повећањем потреба корисника, које намеће технички напредак, као и са законском регулативом, усмерава будуће планове постојећих и будућих радио и ТВ станица на:

- повећање квалитета постојећих и увођење нових сервиса;
- доследнију примену Закона о радиодифузији;
- проширење постојећих мрежа;
- изградњу нових мрежа;
- примену различитих система телекомуникација и увођење нових садржаја и решења у области јавног живота грађана.

3.4.3. КОМУНАЛНА ОПРЕМА

Насеља Града Краљева су неадекватно опремљена комуналним објектима и службама. Анализом постојећег стања утврђено је да осим гробља већина насеља немају друге комуналне објекте и службе. У планском периоду потребно је интензивно опремање насеља овим објектима и службама, што би утицало на побољшање услова живота и рада.

Обим заступљености комуналних функција је у директној зависности од категорије насеља. У примарним и насељима са развијеним центром планирана су:

- гробља;
- сточна гробља (могу бити заједничка за више насеља);
- депонија смећа;
- електроенергетски објекти;
- објекти водоснабдевања, канализације и друга.

У секундарним центрима и бањским насељима проширује се обим служби и објеката у односу на претходне категорије насеља на следеће: ватрогасне службе, комуналне службе за чишћење јавних површина и пијаце.

3.4.3.1. **Управљање отпадом**

Управљање отпадом на територији Града Краљева је усклађено са концептом интегрисаног управљања отпадом, сагласно смерницама и препорукама Националне стратегије управљања отпадом и одредбама Закона о отпаду и Закона о амбалажи и амбалажном отпаду, у циљу спречавања даље деградације животне средине и унапређења постојећег стања изазваног садашњом дугогодишњом праксом третирања отпада.

Локација будуће регионалне депоније ће бити дефинисана Регионалним планом управљања отпадом. Обзиром да Међуопштински споразум о регионалној сарадњи у управљању отпадом није потписан, није ни започета израда Регионалног плана управљања отпадом. Израда Студије оправданости биће основ за коначно дефинисање локације. Уколико Студија не добије сагласност Министарства, Влада РС ће одредити локацију регионалне депоније, која не мора бити на подручју Града Краљева.

Основна концепција интегралног управљања отпадом обухвата мере за:

- реализацију концепта регионалног управљања отпадом преко мреже трансфер станица;
- смањење отпада на месту настајања, реализацијом концепта примарне селекције;
- проширење услуге прикупљања отпада на сеоско подручје;
- постепено увођење шема раздвојеног сакупљања и сортирања отпада и увођење рециклаже;
- побољшање организације сакупљања и транспорта;
- увођење модерних судова за одвојено сакупљање отпада и савремене, специјализоване опреме за транспорт;
- оптимизација учесталости сакупљања и транспортних средстава, у зависности од густине становања и насељености, броја становника, туриста и осталих корисника;
- компостирање органског отпада;
- термички третман преосталог отпада уз производњу обновљивих извора енергије;
- одлагање инертног остатка на санитарну депонију.

Паралелно са развијањем концепта интегралног управљања отпадом, започети санацију и рекултивацију постојећег сметлишта у складу са пројектом санације и рекултивације. Постојећа локација сметлишта са проширењем у Краљеву, разматрана је у до сада вођеним разговорима са градовима и општинама из окружења, као потенцијална локација за изградњу објекта – постројења за селекцију, компостирање, термички третман и одлагање инертног остатка комуналног отпада. Ова локација је комунално потпуно опремљена, највећим делом у својини Града, а досадашњим урбанистичким плановима (ГП Краљево до 2010, концепт ГУП-а до 2020.), је предвиђена за објекте комуналне инфраструктуре, па нема сметње за лоцирање објекта – постројења за третирање комуналног отпада, уз поштовање ограничења у погледу висине објекта, због локације Спортског аеродрома и уз израду одговарајућих Студија и анализа.

Мере заштите животне средине обухватају примену посебних правила у управљању отпадом од настанка до одлагања:

- прикупљање, селекцију на месту настанка, секундарну селекцију, рециклирање, третирање, поновно искоришћење ресурса и одлагање отпада;
- санацију, рекултивацију и безбедно затварање свих локација неконтролисаног одлагања отпада;
- спровођење регионалног концепта сагласно смерницама и препорукама Националне стратегије управљања отпадом и одредбама Закона о отпаду и Закона о амбалажи и амбалажном отпаду.

Основни услов за организовано и контролисано сакупљање отпада је поверавање послова надлежном комуналном предузећу и/или другом предузећу, у складу са законском регулативом.

Приликом израде урбанистичке и пројектне документације, применити прописе дефинисане Одлуком о комуналном уређењу и општем уређењу Града Краљева.

Интегрално управљање отпадом на територији Града Краљева вршиће се у складу са регионалним и локалним плановима управљања отпадом, споразумом градова и општина о регионалној сарадњи у управљању отпадом, на локацији изабраној овим документима.

3.4.3.2. Гробља

Сахрањивање умрлих на подручју Града Краљево вршиће се према одредбама Закона о сахрањивању и гробљима („Сл. гл. СРС“, бр. 20/1977, 24/1985, 6/1989, 53/1993, 67/1993. и 48/1994), и према Одлуци о сахрањивању и гробљима („Сл. гл. општине Краљево“, број 5/1980). Уређење гробља на подручју Града, реализоваће се:

- санацијом, опремањем гробљанским грађевинама, уређењем и одржавањем постојећих гробаља у складу са правилима и стандардима утврђеним законом и Градском одлуком;
- уређењем и одржавањем постојећих градских гробаља и проширењем и опремањем гробља на Барутани;
- изградња новог гробља на подручју ГУП-а Краљево;
- у насељима у којима не постоји уређено гробље сахрањивање ће се обављати на постојећем или новом гробљу које ће утврдити надлежно Градско комунално предузеће на предлог месне заједнице;
- локације нових гробаља на руралном подручју утврђиваће се, по правилу, на погодној локацији у центру заједнице села и другим центрима у мрежи насеља уважавајући санитарне, природне, геолошке и друге услове за сахрањивање умрлих;
- постојећа гробља на подручју Града ће се опремити неопходним гробљанским грађевинама и елементима гробљанског уређења, уз обезбеђење одржавања приступног пута, стаза, расвете, зеленила, ограде и одморишта са чесмама;
- надлежно Градско комунално предузеће ће пружати потребну стручну и техничку помоћ месним заједницама на руралном подручју за опремање, уређење, одржавање и управљање гробљима;
- спровођењем и контролом забране сахрањивања умрлих и подизања гробница ван уређених гробаља (на досадашњим породичним гробљима).

Поред тога, у складу са Правилником о начину нешкодљивог уклањања животињских лешева и отпадака животињског порекла и условима које морају да испуњавају објекти и опрема за сабирање, нешкодљиво уклањање и утврђивање узрока угинућа и превозна средства за транспорт животињских лешева и отпадака животињског порекла („Службени гласник СФРЈ“, број 53/1989) формираће се, уређивати и одржавати сточна гробља на подручју Града. Пожељно је формирање једног сточног гробља за подручје једне, највише две заједнице насеља, у складу са правилима утврђеним посебним прописима.

3.4.3.3. Пијаце и друга комунална опрема

Просторни размештај пијаца на подручју Града вршиће се према потребама за:

- секундарна насеља која ће се опремити свим врстама пијаца (зелена, кванташка, сточна);
- у бањским центрима потребно је обезбедити зелене пијаце;
- уколико се укаже потреба, зелене и сточне пијаце могу се формирати и у другим центрима у мрежи насеља.

Приликом изградње пијаца водити рачуна да се комплекси пијаца реализују уз:

- обезбеђење доброг саобраћајног приступа;
- рационално одржавања и уређења;
- опремање и уређење локације са отвореним простором;

- пратеће садржаје за планирани ранг насеља (обавезни пратећи садржаји у оквиру сточне пијаце су ветеринарска и откупна станица).

Погодне локације за нова пијачна места и резервисање простора за ову намену утврдиће се одговарајућим урбанистичким планом.

3.5. МЕРЕ ЗАШТИТЕ, УРЕЂЕЊА И УНАПРЕЂЕЊА ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА

3.5.1. РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ ПРОСТОРА (Реферална карта 4)

Извесно је да Краљево може рачунати на туризам као значајан генератор у развоју сектора услуга. Оваква тврдња почива пре свега на туристичким потенцијалима који се налазе на територији Града. Како је политика регионалног развоја инструмент за постизање равномерног и избалансираног развоја и инструмент за подизање конкурентности производа, увезивање понуде у квалитетан производ је кључ успеха у развоју туризма. Развојну шансу туризма Града Краљева трбало би тражити и у близини Копаоника као планинског центра.

Копаоник је и даље најзначајнији планински центар Србије. Излети и обилазак окружења са различитим садржајима су шанса за Краљево. Прилази, путокази, одморишта, видиковци, комфорни и безбедни паркинзи су неопходни за квалитетније путовање до одредишта. Таква инфраструктура и уређеност доприноси угледу и имиџу града.

Маглич као споменик културе и ретка атракција на магистралном путу требало би да се приближи посетиоцима. Студија и пројекат ревитализације овог објекта је предуслов свих активности, пре свега заштита, бар до границе пејзажа, како би се очувала оригиналност и монументалност овог споменика. Поштовање режима заштите према закону. Урађена расвета је позитиван корак, али недовољан.

Богутовачка бања и Лопатница са сеоским домаћинствима представљају допунску понуду за туристе Копаоника. Индикације Богутовачке бање се могу искористити за прављење новог бренда. Потребно је зауставити непланску изградњу која је у многоме покварила амбијент. Процес приватизације исцрпљује капацитете Природног лечилишта и одмаралишта.

Лопатница и купалишна сезона и пројекти ревитализације воденица би подржали напоре мештана у развоју сеоског туризма и обогатили понуду. Летња позорница због близине Граду има оправдање. То би могао бити и издвојени туристички локалитет.

Ибар као већ промовисана река адреналина и кајакашких брзака, захтева урђење и постављање специфичне инфраструктуре за потребе рафтинга и кајака на брзим водама. Прилази реци би требало да буду уређени и обележени, где конфигурација терена допушта.

Такође, Голија као парк природе и као национални потенцијал за развој туризма, у многоме опредељује развој подручја Рудњанске висоравни. Простире се на висини од око 1000м.н.в., дугачка је и широка по 10км

и чини морфолошку целину. Део је ширег простора Голије за који је усвојен ПППН Парка природе Голија. Удаљена је око 80 км од Краљева. Уврштена је у МАБ простор због изузетних карактеристика. У непосредној близини су културно-историјски споменици изузетно атрактивни за посетиоце, као и природна добра прве категорије на територији других општина - Рашка и Ивањица (Голија, Одвраћеница, Изубра, Кошанинова језера и друго) и Града Нови Пазар. Постоји и велики број обележених планинарских стаза и објеката сеоског туризма. Запажено је ангажовање локалног становништва и невладиног сектора на подстицању развоја сеоског туризма. Неопходно је веће ангажовање градске администрације по овом питању. Планови нижег реда уз поштовање препорука Мастер плана за развој Голије као и ПППН Голија.

У процес равноправно укључити све општине које План покрива што у многоне олакшава обезбеђивање финансијских средстава. Подручје манастира Студеница нема хотелског смештаја.

За врло конкурентан туристички производ градски туризам сада већ постоји довољан број постеља у самом граду. Сам град мора своје атракције боље да обележи и представи. Урбанистичка и архитектонска решења су издвојила Краљево у односу на многе друге градове по величини сличне Краљеву. Неопходно је унапредити сигнализацију у граду. Уредити спортске и зелене површине, урадити расвету примерену оваквим потребама. За веће скупове, сајамске или конгресне нема капацитета и то је ограничавајуће за хотелијере и стручне асоцијације у креирању овакве понуде. Са оваквом концентрацијом споменика средњег века многи скупови у тој области културног и истраживачког рада би било могуће организовати.

Сеоски туризам је производ који на глобалном тржишту има купца, нарочито они програми који се ослањају на очуваној традицији подручја. Нажалост и овај производ се развија стихијски без озбиљније подршке шире заједнице. Прецизне студије, попис сачуваних објеката и режими заштите народног градитељства, као и едукација локалног становништва су предуслов организованом развоју сеоског туризма. Предност Краљева је проценат заступљености површина сеоских подручја у односу на град као и планински и равничарски тип села.

Успорена приватизација Бања није заобишла ни Матарушку бању. Нема модернизације смештаја и услуга како у друштвеном тако и у приватном сектору. Имовински статус бањских вила је недефинисан, тако да су све у лошем стању у грађевинском смислу. Просторни развој је могућ у два правца: насељено место или туристичко место. Међутим, искуство европских модела бањских ресорта и пре свега лечилишни потенцијал бање, иду у прилог развоја бање али са измењеним концептом у односу на већ виђено у Србији.

Локалном становништву би такође требало приближити различите атрибуте у градском окружењу. Пре свега планине у непосредној близини. Развој Гоча је препуштен годинама ентузијазму и некако је опредељен због постојећих објеката за омладински или дечји туризам. И ова тржишна ниша захтева озбиљно истраживање потреба. Без планског развоја нема развоја туризма. Гоч је планина коју град дели са општином Врњачка бања и потребна је чвршћа сарадња у том првцу. Инфраструктурна опремљеност је застарела и превазиђена, а у многоне предимензионирана. Недостају рекреативни садржаји за планинаре, бициклисте, љубитеље природе. Излетишта и уређена купалишта уз реку Каменицу и Рибницу су потребна као допунски садржаји за туристе али и за локално становништво.

Велика разубуђеност потенцијала указује на квалитет разноврсности туристичке понуде коју је посебно искористио новоформирани туристички класер. Узео је потенцијале и функције и допунио туристичку понуду (параглајдери, еколошка друштва, брендови,...).

Да би се ови потенцијали активирали, Град би уз помоћ надлежног министарства, туристичких организација, кластера и туроператера и других организација, требало да:

- изради и усвоји стратегију развоја туризма као секторску стратегију;
- изради и усвоји програм развоја са приоритетним активностима и дефинисаним носиоцима активности;
- подржи и промовише регионално повезивање;
- утврди и реализује програм уређења и опремања туристичких простора;
- донесе програм презентације туристичких вредности;
- укључи и едукује локално становништво за сеоски туризам.

3.5.2. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

3.5.2.1. **Просторна диференцијација животне средине** (Реферална карта 4)

Заштита и унапређење животне средине, као и комплексан концепт заштите града Краљева, мора бити заснован на одрживом коришћењу природних ресурса, еколошки прихватљивом управљању природном вредностима, превенцији и контроли могућих облика и извора загађивања кроз:

- доношење и спровођење одлука за обезбеђење уравниотежености економског развоја града и заштите животне средине, кроз имплементацију мера заштите;
- усклађивање општих и посебних циљева Стратешке процене утицаја Плана на животну средину и успостављање принципа хијерархије и планске условљености;
- планирање и одрживо коришћење природних, обновљивих и необновљивих ресурса и чиниоца животне средине;
- успостављање мониторинга, контроле квалитета и стално унапређивање стања животне средине;
- ремедијација и ревитализација деградираних простора и угрожених зона и локација;
- усвајање и спровођење стратегије управљања отпадом;
- установљење и успостављање индикатора и информационог система о стању животне средине.

Уређење и заштита простора и заштита животне средине са аспекта планирања и уређења подручја града спроводиће се :

- применом мера еколошко-просторне основе, еколошке валоризације простора и смерница и мера процене стратешких утицаја на животну средину и
- конкретизацијом, до нивоа локације према условима и мерама Процене утицаја на животну средину.

Еколошка валоризација просторне целине подручја града Краљева, извршиће се на основу релевантних података о простору, евидентираних извора загађивања, потенцијално угрожених и повредивих објеката, медијума, локација и зона и процењеног капацитета животне средине. Еколошке целине морају бити вредноване према критеријумима и смерницама Стратешке процене утицаја са издвојеним еколошким зонама. У складу са овим, услови и мере одрживог развоја и заштите животне средине су:

- контролисана изградња у границама грађевинских подручја;

- заштита природних ресурса, заштићених подручја, форланда водотокова;
- заштита пољопривредног земљишта од деградације и загађивања;
- заштита шумских екосистема и површина;
- наменско коришћење простора у складу са еколошким потенцијалима;
- неопходна су претходна истраживања терена за изградњу објеката, пратећих садржаја и инфраструктуре;
- функционално повезивање са целинама и зонама у залеђу;
- оживљавање и заштита пејзажа, интеграција приобаља река реализацијом функција и садржаја за туристичке и спортско-рекреативне активности;
- очување еколошке стабилности;
- процена могућих утицаја на капацитет и квалитет животне средине при реализацији пројеката.

3.5.2.2. Правила и мере заштите животне средине

Мере превенције, спречавања деградације, отклањања узрока потенцијално штетних утицаја на извору настанка, управљање ризиком у животној средини, мере заштите и мониторинга животне средине, интегрални су део стратегије даљег развоја града, а реализују се кроз:

- развој подручја у складу са процењеним капацитетом просторно-еколошких целина, зона и локација;
- намену простора и условима коришћења природних ресурса, усаглашених са просторно-еколошким капацитетом, значајем подручја и факторима ограничења;
- планирани развој заснован на квалитативном унапређивању социо-економског и тржишно-одрживог развоја као услов за унапређивање привредних, еколошких, туристичких, рекреативних и осталих вредности подручја;
- развој планираних капацитета може бити одржив и еколошки прихватљив уз специјализацију засновану на обележјима и предностима Града Краљева;
- развој инфраструктурне и комуналне опремљености, сагласно мерама заштите и унапређења стања;
- валоризација и планска подршка специфичним предностима у контексту ширег окружења;
- заштита изворишта водоснабдевања и извора термо-минералних вода према прописаним условима санитарне заштите, применом мера забране и ограничења;
- обавезне су мера санације, ремедијације и ревитализације угрожених и деградираних локација и зона и зона индиректног утицаја из окружења.

Заштита вода (површинских и подземних) од загађивања и неконтролисане експлоатације обезбеђује се:

- забраном упуштања отпадних вода у водотокове истраживаног подручја, приобаља и „подземља“, без обавезног претходног третмана до захтеваног нивоа;
- обавезном проценом утицаја могућих (очекиваних) количина и категорија отпадних вода, начин третмана и управљања отпадним водама при реализацији зона, локација и појединачних Пројеката;
- заштитом, очувањем тока и приобаља река Западна Морава, Ибар, Рибница, Студеница, Гружа и осталих водотокова од деградације и загађивања;
- формирањем „зеленог коридора“ за пасивну рекреацију дуж обала река;
- изградњом канализационе мреже и постројења за третман фекалних отпадних вода;
- изградњом водонепропусних септичких јама за појединачне Пројекте и издвојене локације, као прелазно решење до реализације канализационе мреже и обавезног третмана отпадних вода до

захтеваног нивоа за упуштање у реципијент;

- контролисаном експлоатацијом шљунка и песка по условима надлежног јавног предузећа;
- укључивљење у мониторинску мрежу контроле вода река Западна Морава, Ибар, Рибница, Студеница и Гружа.

Заштита ваздуха од загађивања спроводиће се као интегрални део стратегије и мониторинске мреже контроле квалитета ваздуха:

- проценом могућих утицаја на стање и квалитет ваздуха;
- избором најбоље понуђених решења и еколошки прихватљивих енергената;
- проценом еколошког капацитета зона и локација при реализацији појединачних Пројеката са аспекта утицаја на квалитет ваздуха;
- препорукама, обавезујућим и стимулативним мерама за коришћење обновљивих извора енергије при реализацији Пројеката – објеката већих капацитета;
- обавезним мерама биолошке заштите (озелењавање, пејзажно уређење) при формирању зона и појасева са приоритетном функцијом заштите;
- мерама забране отварања вегетацијског склопа и стварања „огољених“ и отворених површина као извора еолске прашине;
- усвајањем Програма израде катастра загађивача ваздуха по јединственој методологији;
- обавезном изградњом уређаја за пречишћавање ваздуха (ефикасних филтерских система) за објекте (технологије) извора аерозагађења;
- смањењем емисије неспецифичних полутаната атмосфере из индивидуалних ложишта максималним прикључивањем на централизован начин снабдевања топлотном енергијом и/или гасификацијом;
- успостављањем контроле квалитета ваздуха кроз просторну мониторинску мрежу;
- укључивањем у јединствену стратегију и концепт локалног и регионалног мониторинга за праћење стања загађености ваздуха и утицаја на људско здравље.

Заштита земљишта као необновљивог (тешко обновљивог) природног ресурса спроводиће се мерама ограничења, забране и заштите:

- земљишта од загађивања;
- продуктивног земљишта од нерационалног коришћења и деградације;
- контролом употребе хемијских препарата на пољопривредним површинама;
- заштита земљишта од еродибилних процеса;
- забраном депоновања отпадака свих врста и других материјала ван простора за то намењених, уређених и утврђених.

Заштита шума као комплекса са приоритетном функцијом заштите и зона могуће рекреације, спроводиће се:

- применом мера пошумљавања, ревитализације, обнове и неге;
- пејзажно уређење комплекса у грађевинском подручју;
- подизањем степна шумовитости на захтевани оптимални ниво;
- избор врста за пошумљавање заснован на еколошко-биолошкој основи.

Заштита осетљивих екосистема на подручју града обухвата:

- мере заштите и очувања шумских станишта, малих шумских комплекса и површина у циљу заштите еколошке равнотеже;
- заштита и унапређење посебних природних вредности, уз наменско, еколошки одрживо и

прихватљиво коришћење, у складу са еколошким потенцијалом и обезбеђено стабилношћу екосистема;

- обавезно је очување аутохтоности биљних и животињских врста, заједница, станишта и ареала;
- заштита биодиверзитета и биолошких ресурса еколошких целина и зона;
- очување природне геометрије површина шумских екосистема без фрагментације аутохтоних комплекса у залеђу грађевинског подручја;
- у контактним зонама са залеђем и устаљеним путањама дивљих врста нису дозвољени садржаји који продукују буку и интензивну светлост.

Заштита природних добара на подручју Града, спроводиће се према важећим законским прописима и кроз заштиту пејзажних и амбијенталних вредности и очување естетских вредности зона и просторно-еколошких целина:

- мерама сталне контроле;
- одрживог коришћења и презентације;
- контролисаном експлоатацијом каменолома, уз отварање нових копова по важећој законској процедури;
- задржавањем аутохтоног идентитета карактера предела и пејзажа;
- успоставити максимално очување аутохтоности природне предеоне целине у зони уређења и оплемењивања еколошки осетљивих зона и локација;
- пејзажно уређење индивидуалних парцела усагласити са локационим условима и условима зоне којој припадају.

Заштита од буке у валоризованим еколошким зонама спроводиће се:

- формирањем пејзажно уређених „зелених“ коридора, зона и појасева;
- избором зеленила прилагођеним зонским и локацијским условима у складу са пејзажним и еколошко-биолошким захтевима;
- обавезним озелењавањем паркинг простора;
- увођењем посебних саобраћајних режима у зонама;
- реконструкцијом саобраћајница за очекивану саобраћајну оптерећеност.

Заштита од могућих акцидентата представља обавезу управљања ризиком у животној средини:

- планирање, организовање и предузимање превентивних мера и мера за спречавање могућих удеса управљања опасним материјама сагласно процени опасности од могућих удеса;
- поступање са опасним материјама у употреби, транспорту, промету, складиштењу и одлагању, спроводити на начин да се не доводе у опасност живот и здравље становништва и животна средина;
- за све активности, постројења и процесе у којима је присутна једна или више опасних материја, а које могу изазвати акцидент, обавезна је процена опасности од удеса, план поступања, заштите и управљања ризиком.

Заштита од јонизујућих и нејонизујућег зрачења на подручју града Краљева представља интегрални део Националног програма. Мере заштите спроводиће се:

- сталном контролом и праћењем кретања радиоактивности у животној средини;
- контролом размештаја и исправности опреме и могућих извора зрачења;
- проценом утицаја на животну средину Пројеката могућих и потенцијалних извора зрачења;
- применом мера заштите и мониторинга животне средине.

3.5.3. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ И КУЛТУРНИХ ДОБАРА (Реферална карта 4)

3.5.3.1. Заштита природних добара

Најзначајнији природни ресурс града Краљева, који се сврстава у прву категорију заштите, као природно добро од изузетног значаја, је део Парка природе Голија, који је једним делом проглашен за Резерват биосфере „Голија-Студеница“, затим су ту заштићено природно добро научно–истраживачки резервати „Лојаник“, и „Брезна“, подручје Гоч-Жељин-Столови, као и десет споменика природе - стабла под строгом заштитом.

Део Града Краљева (око 310км²), на подручју Парка природе, установљава три степена заштите:

-Режим заштите I степена подразумева забрану коришћења природних богатстава и искључивање других облика коришћења простора и активности, осим научних истраживања и контролисане едукације:

- **Испоснице**, у клисури реке Студенице, у непосредној близини и око испосница, КО Савово, обухвата део одељења 50 и 51 у Г.Ј. „Горња Студеница“ (20,50ха);
- **Радочело (I)**, јужна страна Страже, КО Бзовик, обухвата цело 42 одељење у Г.Ј. Радочело-Црепуљник (44,00ха).

-Режим заштите II степена подразумева ограничено и строго контролисано коришћење природних богатстава, док се активности у простору могу вршити у мери која омогућава унапређење стања и презентацију природног добра без последица по његове примарне вредности:

- **Градина**, на обронцима планине Чемерно, на левој обали реке Студенице, КО Савово и Орља глава, обухвата цела одељења: 46, 47, 48, 49, 50 (без П8), 51 и 52 у Г.Ј. „Горња Студеница“ (226,70ха);
- **Радочело (II)**, јужна страна Страже, КО Бзовик, обухвата цела одељења 41 и 43 у Г.Ј. „Радочело-Црепуљник“ (82,40ха).

-Режим заштите III степена подразумева селективно и ограничено коришћење природних богатстава, контролисане интервенције и активности у простору уколико су усклађене са функцијама заштићеног природног добра или су везане за наслеђене традиционалне облике обављања привредних делатности и становања укључујући и туристичку изградњу. Уредбом о заштити Парка природе није извршена наменска анализа и подела у оквиру полифункционалне III зоне, те у том контексту нема посебних ограничења и није установљен ни на једном локалитету формални статус заштите природних добара. Правила заштите и коришћења ове зоне дефинисна су у складу са активним мерама заштите и очекиваним газдовањем ресурсима у ППППН ПП Голија.

Просторним планом подручја посебне намене Парка природе Голија усвојен је начин уређења и коришћења простора у складу са режимима заштите на начин којим се омогућава очување природних вредности и споменика културе, унапређивање шума, вода, биљних и животињских врста, инфраструктурно опремање простора за потребе развоја туризма и рекреације, реконструкција постојећих и изградња нових објеката у складу са планским актима и условима заштите, научно-истраживачки рад и презентација природних вредности и културних добара.

Усвајени ППППН Парка природе Голија дефинише следеће одредбе на територији Плана:

- измена намена површина, промена режима посебних намена по зонама, могућа је искључиво, по поступку доношења планског документа, а под условима Завода за заштиту природе Србије и на основу процене утицаја на животну средину на коју сагласност даје надлежно министарство;
- стечене обавезе и права се могу мењати планском и урбанистичком документацијом у поступку

предвиђеном законима који регулишу имовинско-правне односе, а у име јавног интереса;

- коришћење ресурса, дозвољено је искључиво, у складу са планским одредбама и наменом површина и под условима заштите природе и животне средине, а у складу са важећим и усаглашеним ресорним законима са прописима из области заштите животне средине.

На подручју је дозвољено, сагласно режимима заштите и под условима које утврђује надлежна организација за заштиту природе и споменика културе:

- вршити научна и примењена истраживања (за потребе водоснабдевања и друго);
- одрживо коришћење ресурса;
- изградња објеката инфраструктуре у складу са програмима и усвојеним плановима, програмима уређења територије услова надлежних министарстава;
- извођење биотехничких радова са циљем да с постигне/одржи жељено стање и ради санације угрожених делова територије и ресурса.

Обележавање граница заштићеног добра и појединих зона и режима заштите, постављање свих ознака, информативних табли, порука и друго, вршиће се искључиво на основу одговарајућих правилника, уз претходно прибављање услова надлежних органа. Обавезно је обновити постављене ознаке на терену и назначити забране везане за лов, риболов и неовлашћено кретање посетилаца.

3.5.3.2. **Заштита непокретних културних добара (НКД)**

Према евиденцији Завода за заштиту споменика културе у Краљеву која је током јула 2007. године достављена Народном музеју у Краљеву, у Граду су утврђена су 33 непокретна културна добра, од којих је скоро 30 споменика културе и по једно знаменито место, археолошко налазиште и просторно културно-историјска целина. У граду Краљеву у ту групу спада: архитектонско језгро старе чаршије, црква Свете Тројице и куће Петровића, Божића, Марковића, Швапчића и Зорке Ацић. У околним селима од сакралних објеката то су: цркве (Св. Николе у Рудну, у Горњој Рибници, Богојављање у Врдилима и брвнара посвећена Младом Св. Николи у Врби), старе сеоске куће (чардак Игрутина Подгорца у Тавнику, кућа Перише Дамљановића у Дражинићима, кућа Живана Маричића у Крушевици и окућница Славка Радојичића у Ласцу), као и Споменик српским ратницима 1912-1918. године у Полумиру.

Статус културних добара од великог значаја има 13 објеката. У граду Краљеву то је Господар Васин конак-зграда духовног центра Владика Николај Велимировић и Стара зграда Пољопривредне школе–данас зграда Народног музеја. У околини манастира Студенице су средњовековне цркве: Светог Ђорђа (Врх), Богородичина црква (Долац), црква Св. Николе (Палез), Доња испосница са црквом и горња испосница Светог Саве у Савову, црква Св. Алексија божијег човека (Милићи), црква Св. Катарине (Косурићи), црква Св. Николе (Железница, Тадење) и црква Св. Николе (Ушће), затим црква брвнара (Цветке) и кућа Милована Сеничића (Печеног) (објекти из XIX века).

Статус културних добара од изузетног значаја имају 4 целине: манастирски комплекси Студенице и Жиче, средњовековни град Маглич и Гробље стрељаних у лагеру октобра 1941. године у Краљеву. У завршној процедури проглашења за културна добра су куће Кнежевића и Новаковића у Краљеву.

Сви евидентирани археолошки локалитети по Закону о заштити културних добара уживају тзв. претходну заштиту, што значи да се не могу руинирати нити се на њима могу спроводити било које врсте радова без услова које прописује надлежни Завод за заштиту споменика културе, у овом случају у Краљеву.

Основни циљеви заштите непокретних културних добара (НКД) су:

- утврђивање граница заштићене околине, зоне са прелазним режимом заштите простора и шире зоне заштите категорисаних НКД, са диференцираним режимом коришћења, уређења и изградње простора, којима ће се, поред забрана, утврдити и могућности за развој комплементарних активности (туризам, пољопривреда и сл.) и изградња простора у функцији презентације споменичког наслеђа и развоја локалне заједнице;
- спровођење интегралне заштите НКД и простора заштићене околине и зона заштите;
- повећање доступности НКД, побољшањем квалитета локалне путне мреже и њихове презентације јавности;
- утврђивање адекватне намене и корисника НКД у јавном власништву, ради ефикасније заштите, презентације и економског вредновања добара и
- споровођење категоризације и рекатегоризације највреднијих непокретних културних добара.

Мере и услови заштите и коришћења заштићене околине НКД на подручју Града су:

- мере техничке заштите и други радови на НКД могу се изводити под условима, у поступку и на начин утврђен Законом о културним добрима;
- забрањаје се раскопавање, рушење, преправљање, презиђивање и вршење свих радова који могу нарушити својства НКД;
- забрањује се коришћење или употреба НКД у сврхе које нису у складу са његовом природом, наменом и значајем или на начин који може да доведе до његовог оштећења.

Утврђују се опште мере и услови заштите и коришћења заштићене околине НКД на подручју Града:

- забрањује се изградња индустријских, рударских и енергетских објеката, сточарских и живинарских фарми, инфраструктурних и других објеката који својим габаритом, обликом и наменом, односно својом експлоатацијом и отпадним материјама могу да угрозе НКД по било ком основу и деградирати и нарушити пејзажне одлике и природне елементе његове заштићене околине;
- у заштићеној околини непокретног културног добра забрањује се: депоновање отпада и испуштање отпадних вода; превођење водова високог напона већег од 35kV; отварање каменолома, експлоатација материјала (камена, шљунка и др) из корита реке, други видови нарушавања обала водотока и отварање позајмишта земље и другог материјала; сеча шуме и огољавање површина под шумом, док се интервенције дозвољавају у циљу неге, уређења и унапређења шумских састојина; уношење нових врста дрвећа и жбуња у постојеће шумске састојине које су стране оро-климатогеним условима подручја, а посебно егзота; уношење страних врста дивљачи чије присуство може да изазове непожељне еколошке последице и измену састава аутохтоног живог света; коришћења пољопривредног земљишта, промене немене и култура које доводе до његове деградације и промене аутентичног амбијента, изузев уколико је предвиђена промена у складу са мерама заштите околине);

- забрањује се интервенисање на обалама и регулацијама река, осим у интересу заштите НКД у складу са условима Завода за заштиту споменика културе „Краљево“, односно Републичког завода за заштиту споменика културе и Завода за заштиту природе Србије;
- подизање нових и реконструкција постојећих зелених површина у заштитним појасевима саобраћајне и остале инфраструктуре, поред водотока, туристичких и пратећих садржаја условљава се употребом аутохтоних врста са тог подручја.

Основне мере имплементације стратегије заштите и презентације природних и НКД су: израда средњорочних програма заштите, развоја и уређења простора заштићених добара, обезбеђивање средстава ресорних министарства, буџета Града и приватног сектора за остваривање заштите, обезбеђивање подршки разних политика (пореске, земљишне и др.) за заштиту и презентацију добара.

3.6. КОРИШЋЕЊЕ И УРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ И ЗАШТИТУ ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ТЕХНОЛОШКИХ УДЕСА

3.6.1. ЗАШТИТА ИНТЕРЕСА ЗА ОДБРАНУ ЗЕМЉЕ

Основни услови и захтеvi за прилагођавање Просторног плана града Краљева потребама одбране земље (Министарство одбране, број 1.697–3 од 03.08.2007. године) интегрисани су у планска решења у вези са очувањем пољопривредног и шумског земљишта, мреже насеља, повећањем квалитета мреже путева и развојем осталих инфраструктурних система, као и предвиђеним мерама заштите животне средине, природних ресурса и добара.

Значајан део територије Града је од давнина угрожен поплавама, због чега су предузимани радови на изградњи система за заштиту од поплава и уређењу водотокова. Обим радова је недовољан што се негативно одражава на привредни развој Града.

На мањем делу територије су присутне површине које се користе на антиерозиони развој, али и површине на којима је тај принцип нарушен и на којима је дошло до интезивирања ерозије. Антиерозионо газдовање је започело пре четрдесет година, али је у последње време оно изостало.

Технолошки удеси (радиолошко-биолошко-хемијски, јонизујућа зрачења, загађеност воде, ваздуха, тла, пожари (у шумама, стамбеним, привредним и другим објектима), саобраћајни удеси (ваздушни, путни, речни, железнички), као и удеси на раду (рудници, градилишта, индустријска постројења), такође представљају опасност, за чије отклањање је потребно применити одговарајуће мере да би се избегло њихово дешавање.

3.6.2. ПРОТИВГРАДНА ЗАШТИТА

На територији Града Краљева постоји организован систем противградне заштите који спроводи Републички хидрометеоролошки завод од 1977. године. Противградне станице су грађене од 1975. до 1987. године. Све станице су идентичне јер су рађене по јединственом пројекту (изграђено 24 противградне станице).

Територија Града је у задовољавајућем нивоу покривена станицама противградне одбране. Будући планови и мере противградне заштите односе се превасходно на усавршавање рецептуре пиротехничке смеше у

генератору ракете, добијање бољег и ефикаснијег реагенса, као и усавршавање ракете као средства за уношење реагенса у облак (ракета са касетним засејавањем).

3.6.3. СЕИЗМИЧКИ РИЗИК И ЗАШТИТА ОД ДРУГИХ ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА

Подручје града Краљева налази се, по дијагонали, у поткопаоничком и подрудничком терену, теренима где су најизражајније сеизмичке активности на територији Републике Србије.

Подручје Града Краљева спада у сеизмички угрожена подручја. Простор који покрива Просторни план, простира се на тлу које је евидентирано као трусно подручје са варијацијама од 6.89° Меркалијеве скале на југу до 7.84° Меркалијеве скале на северу, односно од 6.68° Меркалијеве скале у југозападу до 7.29° Меркалијеве скале у југоистоку и 7.84° Меркалијеве скале на северозападу до 7.37° Меркалијеве скале на североистоку.

На основу „нумеричких вредности сеизмичких хазарда“, за референтни период од 100 година, очекиване сеизмичке активности на територији Просторног плана Града Краљева се смањују са севера на југ и са запада на исток, односно повећавају се sukcesивно према значајним трусним подручјима басена Рудник и Копаоник.

Урбани део Града Краљева је у свим деловима насеља са очекиваном степеном сеизмичности преко 7° Меркалијеве скале, па је из тог разлога, посебно због близине угрожених сеизмичких ареала Копаоника и Рудника, неопходно приликом прорачуна, рачунати са степеном сеизмичности од 8° Меркалијеве скале (степен очекиване сеизмичности за цели простор Града Краљева). Ово и стога што на територији Просторног плана нема посебних елабората из области сеизмичке угрожености.

До доношења нове детаљне сеизмичке регионализације територије рашког округа, односно, Града Краљева, примењиваће се детаљна сеизмичка регионализација територије МРЗ Краљево.

IV. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА

4.1. ТЕРИТОРИЈЕ ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА ЗА КОЈЕ ЈЕ ПРЕДВИЂЕНА ИЗРАДА ПРОСТОРНОГ И УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНА

Велика површина, различити потенцијали и разноликост територије Града Краљева, одређују потребу израде различите планске документације:

- за део територије Града усвојен је Просторни план подручја посебне немене Парка природе Голија;
- за део територије у току су активности око израде ППППН РВС Лопатница;
- за део територије у току су активности око израде ППППН Ибарске хидроелектране;
- за део територије у току су активности око израде ППППН Студеница;
- за подручје града Краљева у изради је Генерални урбанистички план и планови генералне регулације за читаво подручје ГУП-а;
- за секундарне центре (Матарушка бања са Конаревом, Ушће и Витановац) и бањски центар БогUTOвац, радиће се планови генералне регулације;
- за центре заједнице села раде се шеме развоја (Витковац, Самаила и Годачица) и план генералне регулације (насеље Лађевци са аеродромом);
- за села са развијеним центром раде се шеме (Гокчаница, Рођевићи, Врба, Сирча, Мрсаћ, Закута и Мланча) и плана генералне регулације (Рудно, туристичка зона);
- за остала насеља локацијска дозвола ће се издавати директно из овог Плана.

4.2. ЦЕЛИНЕ И ЗОНЕ И ПОЈАСЕВИ ЗАШТИТЕ ОДРЕЂЕНЕ ПЛАНСКИМ ДОКУМЕНТОМ

4.2.1. ЗОНЕ ЗАШТИТЕ ПРИРОДНИХ И НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Голија - Најзначајније природно добро на подручју града Краљева је Парк природе «Голија» за који је правни акт о заштити донела Влада Републике Србије (Уредба о заштити Парка природе «Голија», Службени гласник Републике Србије бр. 45/2001, од 20. јула 2001. године). Овим актом се подручје планине Голије и Радочела ставља под заштиту као Парк природе под именом «Голија» и сврстава у прву категорију заштите као природно добро од изузетног значаја.

Парк природе «Голија» обухвата делове подручја градова Краљево и Нови Пазар и општина Ивањица, Рашка и Сјеница, укупне површине 75.183.00ха. Од укупне површине Парка природе «Голија» Граду Краљево, односно подручје режима заштите, обухвата 12.049.00ха (Брезова, Бзовик, Врх, Долац, Дражиниће, Милиће, Ушће, Река, Рудно, Засад, Орља Глава и Савово).

Парк природе «Голија» ставља се под заштиту ради очувања вредности и побољшања стања: шума, представљених пространим, квалитетним, разноврсним и у другом погледу значајним шумским екосистемима; обележја предела, садржаних у изванредној лепоти, разноврсности и динамици пејсажа; културних добара и њихове иколине, међу којима су манастир Студеница споменик културе уписан у листу светске културне баштине и манастир Градац; трајност и квалитет основних природних ресурса (воде, земљиште и биљни

покривач), укључујући и простор као урбанистички ресурс; биолошке разноврсности засноване на великом броју разних врста биљака и животиња и њихових заједница и присуству ретких, ендемичних и реликтних врста; гео–наслеђе, представљено необичним и атрактивним облицима рељефа и бројним водним објектима и појавама у виду извора планинских водотока и тресавских језера.

Лојаник - заштићено природно добро научно–истраживачки резерват «Лојаник» захвата површину од око 6ha резервата. Завод за заштиту природе Србије је у циљу усаглашавања постојећег акта о заштити са важећим Законом о заштити животне средине отпочео са ревизијом природног добра, односно са систематским и заокруженим истраживањима и валоризацијом тачног просторног обухвата природног добра, што подразумева проширење граница предметног подручја, као и одређивање мера и режима заштите. Спроведеним истраживањима 2005. године утврђено је да се на подручју Лојаника поред окамењене (петрифициране) шуме налази и археолошки локалитет–споменик културе Лојаник са очуваним рударским окнима (Архив Националног савета за геонаслеђе Србије, Инвентар објеката геонаслеђа Србије 2005. године), који је истовремено и археолошки објекат геонаслеђа, те да се део очуваних окана налази у оквиру заштићеног природног добра из 1963. године, а део у границама које су у поступку дефинисања. На подручју петрифициране шуме забрањено је прекопавати или на било који начин оштећивати локалитет, као и изводити земљане или вршити друге радове и ископавања који би довели у опасност карактер налазишта.

Резерват Брезна - мешовита састојина јеле, букве, црно бора и храста китњака на планини Гоч, која је стављена под заштиту државе решењем Завода за заштиту природе и научно проучавање природних реткости Народне Републике Србије, бр. 01-201, од 6. маја 1959. године. Овај резерват се налази у одељењу 256 господарске јединице Гоч – Гвоздац, на подручју града Краљево, КО Брезна, катастарска парцела 1503, Шумско газдинство и Шумска секција Краљево, под управом школског огледног добра Шумарског факултета «Момчило Поповић» у Београду. За ову шуму важи режим апсолутног резервата укупне површине 2.07 ха, на којем се не може вршити никакво искоришћавање шуме нити ма којих других природних добара.

Гоч-Жељин-Столови - Према Просторном плану Републике Србије подручје «Гоч-Жељин-Столови» означено је као подручје са посебним природним вредностима и предвиђено је за заштиту. У планском периоду потребно је на основу систематских и заокружених истраживања и валоризације утврдити тачан просторни обухват и мере заштите. Сходно томе Завод је вршио теренска истраживања предметног подручја и у наредном периоду вршиће валоризацију и припрему документације неопходне за покретање поступка заштите.

Бање - На подручју града налази се више термоминералних локалитета а посебан значај имју Матарушка и Богутовачка бања. Матарушка бања је ПП РС сврстана у категорију бања I степена, па се у изради планског акта морају примењивати све одредбе заштите природних и створених вредности, као и заштите ресурса првенствено лечилишног фактора, као и свих других закона и правних аката који регулишу ову област.

Стабла - У границама града је и десет споменика природе–стабла под стогом заштитом: ова стабла због својих посебних вредности захтевају успостављање одређених мера заштите, па је потребно обратити посебну пажњу да се не угрози њихов даљи раст.

Све мере уређења простора у природним добрима могу се вршити искључиво у складу са утврђеним мерама заштите прописаним Уредбама о заштити. Приликом израде планског акта обавеза је да се прибави претходно мишљење Завода за заштиту природе Србије, за било какве активности на подручјима природних добара која могу непосредно или посредно проузроковати промену облика, изгледа или особености добра.

4.2.2. ЗАШТИТНИ ПОЈАСЕВИ У ИНФРАСТРУКТУРНИМ КОРИДОРИМА

4.2.2.1. Саобраћај

Ширина заштитних појасева траса и објеката саобраћајне инфраструктуре утврђена је у складу са одредбама Закона о јавним путевима („Сл. гласник РС”, број 101/2005.) и Закона о железници („Сл. гласник РС”, број 18/2005.) и применом следећих критеријума:

- одређивања безбедносног растојања од трасе и објеката инфраструктурног система ради заштите окружења од негативних утицаја на животну средину (бука, аерозагађење,...);
- заштита основних функција у коришћењу трасе и објеката инфраструктурног система од негативног утицаја из окружења, пре свега изградње, одлагања отпада и других активности које могу да угрозе безбедност, функционисање и одржавање инфраструктурног система.

Заштитни појас је површина уз ивицу земљишног појаса на спољну страну и служи за заштиту јавног пута и саобраћаја на њему. Земљишни појас је континуална површина са обе стране усека и насипа, ширине најмање један метар, мерено од линије које чине крајње тачке попречног профила јавног пута ван насеља на спољну страну - обострано (ДП I реда – аутопут - 40м, ДП I реда- магистрални - 20м, ДП II реда-регионални - 10м).

Ширина заштитног појаса за железничку пругу износи 25 метара, од осе крајњег железничког колосека, обострано. Урбанистичким планом може се утврдити мања ширина заштитног појаса од 25 m у већ изграђеним градским подручјима

У заштитном појасу поред јавног пута ван насеља, забрањена је изградња грађевинских или других објеката, као и постављање постројења, уређаја и инсталација, осим изградње саобраћајних површина пратећих садржаја јавног пута, као и постројења, уређаја и инсталација, који служе потребама јавног пута и саобраћаја на јавном путу.

Појас у коме је забрањено отварање рудника каменолома и депоније отпада је појас контролисане изградње који је једнаке ширине као и заштитни појас, али обострано и рачуна се од краја заштитног појаса сходно Закону о јавним путевима (Сл.гласник РС бр.101/2005.).

У заштитном појасу може да се гради, односно поставља, водовод, канализација, топловод, железничка пруга и други сличан објекат, као и телекомуникациони и електропроводови, инсталације, постројења и сл, по предходно прибављеној сагласности управљача јавног пута која садржи саобраћајно–техничке услове.

Управљач јавног пута је дужан да обезбеди контролу извођења радова.

4.2.2.2. Хидротехничке инсталације и објекти

Овим правилима се ближе прописује начин одређивања и одржавања зона и појасева санитарне заштите

објекта за снабдевање водом за пиће. Ова правила односе се на изворишта и главне водове који се користе за снабдевање водом за пиће, као и сеоске водоводе.

Подручје на ком се налази извориште мора бити заштићено од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно утицати на издашност изворишта и природни састав воде на изворишту. У том циљу одређују се зоне санитарне заштите. У оквиру различитих дефинисаних зона санитарне заштите, сагласно ризику по квалитет воде и капацитет изворишта, прописују се правила понашања и контрола квалитета вода.

Ова област уређена је законском и подзаконском регулативом, из које проистичу критеријуми (административни, стручни и технички) на основу којих се одређују зоне санитарне заштите.

Законска регулатива - Основна правила у циљу заштите вода уопште и подземних вода изворишта дефинисана су у Закону о водама (Службени гласник РС бр. 30/10) и односе се на:

- обавезу израде катастра загађивача вода;
- прописане услове за квалитет воде за пиће;
- систематско испитивање квалитета воде која се користи за водоснабдевање;
- обавезу Заштите подручја изворишта и објекта водоснабдевања;
- обавезу утврђивања зона заштите подручја изворишта: шира, ужа и зона непосредне заштите са начином уређења и коришћења простора и санитарним и другим превентивним мерама заштите;
- обавезу праћења квантитативних параметара површинских вода, стања нивоа подземних вода, као и систематско испитивање квалитета површинских и подземних вода;
- обавезу заштите вода од загађивања мерама забране, ограничавања и спречавања уношења у воде опасних и штетних материја, прописивањем и предузимањем других мера за очување и побољшање квалитета вода;
- обавезу спровођења заштите вода од загађивања у складу са планом који доноси Влада;
- забрану уношења опасних и штетних материја које доводе до прекорачења прописаних вредности, уношења чврстих и течних материја које могу загадити воду, коришћење напуштених бунара као септичких јама и остављање у кориту за велику воду природних и вештачких водотока и језера материјала који могу загадити воде и друго;
- обавезу мерења количине испуштених отпадних вода у пријемнике и јавну канализацију Комуналних и других правних лица, односно испитивања квалитета воде које испуштају и њиховог утицаја на пријемник;
- обавезу правних лица да обавештење о хаваријском загађењу воде доставе надлежним службама у току истог дана.

Законом је дефинисано и да је орган санитарне инспекције овлашћен и дужан да: забрани коришћење за друге сврхе воде која служи за пиће или је намењена за пиће ако би то коришћење неповољно утицало на здравствену исправност воде, забрани изградњу или употребу објекта и постројења, коришћење земљишта или вршење друге делатности у зони заштите, односно која су у појасу санитарне заштите изворишта која служе за јавно снабдевање водом за пиће, ако то угрожава здравствену исправност, забрани изградњу или реконструкцију, односно пуштање у рад објекта и постројења за јавно снабдевање водом за пиће ако није прибављена сагласност надлежног органа за послове здравља и заштите животне средине, нареди отклањање

недостатака на објектима и постројењима за јавно снабдевање водом за пиће који могу неповољно деловати на здравствену исправност воде за пиће, забрани употребу воде за пиће за коју је овлашћено предузеће или друго правно лице утврдило да с обзиром на прописана физичка, хемијска, биолошка, бактериолошка, вирусолошка и радиолошка својства, није здравствено исправна, нареди пречишћавање, дезинфекцију и друге прописане санитарне мере ради поправке или заштите квалитета воде за пиће и нареди предузимање других мера које су потребне у циљу заштите здравствене исправности воде за пиће.

Према Закону о водама надлежна су Министарства водопривреде, здравља и заштите животне средине. Закон о водама прати сет подзаконских аката – Правилника и Уредби, који ближе уређују предметне области.

Усвојени Правилник о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања, Сл.гласник РС 92/08, ближе уређује предметну област. У њему су дефинисани следећи појмови: „Извориште“, „Издан“, „Зона санитарне заштите изворишта“, „Повлатни заштитни слој“, „Слив“, „Хидролошки циклус“, „Рањивост подземне воде“.

Према Правилнику у циљу заштите воде у изворишту успостављају се: зона непосредне санитарне заштите (зона I), ужа зона санитарне заштите (зона II) и шира зона санитарне заштите (зона III).

Зону санитарне заштите изворишта чине површинска и подповршинска област слива. Зоне и појасеви санитарне заштите и њихова површина, одређују се на основу документације о врсти, издашности изворишта, врсти објекта, начину захвата воде, санитарно–техничком уређењу тла, структури, конфигурацији, хидрогеолошким и другим својствима земљишта (Студеница, Лопатница, Ибар-Конаревско, Жичко поље).

4.2.2.3. Електроенергетске инсталације и објекти

Заштитни појас далековода представља хоризонталну пројекцију самог далековода увећану обострано од пројекције последњег проводника за 5 метара за далековод називног напона >20 kV или 3 метра за далековод називног напона <20 kV. Трасирају се тако:

- да се заштитни појасеви трасирају у складу са Законом о заштити од нејонизујућих зрачења (Сл. Гласник РС број 36/09);
- да не угрожавају постојеће или планиране објекте и планиране намене коришћења земљишта;
- да се подземни простор и грађевинска површина рационално користе.

Коришћење земљишта у заштитном појасу далековода мора бити усклађено са одредбама Правилника о техничким нормативима за изградњу надземних електроенергетских водова називног напона од 1kV–400kV („Сл. лист СФРЈ“, број 65/1988. и „Сл. лист СРЈ“, број 18/1992). ТС 10/0,4kV у насељима се могу градити:

- у сеоским зонама у оквиру објеката, на грађевинској парцели или на јавној површини;
- у викенд зонама кућа за одмор на грађевинској парцели или на јавној површини;
- у зонама привредне делатности у објекту у оквиру комплекса појединачних корисника, на слободном простору у оквиру комплекса појединачних корисника или на јавној површини;
- у зонама које представљају просторно–културно–историјску целину уз одобрење надлежног Завода за заштиту споменика културе.

У оквиру насеља ТС 10/0,4kV може да се гради као приземни објекат (монтажни или зидани) или као стубна.

4.2.2.4. Телекомуникационе инсталације и објекти

Телекомуникациони објекти и мреже се граде у складу са Законом о телекомуникацијама, не посматрају се са становишта планирања и уређења простора, већ са техничког аспекта пројектовања, коришћења опреме и стављања у функцију објекта и са становишта усклађености са прописима и стандардима. За све послове спровођења Закона о телекомуникацијама је задужена Републичка агенција–РАТЕЛ, која у домену изградње телекомуникационих објеката издаје техничке дозволе–сертификате о усклађености са прописаним стандардима и нормативима.

Објекте од значаја за Републику, а просторно се налазе на више општина или имају значај магистралних капацитета, прати Министарство за инфраструктуру и енергетику. Остали објекти се у смислу законских одредби прате на нивоу надлежних Градских органа.

4.2.2.5. Термотехничке инсталације и објекти

Топловод се мора трасирати тако да задовољава општа правила градње објеката топлификације:

- не угрожава постојеће или планиране објекте, као и планиране намене коришћења земљишта;
- да се подземни простор и грађевинска површина рационално користе;
- да се поштују прописи који се односе на друге инфраструктуре;
- да се води рачуна о геолошким особинама тла, подземним и питким водама.

Код пројектовања и изградње топловода обавезно је поштовање и примена свих важећих техничких прописа и норматива из ове области.

Гасовод се гради тако да задовољава општа правила грађења за магистрални гасовод и пратеће објекте: Магистрални гасовод се по правилу гради изван насељених места, ограђених комплекса РО, железничких станица, заштитних подручја за питке и лековите воде и војних објеката, при чему се заштитни појасеви гасовода формирају у складу са општинском одлуком Града Краљева.

4.3. ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

4.3.1. ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ САОБРАЋАЈНИЦА

Правило 1.

Општа правила изградње саобраћајница, одредбе овог Правилника, технички прописи и стандарди, представљају скуп међусобно зависних елемената за образовање и утврђивање регулационе и грађевинске линије, међусобног положаја и других правила за издавање локацијске и грађевинске дозволе сходно Закону о планирању и изградњи (Сл.гласник РС бр.72/09).

Правило 2.

Правила изградње се односе на саобраћајнице ранга:

1. Државни путеви првог реда (аутопутеви); остали државни путеви првог реда; државни путеви другог реда и општински путеви.
2. Градска магистрала; градска саобраћајница; сабирна улица; приступна (стамбена) улица; колско–пешачки пролази; улице са умиреним саобраћајем; површине намењене стационарном саобраћају; бицикличке стазе; бицикличке траке; пешачке стазе и приватни пролази.

3. Некатегорисани путеви.

Правила урбанистичке регулације

Правило 3.

Правилима урбанистичке регулације дефинише се ширина појаса регулације у зависности од функције и ранга саобраћајнице, односно инфраструктуре у профилу саобраћајнице, као хоризонтална, надземна и подземна регулација. Појас регулације у ситуационом плану дефинише се регулационим линијама у односу на осовину.

Најмања дозвољена ширина појаса регулације износи:

1. државни пут првог реда (аутопут)	32,00m;
2. државни пут првог реда (двотрачни пут)	12,00m;
3. државни пут другог реда	11,00m;
4. градска магистрала	30,00m;
5. градска саобраћајница	24,50m;
6. сабирна улица	10,00m;
7. приступна (стамбена) улица	8,00m;
8. колско–пешачки пролази	5,00m;
9. улица са умиреним саобраћајем	8,00m;
10. површине намењене за стационарни саобраћај	2,50m; (за случај подужног паркирања у профилу
улице ово растојање се додаје као проширење на дефинисану ширину појаса регулације улице);	
11. бициклическе стазе	1,50m;
12. бициклическе траке	1,00m; (ово растојање се додаје као проширење
на дефинисану ширину појаса регулације улице);	
13. пешачке стазе	1,60m;
14. приватни пролази	2,50m;
12. градски путеви	10,00m;
13. некатегорисани путеви	5,00m.

Подземна регулација дефинише минимално растојање горње ивице подземног објекта од горње ивице коловозне конструкције. Минимално растојање од најниже горње коре коловоза до горње коте заштитне цеви износи 1,35-1,50m, као и од коте дна канала до горње коте заштитне цеви износи 1,00m.

Надземна регулација дефинише минимално растојање доње ивице надземног објекта до највише коте коловоза. За све надземне објекте и све објекте дефинисане чланом 3. овог Правилника, минимално растојање износи 4,50m, осим за ауто путеве код којих слободан простор изнад коловоза износи најмање 4,75m од највише тачке коловоза. Ово растојање може бити минимално 2,50m изнад пешачких стаза, бициклических стаза, бициклических трака и тротоара.

Правило 4.

Појас регулације описан у члану 3. став 1. овог Правилника, обавезно се утврђује за саобраћајнице ранга: државни пут првог реда, државни пут другог реда, општински пут, градска магистрала, градска саобраћајница и сабирна улица.

Правило 5.

Заштитни појас, са сваке стране јавног пута, у односу на постојећу осовину, има следеће ширине:

– државни путеви првог реда (аутопутеви)	40m;
– остали државни путеви првог реда	20m;
– државни путеви другог реда	10m;

– градски путеви

5m.

Правило 6.

У оквиру појаса регулације, осим објеката који су саставни део саобраћајнице (саобраћајна сигнализација, инфраструктурни објекти, аутобуска стајалишта и сл.), могу се налазити и следећи садржаји као што су: рекламни панои, зелене површине, дрвореди, објекти за заштиту од буке, клупе за седење, нише за контејнере, контејнери и сл. Положај ових садржаја дефинише се у складу са прописима о заштити саобраћајног профила саобраћајница.

Правило 7.

Изузетно у случају реконструкције коловоза постојеће саобраћајнице, или уколико због постојећих просторних ограничења привременог карактера није могуће испоштовати прописану минималну ширину регулационог појаса, дозвољено је да она буде привремено мања, уз услов да је могуће етапно грађење и да се на тај начин не угрожава безбедност саобраћаја, уз успостављање прописане ширине регулационог појаса, након уклањања просторних ограничења.

Правила грађења коловозне конструкције:

Правило 8.

Коловозне конструкције за саобраћајнице ранга: државни пут првог реда, државни пут другог реда, градска магистрала, градска саобраћајница, сабирна улица и општински пут димензионисати према методи ЈУС.У.Ц4.012. Претпостављено саобраћајно оптерећење по наведеним ранговима је минимално:

– за државни пут првог реда	врло тешко;
– за државни пут другог реда	тешко;
– за градску магистралу	врло тешко;
– за градску саобраћајницу	тешко;
– за сабирну улицу	средње тешко;
– за градски-општински пут	лако.

Правило 9.

За саобраћајнице ранга: приступна (стамбена) улица, колско–пешачка стаза, улица са умиреним саобраћајем, бицикличичке стазе и траке, приватни пролази и некатегорисани путеви могу се радити са флексибилном (асфалтном) коловозном конструкцијом која мора имати слојеве следећих минималних дебљина:

– доњи носећи слој од шљунковитог материја	25cm;
– механичка стабилизација од дробљеног каменог материјала, гранулације Q–32mm	10cm:
– асфалт–бетон, гранулације 0–16 mm	5cm.

Правило 10.

Саобраћајнице ранга наведених у члану 8. овог правилника могу се градити са флексибилном, као и са коловозном конструкцијом чији завршни слој може бити од префабрикованих бетонских елемената, бетонских плоча, камене коцке или плоча; постављених на слоју песка или цементног малтера минималне дебљине 3 центиметра. Минимална дебљина наведених елемената поплочавања је 5 центиметра. Доњи носећи слојеви оваквих конструкција морају бити састављени минимално од следећих слојева :

– доњи носећи слој од шљунковитог материјала	25cm;
– механичка стабилизација од дробљеног каменог материјала, гранулације 0–32mm	10cm.

Правило 11.

Коловозне конструкције саобраћајница ранга: локалних путева, могу се ојачавати асфалтним макадамским коловозним застором на принципу једноструке или двоструке површинске обраде, минималне дебљине 5,0cm,

уз обавезну употребу агрегата еруптивног порекла прописане гранулације. Минималне дебљине носећих слојева су дефинисане чланом 9. овог Правилника.

Правило 12.

Коловозне конструкције саобраћајница могу се изводити фазно. Фазе градње се дефинишу Идејним пројектом.

Правило 13.

Коловозне конструкције некатегорисаних путева могу се пројектовати и градити као коловозне конструкције са застором од водом везаног макадама. Минимална дебљина застора износи 10cm. Минимална вредност попречног нагиба за овако изведене коловозне конструкције износи 4%.

Елементи попречних профила саобраћајница:

Правило 14.

Елементи попречног профила дефинишу се у односу на ранг саобраћајнице и појас регулације.

Правило 15.

Попречни профил се састоји од различитих функционалних и конструктивних елемената. У складу са функционалном класификацијом, програмским и пројектним условима могуће је извршити стандардизацију попречних профила путне мреже. Низ специфичних ограничења градског подручја по правилу условљава да се стандардизовани попречни профили модификују пре свега кроз димензије пратећих елемената.

Одводњавање саобраћајница:

Правило 16.

Одводњавање саобраћајница различитих рангова врши се у складу са важећим техничким прописима.

Елементи ситуационог плана и подужног профила саобраћајница:

Правило 17.

Елементи ситуационог плана и подужног профила саобраћајница пројектују се и граде у складу са прописима и топографским условима терена.

Минимална вредност рачунске брзине за саобраћајнице ранга: градска магистрала, градска саобраћајница и сабирна улица износи $V_r \min = 50 \text{ km/h}$, а за градски пут износи $V_r \min = 40 \text{ km/h}$.

Минимална вредност рачунских брзина за државне путеве зависи од саобраћајног оптерећења и врсте терена и одређују се пројектном документацијом и техничким прописима.

Правило 18.

Елементи ситуационог плана морају бити усаглашени, како међусобно, тако и са елементима подужног профила. Примена већих радијуса хоризонталних кривина подразумева проширење усека на унутрашњим странама кривина, односно изградњу тунела у случају да је дубина усека већа од 12m.

Правило 19.

На државним путевима првог и другог реда и градским путевима неопходно је у кривинама обезбедити прегледност, дефинисану визуром зауставне прегледности, ширином зоне прегледности и висином ока возача ($H=1,2\text{m}$), што подразумева уклањање свих природних или вештачких објеката из зоне прегледности. Одступања од овог правила оправдана су у тешким теренским условима и на деоницама у насељеним местима, уз примену средстава саобраћајно–техничке регулативе (огледала, саобраћајни знаци итд.).

Правило 20.

Максимални подужни нагиб нивелете, за планинске услове терена, за саобраћајнице ранга:

- државни пут првог реда (аутопут), износи: $\max = 7\%$;
- државни пут првог реда (двотрачни), износи: $\max = 8\%$;
- државни пут другог реда, износи: $\max = 10\%$;

– градски пут, износи:

мах=12%.

Стабилност доњег строја саобраћајница:

Правило 21.

Санирање активних клизишта подразумева отклањање узрока и последица клизања тла, спровођењем мера по важећим техничким прописима. Заштитом косина, изградњом потпорних, заштитних и обложних грађевина, као и изградњом дренажних система је неопходно деловати превентивно, у циљу спречавања појаве нових клизишта.

Одржавање горњег строја саобраћајница:

Правило 22.

Одржавање горњег строја друмских саобраћајница обухвата: чишћење коловозног застора, обезбеђење ефикасне евакуације воде са коловоза и планума, систематско уклањање прлина и деформација коловозног застора, санацију ударних рупа, итд.

Санирање оштећења се мора обавити одговарајућим материјалима и по утврђеном поступку за сваку врсту коловозног застора.

Одржавање и санација путних и пружних објеката:

Правило 23.

Одржавање мостова и надвожњака подразумева редовне прегледе објеката (лежишта, завртњеви, зглобови, дилатационе спојнице, гредни носачи, стубови, фундаменти) и радове на редовном одржавању.

Ако се редовним одржавањем уочена оштећења због свог обима не могу отклонити, у циљу спречавања угрожавања безбедности саобраћаја и стабилности објекта, неопходно је извршити санацију објекта на основу пројектне документације за санацију, сагласно техничким условима и прописима за пројектовање и одржавање мостова и других путних објеката на јавним путевима.

Правило 24.

Одржавање тунела подразумева спречавање негативног утицаја воде на тунелску облогу или земљани материјал иза облоге, односно превентивно спречавање прерасподеле подземних притисака и обезбеђење стабилности тунелске конструкције. Посебну пажњу обратити на одржавање, односно увођење електричних инсталација за осветљавање путних тунела. Обавезни су редовни прегледи објекта којима се контролишу: слободан профил тунела, стање тунелске обзиде, стање система за одводњавање итд.

4.3.2. ОПШТА ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ ХИДРОТЕХНИЧКИХ ИНСТАЛАЦИЈА И ОБЈЕКТА

Општа правила за изградњу хидротехничких инсталација и објеката примењују се на целој територији Града Краљева. Осим ових општих правила при планирању, пројектовању и изградњи хидротехничких постројења, инсталација, објеката и уређаја морају се поштовати одговарајући технички прописи и правила, закони и прописи који регулишу ову област, као и одредбе Одлуке о водоводу и канализацији („Сл. лист општине Краљево“, бр. 2/1998.).

4.3.2.1. Инсталације водовода и канализације

Правило 25.

Код пројектовања и изградње, обавезно је поштовање и примена свих важећих техничких прописа и норматива из ове области.

Правило 26.

Осим техничких услова надлежних јавних предузећа, при издавању локацијске дозволе, узети у обзир и Студију развоја водоводно–дистрибуционог система Краљева („Јарослав Черни“, Београд, 2000.), Студију развоја јединственог водоводног система општине Краљево („AS Consulting“, Београд, 2002.) и Стратегију

одвођења и третмана отпадних вода општине Краљево (ЈКП „Водовод“ Краљево, МСП, 2007.).

Правило 27.

Код пројектовања већих инфраструктурних објеката (постројења за захват чисте воде, постројења за пречишћавање отпадних вода, резервоари, колектори, дистрибутивни цевоводи итд.) неопходно је извршити консултације са министарством надлежним за послове грађевинарства или стручном службом ЈКП "Водовод", у зависности од надлежности за издавање локацијске дозволе.

Правило 28.

Водовод и канализација се морају трасирати тако да:

- не угрожавају постојеће или планиране објекте, као и планиране намене коришћења земљишта;
- да се подземни простор и грађевинска површина рационално користе;
- да се поштују прописи који се односе на друге инфраструктуре;
- да се води рачуна о геолошким особинама тла и подземним водама.

Правило 29.

Водовод трасирати једном страном коловоза, супротном од фекалне канализације, на одстојању 1,0m од ивичњака.

Правило 30.

Атмосферску канализацију трасирати осовином коловоза (или изузетно због постојећих инсталација или попречних падова коловоза – једном страном коловоза на одстојању 1,0m од ивичњака, у ком случају је фекална канализација трасирана осовином).

Правило 31.

Хоризонтално растојање између водоводних и канализационих цеви и зграда, дрвореда и других затечених објеката не сме бити мања од 2,5m.

Правило 32.

Растојање водоводних цеви од осталих инсталација (гасовод, топовод, електрокаблови и телефонски каблови) при укрштању не сме бити мање од 0,5m.

Правило 33.

Тежити да водоводне цеви буду изнад канализационих, а испод електро-каблова при укрштању.

Правило 34.

Полагање водовода или канализације у тротоару се може дозволити само изузетно, уз документовано образложење и са посебним мерама заштите.

Правило 35.

Уколико није могућа траса у оквиру регулативе саобраћајнице, водовод или канализацију водити границом катастарских парцела уз писмену сагласност оба корисника међних парцела.

Правило 36.

За пројектовање и изградњу хидротехничких инсталација ван граница ГУП-а, важе исте одредбе као и у градској зони, осим да се цеви положајно смештају у банкини (путно земљиште) асфалтираних и неасфалтираних путева, водећи рачуна о међусобном одстојању и укрштању са осталим инсталацијама, уз сагласност надлежних ЈКП. Уколико овај услов није могуће остварити, цеви постављати границом катастарских парцела уз писмено одобрење оба власника међних парцела.

Правило 37.

Минимална дубина укопавања цеви водовода и канализације је 1,0m од врха цеви до коте терена, а падови

према техничким прописима у зависности од пречника цеви.

Правило 38.

Минимално растојање ближе ивице цеви до темеља објеката је 1,5m.

Правило 39.

Табела 4.1. Минимално дозвољено растојање при паралелном вођењу са другим инсталацијама

Међусобно водовод и канализација	0.4
До гасовода	0.3
До електричних каблова	0.5
До топовода	0.5
До телефонских каблова	0.5

Правило 40.

Појас заштите око главних цевовода износи обострано најмање по 2,5m од спољне ивице цеви, а појас заштите око будућих магистралних цевовода од Лопатнице износи најмање по 5,0m од спољне ивице цеви. У појасу заштите није дозвољена изградња објеката, ни вршење радњи које могу загадити воду или угрозити стабилност цевовода.

Правило 41.

Забрањена је изградња објеката и сађење засада над разводном мрежом водовода или канализације. Власник непокретности која се налази испод, изнад или поред комуналних објеката (водовод, топовод) не може обављати радове који би ометали пружање комуналних услуга.

Правило 42.

Постављање подземних инсталација (водовод, канализација, електро и ПТТ мрежа...) испод зелених површина у урбанизованим зонама, вршити на растојању од мин. 2,0m од постојећег засада, а уз одобрење градског органа за раскопавање и враћање површина у првобитно стање.

Правило 43.

Црпне станице (како за воду, тако и за канализацију) постављају се у непосредној близини саобраћајница, на грађевинској парцели предвиђеној само за те сврхе. Габарити објекта се одређују у зависности од протока садржаја, капацитета, типа и броја пумпи. Величина грађевинске парцеле за црпне станице одређује се у зависности од зона заштите и обезбеђује се ограђивањем.

Правило 44.

Изградњи и реконструкцији водоводних и канализационих објеката може се приступити тек након израде инвестиционо–техничке документације и прибављања потребних сагласности и одобрења у складу са законским прописима. Изузетно, искључиво у случајевима и под условима прописаним Законом о планирању и изградњи, може се приступити радовима без потребне техничке документације.

Правило 45.

Зона непосредне заштите око резервоара, црпних станица, инсталација за поправак квалитета воде, комора за прекид притиска и дубоко бушених бунара, обухвата најмање 10m од објекта. Ова зона се обезбеђује ограђивањем и може се користити само као сенокос.

4.3.2.2. Инсталације и објекти водовода

Осим заједничких правила за цеви водовода и канализације, за водоводне инсталације и објекте важи и:

Правило 46.

РВС „Лопатница“ ће се градити на основу посебних услова издатих од надлежних министарстава, као објекат из

члана 133. Закона о планирању и изградњи.

Правило 47.

Водоводну мрежу градити у прстенастом систему.

Правило 48.

Минимални пречник водоводне цеви на градском подручју одређује ЈКП „Водовод“, али би требало тежити да у свим градским улицама буде $\min \phi 100\text{mm}$ (због противпожарне заштите објеката), као и у сеоским насељима за која је предвиђена противпожарна резерва у резервоарима, у складу са техничким условима ЈКП „Водовод“ који се прибављају уколико се инсталација гради на подручју где већ постоји водоводна и канализациона инсталација у власништву ЈКП „Водовод“ или се ЈКП „Водовод“ стара о њој, односно када се ради о инсталацији коју ће по прибављању употребне дозволе преузети ЈКП „Водовод“.

Правило 49.

За кућне водоводне прикључке пречника већег од 50mm, обавезни су одвојци са затварачем.

Правило 50.

Сва домаћинства прикључена на јавни водовод од стране ЈКП „Водовод“, морају евидентирати потрошњу санитарне воде. Свака стамбена зграда, односно део стамбене зграде који има засебан улаз и чини посебну грађевинску целину, и пословна просторија, а који се снабдевају из јавног водовода, морају имати посебан водомер за евидентирање утрошене воде. Водомер мора бити смештен у посебно изграђен шахт и испуњавати прописане стандарде, техничке нормативе и норме квалитета, као и услове које одређује ЈКП „Водовод“. Положајно, водомерни шахт постављати мах 2,0m од регулационе линије. Радове на прикључењу објеката на јавни градски водовод овлашћено је да изводи искључиво ЈКП „Водовод“.

Правило 51.

Пролаз водоводних цеви кроз ревизионе шахте и друге објекте канализације није дозвољен. Пролазак инсталација канализације кроз водомерни шахт није дозвољен.

Правило 52.

Тежити да на прелазу преко водотока и канала водоводне цеви буду изнад корита. У изузетним случајевима (прелаз испод реке, канала, саобраћајница и сл.) цеви се морају водити у заштитној цеви.

Правило 53.

Противпожарна заштита у насељима се омогућава изградњом противпожарних хидраната на водоводној мрежи. Цеви морају бити минималног пречника 100mm, у прстенастом систему. Изузетно се дозвољавају слепи кракови цевовода дужине до 180m. Хидранти пречника 80mm или 100mm се постављају на максималној удаљености од 80m, тако да се пожар на сваком објекту може гасити најмање са два хидранта. Удаљеност хидраната од објекта је минимално 5m, а највише 80m.

Правило 54.

Уколико се хидрантска мрежа напаја водом из водоводне мреже чији је притисак недовољан ($\min. 2,5$ бар), предвиђају се уређаји за повишење притиска. Уређај се поставља у објекат који се штити од пожара или у посебно изграђен објекат, у складу са прописима из ове области.

Правило 55.

Забрањено је извођење физичке везе градске водоводне мреже са мрежама другог изворишта: хидрофори, бунари, пумпе...

Правило 56.

Јавне чесме на територији Града морају бити уређене, а квалитет воде се мора редовно контролисати од стране Завода за заштиту здравља.

4.3.2.3. Инсталације и објекти канализације

Осим заједничких правила за цеви водовода и канализације, за канализационе инсталације и објекте важи:

Правило 57.

Постројење за пречишћавање отпадних вода ће се градити на основу посебних услова издатих од надлежних министарстава, као објекат из члана 133. Закона о планирању и изградњи.

Правило 58.

Минимални пречник уличне фекалне канализације је $\phi 200\text{mm}$, а кућног прикључка $\phi 150\text{mm}$. Падови цевовода су према важећим прописима из ове области, у складу са техничким условима ЈКП „Водовод“ који се прибављају уколико се инсталација гради на подручју где већ постоји водоводна и канализациона инсталација у власништву ЈКП „Водовод“ или се ЈКП „Водовод“ стара о њој, односно када се ради о инсталацији коју ће по прибављању употребне дозволе преузети ЈКП „Водовод“.

Правило 59.

У инсталације фекалне канализације забрањено је испуштати или убацивати све што може оптеретити ову инсталацију и рад постројења за пречишћавање отпадних вода или штетно деловати на људе и околину.

Правило 60.

Не дозвољава се мешање отпадних и атмосферских вода. За одвођење атмосферских вода предвиђа се изградња атмосферске канализације или се прикупљене атмосферске воде са локације могу упустити у отворене канале поред саобраћајница или у затрављене површине у оквиру локације.

Правило 61.

Минимални пречник атмосферске уличне канализације је $\phi 300\text{ mm}$, а дубине и падови према прописима из ове области, у складу са техничким условима ЈП „Водовод“, а минимални кућни прикључци су такође $\phi 300\text{mm}$.

Правило 62.

Забрањена је изградња понирућих бунара.

Правило 63.

За одвођење атмосферских вода са површина улица и тргова, постављају се сливници са таложницима. Минимално растојање је 50–100m (за мале падове), односно око 30m (за саобраћајнице са великим нагибима).

Правило 64.

Уколико су површине асфалта зауљене (у оквиру бензинских станица, индустријских локација и сл.), обавезно је предвидети изградњу сепаратора уља и масти пре испуштања атмосферских вода или вода од прања платоа у атмосферску канализацију. Димензионисање сепаратора је у зависности од зауљене површине локације, и врши се у складу са прописима из ове области.

Правило 65.

Испуштање атмосферске канализације у реципијент врши се обавезно уградњом уставе (жабљег поклопца) на испусту, да би се спречио улаз великих вода реципијента у инсталације канализације, а тиме и плављење узводних насеља.

4.3.2.4. Водопривредни објекти

Правило 66.

Град штитити од поплава за ранг вода Q1%, а друге објекте и површине у складу са водопривредном основом.

Правило 67.

Пројекте регулације река радити у функцији заштите обала.

Правило 68.

У инундационом подручју је забрањена свака градња, осим отворених спортских терена без ограда и трибина

(партерни објекти).

Правило 69.

Грађевинска линија објеката високоградње од ивице регулисаног корита за велику воду је на удаљености мин 3,0m. Дозвољава се изградња саобраћајница, приступних путева, пешачких и бициклических стаза и на мањој удаљености (у неким случајевима и по круни одбрамбеног насипа), али уз претходне консултације и сагласности са ЈВП „Србијаводе“.

4.3.3. ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Правила за изградњу и реконструкцију подземне и надземне електроенергетске мреже и трансформаторских станица 10/0,4kV/kV.

Правило 70.

Каблови и ваздушни електроенергетски водови трасирају се тако:

- а) да не угрожавају постојеће или планиране објекте, као и планиране намене коришћења земљишта;
- б) да се подземни простор и грађевинска површина рационално користе;
- ц) да се поштују прописи који се односе на друге инфраструктуре;
- д) да се води рачуна о геолошким особинама тла, подземним и питким водама.

Правило 71.

Електроенергетску мрежу трасирати, уколико је то могуће, у зеленом појасу у оквиру регулативе саобраћајнице, или у тротоарима.

Полагање каблова у коловозу може се дозволити само изузетно, уз документовано образложење и са посебним мерама заштите.

Уколико није могуће трасирати каблове у оквиру регулативе саобраћајнице, каблове водити границом катастарских парцела уз сагласност корисника парцела.

Правило 72.

Електроенергетска мрежа може бити подземна или надземна, високонапонска или нисконапонска.

Правило 73.

Подземна електроенергетска мрежа изводи се нисконапонским или високонапонским кабловима намењеним за слободно полагање у ров на минималној дубини од 0,8m у свему према техничким прописима за полагање каблова у ров.

Електроенергетски каблови полажу се, по правилу, у појасу ширине 1m на растојању од 0,5m од регулационе односно грађевинске линије. Ако се регулациона и грађевинска линија међусобно не подударају каблови се могу полагати и у појасу између регулационе и грађевинске линије.

Испод асфалтираних површина, путева, пруга, речних корита и на другим местима где може доћи до механичких оштећења каблова користе се заштитне ПВЦ цеви и кабловска канализација.

Правило 74.

Кабловска канализација се изводи од бетонских цеви, кабловица, са по 4 отвора $\phi 100\text{mm}$ (за каблове 1kV и 10kV) постављених на бетонску постељицу дебљине 10cm. У најчешћој изведби кабловска канализација се ради са 2 x 4 отвора, а изузетно и више (3x4 или 4x4) или мање (1x4 или 1x2) у рову прописних димензија (ширина 0,7m; дубина 1,1m–1,5m зависно од броја кабловица).

Кабловска канализација би требало да буде дужа од коловоза за 0,5m–1m са обе стране коловоза испод кога се поставља. Ако траса кабла пресеца и тротоар и има наставак у зеленом појасу, кабловску канализацију завршити у зеленом појасу.

Размак од горње површине кабловске канализације до коте коловоза требало би да буде најмање 0,8m.

Правило 75.

При постављању каблова у ров остварују се следећа минимална растојања од осталих инфраструктурних и грађевинских елемената:

- а) Минимално растојање каблова од темеља објеката је 0,5m, а од осе дрвореда 2m ;
- б) кабл 10kV–кабл 10kV, 10cm код паралелног вођења, а 30cm код укрштања;
- в) кабл 10kV–кабл 1kV, 7cm код паралелног вођења, а 30cm код укрштања;
- г) електро енергетски кабл–ТТ кабл, 0,5m код паралелног вођења, а код укрштања 0,3m за каблове напона 250V према земљи, односно 0,5m за напоне према земљи веће од 250V, а угао укрштања требало би да буде што ближе вредности од 90°, а најмање 45°, односно уз посебну дозволу предузећа за телекомуникације 30°. Енергетски кабл се поставља испод ТТ кабла;
- д) електро енергетски кабл–водоводна или канализациона цев, 0,5m код паралелног вођења, односно 0,4m за 10kV–не и 0,3m за 1kV–не каблове код укрштања,
- ђ) електро енергетски кабл–топловод, 0,7m код паралелног вођења, а 0,8m код укрштања;
- е) електро енергетски кабл гасовод, паралелно вођење није дозвољено, а 0,8m код укрштања.

Правило 76.

Уколико код паралелног вођења или укрштања енергетских каблова са осталим инфраструктурним објектима није могуће остварити услове из претходног правила, потребно је применити следећу заштиту:

- а) код укрштања и паралелног вођења енергетског и ТТ кабла потребно је енергетски кабл провући кроз заштитну цев, али и тада би требало остварити минимално растојање од 0,3 ;
- б) код укрштања са водоводним и канализационим цевима потребно је енергетски кабл провући кроз заштитну цев;
- в) код укрштања енергетског кабла са топловодом потребно је учинити да топлотни утицај топловода не буде већи од 200°С, а то се чини уградњом металних екрана између енергетског кабла и топловода или појачаном изолацијом топловода, или применом посебне кабловске кошуљице за затрпавање кабла и топловода (нпр. мешавина шљунка следећих гранулација и процентуалног учешћа у мешавини: до 4mm–70%, од 4mm до 8mm–15% и од 8mm до 16mm–15%);
- г) код укрштања енергетског кабла са гасоводом потребно је енергетски кабл положити у заштитну цев дужине најмање 2m са обе стране укрштања, али и тада би требало остварити мин. растојање од 0,3m.

Правило 77.

Трасе каблова обележити реперима и одговарајућим ознакама.

а) Дуж трасе кабла на регулисаном терену поставити ознаке у нивоу терена које обележавају: кабл у рову, кривину, односно промену правца трасе, кабловску спојницу, кабловску канализацију, укрштање каблова са водоводним и канализационим цевима, ТТ кабловима, топловодом, гасоводом и сл. Ознаке радити од металних плочица са подацима о типу, пресеку и напонском нивоу кабла, постављеним на прописаним растојањима.

б) Дуж трасе кабла на нерегулисаном терену трасу кабла обележити бетонским стубићима са утиснутом „муњом“ и напонским нивоом кабла, на растојањима од 25–30m.

Кабловске ознаке постављати у оси трасе изнад кабла, изнад спојнице, изнад тачке укрштања и изнад крајева кабловске канализације.

Геодетско снимање трасе кабла врши се пре затрпавања рова у року од 24h по завршеном полагању кабла.

Правило 78.

Надземна електроенергетска мрежа (називног напона од 1 kV–400kV) изводи се у виду надземних електроенергетских водова који подразумевају скуп свих делова који служе за надземно вођење проводника који преносе и разводе електричну енергију: проводници, заштитна ужад, земљоводи, уземљивачи, изолатори, носачи, конзоле, стубови и темељи.

Правило 79.

При приближавању високонапонских водова разним објектима, односно преласку водова преко објеката сигурносна висина и сигурносна удаљеност потребно је испоштовати све услове из одговарајућих прописа, стандарда и техничких препорука.

Правило 80.

При приближавању нисконапонских водова или самоносивих кабловских снопова (СКС) разним објектима, односно преласку водова преко објеката сигурносна висина и сигурносна удаљеност потребно је испоштовати све услове из одговарајућих прописа, стандарда и техничких препорука.

Правило 81.

Трансформаторске станице 10/0,4kV могу се градити у блоковима претежно колективне градње, мешовитим блоковима, блоковима индивидуалног становања, у приградским насељима, сеоским зонама, зонама привредних делатности, у оквиру објеката или на слободном простору у оквиру блока као подземни или надземни објекат (монтажни или зидани) или стубна трафостаница.

ТС 10/0,4kV у оквиру објекта и подземни објекти могу се градити на основу решења којим се одобрава извођење радова.

Правило 82.

Трансформаторске станице 10/0,4kV у зонама које представљају просторно–културно–историјску целину могу се градити уз одобрење надлежног Завода за заштиту споменика културе.

ТС 10/0,4kV могу се градити на основу решења о грађевинској дозволи.

Правило 83.

Трансформаторске станице 10/0,4kV у зонама зелених јавних површина граде се као подземни или изузетно као приземни објекти. Објекти ТС 10/0,4kV граде се на основу грађевинске дозволе.

Правило 84.

Зидани или монтажни објекат ТС 10/0,45kV је површине до 25m², зависно од типа и капацитета. ТС 10/0,4kV се не ограђују и немају заштитну зону.

Правило 85.

За ТС 10/0,4kV прописан је максимални ниво буке од 40db дању и 35db ноћу.

Због спречавања негативног утицаја на животну средину у случају хаварија због изливања трафо–уља, потребно је испод трансформатора изградити јаме за скупљање истог.

Правило 86.

До ТС 10/0,4kV (подземне, приземне или стубне) потребно је обезбедити приступни пут минималне ширине 2,5m до најближе јавне саобраћајнице за приступ теренског возила.

Правило 87.

За постављање ТС 10/0,4kV у постојећи објекат потребно је прибавити сагласност власника–корисника станова или пословног простора.

За прислањање ТС 10/0,4kV уз постојећи објекат потребно је прибавити сагласност власника–корисника станова или пословног простора чији се прозорски отвори налазе на страни зграде уз коју се поставља ТС.

Правило 88.

ТС 10/0,4kV мора да има положај такав да не угрожава прегледност, безбедност и сигурност кретања свих учесника у саобраћају.

Правило 89.

До ТС 10/0,4kV у блоковима индивидуалног становања, зонама привредне делатности, приградским насељима, селима и викенд зонама куџа за одмор могуће је изградити прикључне 10kV–не и 1kV–не електроенергетске водове у виду подземних и надземних водова, а у блоковима претежно колективног становања, мешовитим блоковима, зонама које представљају просторно–културно–историјску целину и зонама зелених јавних површина могуће је прикључне водове изградити само у виду подземних електроенергетских водова.

Правило 90.

Код пројектовања и изградње ТС 10/0,4kV и електроенергетских објеката напонског нивоа 1kV и 10kV обавезно је поштовање и примена свих важећих техничких прописа и норматива из ове области.

Правило 91.

Типске објекте поставити тако да се на најбољи начин уклопе у околни амбијент, а зидане објекте избором фасадних материјала, текстура и боја максимално уклопити у околни амбијент.

Правило 92.

Стубне ТС 10/0,4kV обавезно постављати на армирано–бетонским стубовима димензионисаним према величини трансформатора са темељом од бетона марке бар МБ 20 и електроопремом на стубу која садржи ВН опрему, НН опрему са разводним орманом који поседује и простор за смештај опреме за јавну расвету. Код постављања стубова, стубних ТС 10/0,4kV и опреме обавезно применити све врсте заштите од опасности и елементарних непогода које се могу појавити на овим објектима.

Правило 93.

Растојање стубова стубних трафо–станица 10/0,4kV код укрштања далековода са јавним путем износи најмање висину стуба, а код паралелног вођења најмање 40m од аутопута и магистралног пута, 20m од регионалног пута и 10m од локалног и некатегорисаног пута, рачунајући од спољне ивице земљишног појаса.

Правило 94.

Монтажне и бетонске ТС 10/0,4kV радити са одговарајућим темељима, носачима трансформатора, кровном конструкцијом, вратима са отварањем изнутра без кључа, жалузинама и другом опремом за ефикасно хлађење, тротоаром, поклопцима отвора у поду и осталом сигурносном и заштитном опремом која обезбеђује високу безбедност и сигурност у раду, као и заштиту од свих могућих опасности и елементарних непогода.

4.3.4. ПРАВИЛА ГРАДЊЕ ТЕРМОЕНЕРГЕТСКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Општа правила градње објеката топлификације:

Правило 95.

Топловод се мора трасирати тако да:

- не угрожава постојеће или планиране објекте, као и планиране намене коришћења земљишта;
- да се подземни простор и грађевинска површина рационално користе;
- да се поштују прописи који се односе на друге инфраструктуре;
- да се води рачуна о геолошким особинама тла, подземним и питким водама.

Правило 96.

Топловод трасирати уколико је то могуће, у зеленом појасу у оквиру регулативе саобраћајнице, или у тротоарима. Полагање топловода у коловозу се може дозволити само изузетно, уз документовано

образложење и са посебним мерама заштите.

Уколико није могућа траса у оквиру регулативе саобраћајнице, топловод води границом катастарских парцела уз сагласност корисника парцела.

Правило 97.

Топловоди се по правилу воде подземно. На територији индустријских предузећа или неким изузетним случајевима (прелаз преко реке, канала и сл.) топловод се може водити и надземно.

Правило 98.

Подземни топловод води према важећим стандардима и прописима.

Општа правила градње објеката гасификације

А) Општа правила грађења за магистрални гасовод и пратеће објекте

Правило 99.

Магистрални гасовод се по правилу гради изван насељених места, ограђених комплекса радних организација, железничких станица, заштитних подручја за питке и лековите воде и војних објеката.

Правило 100.

У појасу ширине од 5m на једну и другу страну, рачунајући од осе цевовода забрањено је садити биље чији корени досежу дубину већу од 1m, односно за које је потребно да се земљиште обрађује дубље од 0.5m.

Правило 101.

У појасу ширине 30m на једну и другу страну од осе гасовода, забрањено је градити зграде намењене за становање или боравак људи, без обзира на то у који је разред појас цевовода сврстан.

Изузетно од наведеног, зграде намењене за становање или боравак људи могу се градити у појасу ужем од 30m ако је градња била предвиђена претходном планском документацијом пре пројектовања гасовода и ако се примене посебне мере заштите, с тим да је најмање растојање насељене зграде од гасовода мора бити и то:

- за пречник гасовода до 125mm–10m;
- за пречник гасовода од 125mm до 300 mm–15m;
- за пречник гасовода од 300mm до 500 mm–20m;
- за пречник гасовода већи од 500mm–30 m.

Правило 102.

Густина насељености одређује се у заштитном појасу цевовода ширине од по 200m са сваке стране, рачунајући од осе цевовода, и у дужини јединице појаса цевовода.

Према густини насељености појас цевовода сврстава се у четири разреда и то:

- у први разред–појас цевовода на коме се на јединици појаса цевовода налази до шест стамбених зграда нижих од 4 спрата;
- у други разред–појас цевовода на коме се на јединици појаса цевовода налази више од шест, а мање од двадесет осам стамбених зграда нижих од четири спрата;
- у трећи разред–појас цевовода на коме се на јединици појаса цевовода налази двадесет осам или више стамбених зграда нижих од четири спрата или на ком се налазе пословне, индустријске, услужне, школске, здравствене и сличне зграде и јавне површине као што су: игралишта, шеталишта, рекреациони терени, отворене позорнице, спортски терени, сајмишта, паркови и сличне површине, на којима се трајно или привремено задржава више од двадесет људи, а налазе се на удаљености мањој од 100m од осе цевовода;
- у четврти разред–појас на ком на јединици појаса цевовода преовлађују четвороспратне или вишеспратне зграде.

Правило 103.

При прелазу цевовода из појаса вишег разреда у појас нижег разреда морају се обезбедити услови прописани за појас вишег разреда и то на дужини од 200m дуж цевовода, рачунајући од последњег објекта из појаса вишег разреда ако је тај објекат четвороспратна или вишеспратна стамбена зграда или група стамбених зграда, односно на дужини од 100m, рачунајући од последњег објекта из појаса трећег разреда.

Правило 104.

Постројења и уређаји на гасоводу морају бити изведени према важећим стандардима и прописима.

Правило 105.

Мерне, регулационе и мерно–регулационе станице (у даљем тексту: станице) са инсталацијама за мерење и регулацију гаса, могу бити изграђене у грађевинском објекту или на отвореном простору и морају бити ограђене заштитном оградом.

Станице за природни гас могу се изузетно изградити и на грађевинском објекту или уз његов зид, с тим што кров, односно зид грађевинског објекта, не сме да пропушта природни гас, не сме да има отворе и мора издржати једна час у случају пожара.

Станице за природни гас не смеју се градити на стамбеним зградама или уз њихове зграде.

Б) Општа правила грађења за градски и дистрибутивни гасовод и пратеће објекте

Правило 106.

Општа правила градње за градски и дистрибутивни гасовод дефинисана су важећим стандардима и прописима, као и општинском одлуком.

4.3.5. ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНЕ МРЕЖЕ

Правила за изградњу фиксне телекомуникационе мреже (истурене претплатничке јединице, транспортне мреже, приступне мреже, аутоматске телефонске централе–у даљем тексту АТС и кабловски дистрибутивни системи–у даљем тексту KDS)

Правило 107.

Објекти АТЦ–а, у оквиру постојећег габарита, могу претрпети замену постојеће телекомуникационе опреме и каблова новом телекомуникационом опремом и кабловима већег капацитета и уградњу КДС опреме.

Правило 108.

Кабловска телекомуникациона канализација за постављање телекомуникационих каблова и телекомуникациони каблови положени директно у земљу у зонама привредне делатности, блоковима колективне градње, градским и приградским насељима, су подземни објекти који се гради на слободном простору и у јавној површини.

У зонама које представљају просторно–културно–историјску целину могу се градити по условима и одобрењу надлежног Завода за заштиту споменика културе.

Кабловска телекомуникациона канализација и телекомуникациони каблови положени директно у земљу се граде на основу решења о грађевинској дозволи које издаје орган надлежан за издавање грађевинске дозволе.

Правило 109.

Објекти за смештај мултисревисних чворова, WLL, CDMA, ViMAX и KDS опреме (у даљем тексту објекти за смештај телекомуникационе опреме) у зонама привредне делатности, блоковима колективне градње, блоковима индивидуалног становања, у приградским насељима и селима градити у оквиру објеката, изузетно на слободном простору у јавној површини као типски приземни или на стубу.

У зонама које представљају просторно–културно–историјску целину могу се градити по условима и одобрењу

надлежног Завода за заштиту споменика културе.

Објекти за смештај телекомуникационе опреме могу се градити на основу решења за извођење радова, органа надлежног за издавање грађевинске дозволе.

Правило 110.

Објекти за смештај телекомуникационе опреме у зонама зелених јавних површина граде се као подземни или изузетно као приземни објекти.

Објекти за смештај телекомуникационе опреме у зонама зелених јавних површина могу се градити на основу одобрења за градњу.

Правило 111.

Приземни објекат за смештај телекомуникационе опреме је површине до 50m². Објекат може бити ограђен ако је монтажни, а зидани објекти не морају бити ограђени. Око објекта нема заштитне зоне.

Правило 112.

До објекта за смештај телекомуникационе опреме потребно је обезбедити приступну пешачку стазу минималне ширине 1,5m до најближе јавне саобраћајнице.

Правило 113.

За постављање објекта за смештај телекомуникационе опреме у постојећи објекат потребно је прибавити сагласност власника–корисника станова или пословног простора.

За прислањање објекта за смештај телекомуникационе опреме уз постојећи објекат потребно је прибавити сагласност власника–корисника станова или пословног простора чији се прозорски отвори налазе на страни зграде уз коју се поставља телекомуникациони објекат.

Правило 114.

Објекат за смештај телекомуникационе опреме мора да има положај такав да не угрожава прегледност, безбедност и сигурност кретања свих учесника у саобраћају.

Правило 115.

Транспортне, приступне и КДС мреже граде се подземним и надземним водовима у блоковима индивидуалног становања, мешовитим блоковима, зонама привредне делатности, приградским насељима, селима и викенд зонама кућа за одмор, а у блоковима претежно колективног становања, зонама које представљају просторно–културно–историјску целину и зонама зелених јавних површина, могуће је прикључне водове изградити само у виду подземних електроенергетских водова.

Правило 116.

Телекомуникациона канализација гради се где је већа концентрација телекомуникационих водова.

Телекомуникациони водови могу да се постављају и кроз заштитне цеви и канализацију других инфраструктурних система, ако то одговарајући прописи дозвољавају, уз сагласност власника.

Правило 117.

Подземни телекомуникациони водови транспортне, приступне, КДС мреже и телекомуникационе канализације постављају се испод јавних површина (тротоарски-пешачки простор, слободне површине, зелене површине, паркинг–простор и изузетно саобраћајница) и испод грађевинских парцела уз сагласност власника–корисника.

Правило 118.

Подземни телекомуникациони каблови полажу се у ров ширине 0,4m на дубини од 0,8m до 1m према важећим техничким прописима за полагање ТТ каблова у ров.

Код приближавања и укрштања ТТ каблова са осталим инфраструктурним објектима потребно је остварити следеће минималне размаке:

- са водоводном цеви код укрштања 0,5m, а код паралелног вођења 0,6m,
- са канализационом цеви код укрштања 0,5m, а код паралелног вођења 0,5m,
- са електроенергетским каблом до 10kV код укрштања 0,5m, а код паралелног вођења 1m,
- од регулационе линије 0,5m,
- од упоришта електроенергетских водова до 1kV 0,8m.

Правило 119.

Код приближавања подземног телекомуникационог вода темељу електроенергетског стуба, хоризонтална сигурносна удаљеност износи 0,8m (не мање од 0,3m) уколико је телекомуникациони вод механички заштићен.

Правило 120.

Надземни телекомуникациони водови постављају се на стубове. Стубови се постављају на јавним површинама или на грађевинским парцелама уз сагласност власника–корисника.

Надземни телекомуникациони водови могу се постављати и на стубове нисконапонске електроенергетске мреже уз сагласност власника, и ако то прописи дозвољавају за конкретне случајеве, тако што се телекомуникациони вод поставља испод нисконапонског електроенергетског вода.

Вертикални размак између тих водова у глави стуба не сме бити мањи од 1m за случај неизолованих проводника електроенергетског вода, односно 0,6m за случај електроенергетског вода са изолованим проводницима. Вертикални размак у средини распона мора бити на сигурносној удаљености, не мањој од 0,6m. НН електроенергетски вод са изолованим проводницима и телекомуникациони вод могу се поставити у истој хоризонталној равни тако да размак између њих мора бити једнак сигурносној удаљености, а најмање 0,4m.

При приближавању и укрштању телекомуникационог и НН надземног електроенергетског вода са изолованом проводницима на истом стубу најмањи сигурносни размак између тих водова износи 0,2m.

Ако се уземљење електроенергетског и телекомуникационог вода врши на истом стубу земљовод телекомуникационог вода мора бити изолован, а уземљивачи удаљени један од другог најмање 3,0m.

Правила за изградњу и реконструкцију мобилне телекомуникационе мреже

Правило 121.

У оквиру постојећег габарита објекти могу претрпети замену постојеће телекомуникационе опреме и каблова новом телекомуникационом опремом и кабловима већег капацитета.

Правило 122.

Антенски стубови за смештај антенских система мобилне телекомуникационе мреже, базних радио станица WLL, CDMA и ViMAX мреже, радио–релејних станица у зонама привредне делатности, блоковима колективне градње, блоковима индивидуалног становања, у приградским насељима, селима и ненасељеним подручјима могу се градити на слободном простору и у јавним површинама.

У зонама које представљају просторно–културно–историјску целину могу се градити по условима и одобрењу надлежног Завода за заштиту споменика културе.

Антенски стубови се граде на основу решења о грађевинској дозволи које издаје орган надлежан за издавање грађевинске дозволе.

Правило 123.

Објекти за смештај уређаја мобилне телекомуникационе мреже, контролера базних радио станица, базних радио станица WLL, CDMA и ViMAX мреже, радио–релејних станица, антена, малих антенских стубова и антенских носача у зонама привредне делатности, блоковима колективне градње, блоковима индивидуалног становања, у приградским насељима, селима и ненасељеним подручјима могу се градити у оквиру објеката, на слободном простору и у јавним површинама.

У зонама које представљају просторно–културно–историјску целину могу се градити по условима и одобрењу надлежног Завода за заштиту споменика културе.

Објекти за смештај уређаја мобилне телекомуникационе мреже, контролера базних радио станица, базних радио станица WLL, CDMA и ViMAX мреже, радио–релејних станица, антена, антенских стубова и антенских носача у овиру објеката или изграђених антенских стубова у слободном простору или јавним површинама могу се градити на основу решења за извођење радова, органа надлежног за издавање грађевинске дозволе.

Правило 124.

Надземни објекат за смештај мобилне телекомуникационе опреме и антенских стубова са антенама поставља се на комплекс максималне површине од 100m². Комплекс мора бити ограђен и око њега нема заштитне зоне.

У комплекс се постављају антенски стубови са антенама, а на тлу се постављају контејнери базних станица. Контејнери базних станица не могу да заузму више од 50% површине комплекса.

Напајање објекта за смештај телекомуникационе опреме електричном енергијом вршиће се из постојеће НН мреже 1kV.

Правило 125.

До објекта за смештај телекомуникационе опреме потребно је обезбедити приступни пут минималне ширине 3 m до најближе јавне саобраћајнице.

Слободне површине комплекса морају се озеленити.

Правило 126.

За постављање објекта за смештај мобилних централа, контролора базних радио станица, базних радио станица, радио–релејних станица, антена, антенских стубова и антенских носача у или на постојећи објекат потребно је прибавити сагласност власника–корисника станова или пословног простора.

За прислањање објекта за смештај мобилних централа, контролора базних радио станица, базних радио станица, радио релејних станица, антена, антенских стубова и антенских носача уз постојећи објекат потребно је прибавити сагласност власника–корисника станова или пословног простора чији се прозорски отвори налазе на страни зграде уз коју се поставља објекат мобилне телекомуникационе мреже.

Правило 127.

Објекат за смештај мобилних централа, контролора базних радио станица, базних радио станица, радио–релејних станица, антена, антенских стубова и антенских носача да има положај такав да не угрожава прегледност, безбедност и сигурност кретања свих учесника у саобраћају.

Антене које се постављају на фасаде постојећих објеката морају бити у складу са бојом и архитектонским изгледом фасаде.

Правило 128.

Приступни телекомуникациони водови за повезивање мобилних централа и базних радио станица граде се подземно на целој територији Града Краљева.

Правило 129.

Подземни приступни водови и телекомуникациона канализација граде се где је већа концентрација телекомуникационих водова.

Телекомуникациони водови мреже мобилне телефоније могу да се постављају и кроз заштитне цеви и канализацију других инфраструктурних система, ако то одговарајући прописи дозвољавају, уз сагласност власника.

Правило 130.

Подземни приступни водови и телекомуникациона канализација постављају се испод јавних површина

(тротоарски простор, слободне површине, зелене површине, пешачке стазе, паркинг простор и изузетно саобраћајница) и испод грађевинских парцела уз сагласност власника–корисника.

Правило 131.

Подземни ТТ каблови полажу се у ров ширине 0,4m на дубини од 0,8m до 1m према важећим техничким прописима за полагање ТТ каблова у ров.

Код приближавања и укрштања ТТ каблова са осталим инфраструктурним објектима потребно је остварити следеће минималне размаке:

- са водоводном цеви код укрштања 0,5m, а код паралелног вођења 0,6m;
- са канализационом цеви код укрштања 0,5m, а код паралелног вођења 0,5m;
- са електроенергетским каблом до 10kV код укрштања 0,5m, а код паралелног вођења 1m;
- од регулационе линије 0,5m;
- од упоришта електроенергетских водова до 1kV 0,8m.

Правило 132.

Код приближавања подземног телекомуникационог вода темељу електроенергетског стуба, хоризонтална сигурносна удаљеност износи 0,8m (не мање од 0,3m) уколико је телекомуникациони вод механички заштићен.

Правило 133.

Надземни телекомуникациони водови постављају се на стубове. Стубови се постављају на јавним површинама или на грађевинским парцелама уз сагласност власника–корисника.

Надземни телекомуникациони водови могу се постављати и на стубове нисконапонске електроенергетске мреже уз сагласност власника (испоручиоца електричне енергије), и ако то прописи дозвољавају за конкретне случајеве, тако што се телекомуникациони вод поставља испод нисконапонског електроенергетског вода.

Вертикални размак између тих водова у глави стуба не сме бити мањи од 1m за случај неизолованих проводника електроенергетског вода, односно 0,6m за случај електроенергетског вода са изолованим проводницима. Вертикални размак у средини распона мора бити на сигурносној удаљености, не мањој од 0,6m.

НН електроенергетски вод са изолованим проводницима и телекомуникациони вод могу се поставити у истој хоризонталној равни тако да размак између њих мора бити једнак сигурносној удаљености, а најмање 0,4m.

При приближавању и укрштању телекомуникационог и НН надземног електроенергетског вода са изолованом проводницима на истом стубу најмањи сигурносни размак између тих водова износи 0,2m.

Ако се уземљење електроенергетског и телекомуникационог вода врши на истом стубу земљовод телекомуникационог вода мора бити изолован, а уземљивачи удаљени један од другог најмање 3m.

4.3.6. ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА СЕОСКОГ ДВОРИШТА

Правило 134.

Основни садржаји сваког сеоског насеља су дворишта. Код свих категорија насеља дворишта одређују карактер урбанистичке структуре села.

Организација сеоског дворишта требало би да се одвија у оквиру грађевинског подручја сеоских насеља уз пут или улицу. Препорука је да се нова дворишта формирају или у близини сеоског центра или уз трасе постојећих или новопланираних насељских путева. Избежавати формирање нових сеоских кућишта потпуно изолованих ван насељских групација и саобраћајница.

Дворишта морају бити функционално организована, да омогуће удобност становања, пруже основне хигијенске услове живота и рада и да задовоље естетску функцију.

Организација сеоских дворишта зависиће и од места насеља које оно заузима у хијерархијској структури, као и од морфолошког типа насеља. У секундарним центрима и приградским насељима биће доминантно непољопривредно становништво, што ће условити постојање претежно непољопривредних домаћинстава. Мешовита, а посебно пољопривредна биће заступљена у мањем обиму. У селима са сеоским центром и примарним насељима претежно ће бити мешовито и пољопривредно становништво, тако да ће и организација дворишта бити у складу са категоријом становништва.

Правило 135.

На подручју Града Краљева, а у зависности од привредних активности у сеоским насељима биће три основна типа (са варијацијама) дворишта:

- Пољопривредно,
- Мешовито,
- Непољопривредно.

Приликом одређивања локација за нове објекте на селу у оквиру сеоских домаћинстава и изради локацијске дозволе за њихову изградњу потребно је задржати традиционалну поделу и организацију на кућно двориште, економско двориште и башту. Објекти за потребе сеоског домаћинства могу се градити на слободном простору у оквиру постојећег домаћинства, на простору проширене окућнице или на простору локације која се одређује формирањем новог домаћинства. Приликом изградње нових објеката на селу тежити да се сачувају стари објекти који имају амбијенталну вредност и који се могу реконструисати.

На сеоском пољопривредном двориштву обављају се две основне функције и то становање и производња. Код ових дворишта највећу површину имаће економски део дворишта.

Сеоска домаћинства која су мешовита имаће мање развијен економски део дворишта.

Непољопривредно становништво имаће двориште без економског дела или са њим веома мале површине.

Правило 136.

Да би дворишта могла да буду организована на повољан начин и као таква да функционишу, морају да задовоље одређене критеријуме као што су величина парцеле, ширина фронта, диспозиција објеката у дворишту у зависности од намене и др.

Табела 4.2. Оптималне величине делова дворишта и ширина фронта парцеле

Врста сеоског домаћинства	Укупно м ²	Стамбени део м ²	Економски део м ²	Окућница м ²	Ширина фронта м
Непољопривредна	400-600	400-600			15.0
Мешовита	600-1200	400-600	200-400	400-600	15.0-20.0
Пољопривредна	1200-2500	400-600	800-1400	MAX 500	Више од 20.0

Правило 137.

Поред величине и димензија парцеле значајан је и облик парцеле на којима се организују сеоска дворишта. Најповољнији облик парцеле је правоугаони облик, који је ужом страном ослоњен на улицу. Међутим у брдско планинским крајевима могу да се јаве одступања.

Правило 138.

У погледу просторне организације дворишта најповољније је да се стамбени део налази у предњем делу парцеле према улици или путу. Економски део и окућница заузимају у том случају задњи део парцеле. Овај најповољнији случај ће бити заступљен у случају да је терен раван или када је парцела у нагибу од улице

односно од стамбеног ка економском делу.

У случајевима када су теренски услови такви да парцела има нагиб, односно пад терена ка улици јавиће се неколико случајева:

- окућницу са воћњаком поставити најближе улици, а затим иза ње економски део. На крају парцеле на њеном највишем и најповољнијем делу поставити стамбени део. Окућница представља изолациони зелени појас између улице и економског дела.
- економски део дворишта са заштитним појасом зеленила поставити уз улицу, а иза њега стамбени део. Окућницу поставити на највишем делу парцеле.
- двориште је могуће организовати тако да дужа страна парцеле буде ослоњена на улицу. Мањи део парцеле би заузимао стамбени део, а други већи део би био економски и окућница. У овом случају најбоље је да окућница буде поред улице, а економски део иза ње.

Правило 139.

Економски објекти као што су: живинарници, сточне стаје, говедарници, овчарници, козарници, испусти за стоку, ђубришне јаме, пољски клозети и сл. на селу могу се градити на простору економског дворишта и на прописној удаљености од стамбеног објекта, чесме, бунара и других садржаја на које штетно делују.

Економски објекти који се граде у близини стамбеног објекта су: летња кухиња, млекар, санитарни пропусник, магацин хране и објекте намењене исхрани стоке лоцирати у делу економског дворишта.

Ови објекти могу се градити самостално или повезивати међусобно зависно од просторних могућности и функционалних потреба, али да у том случају не угрозе стамбени објекат.

Међусобна растојања економских објеката зависе од организације дворишта, с тим да се прљави објекти могу постављати само уз ветар у односу на чисте објекте.

Правило 140.

Парцела на којој се организује сеоско кућиште мора да задовољи и одређене техничке услове за изградњу. Терен мора да буде оцедан, осунчан, сув и без високог нивоа подземних вода. Сам терен у погледу квалитета мора да буде стабилан.

Правило 141.

Свако сеоско двориште мора да буде повезано са јавним комуникацијама насеља. Организација саобраћајних кретања унутар дворишта требало би да буде таква да се колски прилаз економском делу одвоји од стамбеног.

Правило 142.

Зоне етно насеља формирати у оквиру постојећих или планираних грађевинских подручја са стамбеним јединицама за туристе и објектима друштвених и услужних функција. Изградњом етно насеља унапређује се простор природних резервата (шума, шумских појасева, излетишта у околини, пајзажа, ловних и риболовних подручја, планинских извора и њихове околине, планинских река, сеоских насеља која су у близини саме зоне).

У централним деловима етно насеља могу бити заступљени објекти са следећим функцијама:

- угоститељски објекти, продавнице (рукотворине, млечни производи, пића, лековите траве, сувенири...), пошта, рецепција за објекте у појединачним или груписаним апартманима, верски објекти, културно–историјско обележје (споменик) и друго...
- урбанистички показатељи су
  - максимални индекс заузетости 30%;
  - макси спратност мални индекс изграђености 0.8;
  - максимална П+1+Пк.

Центри етно насеља се уређују тако да служе за окупљање, одмор и разоноду.

Правило 143.

Зона хотела, одмаралишта, спорта и рекреације има за циљ повећање атрактивности подручја и туризма и

очување изворних ресурса на којима је базиран развој. У овим зонама предвиђа се:

- изградња нових објеката за развој туризма и пратећих садржаја и функција;
- реконструкција и трансформација постојећих туристичких објеката (према могућностима локације) у више категорије;
- квалитетна реконструкција постојећих стамбених објеката на простору зоне хотела и одмаралишта;
- максимални индекс заузетости 60%;
- максимални индекс изграђености 1,2;
- максимална спратност П+2+Пк.

Изградња пратећих објеката, адаптација, реконструкција и опремање постојећих објеката врши се у складу са општим правилима уређења и правилима изградње.

«Викенд становање» чине групације индивидуалних стамбених објеката лоцираних у природном окружењу који се користе повремено (одмор, рекреација, боравак викендом ван града итд.). Објекти су са једним, два или три стана. Урбанистички показатељи су:

- максимални индекс заузетости 25%;
- максимални индекс изграђености 0,6;
- максимална спратност П+1+Пк;
- минимум зелених површина 40%;

уколико је парцела већа од 1000м² урбанистички параметри се примењују на део парцеле који је опредељен за изградњу – стамбени део.

4.3.7. ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ ОБЈЕКТА И УРЕЂЕЊА ПАРЦЕЛА

Правило 144.

Утврђују се правила изградње и уређења простора на територији Града Краљева за следеће целине:

1. зоне и појасеви заштите, резервати - грађење и уређење простора;
2. централни делови насеља утврђени за центре у мрежи насеља на подручју Града и
3. за делове атара насеља који нису обухваћени просторним целинама из предходне две тачке;

Правило 145.

Правила изградње и уређења простора се не односе на градски центар Краљево, Матарушку Бању, Ушће и Жичу, за који се правила грађења и уређења простора утврђују генералним урбанистичким планом насеља, односно плановима генералне регулације и за подручја 12 катастарских општина за која се правила утврђују просторним планом подручја посебне намене за парк Природе Голија и то: Брезова, Бзовик, Врх, Долац, Дражиниће, Милиће, Ушће, Река, Рудно, Засад, Орља глава и Савово.

Правила грађења и уређења простора утврђена просторним планом (даље: правила), обавезујућа су за израду и доношење урбанистичког плана, осим за Генерални урбанистички план Краљева, Матарушке бање, Ушћа и Жиче и за издавање локацијске дозволе.

Правило 146.

За све случајеве који се не могу подвести под правила утврђена Просторним планом, примењиваће се одредбе Правилника о општим условима о парцелацији и изградњи и садржини, условима и поступку издавања акта о урбанистичким условима за објекте за које одобрење за изградњу издаје градска управа („Службени гласник РС”, број 75/2003).

Правило 147.

На основу планских решења и основних правила изградње и уређења простора утврђених Просторним планом, Градска управа Краљево издаваће локацијску дозволу за изградњу објеката:

- 1) на подручју за које није планирана израда урбанистичког плана;

- 2) на подручју за које су одредбе и правила донетог урбанистичког плана у супротности, или не садрже правила грађења и уређења простора утврђена Просторним планом;
- 3) у насељу и зони/појасу до доношења предвиђеног урбанистичког плана или ППППН;
- 4) на простору тренутно важећег ГП Краљево 2010. године могу се издавати локацијске и грађевинске дозволе на основу важећих планова (генералне и детаљне регулације, као и урбанистичких пројеката урађених на основу Генералног Плана Краљево);
- 5) На простору проширеног дела ГУП-а, могуће је издавање информације о локацији, локацијске и грађевинске дозволе у изузетним случајевима, до усвајања планова генералне регулације, уколико је захтев у складу са наменом простора из новог ГУП-а.

4.3.8. ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА И УРЕЂЕЊА ЗОНА И ПОЈАСЕВА ЗАШТИТЕ И РЕЗЕРВАТА

4.3.8.1. Зоне и појасеви заштите, резервати, изградња и уређење простора

Правило 148.

Утврђују се зоне и појасеви с посебним режимима и правилима изградње и уређења простора на подручју Града Краљева и то:

1. зоне заштите вода;
2. зоне заштите природних и непокретних културних добара;
3. заштитни појасеви у инфраструктурном коридору;
4. зоне започете и инициране зоне изградње и
5. зоне и локалитети за индустрију и МСП.

4.3.8.2. Зоне заштите природних и непокретних културних добара

Зоне заштите природних добара

Правило 149.

До сада је извршена класификација и заштита следећих природних добара на територији Града Краљева и то:

- Ботаничке споменике природе;
- Резервате;
- Зоне заштите непокретних културних добара и
- Парк природе у оквиру Парка природе Голија.

Зоне заштите непокретних културних добара

Правило 150.

На основу евиденције Завода за заштиту споменика културе Краљево, на предметном подручју налазе се следећа заштићена непокретна културна добра:

1. Врба, црква брвнара, I/22, 1064/48,
2. Врх, црква Светог Ђорђа са гробљем, I/26, 1348/48,
3. Долац, Богородичина црква, I/27, 1349/48,
4. Жича, манастирски комплекс, I/5, 422/47,
5. Краљево, стара школа, I/110, 208/71,
6. Краљево, Господар Васин конак, I/57, 63/50,
7. Краљево, кућа Зорке Ацић I/123, 198/74,
8. Краљево, црква Свете Тројице, I/111, 209/71,
9. Краљево, кућа Христине Маричић, 1780/49,
10. Краљево, Швапчића кућа, Цара Лазара бр.24, I/139, 515/76,
11. Маглич, средњовековни град, I/14, 208/48,
12. Палеж, црква Светог Николе, I/28, 1350/48,
13. Печеног, кућа Милована Сеничића, I/134, 480/74,

14. Рудно, црква Светог Николе, I/29, 1351/48,
15. Студеница, манастирски комплекс, I/4, 421/47,
16. Цветке, црква брвнара, I/37, 240/49,
17. Савово, Горња испосница Светог Саве, I/160, 633-8/83,
18. Савово, Доња испосница Светог Саве, I/161, 633-8/83,
19. Краљево, Спомен парк, IV/4, 633-1/84,
20. Полумир, Споменик српским ратницима 1912-18., I/163, 633-12/83,
21. Ушће, црква Светог Николе, I/169, 633-9/85,
22. Тавник, Чардак Игрутина Подгорца, I/174, 633-5/85,
23. Дражинићи, кућа Перише Дамљановића, I/188, 633-6/88,
24. Краљево, Стара чаршија, II/9, 06-67/90,
25. Косурићи, црква Свете Катарине, Тадење, I/208, 28/83,
26. Тадење (железница), црква Светог Николе, I/214, 28/83,
27. Милићи, црква Светог Алексија, I/215, 4/93,
28. Крушевица, кућа н. х. Живана Маричића, I /48
29. Краљево, кућа Петровића, СК 220,
30. Краљево, кућа Божића, СК 221,
31. Краљево, кућа Марковића, СК 222,
32. Врдила, Црква Богојављења, СК 224 и
33. Лазац, окућница Славка Радојичића, СК 231.

Правило 151.

Зоне са режимом I и II степена заштите НКД од изузетог значаја са прецизним границама заштите комплекса манастира Жича и границама за манастир Студеницу установљене су општинском (Градском) одлуком.

За манастир Жичу Планом су прецизирани режими заштите унутар степеноних зона I – III (ПГР).

Правило 152.

За објекте са утврђеном заштићеном, непосредном природном околином НКД, са режимом I степена заштите, до доношења одговарајућег плана, мере заштите, услови коришћења, правила изградње и уређења простора вршиће се уз сагласност надлежног завода за заштиту споменика културе.

Простори проглашене заштићене околине и утврђивање заштићене околине за остала категорисана и НКД, којима ће бити утврђен њихов статус и категоризација, одредиће се установљавањем следећих зона са различитим режимима заштите и правилима изградње и уређења простора и то:

- 1) ЗОНА I СТЕПЕНА ЗАШТИТЕ** је зона заштићене, непосредне природне околине НКД која ужива исти статус заштите као и само добро, са режимом строго контролисане изградње и уређења простора.
- 2) ЗОНА II СТЕПЕНА ЗАШТИТЕ**, чини просторну целину са I зоном заштите у оквиру предеоног лика до најближих визуелних препрека у окружењу, коју штити од негативних утицаја окружења и омогућава презентацију НКД, има режим ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора.
- 3) ЗОНА III СТЕПЕНА ЗАШТИТЕ**, је шира зона заштите, која обухвата простор амбијенталне и/или предеоне целине у којој се НКД налази, има режим селективне и контролисане изградње и уређење простора.

У широј зони заштите НКД може да се установи зона II степена заштите, с прелазним режимом заштите у функцији презентације НКД, излетничке рекреације и развоја комплементарних активности.

Правила из предходна два става могу да се утврде одговарајућим просторним, урбанистичким планом и/или урбанистичким пројектом за зоне са режимом I степена заштите НКД од изузетног значаја и за друга НКД и археолошке локалитете на простору обухвата Просторног плана у складу са условима надлежног завода за заштиту споменика културе.

4.3.8.3. Заштитни појасеви у инфраструктурним коридорима

Ширина појаса регулације

Правило 153.

Појас регулације јесте земљишни појас јавног пута, железничке пруге и других објеката инфраструктурних система. Просторним планом утврђује се оријентациона ширина појаса регулације за:

- 1) Јавне путеве
  - Магистрални пут ширине око 25m,
  - Регионални пут ширине око 20m;
  - Локални/општински пут ширине око 15m, и
- 2) Железничку пругу
  - Једноколосечну пругу ширине око 16m.

Правило 154.

Утврђују се следећа правила уређења појаса регулације јавног пута:

1) У путном земљишту у изграђеном простору насеља уз коловоз се изводи аутобуско стајалиште, најмање ширине 3m, обострани тротоари с ивичњацима најмање ширине од по 1.5m, а само изузетно једностранни тротоар ширине два и више метара са прикупљањем и каналисањем атмосферских вода са коловоза, док се ван изграђеног простора насеља изводе обостране банке ширине по 1.5m са тврдим забором;

2) Минимално растојање саобраћајних прикључака на магистрални и регионални пут може да се креће од 300m до 700m; у случају да је у изграђеном простору насеља поред пута растојање постојећих прикључака мање, исти се укидају и замењују прописаним раскрсницама и изградњом сабирних и/или сервисних саобраћајница у неком од заштитних појасева пута утврђених Просторним планом, или се предметна деоница јавног пута предлаже за јавни пут у насељу на основу овог плана или одговарајућег урбанистичког плана;

3) Минимални радијус кривине прикључака из предходне тачке је 10 – 12m и

4) У складу са локалним условима и потребама у изграђеном простору насеља између тротоара и границе појаса регулације подиже се дрворед, тако да не омета прегледност јавног пута и не угрожава безбедност саобраћаја.

Сходно закону о јавним путевима (сл.гласник РС бр. 101/2005), промену правца државног пута, који пролази кроз насеље, одређује скупштина града, по претходно прибављеној сагласности министарства надлежног за послове саобраћаја.

Сходно закону о јавним путевима ("Службени гласник РС" број 101/05, члан 6.), према предлогу Одлуке Града Краљева о правцу, одосно о промени правца државних путева који пролазе кроз територију Града, покренуће се прописана процедура и након утврђивања и испуњености услова, на предлог наведене Одлуке надлежни органи обратиће се за сагласност Министарству за инфраструктуру, Одељењу за путеве.

4.3.8.4. Режији заштите с правилима изградње и уређења заштитних појасева

Правило 155.

Режији заштите с правилима изградње и уређења простора за заштитне појасеве у инфраструктурним

коридорима на подручјима урбанистичких планова, утврђују се тим урбанистичким плановима.

Правило 156.

Утврђују се следећи режими заштите с правилима изградње и уређења простора за заштитне појасеве у инфраструктурним коридорима на подручју Града:

Правило 157.

Непосредни појас заштите У непосредном појасу заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система—магистралних, регионалних и локалних путева, као и некатегорисаних путева који повезују изграђене целине у атару истог и суседних насеља или чине саобраћајну мрежу насеља, затим железничке пруге, далековода и оптичких каблова успоставља се режим ограничене и строго контролисане изградње и уређења простора са следећим:

ОСНОВНИМ ПРАВИЛИМА:

1) забрањује се изградња објеката који нису у функцији инфраструктурног система који се штити, тј. легализација, реконструкција и доградња постојећих објеката и изградња нових привредних, стамбених и других објеката;

2) дозвољава се изградња функционалних и пратећих садржаја, објеката, постројења и уређаја у функцији инфраструктурног система;

3) могу се постављати планиране паралелно вођене трасе осталих инфраструктурних система, објеката и постројења у инфраструктурном коридору на минималном међусобном растојању на основу закона и прописа донетих на основу закона, а под условима и на начин који утврди надлежно јавно предузеће, односно управљач јавног инфраструктурног система; и

4) изводе се потребни радови и спроводе мере заштите окружења од негативних утицаја инфраструктурног система на животну средину (дрвореди на деоници пута у насељу, заштитно зеленило, заштитне баријере од буке, каналисање и пречишћавање атмосферских вода с коловоза пута или с пружног појаса, каналисање оборинских вода у депресијама поред инфраструктурног система и др.) на удаљењу које се утврђује према условима безбедног функционисања и одржавања инфраструктурног система и

ПОСЕБНИМ ПРАВИЛИМА ЗА:

5) јавне путеве

- легализација и реконструкција постојећих објеката у изграђеном простору насеља поред пута може се одобрити само изузетно на основу одговарајуће техничке документације за доградњу, реконструкцију и /или рехабилитацију постојећег пута, односно техничке документације за изградњу нове деонице пута и на основу одговарајућег урбанистичког плана.

6) енергетске и телекомуникационе системе

- забрањује се сађење биљака чији корен има дубину већу од једног метра у појасу заштите оптичког кабла и
- у начелу се не дозвољава сађење дрвећа испод далековода, док се постојећа стабла могу задржати уколико је задовољена сигурносна удаљеност вода од min. 3m од највише гране.

Правило 158.

Шири појас заштите У ширем појасу заштите трасе и објеката постојећих и планираних инфраструктурних система – магистралних, регионалних и локалних путева, железничке пруге, далековода и оптичких каблова, успоставља се режим селективне и контролисане изградње и уређења простора са следећим:

ОСНОВНИМ ПРАВИЛИМА:

1) дозвољава се изградња објеката, тј. легализација, реконструкција и доградња постојећих и

изградња нових објеката у зонама предвиђеним за изградњу овим Просторним планом и одговарајућим урбанистичким плановима, с тим да је за повећање густине насељености, степена изграђености и заузетости површина, у првом реду за изградњу стамбених и објеката јавних служби, предуслов предузимање мера заштите на основу процене утицаја и ризика од инфраструктурног система на животну средину;

2) сви планирани паралелно вођени инфраструктурни системи који нису постављени у непосредном појасу заштите смештају се у инфраструктурном коридору на минималном међусобном растојању на основу закона и прописа донетих на основу закона и

3) изводе се потребни радови и спроводе мере заштите окружења од негативних утицаја инфраструктурног система на животну средину (заштитно зеленило, заштитне баријере од буке, каналисање оборинских вода у депресијама поред инфраструктурног система и др.), као и потребне мере заштите инфраструктурног система које нису реализоване у непосредном појасу заштите и

ПОСЕБНИМ ПРАВИЛИМА ЗА:

4) јавне путеве

- забрањено је отварање рудника, каменолома, депонија отпада и постројења која су извори загађења животне средине.

У ширим заштитним појасевима између пута, планиране железничке пруге и другог инфраструктурног система у инфраструктурном коридору забрањује се изградња објеката који нису у функцији тих инфраструктурних система, тј. забрањује се легализација, реконструкција и доградња постојећих и изградња нових привредних, стамбених и осталих објеката.

Правило 159.

Појас заштите животне средине од утицаја инфраструктурног система У појасу III степена загађења животне средине од постојећих и планираних јавних путева-према категоризацији, успоставља се режим контролисане изградње и уређења простора са основним правилом за шири заштитни појас из тачке 4.2.2.1.

4.3.8.5. Започете и инициране зоне изградње

Усмеравање изградње

Правило 160.

Започета зона/појас изградње је континуелно изграђено земљиште у делу атара насеља који се налази поред магистралног, регионалног и/или локалног пута.

Иницирана зона/појас изградње је дисконтинуелно изграђено земљиште у делу атара насеља који се налази поред магистралног, регионалног и/или локалног пута.

Изграђено земљиште у центрима и насељима на руралном подручју Града чине грађевинске парцеле и катастарске парцеле или њихови делови са изграђеним објектима.

Правило 161.

Зоне и правила утврђена у Просторном плану у делу IV. Правила грађења и уређења зона и појасева заштите, резервата, изградње и уређења простора, не односе се на подручје у обухвату урбанистичких планова Краљева, Матарушке бање, Ушћа и Жиче.

4.3.8.6. Зоне и локалитети за индустрију и МСП

Правило 162.

Правила изградње и уређења зона и локалитета за индустрију и МСП на подручју Града јесу:

- 1) минимална величина грађевинске парцеле је 15 ари;
- 2) минимална ширина грађевинске парцеле је 20m;
- 3) минимално удаљење од границе парцеле је ширина противпожарног возила (3,5m);

- 4) максимална спратност је П+2;
- 5) приступни пут за везу са јавним путем је минималне ширине 5m с радијусом кривине прикључка од минимум 10m-12m стим да се приступ парцели поставља с једним улазом/излазом;
- 6) у границама грађевинске парцеле се обезбеђује паркирање свих теретних и путничких возила, потребан манипулативни простор и складишта за оне делатности и МСП која имају веће транспортне захтеве и материјалне инпуге (сировине, репроматеријале и готове производе);
- 7) минимално опремање грађевинске парцеле, локалитета и зоне подразумева обезбеђење следећих инфраструктурних објеката; приступни пут, водоснабдевање, прикупљање и пречишћавање отпадних вода, прикључак на електроенергетску и телекомуникациону мрежу, уређене манипулативног простора, паркинга за различите врсте возила, и посебне просторије или ограђеног простора са посудама за прикупљање отпада;
- 8) у границама грађевинске парцеле се подиже заштитни зелени појас према зонама и суседним парцелама са стамбеном и јавном наменом;
- 9) степен изграђености грађевинске парцеле је максимално до 50%;
- 10) за скупне локације (комплекси и локалитети) могу се предвидети заједнички сервиси као што су: техничко одржавање и опслуживање инфраструктурних, складишних и производних објеката, служба обезбеђења и надзора, логистичка подршка и др;
- 11) минимум 25% укупне површине парцеле заузимају зелене површине укључујући и заштитне зелене појасеве и
- 12) обавезна је примена заштитних растојања од окружења и предузимање мера заштите животне средине за локалитете и појединачне производне капацитете на основу Процене утицаја на животну средину, а за зоне и скупне локације производних капацитета на основу Стретешке процене утицаја на животну средину у складу са Уредбом о утврђивању листе I пројеката за које је обавезна процене утицаја и листе II пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину («Сл. гласник РС», бр. 84/2005).

Може се одобрити промена намене грађевинских парцела са стамбеном и стамбено-пословном наменом у производну намену за предузећа која не подлежу процени утицаја на животну средину, и евентуално, за предузећа на које се примењује листа II Уредбе на основу процене утицаја на животну средину, под условом да се обезбеди утврђено заштитно растојање од суседних парцела и објеката и предузму предвиђене мере заштите животне средине.

Правило 163.

За појединачне локације предвидети израду Урбанистичких пројеката за изградњу, објеката који подлежу изради Студије о процени утицаја на животну средину, као могућност поступка издавања локацијске дозволе и осталих елабората који третирају изградњу објеката тзв. прљаве индустрије и већих индустријских објеката.

4.3.9. ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ ОБЈЕКТА И УРЕЂЕЊА ПАРЦЕЛА

Правило 164.

Правила изградње објеката и уређења парцела **примењује** се у:

- централним деловима насеља утврђених за центре у мрежи насеља на руралном подручју Града;
- започетој или иницираној зони/појасу изградње (даље: зона/појас изградње) поред магистралног, регионалног и локалног пута;

- изграђеној насељској целини у делу атара на вишим речним терасама и на брдско-планинском подручју, удаљеној од магистралног, регионалног и локалног пута (даље: изграђена насељска целина)
- делу атара који не представља део изграђене насељске целине, удаљеном од магистралног, регионалног и локалног пута (даље: део атара).

Правило 165.

4.3.9.1. Очување предела и традиционалног начина изградње и уређења простора

- 1) обавезно је прилагођавање изградње објеката и уређења парцела предеоном лику долиноског и брдско-планиноског подручја у процесу ревитализације и уређења централних делова насеља, зона/појасева изградње и изграђених насељских целина;
- 2) примењује се традиционалан начин организације и уређења парцела и концепција изградње објеката, прилагођен потребама корисника и очекиваном квалитету живљења;
- 3) примењује се локални грађевински материјал за изградњу објекта;
- 4) примењује се једноставан габарит објекта и
- 5) по правилу се примењује четвороводни кров, осим у изузетним случајевима, када архитектура објекта то захтева.

4.3.9.2. Изградња и уређење парцеле

Изграђеност и искоришћеност парцеле

Правило 166.

- 1) За грађевинске парцеле за све намене, изузев за индустрију и МСП, у централном делу насеља утврђеног за градски субцентар и центар заједнице села и зони/појасу изградње у магистралном и регионалном инфраструктурном коридору утврђује се:
  - степен изграђености до 1.0;
  - степен искоришћености земљишта до 50%.
- 2) За грађевинске парцеле за све намене изузев на индустрију и МСП, у централном делу насеља утврђеног за насеље са специфичним функцијама, изграђеној насељској целини и зони/појасу изградње у коридору регионалног и локалног пута утврђује се:
  - степен изграђености до 0.8;
  - степен искоришћености земљишта до 40%;
- 3) Величина стамбеног дела грађевинске парцеле пољопривредног домаћинства у делу атара који не представља део изграђене насељске целине и удаљен је од магистралног, регионалног и локалног пута, минимум је 8 ари, а минимални однос површине стамбеног према површини економског дела грађевинске парцеле је 30%:70% и
- 4) Код израчунавања степена изграђености и искоришћености земљишта за све намене узимају се у обзир сви објекти на парцели.

Величина парцеле

Правило 167.

- 1) за грађевинске парцеле за све намене, изузев за индустрију и МСП, у централном делу насеља утврђеног за центар у мрежи насеља на руралном подручју Града, зони/појасу изградње и у изграђеној насељској целини утврђује се минимална величина грађевинске парцеле за:
  - слободностојећи породични стамбени објекат домаћинства с непољопривредним изворима прихода од 4 ара;
  - домаћинства с мешовитим изворима прихода бари и пољопривредног домаћинства 8 ари;
  - објекат стамбено-пословне намене од 6 ари;

- објекат пословне намене од 8 ари и

- 2) за сваки објекат јавне намене величина грађевинске парцеле утврђује се урбанистичким пројектом (до доношења Урбанистичког плана).

Ширина и организација парцеле

Правило 168.

- 1) Минимална ширина грађевинске парцеле у централном делу насеља утврђеног за центар у мрежи насеља на руралном подручју Града, у зони/појасу изградње и у изграђеној насељској целини износи:
  - 15m за слободностојећи породични стамбени објекат домаћинства с непољопривредним и мешовитим изворима прихода и за објекат стамбено-пословне намене;
  - 20m за слободностојећи породични стамбени објекат пољопривредног домаћинства и за објекат пословне и јавне намене.
- 2) Економски објекти домаћинства с мешовитим изворима прихода и пољопривредног домаћинства постављају се у засебан економски део, поред стамбеног дела парцеле и
- 3) на неизграђеном делу парцеле однос зелених површина према површинама с тврдим застором не може да буде мањи од 2:1

Правило 169.

За већ **формиране парцеле** могућа су одступања од појединих правила утврђених у делу IV. овог поглавља Просторног Плана највише за 20% површине парцеле и важе сви остали параметри који се обрачунавају у односу на постојећу површину парцеле.

4.3.9.3. Изградња објеката

Правило 170.

Висина објекта и делова објекта

- 1) максимална спратност новог и реконструисаног објекта не може да прелази:
  - П+1+Пк у централном делу насеља утврђеног за центар у мрежи насеља на руралном подручју Града и у зони/појасу изградње и изграђеној насељској целини;
  - П+Пк у делу атара и
- 2) висина фасадног плана (до кровне стрехе) може бити једнака или мања од ширине фасадног плана објекта.

Реконструкција објекта

Правило 171.

- 1) Надзиђивање и доградња објеката могу се дозволити само у склопу реконструкције целог објекта или групације објеката, како би се обезбедило целовито естетско, функционално и техничко сагледавање објекта и амбијенталне целине и
- 2) За реконструкцију објеката и прибављање одобрења за изградњу за објекте изграђене, односно реконструисане без грађевинске дозволе примењују се правила утврђена за изградњу објеката.

4.3.9.4. Објекти јавне намене

Правило 172.

Објекти јавне намене су објекти за које се утврђује општи интерес и потребно их је дефинисати израдом урбанистичких пројеката на подручјима где није предвиђена израда урбанистичке документације. У ову категорију објеката можемо сврстати следеће објекте и за њих обавезно спровести претходно наведену процедуру:

- здравствени објекти,

- објекти за негу старих и непокретних лица,
- објекти дечије заштите (објекти за спровођење наставе у природи и одмор деце предшколског и школског узраста),
- објекти за смештај особа ометених у развоју,
- верски објекти,
- бензинске пумпе (у насељима по рангу центара и на државним путевима I и II реда),
- мерно-регулационе станице,
- трафостанице,
- локације антенских стубова мобилне телефоније,
- објекти противградне одбране,
- гробља,
- објекти спорта и рекреације,
- бунари,
- објекти водоснабдевања.

4.3.10. ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ МАЛИХ ХИДРОЕЛЕКТРАНА

Правило 173.

Усваја се класификација хидроелектрана на хидроелектране (преко 10MW–ХЕ) и мале хидроелектране (до 10MW - МХЕ). Мале хидроелектране се даље класификују на:

- Мале хидроелектране (1MW – 10MW)
- Мини хидроелектране (100KW– 1MW)
- Микро хидроелектране (до 100KW).

Правило 174.

Мале хидроелектране (МХЕ) се могу градити на водотоковима који представљају постојећа или планирана/потенцијална изворишта водоснабдевања (Ибар, Студеница, Лопатница и друге) уколико се при пројектовању (изради техничке документације) и изградњи објеката и уређаја за коришћење водних снага обезбеди:

- поштовање одредби Закона о планирању и изградњи (Сл. гласник РС, број 72/09);
- поштовање одредби Закона о водама (Сл. гласник РС, број 30/10);
- поштовање одредби Закона о Просторном плану РС (Сл. гласник РС, број 88/10);
- поштовање Уредбе о утврђивању Водопривредне основе РС (Сл. гласник РС, број 11/02);
- доследна примена одредби Закона о водама, члан 84. и члан 85. а у вези са члановима 70-73. чланови 76-77. чланови 113-128 и другим односним члановима;
- поштовање услова и издатих аката, а нарочито:
  - Решење о издавању Водопривредних услова за израду техничке документације и изградњу Регионалног система за снабдевање водом РВС Лопатница као подсистема Ибарско-Шумадијског РВС, број 325-05-465/2003-07 од 22.03.2004. из 1998. године, Завршни извештај Српучне комисије контроле Генералног пројекта РВС Лопатница, Идејни пројекат РВС Лопатница из 2006. године;
  - Решење о издавању Водопривредне сагласности на техничку документацију радова на реконструкцији и проширења система за водоснабдевање Краљева водом из изворишта Жичко поље и Конарево број 325-04-328/2002-07. од 26.07.2002. године издатог од Министарства пољопривреде и водопривреде – Републичка дирекција за воде и Допунско решење о издавању водопривредне сагласности број 325-04-1075/2004-07 од 07.12.2004. Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде;
  - Друга доступна акта која се односе на изворишта водоснабдевања на територији Града Краљева.
- поштовање донетих одлука о зонама и мерама санитарне заштите изворишта водоснабдевања, а у складу са Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања (Сл.гласник РС, број 92/08).

Правило 175.

Повезивање две или више МХЕ у једну или раздвајање једне на више МХЕ, уз обавезну израду студије изводљивости са анализом локације МХЕ, осим МХЕ на локацијама предвиђеним „Катастром малих хидроелектрана на територији СР Србије ван САП“, изузетно могуће градити ове објекте (МХЕ) и на другим

локацијама, а уз сагласност Министарства рударства и енергетике у погледу максималног искоришћења енергетског потенцијала водотокова и сагласности других надлежних министарства и институција. Уколико на некој од локација предвиђеног Катастром, услед промењених хидрогеолошких услова, постојања изграђених грађевинских објеката или других значајнијих промена које су наступиле или наступају у коришћењу простора, није могућа изградња МХЕ или би очекивана снага била осетно мања од снаге наведене у катастарском листу, изградња МХЕ, уз сагласност Министарства рударства и енергетике, може се одобрити на другој, или више других локација истог водотока којима се обезбеђује потпуно искоришћавање енергетског потенцијала.

Правило 176.

У текстуалном делу (Табела у прилогу) се уносе координате водозахвата, цевовода и машинског постројења за све типове МХЕ на подручју Плана, али су локације водозахвата, цевовода и машинског постројења оквирни у складу са претходним чланом и сагласностима надлежних институција.

Предвиђене акумулације су алтернативне јер је потребно да буду вишенаменске, при чему би требало узети у обзир развојне планове локалне самоуправе и услове водоприбивреде и осталих надлежних институција.

Правило 177.

Ради заштите водотокова Студенице и Лопатнице одређује се максимална дужина деривације по једној МХЕ од 1300 метара, у складу са дужином цевовода за издату МХЕ Манастира Студеница, посебно узимајући у обзир пројектоване количине воде након изградње водозахвата. У складу са овим потребно је израдити Студију изводљивости за планиране и постојећу МХЕ на реци Студеници.

Правило 178.

Забрањује се градња хидротехничких објеката и инсталација у зонама заштите првог и другог степена и у зони манастира Студеница (граница дефинисана ПГР-ом) и у осталим зонама на подручју ПГР-а.

Правило 179.

Могућа је изградња МХЕ снаге до 100KW на свим водотоковима уз услове свих надлежних предузећа и институција под условом да не омета рад МХЕ већих од 100KW на истим водотоковима (ове локације се не уцртавају на рефералниј карти).

Правило 180.

Могућа је изградња МХЕ снаге 100KW до 0,5MW на водотоковима који нису обележени Катастром из 1987. године, под условом да дужина цевовода није већа од 1300 метара или да заузетост речног тока није већа од 50% укупне дужине предметног водотока.

Правило 181.

Величина и облик парцеле за смештај машинског постројења мора омогућити изградњу објекта, с тим да заузетост парцеле не пређе 50%.

Обезбедити приступни пут парцели машинског постројења у профилу који омогућава несметану изградњу и редовно сервисирање, било као посед, било као службеност пролаза (а у складу са чланом 69. Закона о планирању и изградњи).

Правило 182.

Енергетска дозвола се издаје за објекте МХЕ капацитета већег од 1MW сагласно Закону о енергетици.

Правило 183.

За постројења за производњу енергије из хидропотенцијала снаге преко 2MW може се захтевати процена утицаја на животну средину и обавезно је подношење захтева за одлучивање о потреби процене утицаја на животну средину. Одлуку доноси надлежни орган издавањем решења о потреби израде студије о процени утицаја која зависи од локације, документације и слично.

За постројења за производњу енергије из хидропотенцијала без обзира на капацитет, подноси се захтев за одлучивање о потреби израде студије о процени утицаја ако се реализују у заштићеном природном добру и заштићеној околини непокретног културног добра, као и у другим подручјима посебне намене.

Правило 184.

За све објекте МХЕ обавезна је израда Идејног пројекта из члана 118. Закона о планирању и изградњи.

4.3.11. ПРАВИЛА ИЗГРАДЊЕ РИБЊАКА

Правило 185.

Рибњаке градити на свим вототоковима низводно од машинске хале МХЕ, а пре новог водозахвата и тамо где за то постоје физички услови, а по техничким прописима, водопривредним условима и сагласностима надлежних предузећа и установа.

Правило 186.

Пратећи објекти за потребе функционисања рибњака, граде се по правилима за изградњу објеката индустрије и малих и средњих предузећа овог Плана.

4.3.9.5. Каптаже и преграде

Правило 187.

Каптирање извора и изградња преграда на речним токовима (осим за потребе изградње МХЕ), дозвољава се искључиво под условима које утврђује надлежни орган и на основу прихваћених утицаја на животну средину.

4.3.9.6. Завршне одредбе

Правило 188.

За правила грађења, која нису дефинисана овим документом, примењиваће се општа правила регулисана Законом о планирању и изградњи.

4.4. ОСНОВНА НАМЕНА ПРОСТОРА СА ПЛАНИРАНИМ БИЛАНСОМ ПОВРШИНА И КАРТЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Просторним планом Града Краљева дефинише се намена земљишта са основном поделом на: грађевинско подручје, пољопривредно, шумско и водно земљиште.

Табела 4.3. Намена земљишта

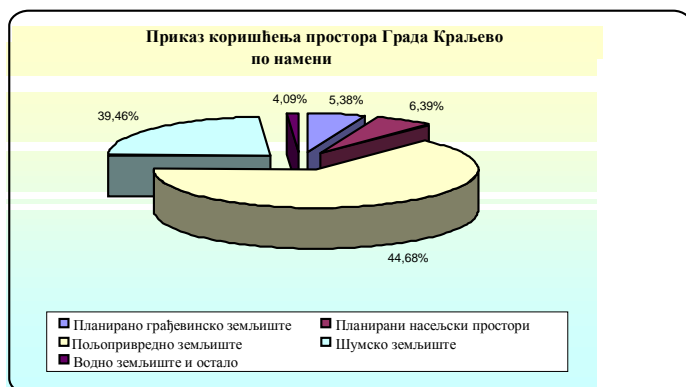
Намена	Површина у km ²	% учешће
Планирано грађевинско земљиште	82,47	5,38
Планирани насељски простори	97,90	6,39
Пољопривредно	684,32	44,68
Шумско	604,52	39,46
Водно земљиште и остало	62,58	4,09
Укупно	1531,79	100

Показатељи дати у табели број 4.4. и у графикону 4.1. показују да је планирана процентуална заступљеност пољопривредног земљишта у подручју Града Краљево са 44,68%, односно 684,23km². Изграђени насељски простори ће заузимати 6,39%, док је планирано учешће шумског земљишта 39,46%, а водног и осталог 4,09%. Велике површине под планираним грађевинским земљиштем последица су непроглашавања овог земљишта иако постоје предуслови (планска документација, градско насеље, итд.). Подручјем ППГ Краљева обухваћено

је земљиште у планираном грађевинском подручју, у планираним насељским просторима, као и пољопривредно и шумско земљиште у укупној површини од 1531,79km². У оквиру земљишта у грађевинском подручју и изграђених насељских површина обухваћени су простори за становање, индустрију и делатности, јавне површине, рекреационе, парковске, површине заштитног зеленила као и слободне површине.

Просторним планом Града Краљево утврђене су границе грађевинских подручја свих 92 насеља као рационално организованих и обликованих простора. Основни критеријуми за утврђивање грађевинског подручја насеља су следећи:

- рационално коришћење и намена простора;
- објективно сагледавање потреба за простором за свако насеље на темељу процена будућих демографских процеса, расположивог неизграђеног простора, процене привредних и осталих потенцијала и потреба, као и капацитета постојеће инфраструктуре;
- осигурање положаја насеља у планираној мрежи насеља;
- заштиту јавног интереса;
- очување аутентичности насеља;
- вредновање квалитета простора и његове околине тако да се одређивањем простора за грађење не смањују шумске и квалитетне пољопривредне површине и штите водни ресурси.

Графикон број 4.1.

Просторним планом одређени су постојећи и планирани грађевински рејони, који представљају резервну површину за будући развој насеља и приказани су у графичком прилогу Карта намене површина. Прецизне границе грађевинских рејона дефинисаће се урбанистичким плановима.

Постојећа грађевинска подручја развијаће се реконструкцијом постојећих објеката, градњом нових објеката за становање, привреду, јавне и друштвене садржаје уз очување идентитета насеља, затим подизањем комуналног стандарда насеља, реконструкцијом постојеће и градњом нове саобраћајне и комуналне инфраструктуре и осигурањем простора за пратеће садржаје.

Планирани делови грађевинског подручја намењени су претежно за становање, затим јавне функције, привреду, спорт и рекреацију, површине комуналних и саобраћајних система, гробља, уређене зелене површине, заштитно зеленило и сл, као и посебну намену.

Грађевинско подручје градског насеља Краљево дефинисан је постојећим ГП-ом Краљево 2010. Приликом израде новог урбанистичког плана за ово подручје извршити преиспитивање граница грађевинског подручја. Основно грађевинско подручје насеља формирано је око постојећег функционалног центра и линеарно уз

постојеће и планиране путеве који се зракасто протежу кроз насеље.

Ширина планираног појаса грађевинског подручја уз државне путеве може се кретати до 100m, изузетно и до 200m у зонама са централним функцијама и привредним комплексима, док се ширина појаса планиране изградње уз Градске путеве у сеоским насељима утврђује према локалним потребама и условима.

Анализа постојећег стања изграђености на подручју Града указала је на постојање великог броја мањих површина (засеока) са изграђеним објектима, што је посебно изражено у брдско–планинским селима. Имајући у виду „разуђеност“ ових подручја, као и мали број постојећег и планираног становништва на овим просторима, није било рационално ширење јединственог грађевинског подручја због укључивања ових површина у њега. Наведена грађевинска подручја су задржана са могућношћу повећања постојећих површина формирањем нових кућишта у слободним међупросторима ових засеока. Такође је могућа трансформација ових подручја у циљу формирања правилнијих грађевинских парцела (у складу са правилима парцелације из овог плана), бољег организовања површина у оквиру кућишта, као и повећање густине изграђености, која је на овим просторима врло ниска.

Планирано повећање грађевинског подручја у односу на постојећи је у просеку 5%. У зависности од хијерахијског нивоа насеља повећање може бити веће или мање од просечног.

Табела број 4.4. Приказ постојећих и планираних површина грађевинских подручја у км²

Број насеља	Назив насеља	Површина насеља	Изграђени насељски простори	Планирани насељски простори	Постојеће грађевинско подручје	Планирано грађевинско подручје
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
001	Адрани (ГУП Краљево)	12,89	0,88	1,00	0,98	5,55
002	Балско поље	5,79	0,25	0,30	-	
003	Баре	5,67	0,78	0,80	-	
004	Бзовик	17,08	0,32	0,40	-	
005	БогUTOвац	35,42	1,01	2,00	-	
006	Бојанићи	3,62	0,14	0,20	-	
007	Борово	27,51	0,30	0,40	-	
008	Брезна	64,52	0,41	6,00	-	
009	Брезова (ПППН Студеница)	16,69	0,51	0,30	-	6,14
010	Бресник	44,06	0,36	0,50	-	
011	Буковица	10,70	0,83	1,10	-	
012	Витановац	17,51	1,84	2,30	-	
013	Витковац	13,99	0,91	1,20	-	
014	Врба	10,36	0,91	1,40	-	
015	Врдила	12,90	1,62	1,80	-	
016	Врх	9,53	0,13	0,20	-	
017	Гледић	33,53	1,07	1,10	-	-
018	Годачица	30,34	1,09	1,30	-	-
019	Гокчаница	12,36	0,30	0,50	-	-
020	Грдица (ГУП Краљево)	2,82	0,70	-	1,66	2,82
021	Дедевци	7,46	0,55	0,90	-	-
022	Долац (ПГР Ушће)	9,48	0,35	0,50	-	0,06
023	Драгосињци	22,08	0,58	0,90	-	-
024	Дражиниће	7,53	0,09	0,20	-	-
025	Дракчићи (ГУП Краљево)	6,04	0,72	2,00	-	0,7
026	Дрлупа	7,79	0,28	0,50	-	-
027	Ђаково	20,66	0,22	0,40	-	-
028	Жича (ПГР Жича)	32,2	3,00	4,00	2,89	2,89
029	Заклопача	6,35	0,45	0,80	-	-
030	Закута	9,58	0,47	0,60	-	-
031	Замчање	6,57	0,09	0,20	-	-
032	Засад (ПГР Студеница)	7,84	0,20	0,40	-	3,33
033	Јарчујак (ГУП Краљево)	5,36	1,10	-	2,62	5,35

П Р О С Т О Р Н И   П Л А Н

034	Каменица	45,86	0,40	1,10	-	-
035	Камењани	15,12	0,76	1,00	-	-
036	Кованлук (ГУП Краљево)	3,30	0,59	-	2,44	4,17
037	Ковачи (ГУП Краљево)	4,74	0,57	-	2,99	4,74
038	Конарево (ПГР М.Бања)	11,16	1,26	0,50	-	5,21
039	Краљево (ГУП Краљево)	17,5	16,2	-	16,2	16,2
040	Лађејци	18,19	1,73	3,00	-	-
041	Лазац	21,75	1,47	2,00	-	-
042	Лозно	10,73	0,30	0,40	-	-
043	Лешево	5,66	0,16	0,30	-	-
044	Лопатница	18,59	0,54	0,80	-	-
045	Маглич	16,94	0,28	0,30	-	-
046	Матаруге (ПГР М.Бања)	22,73	0,43	0,10	-	1,52
047	Мат. Бања (ПГР М.Бања)	2,27	1,25	0,10	-	1,45
048	Међуречје	2,25	0,16	0,30	-	-
049	Мељаница	25,26	0,41	0,70	-	-
050	Метикоши	5,75	0,59	0,90	-	-
051	Милавчићи	13,74	0,37	0,70	-	-
052	Милаковац	8,35	0,58	0,80	-	-
053	Милићи	22,72	0,49	0,60	-	-
054	Милочај	15,06	1,50	2,00	-	-
055	Мланча	27,09	0,58	0,70	-	-
056	Мрсаћ	17,08	1,41	1,80	-	-
057	Мусина река	2,92	0,33	0,50	-	-
058	Обрва	10,80	0,86	1,40	-	-
059	Опланићи (ГУП Краљево)	12,02	0,91	1,20	-	1,12
060	Орља глава	30,04	0,48	0,50	-	-
061	Пекчаница	10,34	0,62	0,80	-	-
062	Петрополе	9,98	0,66	0,90	-	-
063	Печеног	10,80	0,62	0,90	-	-
064	Плана	8,92	0,12	0,20	-	-
065	Полумир	27,86	0,53	0,60	-	-
066	Поповићи	6,02	0,29	0,40	-	-
067	Предоле	17,42	0,27	0,30	-	-
068	Прогорелица	11,97	0,61	1,00	-	-
069	Раваница	25,35	0,68	0,90	-	-
070	Ратина (ГУП Краљево)	14,14	2,71	1,20	0,71	8,86
071	Река	16,43	0,36	0,50	-	-
072	Рибница (ГУП Краљево)	17,46	1,37	2,00	2,74	3,01
073	Роћевићи	7,54	0,71	1,10	-	-
074	Рудно	14,23	0,65	1,50	-	-
075	Рудњак	33,14	0,44	0,60	-	-
076	Савово	35,82	0,77	0,90	-	-
077	Самаила	23,33	2,72	3,70	-	-
078	Сибница	8,18	0,56	0,70	-	-
079	Сирча (ГУП Краљево)	19,53	1,13	1,60	1,05	3,01
080	Станча	10,13	0,14	0,20	-	-
081	Стубал	27,37	0,84	1,20	-	-
082	Тавник	18,00	2,06	3,00	-	-
083	Тадење	7,23	0,13	0,20	-	-
084	Тепече	26,66	0,85	1,00	-	-
085	Толишница	56,57	0,99	1,00	-	-
086	Трговиште	8,56	0,22	0,30	-	-
087	Ушће (ПГР Ушће)	20,29	0,75	0,40	-	1,53
088	Цветке	15,93	1,34	1,90	-	-
089	Церје (ПГР Ушће)	30,48	0,75	1,00	-	0,20
090	Чибуковац (ГУП Краљево)	4,50	0,66	-	1,8	4,24
091	Чукојевац	18,25	1,26	2,10	-	-
092	Шумарице	5,09	0,52	1,20	-	-
	Укупно	1531,79	83,40	89,10	36,08	82,47

Термини у табели 4.2. означени бројевима 4.-7. представљају:

4. - Изграђени насељски простори представљају изграђене делове насеља ван проглашених грађевинских подручја.
5. - Планирани насељски простори представљају планиране делове насеља за изградњу ван проглашених и планираних грађевинских подручја.
6. - Постојеће грађевинско подручје је подручје проглашено Одлуком скупштине Града (општине).
7. - Планирано грађевинско подручје је подручје које је урбанистичком документацијом предвиђено да се Одлуком скупштине Града прогласи за грађевинско. Планирани насељски простори и планирано грађевинско подручје дају планирану површину за изградњу на подручју једног насеља.

V. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

5.1. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И ПРВА ЕТАПА ОСТВАРИВАЊА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Приоритетне активности на имплементацији Просторног плана утврђују се за прву етапу имплементације од 2011. до 2015. године. Полазећи од одредби о примени Просторног плана – планских циљева, поставки и решења у Просторном плану Града Краљева, приоритетне активности јесу:

5.1.1. ЗАШТИТА И КОРИШЋЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА И РАЗВОЈ

ПОЉОПРИВРЕДЕ

5.1.1.1. *Одрживо коришћење и заштита пољопривредног земљишта*

Приоритетне активности:

- поправљање агрохемијских особина обрадивог земљишта, селективним коришћењем подстицајних средстава из аграрног буџета РС и других извора, на основу претходних агропедолошких анализа;
- затрављивање субмаргиналних ораница, посебно на нагибима изнад 18° и на другим еродобилним локацијама;
- подизање нових и обнова дела амортизованих воћних засада, који су по сортименту усклађени с трендовима тражње на домаћем и светском тржишту, на основу одговарајуће инвестиционе документације;
- израда и спровођење посебних програма обнове пашњачког сточарења и успостављања биолошког система овчарске производње, првенствено у функцији очувања и проградације природних травњака у брдско–планинским пределима;
- заустављање процеса спонтаног испадања из пољопривредне производње земљишта и других аграрних фондова старачких/регресивних домаћинстава, трансфером њиховог земљишта, стоке и техничких средстава ка продуктивнијим пољопривредницима.

5.1.1.2. *Агроекономска рејонизација до 2015. године*

Приоритетне активности:

- израда карте бонитета земљишта за равничарско–долински/сточарско–ратарски рејон (Р 1:5000), ради заштите земљишта од I до IV бонитетне класе и примене правила изградње и уређења простора;
- израда и спровођење програма очувања пољопривредног земљишта и одрживог развоја пољопривреде у атарима рубне зоне Краљева;
- израда и спровођење програма интегралног руралног развоја, ради отклањања инфраструктурних, техничко–технолошких и социоекономских ограничења за повећање тржишне конкурентности брежуљкастих сеоских атара у производњи и пласману воћа и сточних производа посебних одлика квалитета;
- спровођење мера антиерозивне заштите, првенствено у систему органске производње хране, на сливним подручјима.

5.1.1.3. *Реструктурирање пољопривредног сектора ради повећања конкурентности тржишне понуде локалних пољопривредних производа*

Приоритетне активности:

- подршка пословној консолидацији и технолошкој модернизацији предузећа прехрамбене индустрије, посебно у сфери прераде воћа;

- организовање одговарајућих модалитета пословног повезивања породичних газдинстава, међусобно и са сфером промета и прераде пољопривредно–прехранбених производа;
- успостављање система контроле квалитета у свим фазама производње, прераде и промета пољопривредно–прехранбених производа до 2011. године, у складу с нормативима и критеријумима који се примењују у Европској унији;
- промовисање органске производње хране (избор локалитета и програма, укључивање у мрежу лабораторија за атестирање, маркетинг и сл.);
- укрупњавање и техничко–технолошка модернизација породичних газдинстава;
- анимирање и привлачење потенцијалних инвеститора, умешном промоцијом агроеколошких добара Града, не само пред актерима привредног, друштвеног и политичког живота на доступним нивоима територијалне организације државе, већ и преко медија, укључујући и Интернет;
- стварање институционалне и организационе подлоге за успешно конкурисање за финансијска средства из аграрног буџета и других домаћих јавних фондова, приватних извора и претприступних програма ЕУ, са интенцијом успешног укључивања у дугорочно коришћење одговарајућих домаћих и страних структурних фондова, као и за синхронизовано укључивање интереса пољопривреде и села у коришћење буџетских средстава за финансирање водопривреде, унапређење шума и др;
- обезбеђење стручне, саветодавне, информатичке и оперативне подршке утврђивању програма развоја локалних заједница, према принципу одоздо на горе;
- обезбеђење реалних извора за финансирање подршке опстанку пашњачког сточарења, упоредо са стимулсањем развоја непољопривредних активности на селу;
- обезбеђење буџетске подршке РС у виду агроеколошких програма подршке који су намењени очувању природних ресурса, биодиверзитета, амбијенталних и културолошких вредности планинског подручја.

5.1.1.4. ***Заштита и коришћење шума и шумског земљишта и ловишта***

Приоритетна активност је повећање степена шумовитости:

- превођењем неуредних у пребирне шуме, увећање обраслости и примена интензивних мера неге, директна и индиректна конверзија изданачких шума у високе и друге одговарајуће узгојне облике и спровођење мера превентивне и репресивне заштите шума према динамици утврђеној општом и посебним основама газдовања шумама у државном власништву;
- пошумљавањем земљишта слабијег производног потенцијала према динамици утврђеној општом и посебним основама газдовања шумама у државном власништву и програмима пошумљавања земљишта у приватном власништву.

5.1.1.5. ***Повећања бројности и побољшања структуре и квалитета ситне и крупне дивљачи***

Приоритетне активности:

- редукција одстрела у односу на прираст и бројност фонда на годишњем и периодичном нивоу.
- интензивнији одстрел са санитарно–узгојног аспекта.

5.1.2. **ОДРЖАВАЊЕ СИСТЕМА СНАБДЕВАЊА ВОДОМ И ВОДОПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА**

Приоритетне активности:

- санација и надоградња изворишта у Жичком пољу;
- реконструкција електромашинске опреме у црпним станицама у извориштима Жичко поље, Конарево, Стрелиште и Ђериз;
- изградња резервоара за другу висинску зону у зони Јарчујка;
- активности око изградње РВС „Лопатница“;

- израда планске и пројектне документације и изградња потребних објеката у циљу стварања друге зоне снабдевања у осталим деловима града;
- реконструкција, доградња и груписање постојећих сеоских водовода да би се обезбедило технички и хигијенски исправно водоснабдевање становништва уз претходну израду Генералног пројекта са претходном студијом оправданости;
- изградња сеоских водовода на подручјима која су покривена централним системом водоснабдевања;
- повезивање дела сеоских домаћинстава на централни систем за водоснабдевање на подручјима где за то постоје технички услови у складу са опредељењима из Генералног пројекта водоснабдевања,
- реконструкција постојећих дистрибутивних мрежа на нивоу Града у циљу отклањања техничких недостатака и уједначавања квалитета водоснабдевања на целој територији Града у складу са опредељењима из Генералног пројекта водоснабдевања;
- изградња Градског система даљинског надзора водоснабдевања;
- одређивање институција које ће газдовати сеоским водоводима и правила њиховог коришћења, као и коришћења алтернативних извора;
- израда пројекта санитарне заштите постојећих изворишта водоснабдевања;
- усклађивање Градских прописа са новом републичком законском регулативом.

5.1.2.1. **Одвођење отпадних вода**

Приоритетне активности:

У првој фази реализације до 2015. Извршиће се 2/3 радова на изградњи централног постројења за пречишћавање отпадних вода, као и следећа појединачна постројења за пречишћавање отпадних вода:

- ППОВ Ушће;
- ППОВ Богутовачка Бања; као и
- изградња одговарајућег капацитета примарне и секундарне мреже.

5.1.2.2. **Заштита и мере заштите од поплава**

Приоритетне активности:

- хидролошко истраживање плављења река у алувијалним равнинама, процењивање штета на грађевинским и други објектима и геодетско картирање граница плавних зона које су угрожене великим водама у размери 1: 2 500 до 2011. године;
- регулисање речних корита слива Западне Мораве и Ибра;
- регулисање река на ранг вода Q1% или Q2%, зависно од тога да ли се штите насеља или земљиште, са циљем заустављања ерозије тла и обала;
- регулацију мањих водотока, посебно оних који се налазе у зонама очуваних екосистема, требало би обављати по принципима „натуралне регулације“, која подразумева што мању употребу грубих вештачких интервенција (кинетирања корита, облагања целог попречног профила каменом и бетоном, итд), како би се у целости очували водени екосистеми и непосредно приобаље (забраном градње објеката који би отежали или онемогућили одржавање насипа);
- на бујичним водотоцима заштиту обавити активним мерама ублажавања поплавних таласа;
- регулације водотока у зони насеља, поред функционалних критеријума, примерити и урбаним, естетским и другим условима који оплемењују животну средину;
- експлоатацију наноса као грађевинског материјала дозволити само овлашћеним организацијама;
- дефинисање коридора атмосферских колектора и отворених канала, како би се прикупиле што веће количине воде од киша, топљења снега или сливања са оближњих терена и спречиле штете од

плављења делова насеља и саобраћајница;

- дефинисање сливних подручја са строго условљеним местом улива на најближим реципијентима;
- режим одржавања отворених канала у путном земљишту се мора стриктно примењивати уз повећање ефикасности надзора.

5.1.2.3. **Примене технолошких мера за заштиту квалитета вода и животне средине**

Приоритетне активности: На основу урађене Стратегије одвођења и третмана отпадних вода за Град Краљево, урађен је генерални пројекат и претходна студија оправданости са Стратегијом за предвиђене подсистеме канализације и пречишћавања отпадних вода на територији Града, а након тога потребно је приступити изради идејног пројекта и студије оправданости за предвиђене подсистеме.

Прикључивање домаћинства целог Града на канализационе системе, кој се остварују кроз:

- формирање 18 посебних канализационих система на територији Града, у оквиру којих:
  - највећи систем представља краљевачки са централним постројењем за пречишћавање (ППОВ),
  - девет система планирана су као зајадничка за два или више насеља,
  - за осам насеља предвиђени су самостални системи, тј. системи који обухватају само једно насеље,
  - остала насеља (49) и даље ће индивидуално решавати проблем својих отпадних вода;
    - уједначавање квалитета мреже на нивоу целог Града;
    - увођење система даљинског надзора рада црпних станица, као и квалитета воде у канализационом систему.

5.1.3. СТАНОВНИШТВО, ПРИВРЕДНИ РАЗВОЈ, МРЕЖА НАСЕЉА И ОБЈЕКТА ЈАВНИХ СЛУЖБИ

5.1.3.1. **Развој становништва**

Приоритетне активности:

- развој регионалних функција града Краљева;
- контрола концентрације становништва и привредних активности у урбаној зони града и дуж саобраћајних коридора;
- повећање квалитета живљења и доступности сеоског подручја;
- развој средњих и малих предузећа у центрима и другим насељима која имају локационе погодности и интерес за развој МСП;
- очување и трансформација мреже насеља у долинском и планинском подручју Града.

За реализацију ових циљева неопходне су активности усмерене на:

- развој терцијарног, кварталног и секундарног сектора и различитих институција (развојних, информатичких и других);
- контролисање коришћења и изградња простора урбане зоне, нарочито на улазно-излазним правцима у град, уз санацију и урбану регулацију непланске изградње;
- селективна децентрализација појединих економских активности, пре свега малих и средњих предузећа и микро-бизниса у секундарном и терцијарном сектору у центре у мрежи насеља и поједина насеља са одговарајућим локационим погодностима;
- побољшање доступности (саобраћајне и телекомуникационе) и опремљености комуналном инфраструктуром центара у мрежи насеља, нарочито повећањем квалитета локалне путне мреже и развоја фиксне руралне и мобилне телефоније, уз трансформацију појединих сеоских у насеља сезонског карактера;

- задржавање млађих контигената становништва у сеоским насељима, подстицањем развоја крупнијих газдињстава фармерског типа и омогућавањем њиховог запошљавања и самозаопшљавања у водопривреди, шумарству, туризму и другим активностима;
- повећање доступности и квалитета услуга здравствене и социјалне заштите и програма помоћи старачким домаћинствима, као и услуга јавних служби младом становништву (деци и омладини) и женском делу популације, уз неопходну рационализацију мреже објеката јавних услуга, у првом реду основног образовања.

5.1.3.2. **Развој привреде**

Приоритети привредног развоја:

- израда стратегије развоја Града Краљева;
- равномернији територијални развој привреде у складу са развојним потенцијалима и просторно-економским капацитетима;
- налажење заинтересованих стратешких партнера и повећање запослености;
- развој МСП, посебно у производњи хране, сектору услуга и трговине;
- удруживање МСП ради заједничких наступа, набавке сировина, обезбеђење кредитирања, повећање конкурентности и стварање робних марки;
- ангажовање високостручних кадрова и увођење модерних менаџерских техника уорављања;
- доношење одлука на нивоу локалне самоуправе које ће омогућити бољу и ефикаснију сарадњу између Града Краљева и привредних субјеката.

5.1.3.3. **Развој мреже насеља**

Полазећи од предложеног модела развоја, основни циљеви организације мреже насеља на подручју Града Краљево су:

- развој регионалних функција Краљева;
- контрола концентрације становништва и привредних активности у урбаној зони Краљева и дуж саобраћајних коридора;
- повећање квалитета живљења и доступности сеоског подручја;
- развој средњих и малих предузећа у центрима и другим насељима која имају локационе погодности и интерес за развој МСП и
- очување и трансформација мреже насеља у долинском и планинском подручју Града.

За реализацију ових циљева неопходне су активности усмерене на:

- развој терцијарног, кварталног и секундарног сектора и различитих институција (развојних, информатичких и др.) у Краљеву;
- контролисање коришћења и изградње простора урбане зоне, нарочито на улазно–излазним правцима у град, уз санацију и урбану регулацију непланске изградње;
- селективна децентрализација појединих економских активности, пре свега малих и средњих предузећа и микро–бизниса у секундарном и терцијарном сектору у центре у мрежи насеља и поједина насеља са одговарајућим локационим погодностима;
- побољшање доступности (саобраћајне и телекомуникационе) и опремљености комуналном инфраструктуром центара у мрежи насеља, нарочито повећањем квалитета локалне путне мреже и развоја фиксне руралне и мобилне телефоније, уз трансформацију појединих сеоских у насеља сезонског карактера;

- задржавање млађих контингената становништва у сеоским насељима, подстицањем развоја крупнијих газдинстава фармерског типа и омогућавањем њиховог запошљавања;
- самозапошљавање у водопривреди, шумарству, туризму и другим активностима и
- повећање доступности и квалитета услуга здравствене и социјалне заштите и програма помоћи старачким домаћинствима, као и услуга јавних служби младом становништву (деци и омладини) и женском делу популације, уз неопходну рационализацију мреже објеката јавних услуга, у првом реду основног образовања.

Развој и уређење центара у мрежи насеља: Приоритетне активности се свODE на контролу и усмеравање коришћења, изградње и уређења простора на улазно–излазним правцима у Градски центар Краљево и у магистралним и регионалним инфраструктурним коридорима.

5.1.3.4. *Развој и организација јавних служби*

Приоритетне активности:

- даљи развој и диверзификација услуга јавних служби у Краљевоу у области здравствене и социјалне заштите, културе, образовања и васпитања, спорта, информатике и др;
- уједначавање доступности јавних служби свим корисницима, повећањем квалитета услуга и физичке доступности објеката јавних служби у центрима у мрежи насеља, нарочито на сеоском подручју;
- рационализација мреже објеката основног образовања и побољшање квалитета образовног процеса, уз проширивање обухвата специјализованог и субвенционираног превоза на све ученике основног и средњег образовања;
- диверзификација и флексибилнија организација услуга и мреже објеката јавних служби (у јавном и приватном сектору), којом ће се омогућити равноправно коришћење за све категорије корисника;
- преиспитивање и дефинисање минимума норматива за потребан простор, опрему и средства који ће обезбеђивати републички и/или локални ниво управљања, уз стимулацију инвестиција и донација приватног сектора у развој јавних служби преко гарантованог минимума;
- обезбеђење инфраструктурно опремљених зона и локалитета за развој МСП у предвиђеним центрима и насељима.

Приоритетне активности за **развој и виши квалитет услуга и објеката јавних служби у центрима у мрежи насеља:**

- прибављање земљишта у јавно власништво и/или кроз различите модалитете партнерства с приватним сектором (власницима земљишта) и минимално комунално опремање планираних зона и локалитета у секундарним градским центрима до 2011. године, а у осталим предвиђеним насељима до 2015. године;
- активирање и побољшање инфраструктурне опремљености постојећих локација и напуштених производних објеката;
- израда и почетак реализације програма ревитализације, инфраструктурног опремања и уређења изграђеног простора секундарних општинских центара и насеља са специфичним функцијама–бањских насеља, са завршетком реализације програма до 2015. године;
- израда и реализација програма ревитализације, инфраструктурног опремања и уређења изграђеног простора секундарних градских центара до 2015. године и почетак реализације програма за остала сеоска насеља поштујући хијерархију дефинисану мрежом насеља;
- израда и реализација програма санације и реконструкције, инфраструктурног опремања и урбане регулације започетих и иницираних зона изградње поред магистралних путева до 2015. године;

- израда и реализација програма ревитализације, инфраструктурног опремања и уређења осталих започетих и иницираних зона изградње поред магистралних и регионалних путева.
- подизање квалитета образовног процеса и опремљености матичних основних школа у центрима у мрежи насеља до 2015. године;
- подизање нивоа квалитета, опремљености и организације пружања услуга примарне здравствене заштите у постојећој мрежи објеката у центрима у мрежи насеља до 2015.г;
- развој и организација пружања услуга социјалне заштите у центрима у мрежи насеља и развој нових интегрисаних програма здравствене и социјалне помоћи старачким домаћинствима до 2015. године;
- развој нових услуга, подизање нивоа квалитета и модернизација административно–управних услуга у постојећој мрежи објеката месних канцеларија у центрима у мрежи насеља до 2015. године, а у осталим месним канцеларијама до 2020. године;
- развој и организације пружања услуга установа културе из Краљева у центрима у мрежи насеља.

Приоритетне активности за **повећање доступности и уједначавање квалитета услуга јавних служби у осталим насељима на руралном подручју Града:**

- израда и реализација програма рационализације и опремања мреже објеката основног образовања и подизања квалитета образовног процеса на руралном подручју Града до 2015. године;
- проширење обухвата специјализованог превоза на све ученике основног и средњег образовања до 2015. године;
- израда и реализација програма развоја и организације пружања услуга предшколског васпитања и образовања на руралном подручју до 2015. године;
- одржавање и комплетирање пратећим садржајима постојећих спортских терена и развој програма и активности спортских клубова;
- организација и интензивнији развој мобилних екипа дечјих вртића, примарне здравствене и социјалне заштите;
- развој и модернизација рада мобилних и стационарних служби ветеринарске заштите и саветодавне пољопривредне службе.

5.1.4. ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ И КОМУНАЛНА ОПРЕМА

5.1.4.1. *Повећање капацитета и побољшање нивоа саобраћајних услуга на путној мрежи*

Приоритетне активности за развој друмског саобраћаја на територији града подразумева:

- почетак изградња деонице планираног аутопута Појате – Прељина, као нове обилазнице око Краљева;
- изградња моста у Богutowцу преко реке Ибар, од државног путу I реда – М5 ка Замчању;
- реконструкција моста у Ушћу преко реке Ибар, на државном путу I реда – М22;
- реконструкција деонице државног пута I реда М23.1, у циљу повећања возних карактеристика;
- реконструкција деонице државног пута II реда Р225а, у циљу повећања капацитета саобраћајнице;
- реконструкција државног пута II реда Р227, у циљу повећања возних карактеристика;
- реконструкција деонице државног пута II реда Р225 од М5 до Л1052 (Гоч), у циљу повећања капацитета саобраћајнице и возних карактеристика;
- изградња деонице државног пута II реда Р225 од Л1052 до границе Града према Врњачкој Бањи;
- изградња деонице државног пута II реда Р116, у циљу повећања возних карактеристика;
- изградња обилазнице око манастира Студеница (деонице државног пута II реда Р116), у циљу заштите манастирског комплекса;
- реконструкција деонице државног пута II реда Р217, у циљу повећања возних карактеристика;

- реконструкција деонице локалног пута Л1017 од укључења на Р217 до Чукојевца и границе Града Краљево, а потом пркатегоризација у складу са Правилником о категоризацији путева;
- реконструкција локалног пута Л1001 од М23.1 на Камиџори до М22 у Милочајима;
- изградња градског прстена: северне градске магистрале;
- изградња раскрсница за везу градских саобраћајница са мрежом државних путева;
- санирање клизишта на мрежи државних путева и мрежи путева на територији Града;
- реконструкција и санација постојећих путних објеката на мрежи градских и некатегорисаних путева;
- израда Градске одлуке о општинским и некатегорисаним путевима са циљем утврђивања мреже путева по саобраћајном значају, правилима њихове изградње, управљања, заштите и одржавања;
- изградња пешачких стаза у зонама насеља и аутобуских ниша на државним путевима I реда;
- израда пројеката изведеног стања и прибављање употребне дозволе градских путева;
- изградња пешачких стаза у склопу попречних профила на државним путевима у зонама насеља;
- почетак активности на изградњи обилазног пута око Ушћа.
- реконструкција површинских раскрсница на мрежи градских саобраћајница (Магнохром, АМД, Мала пијаца, Леснина, Стари Аутотранспорт, Техноград);
- изградња градских саобраћајница:
- потпуна или делимична реконструкција око 50% општинских путева, коју је због обима радова неопходно радити на основу пројектне документације;
- изградња пешачких стаза у склопу попречних профила деоница општинских путева у зонама насеља (Чукојевац, Годачица, Метикоши, Врба, Ратина, Рибница, Матарушка бања...);
- израда катастра саобраћајне сигнализације Града Краљево;
- израда пројекта управљања саобраћајем на градским саобраћајницама са побољшањем техничког регулисања саобраћаја.

5.1.4.2. **Развој железничког саобраћаја и железничких пруга**

Приоритетне активности:

- реконструкција и укидање одређених пружних прелаза на прузи Сталаћ–Краљево–Пожега и Лапово–Краљево–Косово Поље, уз њихово међусобно повезивање путевима паралелним са пругом;
- извршити електрификацију деонице пруге Сталаћ–Краљево–Пожега;
- извршити реконструкцију железничке станице «Краљево»;
- изградити железнички терминал «Ратина»;
- извршити уграђивање сигнално–сигурносне опреме на укрштајима у нивоу колосека са друмским саобраћајницама;
- извршити обнову горњег строја пруге Сталаћ–Краљево–Пожега и Лапово–Краљево–Косово Поље, због дотрајалости дрвених прагова;
- извршити реконструкцију и санацију пружних објеката пруге Сталаћ–Краљево–Пожега и Лапово–Краљево–Косово Поље;
- применом законске регулативе спречити изградњу објеката у заштитном пружном појасу, као и у оквиру коридора Рижине пруге.

5.1.4.3. **Развој ваздушног саобраћаја**

Приоритетне активности:

- прекатегоризација војног аеродрома Лађевци и изградња објеката за цивилни саобраћај;
- прекатегоризација спортског аеродрома у вишу категорију и изградња пратеће инфраструктуре.

5.1.5. ОДРЖАВАЊЕ И ПОБОЉШАЊЕ КВАЛИТЕТА РАДА И ПОУЗДАНОСТИ ПОСТОЈЕЋЕ И ИЗГРАДЊА НОВЕ ЕЛЕКТРОПРЕНОСНЕ И ДИСТРИБУТИВНЕ МРЕЖЕ

Приоритетне активности у производњи електричне енергије:

- изградња проточних хидроелектрана на реци Ибар,
- изградња МХЕ у циљу максималног искоришћења енергетског потенцијала водотокова.

Приоритетне активности у трансформација електричне енергије:

- изградња нове трафостанице ТС400/220/110kV Краљево 3 увођењем 400kV напонског нивоа у садашњу ТС220/110kV Краљево 3 и повезивање ТС Краљево 3-Крагујевац 2 на напонском нивоу 400kV.
- изградња нових трафостаница 110/10кВ, није предвиђена планом ЕД „Краљево“. Предвиђена је замена два трансформатора у ТС 110/35кВ Краљево 1 ради поузданијег напајања.
- изградња ТС 35/10кВ „Техногас“ у Рибници, предвиђене планом ЕД „Краљево“ до 2010.г.од;
- оптимизација трафостанице Краљево 1 35/10 кВ, кроз замену трансформатора новим снаге 4MW;
- побољшање квалитета управљања електроенергетским системом кроз наставак започете реализације система даљинског управљања трафостаницама конзумног подручја Електродистрибуције Краљево.

Приоритетне активности у области преноса електричне енергије:

- изградња ДВ 400kV Крагујевац 2 - ТС Краљево 3.
- изградња ДВ 2 x 110kV ТС Краљево 3 - ТС Нови Пазар 2.
- Оптимизација 35kV кроз разна појачања и замене водова и осталих елемената мреже,
- формирање новог извода из ТС 35/10 кV ТС „Фабрика Вагона“
- формирање новог извода из ТС 35/10 кV ТС „Техногас“
- раздвајање извода из ТС 35/10 кV „Јасен“
- изградња новог вода 35/10 кV између ТС 35/10 кV „Рибница“ и 35/10 кV ТС „Техногас“
- замена неких постојећих водова;
- замена постојећих дрвених ДВ стубова новим бетонским;
- превођење делова постојећег ваздушног система преноса електричне енергије 35 кV у подземни,
- реконструкција мреже 10 кV и 0,4 кV, кроз замену постојећих дрвених стубова новим бетонским и превођење делова постојећег ваздушног система преноса електричне енергије у подземни.

5.1.6. РАЗВОЈ ЦЕНТРАЛИЗОВАНОГ СНАБДЕВАЊА ТОПЛОТНОМ ЕНЕРГИЈОМ У КРАЉЕВУ

Приоритетне активности **развоја гасоводне мреже** подразумева:

- наставак изградње гасификације у зонама у којима је делимично већ изграђена дистрибутивна мрежа, као и прикључење нових корисника на постојеће МРС и постојећу дистрибутивну мрежу;
- изградња нових МРС и дистрибутивне мреже у градском подручју;
- наставак изградње примарне гасоводне мреже према приградским насељима;
- изградња нових МРС у приградском подручју;
- проширење постојеће ГМРС Краљево 1;
- завршетак изградње гасоводног прстена у граду (спајање крака I и крака II);
- изградња двостепених ГМРС за сеоска насеља на траси магистралног гасовода до 2020. године.

Приоритетне активности **развоја топлификације** су:

- модернизација градских топлана;

- изградња котларница и у рубним деловима града. Ове котларнице би као основни енергент користиле природни гас, са могућношћу коришћења неког алтернативног горива.

5.1.7. РАЗВОЈ ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА

Приоритетне активности:

Развој телекомуникација на територији Града Краљева у наредном петогодишњем периоду предвиђа нове објекте у простору и уградњу нових или замену постојећих уређаја и каблова у постојећим зградама, на антенским стубовима, у кабловској канализацији или у постојећим цевима у земљи.

Планови Телеком Србија, националног оператера су:

- изградња мултисервисних чворова (MSAN) на новим локацијама;
- изградња мултисервисних чворова (MSAN) на локацијама постојећих централа;
- изградња нових и реконструкција постојећих приступних мрежа (у централној градској зони и подручју ГУП-а, Ушћу, Мат. бањи, Рудну, Дражинићима, Берановцу и у неким селима у долини Мораве, Груже и Гледићке реке зависно од финансијских средстава Телекома);
- увођење оптичких каблова (релација Чукојавац–Годачица и Адрани–Мрсаћ–Самаила);
- монтирање система преноса по оптичким кабловима у објектима у којима су каблови завршени;
- изградња антенских стубова за базне станице мобилне и бежичне фиксне телефоније;
- монтирање радиорелејних система на постојећим антенским стубовима;
- уређаји фиксне бежичне мреже (CDMA и ViMAX технологије) ће бити монтирани на антенским стубовима базних станица постојеће мобилне телефоније Телекома;
- инсталирање опреме CDMA и ViMAX технологије, код кабловских оператера SBB и Телемарк, или на антенским стубовима у новој фиксној телекомуникационој мрежи.

Приоритетне активности мреже мобилних телефонија:

Планом предузећа која се баве мобилном телефонијом „Телеком Србија 064“, „Мобтел Србија 063“ и VIP предвиђа се изградња већег броја нових базних станица мобилне телефоније са својим антенским системима.

Приоритетне активности **ТВ и радио система** се односе на:

- повећања квалитета постојећих и увођење нових сервиса;
- доследнију примену Закона о радиодифузији;
- наставак, започете акције остваривања приступа Интернету инсталацијама кабловских телевизија;
- проширење постојећих мрежа,
- реконструкцију постојећих мрежа постепеним превођењем ваздушне у подземну;
- изградњу нових мрежа;
- примену различитих система телекомуникација (оптички, ГСМ/ГПРС, РДС или други радио системи...) увођењем нових садржаја и решења у области јавног живота грађана (видео надзор јавних површина, аутоматска наплата паркинга, даљинско управљање и надзор јавном расветом, формирање јединственог Градског информатичког система повезивањем свих Градских јединица).

5.1.8. ИНТЕГРАЛНО УПРАВЉАЊЕ КОМУНАЛНИМ ОТПАДОМ

Приоритетне активности обухватају мере за:

- реализацију концепта регионализације, кроз спровођење поступка међуопштинске сарадње;
- постепено увођење примарне и секундарне селекције отпада и рециклаже;

- побољшање организације сакупљања и транспорта;
- увођење модерних судова за одвојено сакупљање отпада и савремене, специјализоване опреме за транспорт;
- проширње услуге сакупљања отпада на сеоско подручје;
- оптимизација учесталости сакупљања и транспортних средстава;
- сва решења до реализације основног концепта су прелазна у функцији коначног решења.

5.1.9. РАЗВОЈ ТУРИЗМА, ОРГАНИЗАЦИЈА И УРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ ПРОСТОРА

Приоритетне активности:

Град, уз помоћ надлежног министарства, туристичких организација и туроператера, кластера, различитих невладиних и других организација, требало би да предузме следеће активности:

- дефинисање и формирање специфичног туристичког производа, развоја и организација туристичке понуде до 2015. године;
- доношење програма презентације туристичких вредности и понуде;
- утврђивање и реализација програма уређења и опремања туристичких простора;
- формирање организације за пружање услуга креирања целогодишње обједињене туристичке понуде, која ће учествовати у свим туристичким активностима;
- организовање едукације локалног становништва (за домаћински туризам) и њихово укључивања у туристичке програме на простору локалне заједнице;
- организовање израде и новелације туристичких информатора за територију Града, а по систему тематских и саобраћајних разгледања и обилазака и друго.

5.1.10. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Приоритетне активности:

- развој подручја у складу са процењеним капацитетом просторно–еколошких целина, зона и локација;
- намена простора и услови коришћења природних ресурса, усаглашени са просторно– еколошким капацитетом, значајем подручја и факторима ограничења;
- планирани развој заснован на квалитетном унапређивању социо–економског и тржишно– одрживог развоја, услов за унапређивање привредних, еколошких, туристичких, рекреативних и осталих вредности подручја;
- развој планираних капацитета као одржив и еколошки прихватљив, уз специјализацију засновану на обележјима и предностима подручја Града Краљева;
- развој инфраструктурне и комуналне опремљености, сагласно мерама заштите и унапређења стања;
- валоризација и планска подршка специфичним предностима у контекстима ширег окружења;
- заштита изворишта водоснабдевања и извора минералних вода према прописаним условима санитарне заштите, применом мера забране и ограничења;
- обавезне мере санације, ремедијације и ревитализације угрожених и деградираних локација и зона индиректног утицаја из окружења.

5.1.10.1. *Заштита квалитета ваздуха*

Приоритетне активности:

- процена могућих утицаја на стање и квалитет ваздуха (имисија, емисија);
- избор најбоље понуђених решења и еколошки прихватљивих енергената;
- процена еколошког капацитета зона и локација при реализацији појединачних Пројеката са аспекта утицаја на квалитет ваздуха;

- препоруке, обавезујуће и стимулативне мере за коришћење обновљивих извора енергије при реализацији Пројеката–објеката већих капацитета;
- обавезне мере биолошке заштите (озелењавање, пејзажно уређење) при формирању зона и појасева са приоритетном функцијом заштите;
- мере забране отварање вегетацијског склопа и ставарање „огољених“ и отворених површина као извора еолске прашине;
- усвајање Програма израде катастра загађивача ваздуха по јединственој методологији;
- обавеза изградње уређаја за пречишћавање ваздуха за објекте (типологије) изворе аерозагађења;
- смањење емисије неспецифичних полутаната атмосфере из индивидуалних ложишта максималним прикључивањем на централизован начин снабдевања топлотном енергијом или /и гасификацијом,
- успостављање контроле квалитета ваздуха кроз просторну мониторинску мрежу;
- укључивање у јединствену стратегију и концепт локалног и регионалног мониторинга за праћење стања загађености ваздуха и утицаја на људско здравље.

5.1.10.2. **Заштите квалитета земљишта**

Приоритетне активности:

- заштита земљишта од загађивања;
- заштита продуктивног земљишта од нерационалног коришћења и деградације;
- контрола употребе хемијских препарата на пољопривредним површинама;
- заштита земљишта од еродибилних процеса;
- забрана депоновања отпада свих врста и других материјала ван простора за то намењених, уређених и утврђених.

5.1.10.3. **Заштита квалитета вода**

Приоритетне активности:

- забрана упуштања отпадних вода у водотокове истраживаног подручја, приобаља и „подземља“, без обавезног претходног третмана до захтеваног нивоа;
- обавезна процена утицаја могућих (очекиваних) количина и категорија отпадних вода, начин третмана и управљања отпадним водама при реализацији зона, локација и појединачних пројеката;
- заштита, очување тока и приобаља река Западна Мораве, Ибар, Гружа, Рибница и осталих водотокова од деградације и загађивања;
- формирање „зеленог коридора“ за пасивну рекреацију дуж обала река овог подручја;
- изградња канализационе мреже и постројења за третман фекалних отпадних вода;
- изградња водонепропусних септичких јама, за појединачне пројекте и издвојене локације, као прелазно решење;
- укључивање у мониторинску мрежу контроле воде реке Западне Мораве, Ибра, Груже и Рибнице.

5.1.10.4. **Заштита од буке**

Приоритетне активности:

- формирање пејзажно уређених „зелених“ коридора, зона и појасева;
- избор зеленила прилагодити зонским и локацијским условима у складу са пејзажним и еколошко–биолошким захтевима;
- обавезно озелењавање паркинг–простора;
- реконструкција саобраћајница за очекивану саобраћајну оптерећеност.

5.1.11. ЗАШТИТА ПРИРОДНИХ И НЕПОКРЕТНИХ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Приоритетне активности:

- спровођење мера заштите, уређење, презентација и укључивање природних добара у туристичку понуду Града;
- мере сталне контроле;
- одрживо коришћења и презентација;
- задржавање аутохтоног идентитета и карактера предела и пејзажа;
- у зони уређења и оплемењавања осетљивих зона и локација успоставити максимално очување аутохтоности природне предеоне целине;
- пејзажно уређење индивидуалних парцела усагласити са локационим условима и условима зоне којој припадају.

Приоритетне активности **заштите и презентације непокретних културних добара и њихове околине:**

- утврђивање граница заштићене околине, зоне са прелазним режимом заштите простора и/или шире зоне заштите категорисаних НКД, са диференцираним режимима коришћења, уређења и изградње простора;
- спровођење интегративне заштите НКД и простора заштићене околине и зона заштите;
- повећање доступности НКД, побољшањем квалитета локалне путне мреже и њихове презентације јавности;
- утврђивање адекватне намене и корисника НКД у јавном/државном власништву, ради ефикасније заштите, презентације и економског вредновања добра;
- спровођење категоризације и рекатегоризације највреднијих непокретних културних добара.

5.2. УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Кључни учесници у спровођењу Просторног плана су у складу са својим надлежностима и делокругом рада: органи управљања Града Краљева и Градска управа, републички ресорни органи и фондови, републичка и Градска јавна предузећа, јавне установе и посебне организације, РПК Краљева, регионалне и локалне пословне асоцијације, домаће и стране банке, заинтересовани пословни субјекти, трећи сектор (невладине организације) и становништво Града Краљева.

Кључни учесници на републичком нивоу управљања су министарства са одговарајућим управама за послове пољопривреде, шумарства, водопривреде, саобраћаја, културе, туризма и услуга, просвете, здравствене заштите, социјалне политике, изградње објеката и заштите животне средине; затим јавна предузећа надлежна за послове водопривреде, електропривреде, шумарства, железничке пруге и телекомуникације, посебна организација/јавно предузеће надлежна за путеве; као и заводи надлежни за заштиту природе и споменика културе и други републички ресорни органи, организације, агенције и фондови.

Кључни учесник на регионалном нивоу управљања је РПК Краљево, а на локалном нивоу управљања органи Града Краљева, Градска јавна комунална предузећа, Дирекција, агенције, фондови, јавне установе и месне заједнице с подручја Града.

Поред наведених учесника неопходно је анимирати и организовати учешће других актера у спровођењу овог просторног плана, у првом реду пословне (привредне) субјекте, пословне асоцијације, невладине

организације, удружења грађана и становништво Града Краљева.

5.3. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ РАЗЛИЧИТИХ ПОЛИТИКА ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Ефикасност спровођења Просторног плана условљена је обезбеђењем координације предвиђених активности и различитих актера/учесника. Полази се од искустава земаља ЕУ да се успешна координација може обезбедити применом мултисекторског приступа–комбинације мера и инструмената различитих политика према тематским областима и проблемима који се планом решавају, као и успостављањем институционално–организационих аранжмана и партнерства на различитим релацијама (јавни–приватни сектор, јавне/независне институције–организације, ниво управљања–јавност и др.).

Основне мере и инструменти различитих политика за имплементацију планских решења Просторног плана за период до 2015. године и даље, базирани су на постојећем систему управљања у Србији, у одређеној мери се сугеришу мере и инструменти који ће, према очекивањима, у овом периоду бити дефинисани и примењивани током фаза приступања ЕУ. Мере и инструменти за имплементацију Просторног плана су отворени за усклађивање, с променама система управљања и планирања у Србији у току спровођења овог плана.

Ради спровођења Просторног плана, Скупштина Града Краљева покренуће преко својих представника код надлежних републичких органа измене и иновацију одговарајућих прописа, норми и активности у вези са мерама и инструментима политика.

5.3.1. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ОПШТЕ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ

Значајним се сматра установљавање мера и инструмената опште економске политике, и то:

- Повољни дугорочни кредити и порески подстицаји за:
  - (а) приватан сектор и власнике непокретности за улагања у спровођење–мера заштите и уређења пољопривредног и шумског земљишта и шума, интегралних програма уређења пољопривредног земљишта и пашњака и програма газдовања шумама; прикупљање и пречишћавање отпадних вода, санитарно безбедно прикупљање и депоновање комуналног отпада, коришћење алтернативних (нових и обновљивих) извора енергије; мера заштите животне средине и природних ресурса, заштите и презентације природних и непокретних културних добара;
  - (б) развојно опредељене пољопривредне производње, као и додатне стимулације за младе и произвођаче који преузимају напуштена и старачка газдинства и/или уводе методе органске производње; изградња објеката за откуп и прераду локалних пољопривредних производа, откуп и примарна прерада шумских плодова, лековито и ароматичног биља; изградња ветеринарских амбуланти, станица и апотека, објеката саветодавне пољопривредне службе, сервиса за пољопривредну механизацију и других техничких сервиса, малих и микро предузећа на селу, услужног и производног карактера;
  - (в) изградња и модернизација садржаја туристичке понуде и опреме (за улагања у прибављање и уређење грађевинског земљишта, комунално опремање, изградњу и реконструкцију објеката сеоских домаћинстава за туристички смештај, изградњу туристичке опреме и др); и
  - (г) приватан сектор за организацију и пружање услуга јавних служби.
- Осигурање (гаранцијски фонд) и давање повољних дугорочних кредита и пореских подстицаја за приватизацију и развој малих и средњих предузећа, с највећим степеном осигурања и најнижим

каматним стопама за отварање нових радних места и почетнике који први пут започињу производњу или за пружање дефицитарних услуга. Учесници у установљавању назначених мера и инструмената су министарства надлежна за финансије, привреду и пољопривреду.

5.3.2. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ДРУГИХ ПОЛИТИКА

5.3.2.1. Политика заштите и коришћења пољопривредног земљишта и развоја пољопривреде

Основне мере и инструменти политике јесу:

- Убрзавање регистрације пољопривредних газдинстава ради обезбеђења директног приступа што ширег круга робних производа мерама подршке из аграрног буџета Републике за укрупњавање и консолидацију земљишних поседа, унапређење биолошких, хемијских и физичких својстава пољопривредног земљишта и другим текућим модалитетима подршке побољшању услова живота на селу и одрживом развоју пољопривреде.
- Обезбеђење бенефицираних камата, за инвестирање у: (а) интегралне програме уређења пољопривредно–шумског земљишта у зонама заштите изворишта вода и других посебно вредних/осетљивих екосистема; (б) програме ревитализације пашњачког сточарења, укључујући унапређење природне крмне основе; и (в) програме развоја органских/еколошких пољопривредних система, посебно за подручја заштићена по основу посебних природних и/или културно–историјских вредности, као и за зоне и комплексе резервисане за развој туризма.
- Обезбеђење буџетске подршке Републике за одржавање пољопривредне производње у брдскопланинском рејону, који има трајна агроеколошка ограничења, што налаже увођење директних субвенција по основу доприноса мултифункционалних пољопривредних газдинстава очувању природних ресурса, биодиверзитета, амбијенталних и културолошких вредности простора на локалном, регионалном и националном нивоу.

Учесници у установљавању и/или примени назначених мера и инструмената су министарства надлежна за пољопривреду, шумарство и заштиту животне средине, фондови за развој и заштиту животне средине, Градска управа Краљево и пољопривредни произвођачи.

5.3.2.2. Политика заштите и коришћења шума, развоја шумарства и ловства

Основне мере и инструменти политике јесу:

- Удруживање средстава јавних предузећа и јавних прихода Града Краљево у области шумарства и водопривреде с приватним сектором за финансирање:
  - (а) унапређење стања постојећих шума и повећање степена шумовитости–ЈВП "Србијашуме" и приватни шумовласници у Граду;
  - (б) пошумљавање и одржавање шума заштитног карактера у сливу изворишта водоснабдевања–Републичка дирекција за воде, ЈВП "Србијаводе", Градска управа и приватни шумовласници у Граду;
  - (в) заштита и очувања природних добара и биодиверзитета–Министарство животне средине и просторног планирања, стараоци природних добара, власници непокретности и невладине организације;
  - (г) рекреативно опремање, одржавања шуме у функционално оптималнијем стању и обезбеђење компензационих површина шума и шумског земљишта–Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство економије и регионалног развоја, Градска управа и заинтересовани пословни субјекти/инвеститори туристичко–рекреативне инфраструктуре.

- Актуелизација катастра непокретности и инвентура шума у државном и приватном власништву.
- Обезбеђење средстава корисника ловишта за улагања у заштиту, производњу и узгој дивљачи.

Учесници у примени ових мера и инструмената су надлежна министарства и јавна предузећа, Градска управа Краљева, власници непокретности/земљишта и корисници ловишта.

5.3.2.3. Политика заштите и коришћења вода

Основне мере и инструменти политике јесу:

- Свођење губитака у мрежи и успостављање поузданог мерног система и мониторинг система, ради обезбеђења потпуне хидрауличке осмотривости регионалног система.
- Обезбеђење средстава јавних прихода РС и скупштине Града Краљева и општина Рашког округа у области водoprивреде, енергетике и заштите животне средине за финансирање реализације Регионалног Лопатничког система за снабдевање становништва водом, као и конкурисање за коришћење средстава претприступних програма ЕУ за финансирање локалних водоводних и канализационих система, а нарочито за руралну санитацију насеља.

Учесници у примени ових мера и инструмената су Републичка дирекција за воде, ЈВП „Србијаводе“, ЈКП „Водовод–Краљево“, као и корисници РВС „Лопатница“.

5.3.2.4. Политика развоја и размештаја индустрије и МСП

Основне мере и инструменти политике су:

- интензивније коришћење текућих подстицајних мера за развој приватног предузетништва;
- предузимање низа подстицајних мера на Градском нивоу у поспешивању развоја приватног предузетништва;
- обезбеђење услова за привлачење инвестиција/финансирања – банкарских кредита, финансијских зајмова, стратешких партнера и „greenfield“ инвеститора; стварање повољне, стабилне и сигурне климе за инвестиције и налажење стратешких партнера за реструктурирање великих система;
- прилагођавање органа управљања Града Краљева и Регионалне ПК Краљево улози централног планера/координатора и контролора економског развоја, доносиоца главних стратегија, политика и регулација, затим ЈП у улози јавних сервиса за развој привреде, уз смањење управног апарата и ефикасније администрације;
- обезбеђење координације и интегрисања активности одговарајућих институција и органа управљања Града, усмерених на:
  - контактирање потенцијалних финансијера, координацију активности на тражењу и привлачењу најповољнијих извора финансирања, укључујући банкарски систем (локалне банке), одговарајуће државне фондове и агенције, активирање штедње грађана и привлачење средстава локалних бизнисмена за финансирање атрактивних пројеката од интереса за Град Краљево и друге градове и општине;
  - организацију израде потребне планске и техничке документације и истраживања, програма, пројекција и бизнис планова који ће конкурисати за средства различитих фондова, укључујући и фондове за земље кандидате за пријем у Европску унију и институција;
  - иницирање, остваривање сарадње и координација активности у Граду за реализацију развојних пројеката преко програма градских, регионалних/окружних и републичких органа, организација, ЈП и установа и ПК, као и асистирање и усмеравање активности на прикупљању средстава финансирања од банака, асоцијација привредника и невладиних организација и
  - проактивно и ефикасно руковођење Градским буџетом, развојем Града, инвестицијама у

развојне пројекте и сл.

Учесници у установљавању и примени ових мера и инструмената су министарства надлежна за привреду, приватизацију, трговину и услуге, агенције (SIEPA, Агенција за приватизацију и реструктурирање, Агенција за осигурање и кредитирање извозних послова и др.) и фондови, РПК Краљево, органи управљања Града Краљево, банкарски системи и асоцијације произвођача/предузетника.

5.3.2.5. Политика развоја и организације јавних служби

Основна мера и инструмент политика јесте обезбеђење средстава која се издвајају из буџета РС преко надлежних министарстава, јавних прихода Града Краљево у области јавних служби и средстава приватног сектора, уз коришћење средстава предприсупних програма ЕУ и средстава Светске банке за програме социјалне и здравствене заштите.

Учесници у установљавању и примени ових мера и инструмената су министарства надлежна за просвету, здравље, социјалну политику и културу, органи управљања Града Краљево, јавне установе, приватан сектор и невладине организације.

5.3.2.6. Политика развоја инфраструктурних система и комуналне опреме

Основне мере и инструменти политика јесу:

- Удруживање средстава за развој магистралне саобраћајне инфраструктуре из буџета РС и средстава посебне организације/ЈП надлежног за управљање државним путевима, и кредитних средстава Међународне асоцијације за развој–IDA за „Пројекте изградње и рехабилитације магистралне и регионалне саобраћајне мреже у РС“ кроз Програм помоћи Светске банке.
- Обезбеђење средстава из јавних прихода Града, уз партиципацију посебне организације/ЈП надлежног за управљање државним путевима за рехабилитацију, реконструкцију и изградњу планираних локалних путева.
- Обезбеђење средстава из буџета РС, управљача јавне железничке пруге, фондова за земље кандидате за пријем у Европску унију, Европске банке за обнову и развој–EBRD, Европске агенције за реконструкцију–EAR и других кредита и средства из донација за реализацију планираног развоја и модернизације железничких пруга.
- Обезбеђење средстава из буџета РС преко министарства надлежног за енергетику и ЈП „Електромержа Србије“ у планирани развој преносних система и енергетских објеката, као и средстава ЈП „Електропривреда Србије“ у реконструкцију постојеће и изградњу планиране дистрибутивне мреже и електроенергетских објеката на подручју Града.
- Обезбеђење средстава из буџета РС преко министарстава надлежних за енергетику и рударство и животну средину, средстава агенција (за енергетску ефикасност), фондова (за заштиту животне средине) и средстава приватног сектора за истраживање и комерцијално коришћење локалних, обновљивих и нових извора енергије, као аутономних система за задовољавање одређених локалних енергетских потреба, као и подстицајних и кредитних средстава за улагања у енергетски штедљивију изградњу и коришћење објеката и нове енергетски ефикасније и еколошки прихватљивије технологије, укључујући и мале и мини хидроелектране на подручју Града.
- Обезбеђење средстава ЈП „Србијагас“, у складу са законом, Стратегијом развоја енергетике РС до 2015. и Националним акционим планом гасификације, за реализацију планираног снабдевања Града.
- Обезбеђење средстава телекомуникационих оператера–Телеком Србија, Мобтел, VIP и других, као и ЈП

„Пошта Србије“ за реализацију планираних активности на телекомуникацијама и поштанском саобраћају, уз обезбеђење партиципације средстава јавних прихода Града, из буџета РС преко министарства надлежног за саобраћај и везе и других извора за реализацију руралног радиотелефонског система и месних мрежа за ретко настањене делове Града.

- Обезбеђење средстава јавних прихода Града Краљева и приватног сектора, уз конкурисање за коришћење средстава претприступних програма ЕУ за развој локалне инфраструктуре.
- Обезбеђење средстава из буџета РС преко надлежних министарстава, агенција (за рециклажу, локалну инфраструктуру и др.) и фондова (за заштиту животне средине), јавних прихода Града Краљева и приватног сектора, уз конкурисање Града за коришћење средстава предприступних програма ЕУ, Европске банке за обнову и развој–ЕБРД, Светске банке за инвестиционе програме и других кредитних и средстава из донација, за израду и реализацију стратегије и пројекта управљања комуналним отпадом и санитарно безбедно депоновање и рециклирање комуналног отпада.
- Контактирање и привлачење страних инвеститора/стратешких партнера за реализацију пројекта изградње аеродрома и робно–дистрибутивног и транспортног центра, првенствено применом система концесија.
- Обезбеђење средстава из буџета РС преко министарстава надлежних за енергетику и животну средину, агенција и фондова и из јавних прихода Града за реализацију програма информисања и едукације становништва о могућностима и ефектима штедње и рационалне потрошње и супституције енергије, руралне санитације насеља и управљања отпадом.

Учесници установљивања и примене ових мера и инструмената су надлежна министарства, посебне организације, управљачи и оператери инфраструктурних система, агенције и фондови, затим градска управа Краљево, ЈКП, ЈП Дирекција за планирање и изградњу Краљево и приватан сектор, уз укључивање РПК Краљево, МЗ, становништво и НВО (за програме информисања и едукације становништва).

5.3.2.7. Политика развоја туризма

Основне мере и инструменти политике јесу:

- Обезбеђење средстава из буџета РС преко министарства надлежног за туризам и услуге и фондова (за развој туризма, за развој и др.), јавних прихода Града Краљева у области туризма и приватног сектора, за припрему и спровођење интегралног програма развоја туризма и комплементарних делатности, планова заштите и одрживог коришћења предвиђених туристичких простора, програма развоја туризма, изградње туристичке инфраструктуре и уређења простора.
- Интензивнији развој маркетиншких активности на организацији туристичке понуде презентовањем свих туристичких активности и садржаја, а нарочито обилазака са посебним тематским, односно специфичним обележјима намењеним различитим циљним групама туриста–путеви културе, етнолошко–еколошки путеви и други специфични садржаји и активности у простору Града.
- Обезбеђење средстава из буџета РС преко министарства надлежног за туризам и услуге и фондова и из јавних прихода Града, приватног сектора и невладиних организација за реализацију програма едукације локалног становништва и њиховог укључивања у туристичке програме; програм едукације и припреме туриста за упражњавање појединих активности параглајдинга, алпинизма и слично).

Учесници у установљивању и примени ових мера су министарство надлежно за туризам и Град Краљево, у сарадњи с ТОК-ом, кластерима, приватним сектором, невладиним и другим организацијама, месним

заједницама и локалним становништвом.

5.3.2.8. Политика заштите животне средине, природних и непокретних културних добара

Основне мере и инструменти политика јесу:

- Оснивање Градског фонда за заштиту животне средине.
- Обезбеђење средстава из буџета РС преко надлежног министарства и фонда за заштиту животне средине и из јавних прихода Града за реализацију предвиђених програма заштите животне средине, информисања и едукације становништва о могућностима и ефектима унапређења квалитета животне средине и за узимање активног учешћа у процесу доношења одлука од значаја за животну средину, нарочито у одлучивању о СПУ планова и процени утицаја пројеката на животну средину.
- Обезбеђење средстава из буџета РС преко министарстава надлежних за животну средину и културу, јавних прихода Града и средстава приватног сектора за спровођење заштите природних и НКД.

Учесници у установљавању и примени ових мера су министарства надлежна за животну средину и културу, Завод за заштиту природе Србије, Завод за заштиту споменика културе у Краљеву, Градска управа Краљево и приватни сектор, уз укључивање становништва Града.

5.3.2.9. Политика заштите, резервисања, изградње и уређења простора

Основне мере и инструменти политике јесу:

- Резервисање простора за планиране коридоре и објекте инфраструктурних система, туристичке просторе, започете и инициране зоне изградње, зоне и локалитете за смештај индустрије и МСП, контролом примене режима и правила изградње и уређења простора коридора утврђених Просторним планом и Законом.
- Прибављање земљишта за планиране трасе и објекте инфраструктурних система, инициране зоне изградње, туристичку инфраструктуру и локалитете за смештај индустрије и МСП експропријацијом и куповином земљишта у јавну/државну својину и/или укључивањем приватног сектора, применом различитих модалитета јавно–приватног партнерства.
- Целовита трансформација система управљања грађевинским земљиштем–почев од утврђивања земљишта јавне намене и осталог грађевинског земљишта, преиспитивања и диференцијације постојећих накнада за коришћење грађевинског земљишта у односу на стварне погодности коришћења локација и накнада за уређивање грађевинског земљишта у односу на подстицање или ограничавање појединих намена и активности и изградње простора, као и одговарајуће пореске олакшице и субвенције за финансирање саобраћајне и комуналне инфраструктуре. У склопу трансформације система управљања изграђеним земљиштем утврђиваће се и примењивати дестимулативне или стимулативне мере наплате разних такса и висине накнаде за коришћење грађевинског земљишта за власнике непокретности у зависности од тога да ли граде и уређују изграђено земљиште у складу или са одступањима од правила утврђених овим Просторним планом.
- Припрема и постепено увођење система компензација и нагодби (услова, обрачуна, модалитета и аранжмана) с власницима земљишта и титуларима својине над земљиштем за настале штете, ускраћивање и умањење добити, као и компензационих програма (за развој пољопривреде и села, локалних инфраструктурних система, комуналних објеката, јавних служби, туризма и др.) за ограничења у развоју локалних заједница на подручју Просторног плана, ради спровођења режима и мера заштите простора и животне средине у зонама заштите изворишта водоснабдевања и НКД и на подручју природног добра и резервисаног или проглашеног туристичког простора.

Учесници у установљавању и примени ових мера и инструмената су министарства надлежна за изградњу

објеката, саобраћај, заштиту животне средине, водопривреду, енергетику, туризам и културу, органи управљања Града и републичка и Градска ЈП и фондови, уз укључивање МЗ и локалног становништва.

5.3.3. МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ДРУГИМ ПЛАНОВИМА

Сагледавајући покривеност планском документацијом (*Карта покривеност планском документацијом*) на територији Града Краљева, неопходно је израдити следеће планове:

- израда ППППН Лопатница за потребе водоснабдевања до 2013;
- израда ППППН за искоришћење хидропотенцијала реке Ибар (ПП РС) до 2012;
- израда ППППН манстира Студеница у првој фази реализације плана;
- израда Генералног урбанистичког плана Краљева до 2020. (*Карта ГУП-а 2020.* у току, рок 2011.);
- израда Плана генералне регулације Центар-Чибуквац и израда Плана генералне регулације Ратарско имање-Грдица (у току, рок 2011.);
- израда Плана генералне регулације Индустијска зона спортски аеродром, израда Плана генералне регулације Горњи Чибуквац (рок 2012.);
- израда Плана генералне регулације Сијаће поље, План генералне регулације Рибница, План генералне регулације Кованлук и Берановац, План генералне регулације Ратина, План генералне регулације Кулагића ада, План генералне регулације Јарчужак (у току, рок 2011.);
- израда Плана генералне регулације Ратина-Панчево, План генералне регулације Крушевица, План генералне регулације Зона водоснабдевања, План генералне регулације Шеовац-Адрани, План генералне регулације Конарево-Дракчићи (рок 2012.);
- израда Плана генералне регулације за ауто-пут Е-761 (рок 2015.);
- израда Плана генералне регулације Матарушка бања и Плана генералне регулације Ушће (рок 2012.);
- израда Плана генералне регулације Маглич (у току, рок 2012.);
- израда Плана генералне регулације Гоч, План генералне регулације Богутовац (рок 2013);
- израда Плана детаљне регулације Центар града Краљева, (у току, рок 2011.);
- израда Плана детаљне регулације Каменица (у току, рок 2012.);
- израда урбанистичке документације за планирани центар заједнице села Лађевци рок 2012.;
- израда урбанистичке документације за планирани секундарни центар Витановац рок 2013.;
- израда урбанистичке документације за планирани центар заједнице села Самаила рок 2013.;
- израда урбанистичке документације за насеље Рудно рок 2012.;
- израда урбанистичке документације за мост у Богутовцу рок 2011.;
- израда урбанистичке документације за насеља нижег хијерархијског нивоа према планираној мрежи насеља до 2025;
- израда урбанистичке документације за сеоска гробља према динамици Скупштине Града и програма Дирекције до 2025;
- израда генералних пројеката за инфраструктуре нижег хијерархијског нивоа од оног који је обрађен Просторним планом Краљева. Ово важи за подручја за које није предвиђена израда урбанистичке документације, под условом да не угрожавају остале објекте инфраструктуре, као и садржаје који се налазе на предметној територији;
- израда урбанистичких пројеката за изградњу делова целина аеродрома Лађевци, малих хидроелектрана, постројења за смеће, етно насеља и слично.

Неопходно је израдити низ стратегија, студија, гранских планова, основа,...према важећим законима и прописима из различитих области (стратегија развоја Града Краљева, секторске стратегије, агроекономска рејонизација пољопривреде до 2012. године, документација, основе за инфраструктурне системе на нивоу Града.

До доношења планова (рефералана карта број 5. Карта спровођења), локацијске дозволе ће се издавати на основу правила грађења овог Просторног плана.

5.4. ПОДРШКЕ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

5.4.1. ПОДРШКА ИНФОРМАЦИОНОГ, МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛНОГ СИСТЕМА

Управљање заштитом, развојем и уређењем простора у складу са планским решењима, режимима и правилима утврђеним Просторним планом подразумева развој информационих и мониторинг система и унапређење контролних система у различитим областима, које ће у складу са законом обезбедити:

5.4.1.1. Развој информационог и мониторинг система

1) Градска управа Краљево, у сарадњи са Републичким геодетским заводом (РГЗ), иновирањем катастарског премера и ажурирањем података о површинама земљишта по власницима и културама и о изграђеним површинама земљишта и објектима.

2) Градска управа Краљево и Дирекција надлежна за грађевинско земљиште, у сарадњи са РГЗ-ом и Републичком управом прихода, формирањем базе података о грађевинском земљишту и објектима, тј. врсте фискалног катастра изграђеног земљишта.

3) Градска управа Краљево у сарадњи са министарствима надлежним за планирање и изградњу простора и заштиту животне средине, тј. Републичком агенцијом за просторно планирање, формирањем информационих и мониторинг система о простору и животној средини.

4) Градска управа Краљево у сарадњи са министарством надлежним за заштиту животне средине, тј. Министарством и уз партиципацију средстава Фонда за заштиту животне средине формирањем регистра загађивача и емисија загађујућих материја.

5) Министарство надлежно за шумарство у сарадњи са РГЗ-ом, успостављањем инвентуре шума (у јавном и приватном власништву); а у сарадњим са Јавним предузећем за газдовање шумама „Србијашуме“, успостављањем информационог и мониторинг система о шумама.

6) ЈВП „Србијаводе“ у сарадњи ЈКП „Водовод–Краљево“, израдом регистра загађивача вода за слив Западне Мораве на територији града Краљева као и праћењем засипања акумулација.

7) Министарство надлежно за водопривреду, у сарадњи с ЈВП „Србијаводе“ и ЈКП „Водовод–Краљево“ успостављањем система мониторинга квалитета воде.

8) Градска управа Краљева и Градско предузеће за путеве, категоризацијом Градских путева у сарадњи с посебном организацијом/јавним предузећем надлежним за управљање државним путевима, формирањем и одржавањем базе података о Градским и некатегорисаним путевима повезаном с референтним системом државних путева.

9) Градска управа Краљева у сарадњи с агенцијама за енергетику и енергетску ефикасност, формирањем регистра потрошача и њихове енергетске потрошње.

10) Завод за заштиту природе Србије и Завод за заштиту споменика културе у Краљеву, ажурирањем регистра природних и непокретних културних добара.

5.4.1.2. Унапређење контролних система

1) Градска управа Краљева појачаним надзором над коришћењем и изградњом простора:

- резервисаног за планиране коридоре и заштитних појасева постојећих инфраструктурних система,
- започетих и иницираних зона изградње,
- резервисаног за туристичке просторе и насеља,
- насеља са специфичним функцијама,
- заштићених природних добара и зона заштите непокретних културних добара.

2) Градска управа Краљева, у сарадњи са министарством надлежним за пољопривреду, појачаним

надзором над коришћењем, заштитом и уређењем пољопривредног земљишта, порибљавањем водотока и акумулације и развојем рибарства, применом средстава за заштиту биља и других хемијских средстава и појачаним ветеринарско–санитарним надзором.

3) Министарство надлежно за шумарство и Градска управа Краљево, појачаним надзором над газдовањем шумама и остваривањем заштитних функција шума.

4) Министарство надлежно за санитарну заштиту, појачаним надзором над спровођењем мера санитарне заштите изворишта.

5) Министарства надлежна за водопривреду, санитарну заштиту, заштиту животне средине и Градска управа Краљево, појачаним надзором над радом објеката и постројења за пречишћавање и дистрибуцију воде за пиће и објеката и постројења за прикупљање и пречишћавање отпадних комуналних и загађених атмосферских вода.

6) Министарство надлежно за заштиту животне средине и Градска управа Краљево, појачаним надзором над обављањем и контролом утицаја активности на подручју Града (саобраћај, пољопривреда, туризам и др.) на квалитет животне средине.

7) Министарства надлежна за заштиту животне средине и културу, у сарадњи са надлежним заводима за заштиту природе и споменика културе, појачаним надзором над заштитом природних и непокретних културних добара у току изградње и експлоатације инфраструктурних система.

8) Градска управа Краљево, појачаним надзором над стањем комуналних објеката, пружањем комуналних услуга и обављањем комуналних делатности.

5.4.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНО–ОРГАНИЗАЦИОНА ПОДРШКА

Управљање заштитом, развојем и уређењем простора у складу са планским решењима, режимима и правилима утврђеним Просторним планом подразумева и низ институционално–организационих мера које би требало да предузима Градска управа Краљево, у сарадњи с републичким ресорним органима, републичким и регионалним организацијама, невладиним организацијама и асоцијацијама грађана, и то:

1) Организационо и кадровско јачање Градске службе надлежне за изградњу и уређење простора на подручју Градског центра и Града, која ће обављати и послове:

(а) информисања и едукације јавности о могућностима коришћења, изградње и уређења простора на основу планских решења и правила утврђених Просторним планом и урбанистичким плановима; као и о обавезама, садржају и начину прибављања потребне документације за грађење;

(б) припреме и контроле примене ценовника за израду потребне документације за изградњу објеката (урбанистичких услова и свих врста техничке документације);

(в) сарадње с канцеларијом главног архитекте Града, која ће давати мишљење на урбанистичке пројекте и идејне пројекте за изградњу објеката и уређење парцела на подручју Града и града Краљево, уз бесплатну едукацију корисника, давање савета и указивање на добре примере изградње објеката и уређења парцела и насеља.

2) Организационо и кадровско јачање Градске инспекцијске службе за контролу изградње и уређења простора на подручју Града, као и Градске службе за управљање заштитом животне средине и развој партнерства с невладиним организацијама заинтересованим за унапређење животне средине.

3) Побољшање координације градских јавних предузећа за комуналне делатности, дирекције (за урбанизам, грађевинско земљиште, путеви) и Градске управе Краљево (урбанизам, грађевинарство, катастар и др.) у погледу обједињавања активности на прибављању и уређењу грађевинског земљишта, побољшању инфраструктурне опремљености и комуналне уређености подручја, а нарочито центара у мрежи насеља на

руралном подручју, рубне зоне Краљева, започетих и иницираних зона изградње и туристичких простора и насеља.

4) Приватизационо реструктурирање и комерцијализација јавних комуналних служби, ради подизања конкурентности и ефикасности функционисања тих служби увођењем приватног сектора–приватног капитала и приватних оператера/предузећа. Формирање предузећа у јавном или јавно–приватном сектору за управљање отпадом.

5) Развој и модернизација ветеринарске и саветодавне пољопривредне службе, уз обезбеђење стручног саветодавства и информативно–едукативне подршке за перманентно информисање и образовање пољопривредних произвођача.

6) Формирање Градске или регионалне агенције за рурални развој за координацију активности на изради и примени програма интегралног руралног развоја, адекватно позиционирање локалних развојних могућности и повећање конкурентске способности привредних субјеката и локалних заједница за коришћење средстава из различитих јавних и приватних, домаћих и страних извора.

7) Удруживање пољопривредних произвођача у интересне асоцијације или задруге ради специјализације, унапређења, контроле квалитета и маркетинга пољопривредних производа, као и интересно повезивање асоцијација пољопривредних произвођача са сфером прераде и промета пољопривредно–прехранбених производа.

8) Формирање Градске службе и савета за енергетику Скупштине Града Краљева за припрему и праћење реализације планова развоја и енергетских биланса Града, као и Градске енергетске инспекцијске службе за надзор над радом енергетских уређаја у погледу ефикасности коришћења енергије и заштите животне средине.

9) Укључивање приватног сектора у пружање услуга јавних служби и коришћење објеката у јавном власништву.

10) Организовање примарне здравствене и социјалне заштите, предшколског образовања и васпитања, специјализованих програма основног образовања и културе, посебно водећи рачуна о специфичностима руралног подручја (структура и размештај становништва, комуникације и сл.) и прихватљивом нивоу квалитета живљења потребном за одржање локалних популација.

11) Развој и модернизација туристичке организације Града и развој туристичко–информативних центара у Краљеву ради организације информатичко промотивне подршке развоју туризма; као и формирање регионалне и локалних агенција за развој туризма, у јавном и приватном сектору, за припрему и реализацију програма развоја туризма, изградње туристичке инфраструктуре и уређења туристичких простора, места и локалитета.

П Р О С Т О Р Н И   П Л А Н

VI. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА

Граска управа Краљева ће пратити примену Просторног плана и у зависности од околности (у складу са потребама) може доносити одлуке и вршити измене планског документа у складу са важећом законском процедуром.

На основу извештаја стручних служби, Скупштина Града Краљева ће утврђивати потребу да се приступи измени и допуни Просторног плана Града Краљева.

Саставни део Просторног Плана Града Краљева 2025. је и Стратешка процена утицаја на животну средину.

Град Краљево нема урађену стратргију развоја.